مدرسهٔ حقوق

ایکنجی قسم

حکمت حقوق

منیف پاشا حضرتلرینك تقریر سامیلرندن مکتب حقوق
شاهانه شاکردانندن ثابت افندی قلمیله ضبط و تحریر
ایدلمشدر

اخطار مخصوص

ن مقامنده اولان عباره‌لر شو ﴿ ﴾ اشارتلر درونه‌النمشدر.

معارف نظارت جلیله‌سنك رخصتیله طبع اولنمشدر

استانبول

لیان) — ادارهٔ شرکت مرتبیه باب عالی جاده‌سنده نومرو ۳٤

١٣٠٢

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

حکمت حقوقك تعريفی وموضوعی ومأخذ ومنبعی وتاریخی وغایت وفائده‌سی حقنده‌در .

ع ١ — ﴿ حکمت حقوق Philosophie du droit حقوقك اساسندن یعنی مبنی علیهی اولان مسائلدن بحث ایدر برعلمدر . ﴾

معلومدرکه هرشیئك برحال ظاهری وبرده حال باطنی اولدیغی کبی علم حقوقك دخی حال ظاهر وباطنی واردر . بونك حال ظاهری قوانین ایله قوانین قوتنده اولان عرف وعادات وتعامل وحال باطنی اشبو قوانینك علل واسبابنی بیان ایدن حکمت حقوقدر .

معلومدرکه قانون فلان شی شویله اوله‌جقدر وبرکمسنه شو حرکتده بولنورسه مجازات اولنه‌جقدر وفلان خصوص بویله اولق لازمدر کبی برطاقم احکامی امر وبیان ایدر ؛ اول شی اویله اوله‌جقدر و اول کمسنه مجازات اولنه‌جـ

خصوص اویله اولمق لازمدر بورالردن بحث ایتمز . اشته بورالردن یعنی احکام قانونیه‌نك علل واسبابندن حکمت حقوق بحث ایدر . الحاصل حکمت حقوق بالجمله احکام قانونیه‌نك علل واسبابنی متضمن برعلم جلیل الشاندر .

حکمت یالکز علم حقوقه مخصوص دکلدر ؛ سائر علملرك دخی حکمتی واردر : علم حساب ، علم جغرافیا ، علم تاریخ وعلوم سائره‌دن هر برینك علل واسبابنی بیان ایتمك علوم مذکوره‌یه مخصوص اولان علوم حکمیه‌یه عائددر ؛ مثلا فلان محلده بردکز موجود اولدیغنی علم جغرافیا کوسترر ایسه‌ده او دکز نصل ونیچون وجوده کلمش اولدیغندن حکمت جغرافیا بحث ایدر ؛ کذلك حرب وصلح وبردولتك ظهور وانقراضی کبی وقایع سالفه‌یه وقوف علم تاریخه متوقف ایسه‌ده بونلرك علل واسباب وقوعنه اطلاع حکمت تاریخه متوقفدر .

§ ٢ — « حکمت حقوقه تعبیر دیکرله حقوق طبیعیه Droit naturel دخی دنیلورکه طبیعت وخلقت انسانیه‌ده موجود اولان حقوق دیمکدر . » حکمت حقوقه حقوق طبیعیه دنیلمسنك سببی بو حقوقك قنغی زمان ومکانده اولور ایسه اولسون انسان ایله برابر وجوده کلمسی یعنی انسانك ذاتنده موجود اولمسی ومدت حیاتنده کندوسندن منفك اولمامسیدر . حقیقة بوحقوق انساندن منفك اولمز حتی بعض حکما انسانك وفاتندن صکره بیله باقیدر دیمشلردر مثلا برکمسنه‌نك وصایا و اوقافنه تعلق

واصلاحنده انلرك اساس اتخاذ ایدلمسی لازمدر . ﴿ اشته حکمت حقوق ﴾ وتعبیر دیکرله حکمت حقوقك مأخذ ومنبعی ﴿ انلردر ﴾ وبونلر یعنی او قواعد حقانیت ایســه عموما نوع انســانك یعنی عقول سلیمه اصحابنك مشترکا وعموما اعتقاد ایدوب متفق علیــه اولدقلری شیلردر .

حکمت حقوقك تاریخی

§ ٥ — ﴿ حکمت حقوقه تا حکمــای یونانیه زمانلرنده باشلاندی . حکمای یونانیه ابتدا مادیات ایله صکره‌ده معنویات ایله مشــغول اولدیلر . اشــته موجوداتك حکمتی تفحص اولندیغی صره‌ده امور معنویه‌دن عد اولنــان بوعلم دخی تدوین اولندی . حتی حکمای مشــار الیهمك مشــاهیرندن افلاطون وارسوطو افکار قومیه وعدلیــه وسیاســیه‌نك فطرت انســانیه‌ده موجود اولدیغنی وبو افکارك فطرت انسانیه ایله مناسبتی یعنی انســانك ماوضع لهنه مطــابقتی بولندیغنی وبوافکار خلقت انســانیه‌ده‌کی مقاصددن بری ایدوکنی ادراك وبیان بیورمشــلردر . ﴾ واقعا قوانینی علی العمیا کیف ما اتفق یاپلمش وخودسرانه برصــورتده ظهوره کلمش احــکام وحرکاتدن اولمق اوزره تلقی ایدنلر وار ایسه‌ده حقیقت حال بومرکزده اولمیوب بونلرك از چوق فطرت انسانیه ایله ومناسبتی انسانك مقصود بری ایله مطابقتی واردر .

« اشته یونانیلر بومناسبت ومطابقتی بالادراك حکمت حقوقی تدوین ایتمشلر ومؤخرا اسکی رومالولر دخی بونی برخیلی توسیع ایلمشلر ایسه‌ده انقلابات معلومه مناسبتیله اوروپایی ظلام جهالت استیلا ایتدیکی زمانلر بوعلم دخی پردهٔ استتار التنده احتجاب ایتمشیدی . نهایة الامر بوعلم اوچیوز سنه‌دنبرو اوروپاده بونکله اشتغال ایدن علمایه عرض کلچهره ایدرك زیاده‌سیله توسع وحتی حقوق طبیعیه‌نك امورهیئت اجتماعیه‌ده استعمالی تقرر ایتمشدر . » حکمت حقوقك استعمالی بیلنمیان زمانلرده دخی قانون یاپیلور ایسه‌ده یاپیلان قانونلرك موافق اصول وقواعد حقانیت اولوب اولمدیغی بیلنمز وانلردن مقصود اولان مطالب حسنه حصوله کلمز ایدی . مقدملری کیف مایشاء وضع اولنمش اولان قوانینله شمدی حکمت حقوقه تطبیقا وضع اولنان قوانین مقایسه اولنور ایسه بینلرنده فرق عظیم اولدیغی وبو مناسبتله بوعلمك منافع کلیه‌سی بولندیغی میدانه چیقار .

حکمت حقوقك غایت وفائده‌سی

ع ٦ — « حکمت حقوقك غایتی » یعنی بونك تدرس وتحصیلندن حاصل اوله‌جق فائده « اولا حقوق موجوده‌نك » یعنی بین الناس موضوع ومرعی الاجرا

اولان قوانين وقواعد حقـوقك ﴿ اساس معقـوله‌يه موافق اولوب اولمديغنى تدقيق ايدوب اكلامق وثانياً يكى قانون وضعنده مابه التطبيق اولمق ﴾ يعنى اكا تطبيق اولنمق ﴿ در . ﴾

﴿ حكمت حقـوق مطلقـا حكمتك بر نوعى وبر جزؤ وفرعيدر ؛ حكمت هرشـيئك علت وغايتنى اكلامق ايچـون اولديغى كبى حكمت حقوق دخى قوانين موجوده‌نك مبنى عليهنى اكلامق وبونلرى اصـول ثابته‌يه توفيق ايله اصـلاح ايتمـك ايچوندر . ﴾

علم حكمت عقل انسـانينك مساعد اولديغى مرتبه اشيا وحادثاتك علل واسباب وحقايقنى بيلديرر ؛ عقل انسانى هرشيئك موجب ومقصـدينى بيلمك ايسـتر ؛ مثلا كيجه اوليور ، كوندوز اوليور ، بخارده والقتريقده بر خاصـه وار ؛ بونلرى هركس كورر ؛ لكن عوام ناس كورمكله اكتفا ايدر ؛ اما حكيم اولان ادم اسـبابنى ارار ؛ قمر نيچون كوچليور وشمس نيچـون طلوع ايدييور ؟ دير ؛ حاصـلى وراى پرده‌يى كوره‌مزسـه‌ده دلائل واماراتله بيلمك ايسـتر ، عقل انسانى مسـاعد اولديغى مرتبـه هرشيئك اسبابنى وغايتنى اكلامق ايستر ومتغير اولان علائمدن قواعد ثابتـه ارار ؛ مثلا بوعالمده قاريشق شـيلر كوريبورز : طورركن هوا قراريبور ؛ حالبـوكه بوتغيرلر برقاعدهٔ ثابتـه‌يه مسـتنددر ؛ انك ايچون حكما دييوركه : بودنيـاده كوريلان انتظامسزلقلرك كافه‌سى برانتظـام ايچوندركه دنيانك بقـاسنه

وقوانین موجوده‌سنك محافظه‌سنه بادیدر . خواص بویله متغیر
اولان علائمده قواعد ثابته‌یی وکذا کاه حرب وکاه صلحك وقوعی
کبی اختلافات حوادثده وحدت اصولی وموجوداتك علت غائیه‌سنی
Dernière cause وحق تعالی ایله صنوف مخلوقات بیننده کی
مناسباتی ارار وبونلری ارایوب بولمق ایسه علم حکمته متوقفدر .
برادم آج اولنجه یمك ارزو ایتدیکی کبی عقول سلیمه اصحابی دخی
بوشیلری بیلمکی ایستر وبنابرین علم حکمتله توغل ایدر ؛ طعام
حوایج جسمانیه‌دن اولدیغی مثللو بوشیلر دخی حوایج روحانیه‌دندر .
اشته حکمت حقوقده بویله حوایج روحانیه‌دن اولوب انسانلر
بیننده جاری وبقا وسلامت هیئت اجتماعیه ایچون موضوع اولان
قوانین موجوده‌نك علل واسبابنی ارائه واساس معقوله‌ومطلوبه‌یه
موافق ومستند اولوب اولمدیغنی میدانه اخراج ایدر وقوانینك
مجددا وضعنده مابه التطبیق اوله‌جق قواعدی بیان ایلر .

علم حکمتك برجزئی اولان حکمت‌حقوق انسانك مقصدینی
حاصل وارزوی مشروعنی قضا وتسکین ایدر. فطرت انسانیه‌ده
برخاصه واردرکه انسان برشیئك سبب وحکمتی بیلورایسه
ممنون اولور ؛ بیلمز و یا اکلایه‌مز ایسه متأثر ومحزون اولور :
مثلا برقانون کوردیکنده « نیچون بویله‌در ؟ » دیه‌رك سببنی تفتیش
وتحری ایدر ؛ بونی اوکرنمك ایسه بیوك برفائده‌در . حکمت
حقوقك تسکین ایتدیکی ارزوی انسانی ایسه امور عدلیه
وحقانیتك اصل و اس اساسی اولان قواعدکلیه‌یه مطلع اولمقدر ؛

حالبوکه حکمت حقوقك فائده‌سی یالکز بوندن عبارت اولمیوب سائر فوائد کثیره‌سی دخی واردر . شاید حکمت حقوقك فائده‌سی بوندن عبارت اولمق لازم کلسه بیله بو مزیت کافی وبیوك برشرفدر . زیرا حوائج جسمانیه‌مزی قضا ایتمکده نقدر فائده‌مز اولورایسه احتیاجات معنویه‌مزی دفعده دخی اولقدر فائده‌مز اولور . اشته بوفائده حکمت حقوقك نظریات جهتنجه فائده‌سیدر . بونك عملیات جهتنجه یعنی انسانك رفاه وسعادت حالنی تأمین ایچونده فائده‌سی واردر .

هر علم ابتدای امرده نظری کبی کورینورایسه‌ده لدی‌التدقیق فائدهٔ عملیه‌سی دخی اولدیغی آکلاشیلور ؛ حکمت حقوق دخی بویله‌در ؛ قوانین موجوده کوزدن کچیریلور ومیزان حکمت حقوقه اوریلور ایسه اساس متینه ومعقوله‌یه موافق ومستند اولوب اولمدیغی آکلاشیلور وخصوصا قانونده مبهم بر یرکوریلور ـ یلوبده بالاجتهاد تفسیر اولنورایسه حکمت حقوقك فائدهٔ عملیه‌سی اولدیغی معلوم اولور . بناء علیه بونك فوائدی نظریاته منحصر دکلدر. هرعلم وازجمله حکمت طبیعیه، کیمیا، هیئت، حساب وفنون سائره ابتدا نظریاتله باشلار ؛ براز تعمیق ایدیلنجه عملیاته دائر فائده‌لر کوریلور : مثلا ابتدا کهرباده الکتریق خاصه‌سی ومقناطیسده قوهٔ جاذبه اولدیغی کشف ایدلدی ؛ مؤخرا بو کشف سایه‌سنده برادم دنیانك براوجندن دیکر اوجینه آن واحدده ایصال پیام ایدلمك طریقنی یعنی مخابرات تلغرافیه‌یی ودیکر برادم

دخی پوصله‌یی وانکین دکزلرده سفاینه رهنمای استقامت اولان بر آلتی میدانه کتوردی . کذلك بخارده اولان قوهٔ انبساطیه‌نك کشفی واپورلر ، شمندفرلر، ماکنه‌لرك وجوده کلمسنه سبب اولدی.

حکمت حقوق دخی اول امرده کرچه نظریدر ؛ لکن صکره بونك واسطه‌سیله اعلا قانونلر ،کوزل نظاملر یاپیلور وبوندنده دولت وملکجه ثروتلر ومعموریتلر حصوله کلور؛ چونکه برقومك سعادت وسلامتی قوانینه مربوطدر؛ قوانینی منتظم اولورسه قومده غنی ومعتبر اولور؛ بناء علیه حکمت حقوقك عملیاتجه دخی فائده‌سی منکر دکلدر . ازجمله یان‌یانه اولان ایکی مملکتدن و یا ایکی قصبه‌دن بری معمورو ابادن ودیکری فقیر وپریشان کورلمسی جهلانك ظن وتخمینی کبی تصادفی برشی اولمیوب مطلقا قانونلرینك ایو وفنا اولمسندندر ؛ افرادك احوالیده بوکا قیاس اولنور.

الحاصل حکمت حقوق حقوق وقوانینك « اصول اولیه » لرینی بیان وارائه ایدر ؛ حقوق موضوعه تدرسنك نه اسبابه‌مبنی اولدیغنی وانك جهت وحدت وعلتنی ، اسبابنی کوسترر؛ بونی بیلمیانلر تحلیل وتفسیر قوانین ایده‌مزلر . حکمت حقوق اولمسه قانونلرك هپسی کیف مااتفق یاللش احکامدن وخودسرانه حرکاتدن عبارت کورینور . برواضع قانون کلوب برقانون وضع ایتسه دیکر بری دها کلوب اول قانونی خودسرانه برصورتله تبدیل ایدیویرمك جائز اولور ظن اولنور . بر ادم قوانین موجوده‌نك اسباب وحکمتی وعلل و غایاتنی اکلامزسه حکمت

حقوقه مراجعتله مبنی علیهنی اکلایه‌بیلـور . برقانونك مزیتنی تقدیر ایچون انسانك احتیاجاتنه نظر ایتملیدر ؛ اکر احتیـاجات بشریه‌یه موافق ایسه طوغری اولدیغنه حکم ایتملیدر . بو احتیاجات احتیاجات مشروعه ایسه حکمت حقوق ایله بیلنـور . حکمت حقوق اولمسه حقوقك اصل واساسی بیلنه‌مزو بوکا متعلق شیلرده ادراك اولنه‌مز .

اقوام مختلفه بیننده برچـوق قانونلر واردر ؛ اکثریا بونلر یکدیکره مغـایر اولوب جهت وحدتلری یوقـدر واحتمالکه بر طاقمیده حقانیت اوزره مبنی دکلدر ؛ حکمت حقوقدن بی‌خبر اولان کمسنه بونلری کورنجه شاشارقالور : مثلا هندده بشقه ، چینده بشقه ، اوروپاده بشقه اولدیغنی کورنجه بنده بردرلو یاپسـه‌م اولور ظن ایدر . فقط حکمت حقوق برمیزاندرکه بوقوانینی و بونلرك حاوی اولدیغی احکامی حدهٔ تدقیقدن کچیرر ، هانکیسی ایو وهانکیسی فنااولدیغی میدانه چیقارر ، بونلرك بیننده‌کی جهت وحدتی بولور . مثلا طبقات الارض علمیده بویله دکلیدر ؟ بوعلمه واقف اولمیانك النه برقاچ پارچه معدن ویرلسـه نه اولدقلرینی بیلوب قیمتلرینی تقـدیر ایده‌مز ؛ لکن بوعلمه مطلع اولان ذات کـوردیکی کبی درحال اکلار وتفریق وتقدیر ایدر . خلاصه حکمت حقـوق بر ترازو و برمقیاسدرکه قوانین موجوده‌نك صحت وعدم صحتی ومکملیت نسبیه‌لری انکله توزین وتقدیر اولنور .

حکمت حقـوقك فائده‌سی هم معنـویدر ، هم عملیـدر ،

هم سیاسیدر . معنویدر ؛ چونکه انسانك ارزوی مشروعنی تسکین ایدر . عدلیدر ؛ چونکه اجرای عدالته یرار وامور عدلیه‌نك یولنده جریاننه مدار اولور . سیاسیدر ؛ چونکه مملکت تشکیلنده وسیاسته متعلق اموروده تأثیر کلیسی اولور ومملکتك شان وشهرتنه ومعموریتنه حسن تأثیری اولور .

بو علمك تدرسی قلب انسانیده موجود اولوبده نوم حالنده بولنان عدالت حسیاتنی اویاندیرر وعدالت نه ایدوکنی انسانه بیلدیرر واکا محبت ایتدیرر (اما بو علمدن غافل اولنلر ، ظلم ندر وعدالت ندر بیلیانلر عدالتی سومك نصل اولدیغنی وظلمدن نفرت ایتمك نه‌یولده اوله‌جغنی بیله‌مزلر ؛ عدالتی بیلان هرفردا - کارلغی درعهده ایدرك عدالتی اجرا ایدر .) ؛ بوعلم حسیات مذکوره‌یی اویاندیردقدن صکره عدالت وحقانیت قاعده‌لرینك اجرا ومحافظه اولنمسی ارزوسنی کتورر ؛ بوارزوده شریف ونجیب برارزودر .

اشته حسیات معنویهٔ عدلیه هربر حکم Sugement (عقلا برقرار ویرمکدن عبارتدر) ده وباخصوص حقوقه متعلق حکم - لرده عقل ایچون اك صادق بررهبردر . اشته هربر انسان وباخصوص حکام وواضع قانونلر بو حسیاتدن استفاده ایتمك لازمدر ؛ یعنی اولا عموما هرفرد ایچون لازمدر ؛ چونکه هرنقدر قانون وضع وتطبیق ایتمیه‌جك ایسه‌ده مادامکه هیئت اجتماعیه ایچنده یشایور هرفرد حکمت حقوقی بیلدیکی حالده

قلبي منور اولورده خير وشرى اكلايوب بيلــور ؛ بناء عليــه هرفرد بتون حكملرني بوحســيات اوزرينه بنا وبوحســياتدن استفاده ايتمليدر .

حكمت حقوق قوانين موضــوعه ايله قوانين موضــوعه يه متعلق اولان محاكم و آووقاتلر كبي شيلرده كي حكملرمزى يعنى افكارمزى تنوير ايدر وبونلرده نقصانمز وار ايسه اكمال ايلر . واقعا قانونله مشــغول اولنلر تطبيق واجرا ايتدكلرى قانونلرك سبب وحكمتلريني بيلميه رك انلرده بعض مرتبه مهارت كسب ايدرلر ؛ لكن بومقــوله ادملرك معرفت ومهارتى قوهٔ حافظه ســايه سنده اوله بيلور ؛ يوقسه اوكبي ادملر بيلدكلرى شيلرى علل واسبابى ايله بيلمزلر ؛ قوهٔ حافظه لرى بريرده قصور ايدرسه اوراده شاشار قالورلر : مثلا فلان قانون شويله ديمش وبويله يابمش وتشــديد وتخفيف ايتمش اما بوايش حقنــده برشي سويلمــامش ! شمدى نه يابملى ؟ ديرلر ؛ اشته علم سايه ســنده بيلميوبده قوهٔ حافظــه ايله بيلدكلرى ايچون بويله شــاشوب قالورلر ؛ لكن كنه وحقيقتيله بيلنلر بوكبي يرلرده اصــلا زحمت چكمزلر ؛ او مقــوله ادملر متشاعر كيدر : عادى برشاعر ازبرلديكى قصيده نك برمصراعنى فراموش ايدرسه ارتق انى بولوب اوقويه مز لكن حقيقة شــاعر اولان برذات برقصــيده نك برايكى بيتنى اونوتســه شاعرك يعنى ناظمنك مقصد ومرامنى تماميله بيلور ادم اولديغندن يا شــاعرك سويلديكني بولور وياخود اكا يقين صورتده ايجاد ايدر . اشــته

قانونده بو مبحثده شعر کبیدر : برجاهلك مجرد قانون مجموعه‌سنه بقارق حکم ایتمسیله بر حکمتشناسك اسباب موجبه وعلل کوستره‌رك حکم ایتمسی بیننده شاعر ومتشاعر بینلرنده‌کی فرق قدر فرق واردر ؛ مثلا جاهل اولان کیمسه امور جزائیه‌ده اسباب مشدده ومخففه‌یی کوزلجه تعیین ایده‌میوب لا علی التحقیق برحکم ویرر ؛ فقط عالم اولان ذات انك اسبابنی تدقیق ایدرك حقیقتیله حکم ایدر ؛ قانونده نقصان ویا مبهم بر یر کوررسه انك حکمتنی ملاحظه ایدرك کندیسی واضع قانون کبی اکمال وتفسیر ایلر ؛ نقصان املا ایله یازلمش مکتوبی جاهل کاتب کوررسه انی حرفیا یعنی یاکلش ماکلش اوقور ؛ اما برعالم النه کچرسه نقصانلرینی اکلایوب اکمال ایدر : عالم حاکم ایله جاهل حاکمده بویله‌در .

قوانین موجوده‌نك وبو قوانینه توفیقا ویریله‌جك حکملرك اسباب وعللنی وحکم وحقایقنی بیله‌جك قدر حکمت حقوقده توسیع معلومات ایتمامش ویاخود بیلدیکی برمسئله‌ده مطالعات عمومیه‌یه ارتقا ایده‌مامش اولان ادم قانونشناس jurisconsulte وحاکم اطلاقنه شایان اوله‌مز؛ بر آدم قانونشناس عنوانه حقیقة لایق اولمق ایچون قوانینی حکم وعللیله بیلمك لازمدر . خلاصه حکمت حقوق لب وقوانین قشردر ؛ قوانینك لبنه واقف اولان ذواته بزده ارباب الالباب وتعبیر دیکرله اولی الالباب دیرلرکه حقیقتی کوروب بیلنلر دیمکدر.

حکمت حقوق قوانینی تفسیرده دخی ــ تاریخ حقوق کبی ــ

برمنبع فیض وبرکتدر . تفسیر قانونده برقاچ شیئه نظر اولنور : مثلا قانونك تاریخنه دخی مراجعت اولنور یعنی قانونك عملیات اعدادیه‌سنه ونوقت ونه مقصدده مبنی وضع اولندیغنه باقیله‌رق تفسیر ایدیلور واسکی حالنه باقیلور . معهذا حکمت حقوقه دخی مراجعت اولنور ؛ چونکه قوانینك وضعندن مقصد هیئت اجتماعیه‌نك منافعی اولدیغندن تفسیر اولنه‌جق قانون دخی او مقصدده موافق اوله‌رق وضع اولنمش فرض ایدیله‌رك حکمت حقوقه مراجعت اولنور . واقعا برشی قانونده بولنه‌مز ایسه اکا مشابه دیگر برشی بولنه‌رق قیاس طریقیله حکم ایتمکده ممکندر ؛ لکن ارباب الالباب بوطریقه سالك اولمز ؛ انلر قانونك وضعندن مقصد وانك علت وحکمتی نه ایسه آنی بولورلر ؛ قیاس ایله حکم ایتمك ارباب قشرك ایشیدر .

قوانین موضوعه نقدر مکمل اولور ایسه آنی اولسون ینه بعض نقصانلری اولور ومبهم یرلری بولنور ؛ بعضا واضع قانونك خاطرینه گلمامش وسکوت ایتمش اولدیغی یرلرده بولنور . حالبوکه حکام حضورلرینه عرض اولنان دعوالرك هپسنی حل وفصل ایتمکه مجبور اولوب قانون ناقص یا مبهم ویا ساکتدر دیو فصل منازعات واحقاق حقدن امتناع واستنکاف ایده‌مز . شمدی نه یاپملیدر ؟ هم ناقص آلات ویرلمش وهمده مکمل ایش یاپلمسی طلب اولنمشدر ! اشته بویله یرلرده حاکم حکمت حقوقه مراجعت ایدر ؛ حکمت حقوقدن غافل دکاسه اساسه موافق برشی بوله‌رق

دعوايی فصل ايدر . لكن اشبو سكوت حالی امور جزائيەدە وقوعبولورسە واضع قانون مقتضاسندن سكوت ايتديكی شی حقندە مجازات اولنمسنی قصد ايتمديكنی حاكم اكلايەرق مظنون عليهك برائتنە حكم ويرر . اما هيچ برحاكم صراحت قانونيەيە مخالف اولەرق برشی حكم ايدەمز : مثلا قانوندە بويلە دينلمش ايسەدە بن انك حكمتنی بيلورم قانون ياكاش سويلمشدر انك طوغريسی شويلە اولەجقدر ديمك اقتدارينی حائز دكلدر ؛ حكامە بوقدر مساعدە ويرلمامشدر . نرەدە قانون سويلرسە حاكم سكوت ايتمليدر ونردە قانون سكوت ايدرسە حاكم سويلمليدر . حاكم قانوندە ابهام اولنجە ايضاح ايتملی وقانون سكوت ايدنجە عقل ووجدانە مراجعتلە حكم ايلمليدر . اولوقت حاكملرك حكمت حقوقجە اولان وقوف ومعلوماتلريلە حاصل ايتدكلری ملكە ومهارت وقريحە بوكبی حاللردە اتخاذ ايدەجكلری قرارلرك مبنی عليهی اولور .

بوحقيقت اربابی نظرندە اولقدر واضحدركە علم حقوق اربابندن بعضيلری حكمت حقوقی حقوق موضوعەنك لوازمندن عد ايتمشلر يعنی « برقانون وقايعە تطبيق ايديلەمز مكركە تطبيق ايدەجك ذات حكمت حقوق بيلە » ديمشلردر ؛ يعنی حكمت حقوق بيلنميجە حقوق موضوعە اجرا اولنەمز .

بو بياناتدن اكلاشيلوركە حكمت حقوق قانونلرك تفسير وتطبيقندە هرحالدە لازم وفوائد كليەيی مستلزمدر .

حکمت حقوق قوانین موضوعه‌نك تفسیر وتطبیقنده نقدر عظیم ومهم فائده ابراز ایدرسه یکیدن قانون وضع ایدیله‌جکی وقت دخی اولقدر اهمیت فوق العاده‌یی حائزدر. قوانین لایتغیر دکلدر ؛ برمقتضای بشریت ومدنیت یا عتیقلری اصلاح وتبدیل ویاخود یکیدن وضع اولنور ؛ چونکه زمان واحوال ناس دائما برحالده طورمیوب تبدل ایدر وبونلر تبدل ایتدکجه بونلره مستند اولان احکام دخی تبدل وتغیر ایدر ؛ یتغیر الاحکام بتغیر الازمان قاعدهٔ فقهیه‌سی معلومدر ؛ حتی مجله‌ده ازمانك تغیریله احکامك تغیری انکار اولنه‌ماز دینلمشدر ؛ الحاصل انسان برحالده طورمیوب طریق مدنیتده دائما ترقی ایتدکجه وجمعیتك احوال وحوایج ومنافعی تبدل ایلدکجه قوانینك دخی لزوم تبدیلی طبیعی وغیر منکردر ؛ بویله اولمسه نوع بشر ترقی ایتمیور دیمك لازم کلورکه ظاهر البطلاندر. اشته بونك ایچون اکثریا قوانین موجوده تعدیل ویا بونلره بعض قواعد ومواد جدیده علاوه ایدلمك استنیلور وبعضاده قوانین موجوده‌نك کافه‌سی یاخود برقسمی کلیا الغا اولنورده یرینه بشقه‌سی وضع اولنور وارالقده‌ده یکیدن ظهور ایدن خصوصات حقنده ینه یکیدن قانون وضع ایتمك لازم کلور. بو تعدیل وعلاوه ووضعلری یاپارکن حکمت حقوق قواعد عالیه‌سنه مراجعت واستناده احتیاج اولدیغی درکاردر.

ازمنهٔ قدیمه‌ده وضع اولنان قانونلر واضعلرینك افکار مخصوصه‌لرینه توفیق اولنه‌رق یاپلدیغی ایچون بونلرك بعضیسی حکمت

حقوقه موافق ایسه‌ده اغلبنی واضعی ایستدیکی کبی یاپمشدر . مؤخرا ممالك متمدنه‌ده یاپیلانلرك هپسی حکمت حقوقه واقف ذوات معرفتیله یاپلمشدر ؛ مثلا پروسیاده بیوك « فره‌دریق » وفرانسه‌ده برنجی ناپولیونك و اوستر دولتنك قوانینی کبی ازمنهٔ اخیره‌ده وضع ایدلمش برطاقم قانونلر واردرکه هپ افکار وقواعد حکمیه‌یه مستنددر . مع هذا بونلرك علی‌حالها قالوبده تعدیل وتبدیل اولنماملرینی ملاحظه وارزو ایتمك عادتا انسانلری ترقی ایتمیور وحال وقوفده بولنیور ادعاسنده بولنمقدر ، مادامکه انسانلر طریق ترقیده ایلرولیور قانونلرده تعدیل وتبدیل اولنملیدر ، مادامکه قانونلرك تعدیل وتبدیل اولنمسی ضروریدر حکمت حقوقه احتیاجده ضروریدر .

حقوق موضوعه‌نك کافهٔ اقسامی حکمت حقوقه مربوط ومحتاج ایسه‌ده بونلردن ایکی قسمی یعنی حقوق جزائیه ایله حقوق سیاسیه سائرلرندن دها زیاده محتاجدر :

حکمت حقوق جزادن مقصد نه ایدوکنی ، جزانك حد اعتدالنی ، جرمك اهمیت درجه‌سنی واکا مقابل وضع اولنه‌جق جزایی ترتیب وتعیین ایدر وقانون جزانك زمانمزده باشلایوبده هنوز رسیدهٔ حد ختام وکمال اولمیان اصلاحاتنه تشویق ایلر ؛ واقعا عصرمزده جزا قانونلری حکمت حقوقه تطبیقا اصلاح ایدلمکده ایسه‌ده انسانلر هنوز درجهٔ کماله واصل اولمدقلری جهتله جزا قانونلری دخی درجهٔ مطلوبه‌ده مکمل دکلدر . مع

هذا بر قوجه قارینك یغورتمی یدی دیمسی اوزرینه بر ایچ اغاسنك قارنی یاردیران یعنی اولا دلیلی مظنون علیهدن ارادیغی ثانیا ثبوت جرمدن مقدم مجازات ایتدیکی وثالثا جرمله غیر متناسب جزا ترتیب ایلدیکی جهتله دخی یولسز حرکت ایدن بر والینك عصرنده جاری اولان احکام جزائیه زمانمزده لله الحمد جاری اوله‌مز .

حکمت حقوقك حقوق سیاسیه اوزرینه اولان تأثیری حقوق جزائیه اوزرینه اولان تأثیرندن دها از دکلدر ؛ حقوق سیاسیه قواعد حقانیتك دولت وتعبیر آخرله هیئت اجتماعیه تشکیل وتنظیمنده تطبیقندن بشقه برشی اولمدیغندن یعنی هیئت اجتماعیه تنظیمنه دائر اولدیغندن غایت مهم وحکمت حقوقه مبنی اولمسی لازمدر . حتی حکمت حقوق اولمیجه هیئت اجتماعیه‌ده اوله‌مز واولسه دخی هیئت اجتماعیه‌دن مطلوب اولان فائده تمامیله حاصل اوله‌مز .

خلاصه حقوقك هیچ برقسمی یوقدرکه حکمت حقوقه احتیاجدن وارسته اولسون ! بناء علیه حکمت حقوقك بیلنمسی اهم والزم اولدیغی انکار اولنه‌مز . زمانمزده لزومی ایسه سائر زمانلردن زیاده‌در ؛ زیرا قوانین عدلیه‌نك اصلاحیله اشتغال ایدیلیور وهردرلو ترقیات ایچون یکی طریقلر وتدبیرلر تحری اولنیور . استقبال و آتیمزك تأمین واصلاحی حکمت حقوقك

حکام وسائر لازم کلنلر طرفندن کرکی بیلنوب موجبیله حرکت اولنمسنه متوقفدر .

§ ٧ — ﴿حکمت حقوق ایکی قسم اولوب برینه قسم عمومی ودیکرینه قسم خصوصی دینلورکه بروجه آتی برر بابده موضوع بحث اوله جقدر . ﴾

باب اول

حکمت حقوقك قسم اولندن بعض مباحث بیاننده‌در .

بحث اول

حقوق لفظنك وجدان ولسانجه اولان معناسی حقنده بعض تحقیقات .

§ ٨ — حکمت حقوق ترکیب وتعبیرینك جزء اخیری اولان «حقوق» لفظنك وجدان ولسانجه معنای صحیحی ندر ؟ ﴿حقوق حقك جمعیدر؛ شیوهٔ لسانمز اقتضاسنجه دائما جمع اوله‌رق مستعملدر؛ فرانسزلر ایسه بو مقامده مفرد اوله‌رق دَروا (Droit حق) دیرلر . ﴾ حقدن مقصد ندر ؟ حق دنیلان شی طبیعیمیدر؟ یوخسه وضعیمیدر؟ ﴿حق دنیلان شی حقنده وجدانمزی استنطاق ایدر ایسه‌ك

اکلارزکه حق لفظنك دلالت ایتـدیکی معنی معقولات قیلنـدن اولان افکاردندر .» یعنی عقله ملایم ومَطابق اولان وعقل ایله ادراك اولنان افکار Idées rationnelles دندر ؛ صکره‌دن تجربه ایله تحصیل اولنـان افکاردن دکلدر ؛ معلـومدرکه هرشی ایکی طریقله ادراك اولنور: بری‌عقل ودیکری‌تجربه طریقیدر؛ «حق فکری طبیعی اوله‌رق انسـانك وجدان وقلبنه تجلی ایدر ؛ حق فکری حدذاتنده طبیعی وانسـان ایله برابر طوغار ایسه‌ده حین ولادتنده پك جزئی بر حالده اولوب صکره تعلم ایله کماله ایرر ؛ دیکر بعض شیلر کبی تحصیل وتجربه ایله حاصل اولمز . » تجربه وتعلم وبشقه‌سندن تلقی طریقیله یعنی وجدانی استنطاق طریقنك غیر صـورتله بونی اوکرنمکی ایستیان کمسنه ناتمام‌اولـوب حقیقتی کـرکی کبی اوکرنمامشدر ؛ مثلا بر کیمسه حریتیزی سـلب ویا مالمزی غصـب ویا بزی ضرب وجرح ایدرسه حاصـلْ اولان فنالق ومضرتی تجربه‌دن صکره‌می اکلارز ؟ خیر ! بونلرك فنالغنی تجربه‌یه حاجت اولمقسزین اکلارز ؛ حق فکریده بویله‌در . وانی اکلامق ایچون تجربه‌یه وتحصیله لزوم کورمیه‌رك کندی وجدانمزده مطالعه وتدقیق ایله اکلارز .

§ ۹ — « تجربه طریقیـله معلوم اولمیان اشـبو افکارك باشلوجه‌لری درتدر: برنجیسی حقیقت وتعبیر دیکرله صدق‌فکری Idée du vrai ایکنجیسی خیر فکری Idée du bien اوچنجیسی حسن‌فکری Idée du beau ودردنجیسی حق‌فکری Idée du juste دڕ؛

بونلرك ضدی كذب وشر وقبح وباطلدر ؛ بوفكرلر یعنی صدق وكذب، خیروشر، حسن وقبح، حق و باطل فكری هربرعقلده بالقوه موجوددر . یعنی خلقتده عقول بشریه‌ده بالقوه موجود اولوب صكره تحصیل ایله میدانه چیقار؛ فقط برمانعك حیلولتیله میدانه چیقمامق ممكندر؛ نته‌كم نطق دخی انسانده بالقوه‌موجود ایسه‌ده تعلیم اولنمدیغی مدتده مكتوم ومخفی قالور . »

« بو فكرلر انسانك صفت عقلیه‌سنی تشكیل ایدر ؛ بونلراولمسه انسانیتك مزیتی وسائر حیواناته وجه رجحانی قالماز. بوفكرلر حیاتك وافكار انسانیه‌نك عناصراولاسندندر ؛ بوفكرلر هرانسانك وجدانی حالنه، استعداد طبیعیسنه، ادراكنه، تحصیلنه كوره تنویر ایدر وانسانی اداره ایلر وكافهٔ حركات وسكناتده یول كوسترر وسعادت حال وسلامت حصوله كتورر ؛ بوفكرلر اولمز ایسه انسان ظلمت وجهالت ایچنده قالور. »

« بو فكرلر عقل وادراكك اصول اوزره اولان سعییله توسع ایدر ؛ هركسده ازچوق موجود اولان افكار مذكوره مساعیٔ فكریه ایله توسیع ایدلمز ووقتیله تربیه اولنمزایسه مكتوم قالور. » نته‌كم برصبی یالكز اوله‌رق ترك ایدیلورسه هیچ بر لسانله تكلم ایده‌میه‌جكی بالتجربه معلومدر؛ حتی مجارستان اورمانلر نده تخمینا اون بش یاشلرنده‌بر چوجق بولمشلردركه هیچ برلسانله تكلم ایده‌مدیكی مثللو دائما حیواناته دوشوب قالقدیغی جهتله انلر كبی صیحه ایدردی . الحاصل بوفكرلر دخی افرادبشرك

سی وغیرتی و بولندقلری محلك استعدادی نسبتنده توسع ایدر . ﴾

§ ١٠ — ﴿ اشبو افکار اربعه اصول حیاتیه‌مزدندر یعنی حیات بونلره متــوقفدر ؛ خصــوصا حق وخیر فکرلری دیکر ایکیسندن یعنی حقیقت وحسن فکرلرندن زیاده لازمدر . حق یالکز حیاتده وحیات ایچون بولنور. حیاته‌وحیاتك متعلق‌اولدیغی مواده نسبتله حق فکری وجدان Conscienec ده اوچ صورتله ظهور ایدر : اولا هرشخص حق ویاخــود ناحق اولان شیئی بیلمك وتقدیر ایتمك ایچون کندوسنده برقوت Faculté اولدیغنی ادراك وتسلیم ایدر . بو قوت مستقل برشی اولمیوب عقلك برسمی مخصوصیدر . ثانیا قوانین وتأسیسات موجوده‌نك طوغری یااکری ومکمل و یاغیرمکمل اولوب اولمدیغنی محا کمه Juger ایدر برشیئه حکم ویرر . ثالثا بویله ادراك وحکم ایتدکدن صکره ارتق بو حکمندن آیرلماز . ﴾ اشته‌بو وجهله ادراك ومحا کمه ایتدکدن وحکم ویردکدن صــکره دیکر ادملر کلوبده ادلهٔ ایله اثبــات وکندوسنی اقنــاع ایتمکسزین بو حکمك یا کلشدر بوندن رجوع ایت و حق اولانی بودر بوکا اعتقاد ایت دیسه‌لر وحتی بو بابده تهدید بیله ایلسه‌لر اول شخص بونلرك ســوزلرینه باقماز و ویردیکی حکمدن رجوع ایتمز .

§ ١١ — ﴿ افکار اربعهٔ مذکوره بربرندن آیری شــیلر دکلدر وبینلرنده بك‌چوق ارتباط ومناسبت واردر ؛ فقط تعلق ایتدکلری اشــیانك احوال مختلفه‌ســنه کوره تبدل ایدر وبعضا

يكديكرينه منقلب اولـور . ﴾ مثلا حقيقت غيب اولـوب خير ميدانه چيقار يعنى حقيقتِ خير اولمش اولور : شـويله‌كه اراده برحقيقتى كشف ايدرسه حقمزده خير اولور وبالعكس حقمزده خير اولان برشى دخى حقيقت اولور ؛ ازجمله ارضـك كروى اولمسى برحقيقتدركه بوحقيقت كشف اولندقده برچوق فـوائد انتاج ايدوب خـير اولور ومثلا حكمت حقـوق تدرسنك خير اولديغى اكِلاشيلورسه بوده برحقيقت اولور . الحاصل بو فكرلر انسانك وتعلق ايتدكلرى اشيانك احوال مختلفه‌سنه كوره يكديكره تحول وانقلاب ايدر .

§ ١٢ — ﴿ بو تحقيقات وتفصيلاته كوره حقوق (ياخود مفردى اولان حق) بروجـه اتى تعريف اولنـور : حقـوق (ياخودِ حق) افعالك طبيعت ماده ايله توافقنى كوسترر برماده (ياخود قاعده) در . ﴾ يعنى انسـانك مزاجنه وما خلق لهنه ومقصدلرينه موافق اولان شيلرى كوسترر ؛ مثلا برخط مستقيم ايكى نقطه اره‌سـنده اك قصه طريق اولديغى كبى حقـوق دخى افعال ايله طبيعت ماده بيننده اك كسديرمه طريقدر ؛ يعنى ـ برفعلى حقانيته موافق اولمق ايچون ـ طوغريدن طوغرى‌يه مقصـده ايصال ايدن برواسـطه‌در ؛ الحـاصل حقوق فعل ايله حقانيت بيننده برخط مستقيمدر . بزى مقصـدمزه ايصـال ايدن تدبير شبهه‌سز « حق » در .

§ ١٣ — ﴿ حقوقى كوزلجه بيلمك ايچون اول باول طبيعت

انسـانیه‌یی بیلمك لازمدر.﴾ چونكه انسانه ملایم اولان احوالی بیلمك ایچون انك طبیعتنی ، مزاج ومشـوارینی ، ما خلق لهنی ومقصدلرینی تدقیق ایدوب بیلمك لازمدر : مثلا برخانه‌ده ساكن اولنلرك مزاجلری ، طبیعتلری ، درجهٔ استعدادلری ، شـكل وقامتلری ونه یپوب ایچدكلری بیلمدكجه اول خانه‌یی اداره ایتمك نصل مشـكل اولور ایسـه طبیعت انسـانیه ایله مقاصد بشریه بیلنمدكجه انسـان حقنده برشی یاپمق اویله مشكلدر . ﴿ اشته بو مناسبتله طبیعت انسانیه‌دن دخی بحث ایتمك ضره‌سی كلمشدر . ﴾

بحث ثانی
طبیعت انسانیه

§ ١٤ — حقوقك منبعی طبیعت انسانیه‌اولوب تعلیم وتربیه ایله ظهوره كله‌جكی بیان اولنمشیدی ؛ اشته او ﴿ طبیعت انسانیه La nature de l'hamme ندر ؟ « انسـان كافهٔ مخلوقاتك ممتاز واشرفیدر ! » دنیلیور ؛ مابه الامتیازندر ؟ ﴾ شمدی آنی بیله‌لم : طبیعت انسانیه‌یی بیلمك ایچون انسانی حیوانات سائره ایله مقایسه ایتمك لازم كلور : انسـان اوچ وجهله یعنی اولا جسم وثانیا روح وثالثا عقل جهتیله حیوانات سائره‌دن ممتازدر . ﴾

§ ١٥ — ﴿ وجه اول یعنی جسم جهتیله اولان امتیـاز شویله‌در : انسان تركیب جسمانیجه یعنی شكل وشمائلجه حیـوانات سـائره‌یه مرجحدر ؛ انسانك اعضاسی غایت موزون ومتناسب

خلق اولنمشدر ؛ قرآن عظیم الشانده « لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم » بیورلمشدر. ﴿ بو آیت کریمه‌ده اشارت بیوردیغی وجهله انسانك شکل خارجیسی حیوانات سائره‌دن دها کوزلدر . بو شکل خارجینك موزون ومتناسب اولمسندن بشقه اوله‌رق ﴿ انسانك حواس وقواسیده ــ هیئت مجموعه‌سی اعتباریله ــ دها متناسبدر . ﴾ انسان دها ایو لمس ایدوب یاپیشور ، دها اعلا کورر ، دها کوزل ایشیدر . واقعا حیوانلر بیننده شکل خارجی وحواس وقوی جهتجه کلی فرق وتفاوت واردر وبعضیلری بر ویا متعدد جهتدن امتیاز کسب ایده بیلور وبرصفتله من‌وجه ممتاز اوله بیلور ؛ فقط هیچ بریسی تمامیله انسان درجه‌سنده اصول وعناصر ترکیبیه‌یه مالك دکلدر ؛ حیوانلرده اولان حواس وقوی من‌حیث المجموع دها مکمل اوله‌رق انسانده موجوددر . حیوانات غایت متنوع اولوب هربر نوعك کندینه مخصوص ومستقل وبعضا دیکر نوعلر ایله مشترك خواصی واردر وبعضا بالنسبه یکدیکره تقدم وتفوق ایده بیلور فقط هیچ بریسی کرك ترکب جسمانی وکرك ترکب روحانیجه انسانه مساوی اوله‌مز .

﴿الحاصل انسان ترکیب جسمانی وروحانیسنده بالجمله حیواناتك مالك اولدقلری تناسب وحواس وقوایه مالکدر یعنی سائر حیواناتده متفرقا موجود اولان خواص انسانده مجتمعا موجوددر.﴾ سائر حیواناتده دخی بردرجه‌یه قدر تناسب وموزونیت وار ایسه‌ده انسانده‌کی کبی مکمل دکلدر : واجب تعالی حیوانلره

برطاقم اشکالی وقوی ویرمش و بواشکال وقوی حیوانات بیننده تقسیم اولنمغله هر برینه برمقدار شی اصابت ایلمشدر . اشـته حیوانا تك صنوف مختلفه سنه متفرقا تقسیم اولنان هردرلو کمالات بونوع شریف انسانده اجتماع ایتمش وطبقاتده کوریلان اصولك کافه سی معتدل درجه ده ومتحدا انسـانده طوپلانمشدر : انسـانده کلاً موجود اولان شیلر حیوانلرده قسما موجوددر ؛ کرك حواس وقواجه انسانده کی مکملیت وکرك شـکل شمائلجه انده کی تناسـب وموزونیت هر برینه متفوقدر. لیس فی الامکان ابدع مماکان منطوقنجه نسخهٔ کبرای انسـانیه و بدیعـهٔ حیرت افزای بشریه عالم امکانك نقطهٔ منتهاسیدر . عالم کون وفسادده بوندن دها احسن ، دها ابدع برشی تصور اولنه مز ؛ بومطالعات یالکز افکارشـاعرانه دن عبارت اولمیوب حقیقة بویله در . انسان فرضا انسـانیتدن تجرد ایدرك انسانلغك خارجندن نظر ایتسه بوحقیقتی بویله کورر وتسلیم ایدر ؛ اشته بومطالعاته بناء بعض حکما پك ایلری کیتمشلر، حتی انسانك ترکیب جسمانیجه دخی حیوان اولمیوب بلکه حیوانك مافوقنده برصنف مخصوص اولدیغنی ادعا ایتمشـلردر . واقعـا بونده غرض شائبه سی کوریلیور ؛ بونلر هپ انسانك روایتلریدر؛ دیکر طرفدن یعنی حیوانات جانبندن بری چیقوبده بونلره مدافعه ایده بیلـور ؛ فقط حقیقت مسـئله بوندن پکده بعید دکلدر ؛ انسـانه بوقدر امتیازی ویرمکدن مقصـود الهی کافهٔ حیوانات

انسانك تحت حکمنده اولمسیدر ؛ حتی قرآن عظیم الشانده « وخلقنا لکم مافی الارض جمیعا » بیورلمشدر .

﴿ انسان حواس وقواسنك مکملیتی جهتله کافهٔ مخلوقاتك اشرفیدر . ﴾ نظر عبرتله باقیلورسه انسانك نه‌درجه مکمل اولدیغی کوریلور ؛ ازجمله قوهٔ حافظه‌سی نقدر غریبدر ؛ اوقدر کوچك برشی اك بیوك ومکمل دفترلردن زیاده اموری محیط ودها اکملدر ؛ باخصوص انسانك ذهننده بی نهایه اشکال وصورت مرسومدر ؛ انسان برکره کوردیکی شیئی محافظه ایدوب یکرمی سنه صکره بردها کوردیکنده قوهٔ حافظه‌سنده‌کنه درحال تطبیق ایده بیلور .

﴿ اشته بواحوال انسانی سائر حیواناتدن ممتاز ایدر ؛ انسان بالجمله حیواناتك خلاصه ' نتیجه‌سی کبیدر ؛ عموم حیوانات برکلك جزئیدر ؛ حیواناتك صنوف مختلفه‌سنده متفرقا موجود اولان هردرلو کمالات کندوسنده مجتمعدر ؛ انسانه عالم اصغر دینلمسی اشته بوسببه مبنیدر ؛ اوت حیوانات انسانده موجود اولان نورك برشعله‌سیدر ؛ اما بونورك مجموعی انسانده ظهور ایتمشدر . ﴾ الحاصل انسان حواس وقواسنه نظرا بالجمله مخلوقاتك خلاصه ونتیجه‌سیدر ؛ برعالم اصغردرکه کائناتده موجود اولان هربرشی کندیسنه انعکاس ایتمش ویا مصغر اوله‌رق کندوسنده موجوددر ؛ انسان عالمك مصغریدر ؛ حیوانلرایسه انسانده بولنان اشبو نور الهینك شعاعلری مثابه‌سنده‌در ؛

بونورك هیئت مجموعه‌سی انسـانده ظهور وتجمع ایتمش وصكره اورادن كائناته منتشر اولمشدر ؛ بووجهله انسانك اعضا وجوارح وقواجه حیواناتدن امتیازی واصل مرتبهٔ ثبوت اولور.

§ ۱٦ — ﴿وجه ثانی یعنی روح جهتیله اولان تفوق شویله‌در: قوای روحانیه جهتیله دخی انسان ممتازدر كافهٔ اشیانی حقیقتی وجهله ادراك ایتمك استعدادی انسانده بالقوه موجوددر.﴾ اوت! انسان قوای روحانیه‌سـیله صنوف موجوداتی وكافهٔ اشـیانی حقیقتی وجهله ادراك ایتمك استعدادینه مالكدر ؛ واقعا كیمنك سنی، كیمنك قدرتی مسـاعد اولمدیغی جهتله افراد انسـانیه‌نك هپسی بردن موجودات واشیانی علی حقیقتها ادراكه مقتدر اوله‌مز ایسـه‌ده او اسـتعداد هر فردده واردر ؛ هر فرد سعیی نسـبتنده بوكا نائل اولور وترقی ایدر ؛ عادتا برترلا كیدر ؛ هرشیئی انبـاته مستعددر ؛ لكن لوازمی موجود اولمق شرطدر.

﴿ حیوانات تركیب جسمانیلرنجه تركیب انسـانینك برجزئی اولدیغی كبی قوهٔ روحانیه‌جه دخی بویله‌اولوب انسان كل وحیوانات جزؤدر. ﴾ یعنی حیوانات؛ شـكل خارجی واعضـا و جوارح جهتیله انسـانك جزئی اولدیغی كبی قوای روحانیه‌جه‌ده انسانك دوننده وانك جزئیدر ؛ حیـوانات سـائره اشیانك یالكز برر جهت وبرر فردینی محدود اوله‌رق ادراك ایده بیلـورلر ؛ نقدر تعلیم وتربیه اولنسـه‌لر هیچ بروقتده اشـیانك جهات عمومیه‌سنی اكلامق درجهٔ عالیه‌سنه ارتقا ایده‌مزلر ؛ خصوصا كائناتك نه‌نظام

اوزرینه حرکت ایتدیکنی ونصل قواعده تابع اولدیغنی وبذاتهم کندولرینك بیننده‌کی انتظامی ادراکدن عاجزدرلر : مثلا کونشك صورت حرکتنی وارضك قوهٔ جاذبه‌سنی وسائر بو کبی شیلری اکلایوب میدانه کتوره‌مزلر ؛ واقعا محسوساتی ادراك ایتملری وبرشیئی دیکرندن فرق وتمییز ایتملری وطبیعتلرینه مغایر اولان شیلری اکلاملری منکر دکلدر ؛ فرضا هوانك صغوق یا صیجاق اولمسنی ، برشیئك یموشاق یا سرت ایدوکنی ، اوکنه قونیلان شیئك اکله صالح اولوب اولمدیغنی و دوستی ایله دشمنی هرحیوان فرق ایدر ؛ بوندن بشقه اشیای محسوسه‌دن ـ پك ساده اولان ـ مغیباتی (یعنی کوزه کورنمیان شیلری) ده استنتاج ایده بیلور ؛ نته‌کیم بریسنك النده دکنك کورسه الم طویه‌جغنی وقوغه کورسه ایچنده صو اولدیغنی ووقت معیننده سایس قپویی آچدقده یم ویره‌جکنی حس ایدر ؛ فقط بونلرك وراسنده نه قاعده واصول جریان ایتدیکنی اکلایه‌مز ، هانکی قانونه تابع اولدیغنی ادراك ایده‌مز ؛ ازجمله برجسمك دیکرینه نسبتله بیوك یا کوچك ، اغر یا خفیف اولدیغنی بیلور ایسه‌ده اصول هندسیه‌سنی اکلایه‌مز ؛ برجسمك مرکز ثقلتی ونره‌سندن طوتیلورسه قولای قالقه‌جغنی واغرلق ندن نشأت ایتدیکنی فرق ایده‌مز .

﴿ خلاصه حیوانات قواعد کلیه‌یی بیلمز ؛ ازلیت وابدیت واطلاق وعدم تناهی‌یه متعلق فکرلر انلره کلیا مجهول ومستوردر .

انسان ایسه بالعکس کافهٔ وقوعات وعلائمی وقواعد وقوانینی وازلیت وابدیت فکرلرینی وامثالی فکرلری فهم وادراکه مقتدردر وبونلری برر قاعده‌یه ارجاع ایلر ؛ روح انسانیده اولان بو اقتدار کندیسنه مخصوص برقوهٔ عالیه‌نك وجودینه دلالت ایدر .》 اشته بوسببدن انسانك قوای روحانیه‌سی حیوانلرده موجود اولان قوای روحانیه‌دن ممتاز وانك فوقنده اولور ؛ بوده انسانك دها بیوك مقاصد ایچون خلق ایدلدیکنه دلالت ایدر : مثلا عسکرلرك بعضیلرینه دیکرلرندن فضله اوله‌رق آت ویرلمسی بونلرك پیاده عسکرلرجه اولان مقصددن بشقه مقصدلر ایچون دخی احضار وتهیئه ایدلدیکنه دلالت ایدر ؛ اشته انسانك بوقدر صفات امتیازیه ایله ترجیح ایدلمسی حیوانات سائره‌نك مقصدلری خلافنده وهرحالده انلرك فوقنده برطاقم مقاصد عظیمه‌یه سوق اولندیغنی کوسترر .

§ ۱۷ — 《وجه ثالث یعنی عقل جهتیله اولان تفوق وامتیاز شویله‌در: انسان یالکز روحجه اولان تفوق جهتیله حیواناتدن ممتاز اولمیوب عقل جهتیله دخی ممتازدر وبوعقل برضیانك شعاعی کبی انسانده ودیعهٔ الهیه‌در ؛ جناب حقك بصری ، سمعی ، علمی بزم قلبمزه منعکس اولمش دیمکدر ؛ اشته انسان بوقوهٔ عالیه یعنی عقل واسطه‌سیله اولا کندی وجودینی وهویتنی ادراك ایدر وثانیا ازلیت وابدیت وناتناهی واطلاق فکرلرینه انتساب ایلر وبو مناسبتله برنشئهٔ اخری حقنده دخی کسب امنیت ایدر .》

يعنى انسان كمالات جسمانيه وروحانيه‌ده حيوان ايله مشترك اولدقدن بشقه انسانده برشى دها واردركه سائر حيواناتده يوقدر ؛ بوده عقلدر . روح ايله عقل بحثى غايت مغلق برمسئله اولديغندن حكمادن بعضلرينه كوره روح ايله عقل برشيدن عبارت اولوب حيواناتك جمله‌سنده بولنور فقط انسانده دها مكمل اوله‌رق موجوددر يعنى روح مكمل اولورسه عقل اولور وبو عقل بتون انسانلرده بولنورسه‌ده بعضيسنده دها قوتلى اولور. لكن علماى حقوقه كوره روح ايله عقل برشيدن عبارت اولميوب ايرى ايرى شيلردر وروح حيواناته عام وعقل ايسه انسانه مخصوصدر ؛ اكر ايكيسى برشيدن عبارت اوله‌رق يالكز روح اولسه كندى كنديسنى ادراكدن عاجز اولور ، كنديسنه تأثيرى اولمز وكنديسنك نه ايدوكنى ملاحظه ايده‌مز ؛ بناء عليه بونك فوقنده هم روحى وهمده جسمى ادراك ايدن برقوت اولمق لازم كلور ؛ اشته اول قوت عقلدر . بعضا انسان نفسندن تجرد ايدر وسائر شيلرى محاكمه ايتديكى كبى كندى نفسنى دخى اويله‌جه محاكمه ايدر ، تحسين يا تقبيح ، تشويق يا ترهيب ايلر ؛ اشته بونلرى ياپديران عقلدر .

عقل حواس وقوانك آمر ومدبريدر ؛ بونلرك حركتلرندن ممنون يا مكدر اولور ؛ انسان نصل يوريلورسه عقلده بعضا يوريلور وبعضا شاشيرر قالور ؛ انسانك برشيدن متأثر اولوب مكدر ويا ممنون اولمسنك سببنى عقل ادراك ايدر . بوعقل بزه

نره‌دن کلور ؟ اثرك مؤثر ایله متناسب اولمسی قاعده‌سنه نظراً بو عقل بر ضیانك شعاعی کبی نظام وتناسب اصولنك خالقی اولان باری تعالادن بزه منعکس اولور ؛ خلاصه عقل جناب حقك انسانه براحسانی وبر ودیعه‌سیدر ؛ علم ، سمع ، بصر وسائر صفات ثبوتیهٔ الهیه بزه منعکس اولدیغی کبی عقل دخی بزه‌منعکس اولمشدر ؛ انسان بوقوهٔ عالیهٔ شریفه واسطه‌سیله کندی وجود وهویتنی‌ادراك، بعده بونکله ازلیت وابدیت افکارینه انتساب‌ایلر؛ وبونلرك نتیجه‌سی اوله‌رق نشئهٔ اخری وبقای روح حقنده برامنیت کسب ایدر . انسانك بوصفات وامتیازاتی ایوجه ملاحظه اولنورسه طبیعت انسانیه‌نك نه‌اولدیغی بردرجه‌یه قدر اکلاشیلور . طبیعت انسانیه‌نك دها ایو اکلاشلمسی ایچون برازده نفس ناطقه‌دن بحث ایتمك لازم کلمشدر :

بحث ثالث
نفس ناطقه

§ ۱۸ — « نفس ناطقه بن Moi لفظی ایله تعریف ایتدیکمز مسمانك مدلولیدر . » انسانده برنفس ناطقه واردرکه « بن » لفظنك مدلولیدر ؛ هرکس نفس ناطقه‌یه مالك و « بن » دیوب طورور ایکن بولفظك مدلولندن انسانلرك قسم اعظمی غافلدر ؛ بن کلدم ، بن کتدم ، بن اوتوردم ، بن قالقدم دینلیجه « سن کیمسك » دیو سؤال اولنسه جوابنی بیلوب ویرمکه خواص

مقتدر اوله بيلور ايسه‌ده عوام قادر اوله‌مز ؛ نفس ناطقه‌نك ماهيتی ندر ؟ خواصی ندر ؟ مفردمی يوقسه مركبميدر ؟ واحدمی يوقسه متعددميدر ؟ وجود انسانينك هرطرفنده موجود اولان نفس ناطقه‌نك مركزی نره‌ده‌در ؟

بن لفظنك مسماسی انسانك اعضای وجودندن بری دكلدر ؛ چونكه انسانك اولمامك شرطيله اعضای وجودندن هرهانكيسنی قطع ايتسه‌لر ينه بن لفظی استعمال صحيح اولور ؛ ديمككه نفس ناطقه برقوناغك پنجره‌سنده اوتوران ادم كبی اطرافنی سير وتماشا ايدر وكوروب حس ايتدكلرينی محاكمه ايلر ؛ حاصلی « بن » ديديكمز شی انسانده صوڭ نفسه قدر باقی اولوب منفك اولمز .

§ ١٩ — بونفس ناطقه كه بن ايله تعبير ايدرز واحد وبسيط اولوب متعدد ومركب دكلدر فقط بونده باشلوجه اوچ قوت واردر : برنجيسی ادراك وياخود تعقل قوتی La faculté de penser et de connaître دركه خارجده وداخلده كی شيلری كورر واكلار ؛ ايكنجيسی حس قوتی La facuté de sentir دركه كورديكی واكلاديغی شيلر كنديسنه ايومی يوقسه فنامی كليور وانلردن متلذذمی يوقسه متنفرمی اوليور اشته بورالرينی اكلار وصرف كنديسنه عائددر ؛ اوچنجيسی اراده قوتی La faculté de vouloir دركه كوروب حس ايتديكی شيئی ياپوب ياپمامق قوتی اولوب كندی يد اقتدارنده‌در ؛ اشبو قوای

ثلثه‌دن هر بری نفس ناطقـه‌نك لوازمندن اولان بر خاصـه‌درکه بو نسز نفس ناطقه اوله‌مز . ﴾

﴿ نفس ناطقه ادراك قوتی واسطه‌سیله کندوسنك موجود اولدیغنی واشیانك یکدیکرلریله وکندیسیله اولان مناسباتی فرق وتمیز ایدر وحالنه وتربیه‌سنه کوره اشیایی ــ حقیقت نسبیه‌سی وجهله ــ ادراك ایلر ؛ حس قوتیله دخی ادراك ایتدیکی اشیانك کندوسنه اولان نسبتی وانلرله کندی وجودی بیننده بر وحدت اولدیغنی فرق‌ایدر وصکره کندی وجودینی اراده‌یه تسلیم ایلر . اراده دخی برقوهٔ محرکه وبرقوهٔ فاعله ومؤثره‌درکه هرشی اوزرینه تأثیری واردر . ﴾ هردولتده قوهٔ قانونیه ، قوهٔ عدلیه‌وقوهٔ اجرائیه نامله‌ریله اوچ قوت اولدیغی کبی نفس ناطقه‌نکده بو وجهله اوچ قوتی واردر ؛ اراده قوهٔ اجرائیه مثابه‌سـنده‌در ؛ اکـر قوهٔ اجرائیه اولمسه یعنی احکام اعلامات تنفیذواجرا اولنمسه قانونلر ، محکمه‌لر ، حاکملر هپ عبث‌اوله‌جغی کبی اراده قوتی دخی اولمسه ادراکلر ، حسلر ، محاکمهٔ وجدانیه‌لر بتون عبث اولور ایدی ، اراده‌نك اهمیتی واردر ، محکمه‌لرده مکافات ومجازات انجق اراده اوزرینه اولور ، یوقسه ادراك وحس ایچون اولمز .

﴿ نفس ناطقه‌نك اشیا ایله اولان مناسباتی تشکیل ایچون انك بو اوچ قوتی بهمه‌حال لازمدر ؛ زیرا نفس ناطقه‌ده یالکز ادراك اولیدی یالکز اشیایی اکلامقله قالوردی ، انلردن برشی حس ایتمز ایدی . ﴾ مثلا قارشوده اولان برشیئك بیوك و یا کوچك

اولدیغنی یاخیر و یاشر ایدوکنی کورر وفقط اندن برشی حس ایتمز، متأثرومکدر ویا ممنون اولمز ایدی. 《 اما حس منضم اولنجه اشیا ایله کندی بیننده بررابطه موجود اولدیغنی کورر واکا کوره محاکمه ایدر وخیر ایسه ممنون اولور وشر ایسه مکدر اولور. 《 بعده اراده کلوب برقوهٔ محرکه کبی اشیا اوزرینه اجرای تأثیر ایدر. 》

《 حد ذاتنده واحد ومتحد اولان نفس ناطقه‌نك اشبو اوچ قوتی انك اوچ دالی مثابه‌سنده وانك لوازمندن ایسه‌لرده بونلر بربرندن منبعث ومتولد دکلدر وترقی وتدنیجه یکدیکرینه تابع دکلدر ؛ بونلردن هربرینك مخصوص مقصد و وظیفه‌لری واردر. بناء علیه هر بری کندی مقاصدووظایفنه ومقاصدینه کوره چالیشور: شویله‌که ادراك دائما حقیقته میل ایدر یعنی حقیقتی وحق فکرلرینی آکلار و برکره حقیقتی اوکرندکدنصکره ارتق رجوع ایتمز. حس دائما کندینه خوش ولطیف اولان شیلره میل ایدر؛ خوش کلمیانلری رد ایلر ؛ حقیقته مطابق اولوب اولمدقلرینه اصلا عطف نظر و التفات ایتمز ؛ اراده نفس ناطقه‌نك ادراك وحس ایتدیکی شیلرك کندینه خیرلو اولنلرینه میل ایدر. 》 اشبو قوای ثلثه برطاقم وقوعات تولید ایدرکه قوهٔ حافظه‌ده مرتسم اولور ؛ دیمککه قوهٔ حافظه بونلرك دفتر خانه‌سی مثابه‌سنده‌در.

ع ۲۰ — ﴿ بو قوای ثلثه‌دن هر بری بشقه بشقه شیلر اولدیغندن وهر برینك وظایف ومقاصدی آیری بولندیغندن بونلر دائما متفق اوله‌میوب بعض حالاتده بینلرنده اختلاف ومنازعه واقع اولمسی طبیعیدر . اشته بعض خصوصاتده انسانده کوریلان تردد وتذبذبلر بواوچ قوتك اختلاف ایتملرینك نتایجیدر. مثلا اکلنجه خوشنه کیده‌جکندن حس اکا میل ایدر، لکن ادراك انك حقیقتی فنا اولدیغنی اکلار وحس ایله اختلاف و منازعه ایلر ؛ و اراده انسانی زور ایله برایشه سوق ایدر ، لکن کندوسنه غیر ملایم کلمسی حسیله حس اکا مخالفت ایدر ؛ الحاصل ممکندرکه تعقل یعنی ادراك بعضا تربیه‌جه ایلری کتمش یعنی حقایق اشیایی اکلامقده ماهر بولنمش اوله و بالعکس حس کیرو قالمش بولنه ؛ اشته اوحالده حس ادراکك افکار حقیقیه‌سنه اطاعت ایتمك استمز وانك ارائه ایتدیکی یوله کتمیوب کندی هواسنه کتمکه قالقیشور . حالبوکه بوقوتلرك منافع وفوائد خصوصیه‌یه تابع اولماملری وجمله‌سی بدنك منفعت عمومیه‌سنی کوزتملری مناسب ولازمدر .

ع ۲۱ — ﴿ بو اوچ قوتك حرکتاری اوچ درجه‌یه منقسمدر . بو درجات ثلثه الك زیاده ادراك وتعقلده کوریلور ایسه ده دیکر ایکی قوتده دخی واردر . بو درجات ثلثه‌دن برنجیسی تأثر La sensibilité و ایکنجیسی ملاحظه La réflexion واوچنجیسی عقل La raison در : ﴾

ع ۲۲ — ﴿ تأثر کرك خارجدن وکرك داخلدن خصوصی

اولان شیلرده اشبو قوۀ ثلثه‌نك حال سفلی‌یه میل ایتمسیدر . اکر اراده حسك حرکات خصوصیه‌سنه تابع اولور ایسه انسان حظوظات نفسانیه وشهوات حیوانیه‌سنه اویه‌رق یولنی شاشرمش اولور . وچوق وقت سورمکسزین کندیسنه ضعف وفتور مستولی اولور واولکی حظوظاتی دخی غیب ایدر . ﴿بو تأثر دائما مطرد اولمیوب مقتضای حاله کوره تغیر ایدر واراده‌یی دائما راحتسز ایلر.﴾ اراده‌نك حسه مخالفت وانی میل وتوجه ایتدیکی شیلردن منع ایتمك ایستمسی حسه فنالق ایچون اولمیوب بلکه انی خوشلاندیغی شیلردن متمادیا متلذذ و محظوظ ایتمك فکرینه مستند درر . ﴿بناء علیه انسان رغبات خصوصیه‌یه باقمیه‌رق انلری اداره ایتملی ونفس ناطقه‌نك جهت وحدتی ومنفعت عمومیه‌سنی التزام ایتملیدر . ﴾ فرضا اوچ ذاتدن عبارت اولان بر دولت وکلاسندن هر بری منافع عمومیۀ دولتی کوزتمیوبده کندی منافعنه بقاجق اولسه مملکت خراب اوله‌جغی وکذلك بر عربه‌یه قوشیلان اوچ حیواندن هر بری بشقه طرفه کیدرسه عربه سمت مقصوده واصل اولمدقدن ماعدا یاری یولده خراب اولوب قاله‌جغی کبی بو اوچ قوتده نفس ناطقه‌نك منفعتی کوزتمزلر وهر بری بشقه طرفه میل ایدر ایسه بدن خراب اولور .

﴿حقیقة کرك حس وکرك اراده حسن صورتله تربیه اولمزلر وهیئت مجموعه‌نك یعنی نفس ناطقه‌نك سعادت وسلامتنه سوق ایدلمزلر ایسه وجودك حرکات وسکناتنه وبووجهله نفس ناطقه‌نك

حکومتنه خلل کلور وارتق انسـان نفسنك حاکمی اولەمیـوب حظوظات وشهواتنك اسیری اولور . ﴾ بوده درجات متفاوته اوزرەدر ، اکر بوحال زیاده اولورسه انسـانی بهیمیت درجەسنه سوق ایدر ، نوقت زمام اداره حسك النه ویریلورسه حیوانیت درجەسـنه قدر تنزیل ایلر . لکن بو بهیمیت وحیوانیت درجەسی انسان ایچون برحال عارضیدر ؛ بوحالده دخی انسان ایله حیوان بیننده ینه بربیوك فرق واردر . حیواناتده ادراك قوتی اولمیوب انلر حسه تابعدر ؛ بناء علیه برحیوانی صالیویرسك ایسـتدیکی شیئی یاپار ، ایولکنی اصلا دوشنمز ، جانی صیقیلنجه تکمه ایله اورر ؛ واقعا ایچلرندن بعضلری بردرجەیه قدر تعلیم وتربیه قبول ایدر ، مثلا آو کوپکی صاحبنك خوشنه کیتمەجکنی حس ایدرك طوتدیغی آوی یمز ایسـەده کندولرنده ادراك قوتی اولمدیغندن بهایم ایله بهیمیت درجەسنه تنزل ایدن انسانلر بیننده دخی فرق عظیم واردر. ازجمله بهیمیت درجەسنه تنزل ایدن انسان ـ جنت حالی مستثنا اولمق اوزره ـ ینه طریق صـلاحه میل ایدر ، فلاکتلرینی کوردکجه پشیمان اولور واصلاح نفسه رغبت ایدر . بویله بهیمیت درجەسنه تنزل ایدن انسانلردن اصلاح نفس ایدنلر واردر . اشته بووجهله انسان حیوانات سـائرەدن ایریلور و بهیمیت حال عارضیسی دخی او کبی انسانلردن مندفع اولور .

﴿ ۲۳ ـ ﴾ ملاحظه شول وظیفەدرکه روح انسانی انك واسطەسـیله وقیاس و تخمین طریقلریله معلومات استحصـالنه

چاليشـور ؛ فقط بونكله الديغى معلـومات دائما حقيقته مقرون وموافق اوله‌مز ، صحيح ويا باطـل اولمسى ممكنـدر . » كرك كنديسـنك وكرك ديكرلرينك تدقيق وتجربه‌لريله جرح اولنغـه قابلدر . بو معلومات هيچ بر وقت افكار عموميه وياخود قواعد كليه صـفتنى حائز اوله‌مز ؛ واقعـا ملاحظه هر درلو اصـول حكميه‌نك اساسيدر ، انسان بو ملاحظه مناسبتله حركت وسكنا تنده نه ياپه‌جغنى ونوقت حزم واحتيـاطه رعايت ايدوب ونوقت شدت كوسترمك لازم كله‌جكنى اكلار وايجاب حاله كوره حركت ايدر .

« خلاصه ملاحظه اول شيدركه انك محرك ياخود نتيجه‌سى منافع ذاتيه‌مزده مبنى اولور يعنى ضمننده منافع ذاتيه‌مز وارايسه انى ترويج ايدرز ، يوقسه نه انسانيتك منفعتى ونه‌ده اقرابا واحبا وهيئت اجتماعيه‌نك منـافعنه باقمز ؛ ديمك اولوركه ملاحظـه‌ده خيرى مجرد خير اولديغى وحقى مجرد حق بولنـديغى وحسنى حسن وصدقى صدق اولديغى ايچون ايستمیز بلكه خيروحقده وحسن وصـدقده بزه فائده اولديغى ايچون ايسـترز . » اوت انسـان ملاحظه نقطه‌سنده دائما منفعت ذاتيه‌يى نظردقته آلور ، حق فكرلرنده منفعت بيغرضـانه ارامز ، هر شـيئه منفعت شخصـيه‌سى نقطهٔ نظرندن بقار وهر شيئى فائدهٔ خصوصيه جهتندن سنجيدهٔ ميزان ايلر . ملاحظه قواعـد علم اخلاق Les systèmes de morale وتعبير ديكرله منـافع حقيقيه‌مز قواعدينك ضديدر ؛ چـونكه

قواعد مذکوره‌یه نظراً حق حق اولدیغی ایچون سویلور وباطلدن باطل اولدیغی ایچون نفرت ایدیلور وانسان منافع ذاتیه‌سنی او قدر تفکر ایتمز .

§ ٢٤ — ﴿عقل قوای مختلفه‌نك مدیریدر و اکر انلری زیر اداره‌سنه الورسه منافع حقیقیه‌لرینه و سعادت وسلامتلری حاصل اوله‌جق جهته سوق ایدر وانلری ماسوادن تجرید ایله واجب الوجوده انتساب ایتدیرر . عقل درجهٔ عادیه‌سنده ایکن اشیانك یالکز ظاهرینی مثلا شونك بیاض و بونك سیاه اولدیغنی ادراك ایدر ، فقط درجهٔ اعلایه واصل اولورسه اشیانك حقایق واسباب ومنابعنی اذعان ایلر واشیاده‌کی انتظامی واشیا بیننده‌کی روابطی اکلار .﴾ مثلا صولرك آقمسی و دومانك یوقاری‌یه چیقمسی ویوقاری طوغری آتیلان طاشك یره دوشمسی هانکی نظامه مستند اولدیغنی اکلار؛ چونکه کائناتده موجود اولان اشیانك کافه‌سی یکدیکریله متناسب ومرتبط اولوب جمله‌سی الحق برخالق تعالی طرفندن و برمقصده مبنی یرادلمشدر ؛ اجزای کائنات ارەسنده‌کی بو نظام وهم اهنکك اثرینی حکما هرشیده کورر؛ مثلا برحکومت منتظمه‌نك امور عدلیه وعسکریه وضبطیه وبلدیه مأموریتلری ومؤسسات سائره‌سی کبی شیلرینه باقیله‌جق اولسه بونلردن هر بری عموم اهالینك منافع عمومیه وهر فردك منافع خصوصیه‌سنك حصولیله جمله‌نك سعادت ورفاه حال ایچنده یشامسی مقصدیله یاپلمش اولدیغی اکلاشیله‌جغی کبی عقل دخی

اجزای کائناتدن هرهانکیسنه نظر ایتسه بر نظام عمومی‌یه خدمت ایتمکده اولدیغنی اکلار.

﴿مع مافیه عقل انسانی علم الهی وحکمت الهیه ایله قیاس قبول ایتمز. عقل انسانی حکمت الهیه‌نك شعاعندن بر ذره مثابه‌سنده در. خلاصه عقل انسانی ضعیفدر، پك چوق سهو و خطا وفسادی قابلدر. لکن حسن صورتله تربیه اولنور وممکن مرتبه توسع وطریق صوابه تمسك ایتدیریلورسه کائناتك قواعد و نظامنی ومقصدینی بزه ممکن مرتبه بیلدیردکدن ماعدا بونلرك خالق اولان واجب الوجودك صفات الهیه‌سنه واسع بشر یتدیکی قدر ادراکده بزه دلالت ایدر.﴾

بحث رابع

انسانك مقصود بهی وحیاتنك احتیاجاتی وخیر ومقصدلری

§ ۲٥ — ﴿انسانك مقصود بهی La destination de l'homme دیمك جناب حقك انسانی خلق بیورمقله قصد ایتمش اولدیغی شیدر؛ انسانك حیاتنك احتیاجاتی Le système des besoins de sa vie یشامسی ایچون نه‌لازم ایسه انلردر؛ انسانك حیاتنك خیرلری Les biens de sa vie انسانك حیاتی اثناسنده کندی طبیعتنه موافق اوله‌رق حصوله کلان حالاتدر؛

انسانك حیاتنك مقصدلری Les buts de sa vie دیمك انسانك دنیایه کلمکدن کندوسنك مقصدلری دیمکدر. اشته بومبحثده صره سیله بونلردن بحث اولنه‌جقدر :

§ ٢٦ — « کافهٔ مخلوقاتك ذاتلرنده کندولرینی انقلابات متوالیه‌یه سوق ایدر بر نوع حیات اولدیغندن بونلرك هر برینك کندی طبیعتـــه موافق بر مقصـــودبهی واردر دیمك اولور . »

اوت هر بر مخلوقده اولیه برحیـــات واردر؛ حتی بلکه جماداتده بیله و باخصوص حیوانات ونباتاتده بولنـــور ؛ مثلا برتخم زرع اولنور ، یرده فلیزلنور ، برساق پیدا ایدر ، داللنور ، بوداقلنور ، میوه ویرر ، نهـــایت برضـــعفه دوچار اولـــوب چورر کیدر ؛ حیواناتده بویله‌در ، ازجمله انســـان رحم مادردن لحده قدر بر انقلاب دائمیده بولنور ، قرآن عظیم الشـــانده بیورلدیغی وجهله رحم مادرده برچوق تحولاته دوچار اولدقدن صـــکره طوغار ، یواش یواش نشـــو ونما بولور ، بیور نهایت اختیار اولـــور ، وفات ایدر . الحاصـــل موجوداتدن هربرینك کندی طبیعتنه موافق برمقصودبهی واردر .

§ ٢٧ — « کافهٔ مخلوقاتك مدت حیاتلرنده طبیعتلرینـــه موافق اولان بوانقلابات انلرك مقصود بهلری اولمغله بومقصده وصـــول ایچون حس ایده‌جکلری احتیاجاتی دفع ایدرلر ایســـه انلر حقنده خیر اولور ؛ فقط کندیلرینك ســـوء تدبیرلری ویا خارجـــدن برتعرض وقوعیـــله طبیعتلرینك مقتضـــاسی اولان

بو حرکتدن کیرو قالورلر ایسه انلر حقنده شر عد اولنور . »
یعنی بر مخلوقك حیاتی اثناسنده کندی طبیعتنه موافق اولەرق حصوله کلان حالات انك خیریدر وطبیعتنه موافق اولمیانلر انك حقنده شردر ؛ الحاصل هرحال وحرکتکه طبیعته موافقدر خیردر وبونك عکسیده شردر . مثلا رحم مادرده برچوجق برمقتضای خلقت نەحالده بولنمق لازم ایسه اوراده اوحالده بولنمسی اول چوجق حقنده خیردر ومغایر برحالده بولنورسه شردر ؛ کذلك بر آدمك حال صحتده وتام العقل وحریت شخصیه‌سنه متصرف اولمسی وکورر ویورر وطعام ایدر بولنمسی حقنده خیردر ، چونکه مقتضای طبیعت انسانیه بویله اولمسیدر ؛ لکن بونلرك عکسی شردر ، چونکه مقتضای طبیعت انسانیەنك خلاف ومغایریدر .

- «بو احکام کافهٔ حیواناته شاملدر ؛ مادامکه انسان کافهٔ مخلوقاتك اشرفیدر ومادامکه حیوانات سائرەده متفرقا ومنفردا بولنان حواس وقوی انسانده مجتمعا موجوددر کافهٔ مخلوقاتدن هربرینك برمقصود بهی اولدیغی کبی انلرك اشرفی اولان انسانکده انلرك فوقنده برمقصدی اولمق لازمدر . » بوندن بشقه انسان ذی‌عقل اولمق حیثیتیله حیوانات سائرەدن بالتفوق کسب امتیاز ایتدیکنه وعقل ایسه حکمت ربانیەنك شعاعی مثابەسنده بولندیغنه وانسان عقل جهتیلەده واجب الوجوده منسوب اولدیغنه وعقلك توسعی غیر محدود وعمومی ایدوکنه بناءً « انسانده غیر محدود برترقی

وتوسع قوتی واردر یعنی حواس وقواسنك غیر متناهی برصورتده ترقی ایتمسی استعدادی واردر ؛ اشته مادامکه انسانك حواس وقواسی غیر محدود بردرجه‌ده توسعه قابلدر احتیاجاتیده ـ حیوانات سائره‌نك احتیاجات محدوده‌سنك خلافنه اوله‌رق ـ غیر محدوددر . » بو بر نتیجهٔ طبیعیه‌در ، چونکه طبیعتی محدود اولان شیئك احتیاجاتیده محدود وطبیعتی غیر محدود اولان شیئك احتیاجاتیده غیر محدود اولمق طبیعی وضروریدر. « اشته بو احتیاجاتك دفعی کندیسنجه خیردر . » یعنی حسن حالنی مؤدی اولور ؛ مثلا بر ادم نقدر علوم وفنون اوکرنمك استعدادینه مالك اولورسه انلری تحصیل ایچون اوقدر وسائل واسبابه محتاج اولور. « احتیاجات انسانیه نامتناهی اولدیغی کبی خیرات انسانیه‌ده نامتناهیدر وبرکیمسه احتیاجاتنی نقدر دفع ایده‌بیلورسه اوقدر خیره نائل و او قدر انسانیت سرینه مظهر اولمش اولور . »

§ ٢٨ ـ « حکمت اصطلاحنجه احتیاجدن مقصد مقصود اصلیی حصوله کتورمك حقنده‌کی احتیاجدر ؛ خیر ایسه حقیقة محتاج اولدیغمز شیئی یعنی طبیعت وفطرت عالیه‌مزه موافق اولان براحتیاج صحیحمزی دفع ایدن شیدر ؛ یوقسه صوری یعنی غیر صحیح اولان رغبات خصوصیه‌یی وهوی وهوس کبی احتیاجات غیر معقوله‌یی دفع ایدن شیلر خیر دکلدر . الحاصل انسانك طبیعت عالیه‌سنه عائد اولان شیلر احتیاجات صحیحه وحقیقیه

اولوب بونلرى دفع وتسكين ايدن شيلر خيردر وطبيعت سفليه‌سنه عائد اولان شيلر احتياجات غير صحيحه اولوب بونلرى دفع وتسكين ايدن شيلر خير دكل وبلكه شردر.»

§ ۲۹ — «كافهٔ موجودات ايچون بر مقصد وخير اولوب بريسى ايچون خير اولان ديكرى ايچون شر اوله‌بيلور. انسان ـ انتظام عالمه نظرا ـ هربر نوع ايچون برمقصد وبر خير اولديغنى تصديق ايتديكى كبى كندوسى ايچون دخى اويله برمقصد وبرخير مخصوص اولديغنى تصديق ايله كندى حواس وقواسنك توسعنه وخواص ذاتيه‌سندن اولان ترقياتك حسن حصولنه سعى ايتملى ورغبات سفليه‌سنى دائما رغبات عاليه‌يه يعنى خلقتمزه موافق اولان ارزولره تابع قيلمليدر. اشته انسانك تربيهٔ حقيقيه‌سى بوتوسع متناسبدن عبارتدر.»

انسان عقلى سايه‌سنده بوكائناتك نظامنى واجزاسنك يكديكريله ارتباطنى ومخلوقاتك واجب الوجوده اولان مناسباتنى ممكن مرتبه بيلمك اقتدارينى حائز اولديغى كبى مادامكه انسان كافهٔ مخلوقاتك اشرفيدر وحيوانات سائره‌ده متفرقا ومنفردا بولنان خواص وقوى انسانده مجتمعا موجوددر وحواس وقواسيده غير محدود برتوسع وترقيه قابلدر كندوسنك برخير وبرمقصود بهى اولديغنى اكلايوب تصديق ايتمليدر؛ انسان بشقه‌لرينك مقصود بهنى اكلايوبده كندينككنى اكلامامق البته اوله‌مز؛ يعنى انسان كندوسى ايچون خير اولان شيلرى ومالا نهايه ترقياته استعدادى اولديغنى وبوكا

۲۰۶ از مدرسهٔ حقوق و ۳ از حکمت حقوق

واصل اولمغه احتیاجی بولندیغنی بیلیلیدر . اشته انسانک مقصودبهی بو استعدادی قوه‌دن فعله اخراج وبعده محافظه ایتمکدر . انسان کندینک مقصدینی بیلوب اکا واصل اولمغه غیرت ایتملی وکندینک خاصهٔ استعدادی اولان ترقیسنک حصولنه سعی ایتملیدر . محی الدین عربینک سطور کائناته دقت ایت ، چونکه انلر طبقات عالیه‌دن سکا خطاب اولنمش مکتوبلردر مألنده اولان شو تأمل سطور الکائنات فانها * من الملأ الاعلی الیك رسائل بیتی بو حکمتی مصدقدر .

§ ٣٠ — ﴿ اشته انسانک مقصد بهی خالق طرفندن کندوسنه ویریلان قوایی ممکن مرتبه توسیع واصلاحه سعی ایتمك وخلقته موافق ومناسب اولمیان رغبات سفلیه وصوریه‌سنی ترك ایدوب حواس وقواسنی خلقتنه موافق اولان رغبات حقیقیه وعالیه‌یه تابع قیلمقدر . ﴾ انسانده ایکی درلو ارزو اوله‌بیلور بریسی معقول ومناسب ارزولردر ، دیکریده مضر اولان ارزولردر ؛ بو مضر اولان ارزولری ترك ایتملیدر .

§ ٣١ — ﴿ افکار اربعهٔ معلومه‌که حقیقت، خیر، حسن وحق فکرلریدر بونلری اقتدار بشری درجه‌سنده اکلامغه وبونلرك احکامنه رعایت ایتمکه سعی ایتملیز . انسان بونلرله الفت ایتدیکی زمان بونلری سور ؛ چونکه برحقیقتی بیلمیان اکا محبت ایده‌مز . برانسانك بوفکرلری طانیمسی والتزام ایتمسی مطلوب الهیدر. انسانك حواس وقواسنك توسعی مطلوب الهی اولدیغندن

انسانك اصل کمالی وتربیهٔ حقیقیه‌سی بوتوسیع متناسب ایله حواس وقواسنی اصلاح واکمال ایتمکدن عبارتدر . برادمك عاقل وکامل اولمسی بوفکرلری بیلوب موجبیله عامل اولمسیله اولور . انسانك قوای جسمانیه‌سی نصل توسع وترقی ایدرسه قوای روحانیه‌سیده اویله‌جه قابل اصلاح وترقیدر . ﴾ مثلا برحمال یوك طاشیمغـه الیشمیـاندن زیاده یوك قالدیرر، کذلك اعمالرك بعضیلری اللریله رنکلری بیله فرق ایدرلر؛ چونکه قوتلری اویولده ترقی ایتمشدر. ﴿ حتی قوای جسمانیه‌نك توسع و ترقیسی محدود اولدیغی حالده عقل جناب حقك شعاعی مثابه‌سنده اولمغله قوای روحانیه‌نك توسعی نامحدوددر . ﴾ بورادەکی حدسزلکدن مقصد انسانك شو درجه‌یه قدر واروب اندن صکره ترقی ایتمز دیه‌جك برحد اولماسیدر ؛ اوت برادم نقدر سعی ایدرسه اولقدر کامل اولور ؛ مع مافیه جناب حقك قوت وقدرت نا متناهیه‌سنه نسبتله محدود وعادتا کأن لم یکن حکمنده در .

§ ۳۲ — ﴿ حیات انسـانیه‌نك مختلف خیر ومقصدلری ایکی نوعدر : نوع اول خیرات شخصیه Les biens personnels ou subjectifs ونوع ثانی خیرات غیرشخصیه Les bien objectifs در: خیرات شخصیه شخص انسانیی ترکیب ایدن حواس وقوانك تربیه وتوسیعی ودرجات کماله ایصالیدر ؛ خیرات غیر شخصیه انسـانك واجب الوجود و موجودات سـائره وابنای جنسی ایله اولان مناسباتنه دائر تربیه وکمالیدر . ﴾

﴿ خیرات شخصیه‌ده اوچ درلودر : برنجیسی بالذات حیاتك ومتعلقاتنك ﴾ مثلا ال واياق كبی قوای جسمانیه وادراك وارادە كبی قوای روحانیه‌نك ﴿سلامت وسعادت حالنی استحصال ومحافظه‌دن عبارتدر ؛ ایكنجیسی عقلدن نشأت ایمش اولان﴾ یعنی عقله متعلق اولان ﴿ مساوات و حریت كبی صفتلر Les qualités ی توسیعدر؛ اوچنجیسی سعی وعمل Le travail ی توسع ایدن صفتلری توسیعدر . ﴾ بوتوسیعلر بزم شخصمزه برصفت ممدوحه وبرقیمت مطلقه ویرر ؛ اشته انك ایچون بزه عالم وكامل وسائره دیرلر ؛ سعی وعمل ایله مستفید اولدقدن صكره عملیات وادمان واسطه‌سیله حواس وقوانك برصورت متناسبه‌ده توسعی وبو مناسبتله سعی وعمل بزجه عادت حكمنه كیرمسی دخی ایروجه برفائده‌در ؛ مثلا چالیشوب برمسئله حل ایدر ایسه‌ك بومسئله‌نك حل اولنمسی ذاتا برفائده اولدیغی كبی فائده‌مز یالکز او مسئله‌نك حلندن عبارت اولمیوب بلكه اویله مسئله‌لری حل ایده ایده قوت واقتدارمز ارته‌جغندن دیكر مسئله‌لرك حلنه دخی مدار اولوركه قوهٔ مطلقه دنیلان اشته بودر ؛ بووجهله حواس وقوانك توسیعی نسبتنده حقیقت ادراك اولنور ؛ حیاتك مادهٔ جسمانیه‌سی جسد ومتعلقاتی اولدیغی كبی مادهٔ روحانیه‌سی دخی بوندن عبارتدر ؛ بوقوت خارجده كورنمز ایسه‌ده موجودات حقیقیه قبیلندندر ؛ عالم ایله جاهل البته معلوم اولور ؛ هل یستوی الذین یعلمون والذین لایعلمون .

§ ٣٣ — ﴿ خيرات غير شخصيه‌ده باشلوجه ٧ قسمه ايريلور : ١ اصول دين ، ٢ على العموم علوم وفنون ، ٣ على العموم صنايع (صنايع نفيسه‌ده داخلدر) ، ٤ تربيهٔ عموميه ، ٥ تجارت شخصيه وماليه (اشتراك واجتماع عمومى كبى شيلرده داخلدر) ، ٦ علم اخلاقه متعلق اولان شيلر ، ٧ علم حقوقه متعلق اولان شيلردر . ﴾

§ ٣٤ — ﴿ هرنقدر خيرات بووجهله ايكى نوعه تفريق اولنمش ايسه‌ده حياتك بوايكى نوع مقاصد مختلفه‌سنك شامل اولديغى اقسامك كافه‌سى برنقطه‌ده يعنى برمقصد عاليده مجتمع اولور ، بومقصدده «انسانيت مقصدى» يعنى « انسانيت » در . بو مقاصد وخيراته هم خيرات الهيه وهمده خيرات انسانيه دينه بيلور ؛ چونكه بوايكى نوع خيرات ومقاصدك من قبل الرحمن احسان بيورلمق جهتيله الهى وانسانده تجلى وظهور ايتملرى حيثيتيله انسانى اولدقلرنده شبهه يوقدر . ﴾ بومقاصد وخيراتك الوهيته عائد اولان جهتلرى فوق مايتصور اكمل وتبدل وتغيردن منزه اولوب انلرده تبدل واصلاح تصور وملاحظه اولنه‌مز ايسه‌ده انسانه عائد اولان جهتلرى توسع واصلاحه قابلدر ؛ بنابرين انسان بونلرك توسيع واصلاحنه نقدر سعى ايدرسه بونلره منسوبيتى اوقدر توسع وتزايد ايدر .

§ ٣٥ — ﴿ بومقدماتدن شو نتيجهٔ مهمه استنتاج اولنوركه بوايكى نوع مقاصد وخيرات كرك افرادك وكرك هيئت اجتماعيه‌نك

سعادت حال وانتظامی ایچون لازم اولدیغندن بونلرك جمله‌سنك ممکن مرتبه حصولنه چالیشملیدر وبونلرك جمله‌سی درجهٔ مساوی اولدقلرندن هیچ برینی دیکرلرینك مافوقنده ویا مادوننده عد ایتمامليدر . » واقعا بونلرك بیننده بالنسبه برشرافت ومقبولیت اوله بیلور ، لکن حقیقتده جمله‌سی شریفدر ؛ حتی اصول دینه متعلق اولان علوم علوم سائره‌دن شریف وانلره فائق ایسه‌ده یالکز علوم دینیه‌نك تحصیلیله اکتفا ایدوبده دیکرلرینی اهمال ایتملیدر دینه‌مز ؛ بونلرك مجموعی خیرات وانسان ایچون لازم اولدیغندن جمله‌سنی تحصیل ایتملیدر ؛ فخر عالم افندمز حضرتلرندن العلم علمان علم الابدان وعلم الادیان حدیث شریفی روایت اولنه‌رق علم ابدانك علم ادیانه تقدیم بیورلدیغی بیان اولنیور ، چونکه حال صحتده اولمیان بروجود علوم دینیه واخرویه‌یی تحصیل ایله اوقدر اشتغال ایده‌مز . الحاصل نته‌کم برماکینه ویا سائر آلتك کوزلجه ایشلمسی هر برینك دوزکون وبراهنك اولمسنه متوقف اولوب برکوچك چویسی اکسك اولسه طوره‌جغی کبی انسانیت تحتنده مندرج اولان مقصدلرك هپسی لازمدر وبرجهتی نقصان اولورسه انسانیتك اوجهتی نقصان اولمش اولور . واقعا بوقدر مقاصد وخیراتك کافه‌سنی استحصاله انسانك اقتداری وحتی عمری کفایت ایتمیه‌جکی جهتله جمله‌سنی تحصیل ممکن اولمدیغی ناقابل انکار ایسه‌ده ممکن مرتبه سعی وغیرت ایتمك هم لازم وهمده مقتضای انسانیتدر ، حتی حکمانك مالا یدرك کله لایترك کله

قاعدهٔ کلیه‌سی بو مبحثده پك جاریدر ؛ بوقاعـده‌یه توفیقا مجموعی ادراك واستحصال اولنه‌میان مقاصد وخیرات مذکوره‌یی بسبتون ترك ایتمیوبده اقتدار انسانیله عمر بشرك کافی اولدیغی مرتبـه‌ده جمله‌سنی تحصیله سعی ایتملیدر .

§ ٣٦ — مقدما (§ ٧ ده) بیان اولندیغی وجهله حکمت حقوق قسم عمومی وقسم خصوصی دیو ایکی قسمه منقسم اولوب بونلرك برر بابده بیان اولنمسی لازمکلور ایدیسه‌ده سنهٔ تدریسیه‌منز قسم عمومینك کاملا تدریسنه کافی اولمدیغندن قسم عمومی‌یه دائر شمدی‌یه قدر بیان اولنان درت بحث ایله اکتفا اولنه‌رق همان قسم ثانی‌یه کچلمسی مناسب کورلمشـدر ؛ فقط قسم خصوصی‌یه کچمکسزین قسم عمومینـك مندرجاتندن برطاقمی ــ معلومـات اجمالیه اولمق اوزره ــ بروجه اتی خـلاصة ذکر وایراد اولنه‌جقدر .

§ ٣٧ — حکمت حقوقك قسم عمومیسی ٩ فصله تقسیم اولنور :

§ ٣٨ — فصل اول حکمت حقوقك تاریخندن بحث ایدر. یعنی بو علمك نوقت ونره‌لرده ونه صورتله وکیمـلر واسطه‌سـیله توسـع وترقی ایلدیکنی وبالخصوص احیای علوم وفنون وصنایع La restoration des lettres, des sciences et des arts دن (یعنی حضرت فاتحك استانبولی فتحی زمانی اولان ١٤٥٣ تاریخی ایله ١٦ نجی عصرك نصف اخیری اره‌سنده‌کی مدتدن عبـارت

اولوب علوم وفنـون وصنـایعك بتكرار احیاسی زمانی اولمق حیثیتیله دور تجـدد ودور احیـا La renaissance نامنی الآن دورك ابتداسندن) صكره‌كی صورت ترقیسـنی وزمانمزده نقدر اهمیتی اولدیغنی وصفت كاشفه (La caractère) سی نه ایدوكنی كوستررر.

§ ۳۹ — فصل ثانی بو علمده‌كی مذاهب Les doctrines (مسـالك وطرق) مختلفه‌دن و بونلردن هر برینك له‌ و علیهنده سویلنان شیلردن وبونلرك اك مهملرینك وباخصوص عصرمزده اك زیاده تأثیری كوریلان واك زیاده معتبر ومعتمد علیه اولان مذهبك تحقیق وتدقیقندن بحث ایدر.

بو فصلده موضوع بحث اولان مذاهبدن بری ده قومونیزم Le communisme و سوسیالیزم Le socialisme مذهبلریدركه بزده اشتراكیون مذهبی دیو تعبیر اولنمقـده‌در. بومذهب اربابی انسانلرك بر طـاقمی حالت یسر وسعادتده ودیكر طـاقمیده فقر وضرورت ایچنده یشادقلرینی كوروب بوبابده مساوات حصولنی ارزو ایدرلر؛ بومذهبك بطلانی ظاهر ایكن برچوق علما بوكا ذاهب اولمش وبالطبع فقرا طاقمیده طرفدار كورنمشدر؛ اشـته حكمت حقـوق بو مذهبك اسـباب وكیفیت ظهورندن وبونك بطلانندن وقابل اجرا اولمدیغندن بحث ایدر.

ولی نعمت بیمنتمز پادشاه تبعه پرور افندمز حضرتلرینـك سایهٔ هماوایهٔ خلافتپناهیلرنده بزده هرفرد بر مسكن ومأوایه مالك

وحالنه کوره برطریق کسبه سالك اولدیغندن ممالك شاهانه‌یه بو کبی مذاهب باطله فرصتیاب دخول اوله‌مز. اما اوروپاده وخصوصا انکلتره‌ده بویله دکلدر، اواسط ناس پکده یوق کیدر، برطاقم ادملر واردرکه هر برینك کونده بیکلرجه التون ایرادی وملیونلرله دونم اراضیسی اولوب عالی سرایلرده وذاتلرینه مخصوص واپورلرده فریح وفخور ذوق وصفا ایله تدویر صحایف ایام ولیالی ایدر؛ وبویله برصاحب ثروت وقدرته مقابل اوته طرفده بیکلرجه بیچارکان کوریلورکه ییه‌جك اتمکی وحتی یتاجق یری اولمدیغیچون برمقتضای اقلیم ضیای شمس وحرارت لازمه‌دن همان محروم اولان او ککیش جاده‌لرده کیجه‌لی کوندزلی سفیل وسرکردان طولاشور طورورده آجلقدن وصغوقدن تلف اوله‌جغی وحتی کندوسنی نهره اته‌جغی وقت بیله حالنی سؤال ایده‌جك بر مرد حمیتشعاره تصادف ایده‌مز؛ چونکه بویله یرلرده هرکس کندی ایشیله (ولوکه ذوق وصفادن عبارت اولسون) مشغول اولدیغندن فقرایه باقمز، کأن طوفانده قالمش کبی ایشنه قوشار، او صره‌ده بریسی کیفنی سؤال ایده‌جك وحتی سلام ویره‌جك اولسه جانی صیقار. اشته اشتراکیون طرفکیرانی اصل بوکبی حالاتی نظر مطالعه‌یه الەرق «هپ انسانلر قرنداش یعنی حضرت ادم وحوا اولادی اولدیغی حالده برادملك ملیونلره مالك اولمسی و اوته طرفده ملیونلرله ادملرك برقارش طوپراغه وحتی برلقمه اتمکه حسرتکش اشتیاق بولنمسی کبی مناسبتسز

مساواتسزلقلرك بنی ادم بیننده حکم سورمسی محضا انسانلرك نقصان وقصورلرندن اولدیغندن بومساواتسزلغی قالدیروبده هپمز بر حالده یشایالم » دیرلر. واقعا مصیبت پك بیوك مصیبتدر ؛ لکن اشتراکیونك بولدقلری چاره طوغری دکل در ؛ بوکا بشقه بر چاره بوللیدر ، علم ثروت علماسی بونك اهمیتنی اکلامشلر و بوبابده کتابلر یازمشلر وحکومتلرده بوکا چاره ارامشلردر ، لکن هنوز بر چارهٔ مفید وصحیح بولنه‌مامشدر ؛ هله اشتراکیونك بولدقلری چاره بو مصیبته چاره دکل‌در ، چونکه هر کس کندوسی ایچون چالیشور ، اکر ثمرهٔ سعی وغیرتی ایله یالکز کندوسی مستفید اولمیوبده بوکا بشقه‌لریده مشارك اولمق لازم کلسه کمسنه چالیشمز ، او حالده بر طاقم خلقك ثمرهٔ سعینی عامه از وقت ایچنده استهلاك ایدرك هپسی فقیر اولور ، شمدی ایسه بر مقدار زنکین واردر ؛ دیمك اولورکه اشتراکیونك چاره‌سی مصیبتی تخفیف بیله ایتمیوب بالعکس تزیید ایدر. الحاصل بر ادمی چالشدیروب زنکین ایتمك ایستنیلور ایسه اول آدمك ثمرهٔ سعی وغیرتی کندوسنه واولاد وعیالیله دیلدیکی ادملره منحصر ومخصوص اوله‌جغنه دائر کندوسنه تأمینات لازمه ویرلملیدر ؛ یوقسه عموم خلقك قزاندیغی عمومه مخصوص بر محلده جمع ایدیلوبده اورادن هرکسه سویا تقسیم اولنمسی کبی تدابیر باطله‌یه مراجعت اولنمق لازم کلسه خلق بطالت وعطالت طریقلرینه تمسك ایدر وجهانده خراب اولور.

خلاصهٔ کلام بومذهب باطل قواعــدینك تطبیق واجراسی فقر وفاقه‌یی تعمیمدن بشقه برشی انتاج ایتمز .

§ ٤٠ — فصل ثالث حقوقك على العموم حكمته متعلق اولان اساسلرندن (مثلا حقوق لفظنك وجدانجه و لسانجه معنالرندن) وعلى العموم انسانك طبیعتندن و ماخلقلهندن واحتیاجنك اصولندن وحیاتنك خیر مقصدلرندن) بحث ایدر. بزم قسم عمومیدن اوله‌رق (باب اولده) بیان ایتــدیكمز شــیلرك كافه‌سی اشــبو فصل ثالث محتویاتندن برنبذه دیمكدر .

§ ٤١ — فصل رابع حقوق قواعــدینی تعیین وتخصیص ایدر یعنی حقوقك بعض قواعد مهمه‌سنی تعیین وبو قاعده‌لردن شونتیجه‌لر چیقار دیو انلرك نتایج مهمه‌سنی مثلا حیات انسانیه‌نك بقاسی وانتظام وسعادتی یعنی برنظام وسعادت حالٖ بولنمسی حقوق اوزرینه مبتنی اولدیغنی استنتاج وتبیین ایدر وعلم حقوق ایله علم اخلاق بیننده‌كی حدود وفرقدن وبونلر بیننده اولان مناسباتدن وحقوقك عدالت الهیه اولدیغندن بحث ایلر .

§ ٤٢ — فصل خامس حقوق وعاداتك وقانونلرك خواصندن وعلى العموم مأخذلرندن و حقوق فنك موضوعندن و حقوق نه مقوله اشخــاصه تعلق ایتدیكندن وحقوقك مأخذ و مقصدلری اعتباریله انواعندن بحث ایدر ؛ برده حقــوق بویله ایكی‌یه تقسیم اولنوبده برینه حقــوق فطریه Des droits primitifs ودیكرینه حقوق مستنبطه یاخود مستنتجه Des droits dérivés دینلدیكندن

وحقوق فطریه طوغریدن طوغری‌یه خلقت انسانیه‌ده موجود اولان حقوقدن وحقوق مستنتجه دخی حقوق فطریه‌دن استنتاج اولنان حقوقدن عبارت ایدوکندن ونه مقوله احوالده حقوق ساقط یعنی بزم مرور زمانه مشابه ومعادل اوله‌رق اوروپاده مرعی اولوبده پرسقریپسیون La prescription دنیلان شی نوقت حاصل اوله‌جغندن وبعض احوالده اشخاص متعدده‌نك حقلری برنقطه‌دن اجتماع ایتدیکی تقدیرده مثلا برقلعهٔ محصوره‌ده موجود ذخائر محصورینه کفایت ایتمینجه نه یولده حرکت اولنمق لازم کله‌جکندن بحث ایدر . کذلك متعدد ادملرك حقوقی بیننده اختلاف وتضاد وقوعنده نه یاپلمق لازم کله‌جکندن دخی بوفصلده بحث اولنور . بوکبی اختلاف وتضاد حقوقك وقوعی واردر : ازجمله فرانسه اختلال کبیرنده واقع اولمشدر شویله‌که اثنای مقاتله‌ده مجروح اولان عاصیلری واختلالجیلری تحری ودردسته مأمور ومجبور اولان حکومت محلیه یاره‌لرینی باقدیروب صاردیرمق ایچون مراجعت ایدنلرك اخبار اولنمسنی اطبا وجراحینه امر ایدرك استیفاسی کندویه ویرلمش اولان حقوقك بوصورتله ٥٨
استیفاسنه قیام ایتدی ، حالبوکه مجروحلر دخی عاصی اولمقله برابر یاره‌لرینه باقدیرمقده حقلی اولدقلری جای اشتباه دکلدر ؛ اشته شو ایکی حق بیننده بویله براختلاف وتضاد وقوعه کلدی.

§ ٤٣ — فصل سادس حقوقك سقوط وزوالندن

یعنی نه مقوله حالاتده ارتق حقوق قالمیه‌جغندن بحث ایدر. کرك

حق وكرك وظيفه اوچ وجهله ساقط وزائل اولور: اولاصاحبلرينك زواليله زائل اولور: مثلا حق صاحبى وفات ايدر سه ارتق اول حق زائل اولور، مكركه وارثنه انتقال ايده؛ ثانيا صاحبنك متغير اولان صفاتندن برينك ضياعى ايله زائل اولور، مثلا برمأمور ويا عسكرك مأموريت وعسكرلك حسبيله موقعنه مخصوص اولهرق حائز اولديغى حق مأموريت وعسكرلكك زواليله زائل اولور، كذلك سنه فرضاسن صغره ويا سن كبره مخصوص اولال حقده صاحبنك اول سنده بولنماسيله برطرف اولور؛ ثالثا علاقه‌دار اولنلرك مدخلى اولميه‌رق موضوع بحث اولان يعنى حق كندوسنه تعقل ايتمش بولنان شيئك زواليله ساقط اولور، مثلا برترلايى صو باصوبده دكز التنده قالنجه ترلا زائل اولديغى كبى صاحبنكده انده اولان حقى زائل اولور. اشته بوكبى سقوط وزوالك تفصيلاتندن بو فصلده بحث اولنور.

§ ٤٤ — فصل سابع حقوق عاديه ايله حقوق جزائيه بيننده اولان فرقدن وجزانك انواعندن واسبابندن ومقصودیندن وحكم اولنه‌جق جزانك اجراسندن بحث ايدر. يالكز جزايى حكم ايتمك كافى اولميوب انك اجراسى دخى امور عدليه‌نك متمماتندندر و بلكه الك مهميدر، انك ايچون نصل اجرا اولنديغنه دقت ايتمليدر، باخصوص اجرا مأمورلرى قانونه اشنا اولمليدر، چونكه بر شخص مجرم ومحكوم اولمقله حقوق انسانيه‌دن كاملا محروم اولمز، محكمه‌جه نقدر جزا حكم اولنمش ايسه اول

قدر اجرا اولنملیدر ، زیاده اجرا اولنورسه انك فاعللریده مستحق جزا اولورده بر محکمه حضورنده انلرکده مجازاتلرینه حکم اولنمسی لازم کلور ، بو مأمورلر عادتا جامه شوی کیدر ، محکوملری صنف صنف ایرملی وهر صنفه کندی جرمی درجه‌سنه کوره مجازات ایتملی واندن زیاده اوله‌رق حقوقنه تجاوز ایتاملیدر . جزانك اجراسی اثناسنده محکومك حیاتنه ، صحتنه ، ناموسنه ومالنه ذره قدر خلل کتورمك جائز اوله‌ماز . اشته بو فصلك مندرجاتی بوکبی مسائلدن دخی بحث ایدر .

§ ٥٤ — فصل ثامن مطلقا علم حقوق ایله حیات انسانیه بیننده شدت ارتباط ومناسبت اولدیغندن بحث ایدر . حقوق ایله حیات بیننده اولقدر شدت ارتباط واردرکه بری نقدر قوی اولورسه دیکریده اوقدر قوی اولور . بر مملکتده حقوق نقدر طانلمش ایسه او مملکتده حیاتك ولوازم حیاتك قوتی او درجه زیاده اولور وسعادت حال اولقدر ترقی ایلر . حتی بر مؤلف بو معنایی افاده ایچون « حقوق حیاتدر » دیمشدر ؛ فی الواقع طوغریدر ، نره‌ده حیات وار ایسه اوراده حقوق ونره‌ده حقوق وار ایسه اوراده حیات واردر؛ واقعا حقوق ایله حیات ماهیة وجنسا مختلفدر ، اما بربرلرینه شدت ارتباطلری اولدیغی ایچون بویله دنیلمشدر ؛ چونکه بر مملکتده حقوق قواعدی معلوم ومرعی اولمسه او مملکتده کمسه جاندن وعرضدن ومالندن امین اوله‌مز ؛ برمملکتکه اوراده قانون یوقدر ، محکمه یوقدر ،

اجرا یوقدر اورادەکی انسانلر مال وجان وعرضلرندن امین اولەمزلر ، اوراده الحکم‌لمن غلب قضیه‌سی جاری اولور : مثلا فقیر اولان بر شخص زحمت چکەرك قزانمغی تفکر ایتمزده بر زنکینك مالنی چالوب چارپمغی ملاحظه ایدر . حیات ایله حقوق اولقدر مرتبطدرکه بر جنین رحم مادرده تکون ایتمکه باشلدیغی وقتدن اعتباراً حقوق صاحبی اولمغه باشلار ، حتی سقوطنه سبب اولان کمسنه‌یه مجازات ودیت ترتب ایدر ؛ اشته بو جنین تولد ایدوبده بیودکجه درجه درجه حقوقی دخی بیور و وفات ایدنجه‌یه قدر دوام ایلر ووفاتیله حیاتی زائل اولدیغی کبی حقوقیده زائل اولور . اشته بو فصل بوکبی شیلردن دخی بحث ایلر .

§ ٤٦ — فصل تاسع مطلقاً حقوقك موضوع ومأخذی اعتباریله واعتبارات سائره ایله اقسامندن بحث ایدرکه بر نبذه‌سی مدخل علم حقوقده دخی بیان اولنمشیدی .

باب ثانی

حکمت حقوقك قسم خصوصیسنه دائر بعض مسائل بیاننده اولوب ١١ فصله تقسیم اولنمشدر . (حکمت حقوقك قسم ثانیسی بزجه قسم اولندن انفع اولمقله برابر اندن اوسع اولوب اعتبارات عدیده ایله ابواب وفصوله تقسیم اولنه کلمکده‌در ؛ هانری اهرنس Henri Ahrens نام المان مؤلف حکمت حقو .

قنك قسم خصوصیسنی ۳ كتابه تقسیم ایتدیكی مثللو كتاب اولی ۲ نوعه ونوع اولی ۳ قسمه وقسم اولی ٤ فصله وقسم ثانیی بر مقدمه ایله ۳ بابه وباب اولیده ٤ فصله وقسم ثانیی ۲ بابه وباب اولی ۳ وباب ثانیی ۲ فصــله ونوع ثانیی ۲ قسمه وبو قسملری اوچر فصــله تقسیم وكتاب ثانیی ۳ نوعه ونوع اولی ۲ فصــله ونوع ثانیی ۲ قسمه وقسم اولی ۲ وقسم ثانیی ٤ فصــله ونوع ثالثی ۲ قسمــه وقسم اولی ۳ وقسم ثانیی ٤ فصله تفریق ایتمش وكتاب ثالثی دخی ۲ فصله آیرمشدر؛ اشته قسم خصوصی دخی بویله بربحر بی‌پایان ایكن بونك دخی بعض مسائلی ایله اكتفا اولنمسی مجرد بر سنه‌نك ایام تحصیلیه‌سنده وهمده هفته‌ده بر ساعت مدت ظرفنده قسم عمومینك باب اولده كچن ابحاث اربعه‌سیله معا تدریس اولنمقده بولندیغندن ایلرو كلمشدر .)

فصل اول

انسان هردرلو حقوقك مقصد وغایتی اولدیغنه دائردر

§ ٤٧ — ﴿ انســان هردرلو حقوقك مقصد وغایتیدر :

هیئت اجتماعیه تشــكیللری وقوانین اســاسیه ایله بونلره متفرع قوانین ونظاماتك وضــعلری ومحاكم وعســكر تنظیمی كبی نقدر تأسیسات ومؤسسات اجتماعیه وار ایسه هپسندن مقصد انســاندر یعنی بونلرك كافه‌سی انسانه متعلق اولوب انسان ایچون یاپلمشدر

يوقسه بشقه بر مقصد ايچون دكلدر . ﴾ بوراده انساندن مقصد برفرد ويا برجماعت ويا بر صنف اولميوب عموماً نوع انساندر. چشم امعان ايله نظر اولنورســه كوريلوركه صانع حكيم مطلق حضرتلرينك انسانه بو عقلى وقواى جسمانيه وحواس روحانيه‌يى احسان بيورمســندن مقصد الهى انسانك خيره نائل وترقيــات معنويه‌يه مظهر وواصل اولمسيدر ؛ مادامكه بوحقيقتى كورييورز كافهٔ قوانين وتشبثاتمز بو مقصــدك حصولنه خادم اولمليدر ؛ بو تدابيرك علت غائيه‌سى عموما نوع انساندر ؛ ماســوا يعنى خالق تعالى حضرتلرندن ماعدا كافهٔ اشيا انســانك منفعتنه مخصــوص وانك ترقيســنه الات وادوات مثابه‌ســنده‌در ؛ قرآن عظيمــده وجعلنا لكم مافى الارض جميعا بيورلمسى افاده‌مزه دليل قويدر .

§ ٤٨ — ﴿ اصل اكلاشلمسى مهم اولان وكافهٔ تشــبثات وحركاتمزده بزه رهبر ومعين اولمسى لازم كلان حقيقت بودر . بو حقيقت اوللــرى معلوم اولمــديغى كبى رعايت اولنمز ايدى ؛ ١٨ نجى عصرك اواخرندن برو اكلاشلمغه باشلدى ، يعنى حكما وادبا وعلما بونى اكلايه‌رق بونكله مشغول اولمغه باشلدى وحكو- متلرده اجراسنه تشبث ايتدى . اشته اول وقتدن برى ارقه‌سى بر اغلميه‌رق كتدكجه توسع ايتمش وشمــدى اوروپاده وسائر ممالك متمدنه‌ده بر مسلك عمــومى حالنه كيرمشدر ؛ بو مســلك اقتضا- سنجه زمانمزده يابيــلان هر درلو اصلاحات و مؤسســات مدنيه وســياسيه‌نك غايتى قــوانينك طبيعت انســانيه‌يه موافق اولمسى

مقصــدندن عبارتدر ، تعبیر دیکرله کافهٔ تدابیر وتشــبثاتك غایتی قوانینك خلقت انسانیه‌یه موافق اولمسی مقصدندن عبارتدر . ﴾ بو ایسه پك واضحــدر تعریفه حاجت یوقدر : مثلا بر ثوب کیم ایچون یاپیله‌جق ایسه انك حالنه کوره اولمق وصیجــاق یرده کیه‌جك ایسه سرین طوتیجی وصغوق یرده کیه‌جك ایسه صیجاق طوتیجی اولمق لازم اولدیغی کبی بر قانون یاپیــله‌جغی وقت دخی انك طبیعت وخلقت انســانیه‌یه مــوافق اولمسی نظر اعتبــاره آلنملیدر ، یوقســه فلان قــومدن دها زنکین اولمق وفلان یری استیلا ایتمك وفلان محل اهالیســنی تحت قهرده طــوتمق مثللو مغایر انســانیت حاللره باقلملیــدر ، مکرکه مقاصد انســانیه‌نك حصولی بو حاللره تشــبثدن بشقه صورتله حاصل اولمیه . (اشته بو وجهله قانون یاپمق حکمت حقوق ایله اوله‌بیلور .)

﴿ ٤٩ ﴾ — ﴿ آنف الذکر اصــلاحات مدنیه‌نك برنجیسی معارف عمومیه وتربیهٔ عمومیه L'instruction publique در .

چونکه هر فرد کندیسی ایچون مدت حیاتنــده رفاه وســعادت حالنه مدار اوله‌جق شــیلری اوکرنملیدر ، اطلب العلم من المهد الی اللحد یعنی بشکدن مزاره قدر علم تحصیل ایت بیورلمشــدر . تربیهٔ عمومیه ایســه برهیئت اجتماعیه‌یی ترکــیب ایدن افرادك کافه‌سنی ممکن مرتبــه اوقودوب یازدیرمق وحقوق ووظائفلرینی ومدت حیاتلرنده کندیلرینه لازم اولان معلومات نافعــه‌یی تعلیم ایتمك وجناب حقك انلره احســان بیوردیغی حواس وقــوایی

وافكارلريني توسيع ايلمكدر . تربيهٔ عموميه‌نك حصولنه هركس نصل سعيه مجبور ايسه انلرك آمر ومديری اولان حكومتده افرادك بوبابده کی سعيني اويله‌جه حمايه ايتمليدر . بوحقيقت جليله‌يي الك اول شريعت غرای اسلاميه نشر بيورمش وبوبابده يك‌چوق آثار وارد اولمشدر ؛ حتی فخر كائنات افندمز حضرتلری العلم فريضة علی كل مسلم ومسلمة بيوره‌رق تحصيل علم كرك اركك وكرك قادين هر مسلم اوزرينه فرض يعنی عادتا بورج اولديغنی تفهيم بيورمشلردر . »

« شريعت اسلاميه‌نك وضع ايتديكی بوحقيقتی هرفرد اكلايه‌مديغندن واكلاياندە لايقيله اجرايه مقتدر اولمديغندن بونك اجراسنه ابتدا المانيا دولتی عصر حاضرده باشلدی وسائر دولتلر وازجمله فرانسه بوبابده المانيايه تبعيت ايتدی . » شويله‌كه اولا المانياده وصكره فرانسه وبلچيقا وامريقا كبی يرلرده مجبوريت تعلم L'instruction obligatoire اصولی وضع وقبول وبونك وسائطی تهيئه واكمال ايدلمشدر . « المانيا واكا تبعيت ايدن يرلرده تربيهٔ اوليه عموم ايچون مجبوری ومجانا اولوب مصارفی اغنيايه تحميل ايدلمشدر . تربيهٔ اوليه اوچ شيدن عبارتدر : اولا هركس كندی لسانني اوقيوب يازمق ثانيا علم حالنی اوكرنمك ثالثا علم اخلاق ايله بعض مقدمات علومی تحصيل ايتمكدر . »

تعليم وتربيه‌نك مجبوری اولمسنك سبب وحكمتی شودركه : چوجقلر بيويوب جمعيته داخل اوله‌جقلرندن انلری تعليم وتربيه

ایتمك جمعیته حاضرلمقدر ، البتـه جمعیت اجتماعیـه افرادی نقدر معلوماتلی وتربیه‌لی اولور ایسه رفاه وسعادت حاللری ویکدیکریله حسـن الفت وامتزاجلری اونسـبتده اعلا اولور ؛ برمملکتده تعلیم وتربیه‌نك تعمیم انتشـارینك جرائمك از وقوعبولمسـنده دخی دخل کلیسی واردر ، زیرا تربیـه‌لی اولان برذات جرمك فنالغنی تقدیر ایدر واندن کرك مادة وکرك معنا ضرر کوره‌جکنی وهرکسك نظرنده مردود ومقهور اوله‌جغنی ونهایة الامر جزا کوروب ناموس واعتبـاری رخنـه‌دار اوله‌جغنی بیلـوب اندن اجتناب ایدر ؛ بوندن بشقه اهالیسی معلوماتلی برمملکتده حقوق دعوالری دخی اکسیلور ؛ چونکه هرکس حق وباطلی دها ایو تفریق ایدر ومحاکمه ومرافعه‌یه صرف ایده‌جکلری اوقاتی مدنیت ومعموریته صرف ایلرلر. اهالی‌یی تعلیم وتربیه ایتمیه‌رك محکمه‌لر تشکیل وجانیلره مجـازات ترتیب ایلمك حفظ صحت قواعدینـه اهمیت ویرمیه‌رك یالکز خسته‌لره مداوات کبیدر ؛ اکر هرکس فن حفظ صحت قواعدینه رعایت ایتسه خسته‌لق تکثر ایتمز وبنابرین تداوی ودوایه اوقدرده حاجت قالمز . تعلیم وتربیه‌نك مجبوری اولمسنده ایکی محذور تصـور اولنه‌بیلور : بریسی خلقك حریتنی سـلب ایدرك تعلمه اجبار ایتمك ودیکری دخی اطفـال فقرانك تعلیمی مصرفنی اغنیایه تحمیل ایلمکیدر ؛ لکن حقیقت حال تصور اولنور ایسـه بومحذورلرك واهی ایدوکی کوریلور ، چونکه هرنقدر خلقك حریتی سـلب ایدیلیور ایسـه‌ده بونك ضمننـده هیئت

اجتماعیه‌نك سلامت وسعادت حالی حصوله کلدیکندن بویله بر مقصد مهمه وصول ایچون اوقدرجق سلب حریتده بأس یوقدر ؛ اغنیادن النان اقچه دخی بسبتون هبایه کتمیوب ینه انلرك منفعتی ایچون صرف اولنیور، بومنفعت ایسه معلوماتلی وتربیه‌لی برجمعیت ایچنده یشامه‌لریدر .

§ ٥٠ — ﴿ سالف الذکر اصلاحات مدنیه‌نك ایکنجیسی انسانلرك اتحادیدر . هر انسان حرکات وسکناتنده یالکز کندی نفسنی دوشنمیوب عمومك منفعتی دوشنملیدر یعنی عموم نوع انسانی شخص واحد عد ایتملیدر ؛ انسانلر یکوجود وهم آهنك اوملی وهر انسانك کرك واسطه وکرك غایت اوله‌رق حرکات وسکناتی اتحاده خدمت ایتملیدر . ﴾ اشته عموم انسانلر برشخص حکمنده وهر فردده انك برعضوی مثابه‌سنده‌در ؛ مثلا برعضوه دیکن باتسه اعضای سائره‌یه وجع وضرر کلدیکی کبی برفرده‌ده ضرر کلسه عمومه ضرر کلمش حکمنده اولور ؛ شیخ سعدینك بنی‌ادم‌اعضای‌یکدیکرند * که‌در افرینش‌زیك‌کوهرند بیت‌مشهوری بوکا اشارتدر؛ بر آج یاخسته‌ادم کوریجه بزده‌مرحمت‌حاصل‌اولمسی و اکا آج ایسه اتمك وخسته ایسه علاج ویرمکه شتاب اولنمسی برمیل طبیعیدرکه افاده‌مزی تأیید ایدر .

§ ٥١ — ﴿ اشته هپ تشبثاتمزك، تدابیرمزك اصلاحات مدنیه‌نك غایتی یعنی هر برحرکت دالینك صاپی انساندر ، هربر خیر خصوصینك مرجع وغایتیده خیر انسانی اولملیدر ؛ بناء علیه

امور سیاسیه‌ده یاپیله‌جق هردرلو تدابیرك مقصدی انسان اولدیغی
کبی تربیه‌یه متعلق هردرلو علوم ومعارفك دخی اساسی انسانیت
اولمیدر . » مثلا وقتیله امریقاده زحمتلی ایشلرده زنجی استخدام
اولنیور و بوکا سبب تجویز اوله‌رق هوا سیجاق اولدیغی جهتله او
ایشلره بیاضلر تحمیل ایده‌مز دنیلور ایدیسه‌ده محصولات ارضیه
ومعمولات صناعیه‌یی کثرتله ودها آز مصرفله وجوده کتوره‌جکز
دیو برطاقم انسانلری جبرا استخدام ایتمك مغایر انسانیت برمعامله
اولدیغی اکلاشیلیورنجه اتفاق دولی یعنی قانون بواصولی منع
ایتدی. کذلك فابریقه‌لرده اهون اجرتله چوجق استخدام ایدلمکده
وچوجقلرك عقللری ایرمامکده اولدیغندن فقیر وجاهللر چوجقلرینی
فابریقه‌لره ویرمکده‌لر ایسه‌ده قانون مداخله ایدرك چوجقلرك
مکتبه دوامه مجبور اولدقلری زمانلرده وحاللرینه مناسب اولمیان
ایشلرده وتحمللرندن زیاده استخدام اولنملرینی منع ایدر . برانکلیز
برجراحه کیدوب بر ایاغنی کسمسنی تکلیف وجراحده صاغلام
اولدیغنی کورنجه کسمکدن امتناع ایدر و انکلیز «ایاقم نم دکلمی اذن
ویردم کس » دیو اصرار ایدنجه جراح « ایاق سنك ایسه ال ده
بنمدر انسانیته مغایر برحرکتده بولنه‌مم » دیو جواب ویرر،
نهایت انکلیز رووولوری چیقاروب ایاغنه صیقوب جرح ایدنجه
جراح « شمدی قطعی لازم کلمکله موافق انسانیت‌در» دیه‌رك قطع
ایدر . خلاصهٔ کلام هرفرد موافق انسانیت حرکاته چالیشه‌جغی
کبی حکومتلرده فطرت انسانیه‌ده بالقوه موجود اولان هر درلو

حواس وقوانك ظهوره كلوب توسع ايتمسنه واسبابنك حصولنه سع ايتملى وحتى دائما بوكانظارت ايلميدر يعنى حكومتلرك باشلوجه وظيفه‌سى بو اولمليدر و انسان حقوقك غايتى اولمسى حقنده بيان اولنان وطبيعت انسانيه مقتضاسى بولنان بو اصول كرك حقوق عموميه وكرك حقوق خصوصيه‌ده على العموم قوملرده وحكومتلرده برر رهنما اولوب بر پوصله حكمنده‌در ؛ هانكى حكومت بو پوصله موجبنجه حركت ايدرسه منزل مقصودينه واصل اولور، بوقواعدك مبنى عليهيدر كرك قواعد فن ثروتجه وكرك امور سياسيه‌جه هرقوم برشخص انسانى حكمنده‌اولمغله برشخص حقنده روا كورلميان ماده برقوم حقنده دخى روا كوريله‌مز .

فصل ثانى

على العموم انسانك حقوقنه دائردر.

﴿ ٥٢ — ﴾ انسانك مستقل وهردرلو مقاولات انسانيه واجتماعيه‌نك مافوقنده بعض حقوقى واردركه طبيعت انسانيه‌ده موجوددر . ﴿يعنى عموم انسانلرك من حيث الخلقه بعض حقلرى واردر ، هر انسان مجرد انسان اولديغى جهتله بوحقه مالك ومتصرفدر ، بوحقوق انسانله وجوده كلور وكندوسيله برابر

دوام ایدر ومحو وزائل اولور . هرشـیدن مستقل وهر درلو مقاولات بشریه‌نك مافوقنده بولنـان « بوحقـوقك موجودیتی متقدمین عندنده دخی معلوم ومسلم ایدی. حتی یونان شعراسندن فاجعه‌نویس مشهورسفوقل Sophocle (قبل المیلاد ٤٩٨ــ٤٠٥) بوحق نه بوکوندن ونه‌ده دوندن اعتباراً دکلدر ، من‌الازل (یعنی انسـانك خلقتندن‌برو) موجـوددر ، نوقت وجـوده کلدیکنی کیمسه بیلمز دیمشیدی. مع‌مافیه اسکی زمانده معرفت تامه ایله وحقیقتی وجهله اکلاشلمامش وازجمله نه‌وقت وجوده کلدیکی وقابل ترقی اولدیغی معلوم اولمامش ایدی. » حالبوکه انسان ایله وجوده کلدیکنی وقابل ترقی اولدیغنی بز بیلـورز ، بوحقـوق انسـانك قوهٔ عقلیه‌سنده‌مرکوز اولان برقوهٔ الهیه‌نك نتیجه‌سیدر ، معلومدرکه عقل نور الهینك برشعاعیدر .

§ ٥٣ — « بوحقوق اوروپاده اسکیدن برو معلوم اولمش وازمنهٔ اخیره‌ده دهاجه اکلاشیله‌رق بالتدریج توسع ایتمش ایسه‌ده اصل ظهوره کلسی وقوانینه مأخذاولمغه باشلامسی بوندن یوزسنه اول اولمشدر . واك ابتدا بوحقوقی طانیه‌رق‌موقع اجراده طوتان ١٦٨٩ ده انکلتره‌ده نشر اولنان حقوق فرمانی Bill of rights اولمشـدر ؛ انکلیز قومنك حقوق وحریتنی اعلان ایدن اشـبو فرمان بوحقوق انکلتره‌ده اکابر واعیان بیننـده شـایع اولمسی اوزرینه صـادر اولمش وبوفرمانده حقوق انسانیه بردرجه‌یه قدر تصدیق ایدلمشـدر . صکره حقوق طبیعیه احوالی ممـالك مجتمعهٔ

امریقاده دها زیاده صراحتله توسیع اولنمشدر ، شویله‌که ٤ تموز ١٧٧٦ ده حکومات متحدهٔ امریقانك قونغره صورتنده تشکل ایدن جمعیته مأمور اولنلر یاپدقلری حقوقنامه‌ده شویله دیمشلر : «بوبرحقیقت واضحه‌درکه انسانلر مساوی طوغارلر وخالق تعالی طرفدن کندیلرینه ممتنع الفراغ وممتنع النزع بر طاقم حقوق ویریلورکه حیات وحریت وهرکس سعادت حالنی ارایه بیلمك حقلری بونلردندر واك باشلوجه‌لریدر وبوحقوقی محافظه ایتمك ایچون حکومتلر تأسس ایتمشدرکه بوحکومتلرك حقوقی اداره ایتدکلری اهالینك رضا وتسلیمیتندن ایلرو کلور (یعنی اهالینك حقوقی حقوق طبیعیه‌یه وحکومتك حقوقی دخی اهالینك موافقتنه مستنددر) .» بوحقیقتلر برمدت صکره دها اچیق صورتده فرانسه اختلالنده میدانه چیقمش وحتی فرانسه‌نك ١٧٩١ و١٧٩٣ و ١٧٩٥ تاریخلی قانون اساسیلرنده انسان واهالینك حقوقی Droits de l'homme et du citoyen دیو ذکر وتصریح قلنمشدر . ﴾ بوحقایق علیهنده جهلا وغرضکاران چوق اعتراض ایتمشلر ایسه‌ده هرکسك کوزی اچلمش وبوحقوقك جمله حقنده خیر اولدیغی اکلاشلمش اولدیغندن تأثیری اولمامشدر . بونك علیهنده اعتراض ایدنلرك باشلوجه‌لری خودسرانه حرکت ایتمك استیانلر ایله اشتراکیون وقومونیست طاقملریدر ، خودسرانه حرکت ایتمك استیانلر هرشیئی منفعت شخصیه‌لرینه فدا ایدر طاقمدن اولدقلرندن بوندن خوشلانمیه‌جقلری طبیعیدر ، اشتراکیون

وقومونیســت طاقملری دخی کویا فقرایی وخصوصــا عمله‌یی محافظه وصیانت ایتمك فکر فاسدینه دوشدکلرندن عمومك منفعتی نظر اعتباره المازلر . حالبوکه بوحقوق عمومك منفعتی ملاحظه‌سیله وضع واستخراج اولنمشدر ؛ بوندن مقصد جمعیتی حرکات خود سرانه‌دن قورتارمق وانسانك حقوقنی ممتنع التغییر بر تمل واساس اوزرینه بنا ایتمکدر.

§ ٥٤ — دین مبین اسلام مساوات وحریت کبی قواعد حقوق انسانیه‌یی تأسیس ایتدکدن وعندالاسلام هردرلو حقوق طبیعیه ولاسیما مســاوات وعدالت کرکی کبی اســتقرار ایلدکدن بك چوق عصر صکره عالم انســانیته یوز بیکلرجــه جان بدلی اوله‌رق ظهوره کلان فرانسه انقلاب عظیمی وجــوده کتورویده . اوروپاده مساواتك موقع فعله قونمسنه ونجابت واصالت طرفدار- لرینك مغلوبیتنه موفق اولنلر دین مبین اسلامك وضع و اعاظم اسلامك قبول واتباع بیورمش اولدیغی قوانین اجتماعیه‌یی وقواعد مساواتی نظر مطالعه‌یه اله‌رق بونلرك مافوقنــده قانون عــدالت اوله‌میه‌جغنی تیقن ایتدکلری آنده « اوروپاجه برنجی دفعه‌اولمق اوزره نشر اولنان انسانك حقوقی اعلانامه‌سی La déclaration des droits de l’homme نام بیانامه حد ذاتنده دوشوندکده جمعیت بشریه‌یی بولندیغی وادئ خودسرانه‌ومستبدانه‌دن چیقــارمق وآنی بر طــاقم اساس متعذر التغییر اوزرینه بنا ایتمك مقصدینه مبتنیــدر . اشته بو اعــلانــامه قعر ابدئ طبیعــت

بشريه‌يه نوع ما بر لنكر انداخت ايتمك و بو طبيعت بشريه‌دن مستنتج ومستنبط برطاقم حقوق طبيعيه تدوين ايتمك ايستر ايدى ، بوحقوقده حقوق طبيعيه ايدى . بوحقوق تمام برعصرلق قدر تدقيقات فلسفيه‌نك ثمرهٔ نافعه‌سيدر . هم اويله بر ثمرهٔ نافعه كه عقيم و بى‌فائده قالميوب برصورت متزايده‌ده ذهن ووجدان ادمه حيات مدنيه قواعد اساسيه‌سنى ادخال ايتمش وداءما نوقت‌كه برقوم بر بيوك انقلاب سياسيدن صكره حائز اولديغى قواى روحانيه وجسمانيه‌سنك سربستىٔ توسعاتى تأمين ايتمك ايستمش ايسه بواساسى قانون اساسيسنه ادخال ايتمشدر؛ از آن جمله بلجيقا ١٨٣٠ ده وفرانسه يكيدن لوئى فليب زماننده ١٨٤٨ ده والمانيا ١٨٤٩ ده واوستريا ١٨٦٧ ده بواصول قبول وقانون اساسيلره درج اولنمشدر . ممالك شاهانه‌يه كلنجه بواصول محاسنشمول دين مبين اسلامك وضع بيورمش اولديغى قواعد جليله‌دن اولمق مناسبتيله بتون عثمانلولرك شهنشاه عدالتدستگاهى وكافهٔ مسلمينك قبله‌گاه خلافتپناهى وحرمين شريفينك خادم حقايق آگاهى اولان بيوك سلطان عبدالحميد خان غازى حضرتلرى تخت عالى بخت عثمانى‌يى باليمن والاقبال تشريفلرينى متعاقب هيچ بر فرد طرفندن طلب وحتى اخطار وقوعبولمقسزين ٧ ذ ١٢٩٣ تاريخ هجريسيله تبعهٔ صادقه‌سى قوللرينه احسان بيوردقلرى قانون اساسى‌يه موضوع اولمشدر.

ع ٥٥ — ﴿بوحقوق طبيعيهٔ انسانيه ايكى قسمدر: قسم اول

حقوق ذاتيه Le droit de la personnalité درکه انسانك صفات ذاتيه واساسيه‌سندن يعنى انسانيت صفتندن منبعثدر.) حقوق ذاتيه انسانك صفات ذاتيه‌سندن متولد ومجرد انسان اولديغى حيثيتله حائز اولديغى حقوق درکه ذاتيدر عرض دکلدر. (مثلا ١ حيات La personnalité vivante، ٢ حيثيت واعتبار La dignité، ٣ ناموس L'honneur، ٤ مساوات L'égalité، ٥ حريت La liberté و ٦ مدنى بالطبع اولمقلق La sociabilité حقلری کبی. وقسم ثانى دخى انسانك سعى واهتماميله استحصال ايتمك مجبوريتنده بولنديغى مقاصددن منبعثدر، حق تملك وتصرف وسائر امثالى حقوق کبيکه بونلر عرضدر.)

§ ٥٦ — لاحقه : حقوق غايت واسعدر ، حقوق عاديه، حقوق تجاريه، حقوق جزائيه کبى؛ بونلرك کافه‌سى براغاجك متعدد اغصانى مثابه‌سنده اولوب نهايت برقاچ داله منتهى اولورکه بوداللر حقوق انسانيه‌در ؛ بودللر دخى بر بدنه‌واصل‌اولورکه‌انساندر؛ ديمك اولورکه حقوق اغاجنك بدنى‌انساندر . حکمت حقوق‌ايسه مواد قانونيه‌دن هر برينك ايرى ايرى حکمتى ، سببنى ، علتنى بيان ايتمز ؛ بلکه اوماده‌لرك مبنى عليهى اولان‌حقوقى يعنى‌حقوق انسانيه‌يى و بو حقوق انسانيه‌نك حکمتنى‌کوسترر و بوندنده متفرعاتك احکام واسباب وحکمى اکلاشيلور .

فصل ثالث
حقوق ذاتیه

§ ٥٧ ﴿ حقوق ذاتیه انسانك صفات ذاتیه‌سنه متعلق ومخصوص اولان حقوقدرکه بونلر انسانك حقوق طبیعه‌سندندر. انسان ذی‌عقلدر ، ذی‌روح اولمیانلره وحتی سائر حیواناته مقیس دکلدر . بوصفات شخصیه‌نك مبنی علیهی عقلدر ؛ بوعقلده نور الهینك انسانده ظهوره کلمش برشعاعیدر ؛ بناء علیه انسانده‌نقدر افعال واحوال مذمومه اولسه ینه انسان اولمق اوزره تلقی اولنملی وکندیسنه ینه اویله‌جه اعتبار ایدلملیدر .﴾ مثلا برادم نه‌درلو رزائل اخلاقیه ایله متصف اولورایسه اولسون وحد ذاتنده نصل الحق ونقدر جاهل بولنورایسه بولنسون ینه انسانیتدن چیقمش اولەمز و « بوادم هرنقدر انسان قیافتنده ایسه‌ده انسانلقده علاقه‌سی یوقدر ، حیوان کبی یشار، چپلاق کزر ، حل وحرمتی بیلمز، انسان دکلدر » دنیله‌مز . ﴿ چونکه مادامکه انساندراوحاللردن قورتلمق قوتی کندوسنده موجوددر، خالق او استعدادی کندوسنه و یرمشدر ، بتون انسانیتدن چیقمش صاییله‌مز وهیچ برفرد دیکر فرده غیر قابل اصلاحدر دیمك حقنی حائز دکلدرو اکر بر آدم اصلاح اولمامش وحیدود وقاتل اواش ایسه اصلاحی چاره‌سنه باقلمامش ویاخود تدابیر متخذه کفایت ایتمامش دیمکدر . ﴾

مشهور کلامدر ، « کلدر اما باشمدر ، کسوب اتمم » دیرلر، بوقبیلدن اولەرق ﴿ برفرد دخی نقدر فنا اولسه بنی نوعمزدندر، اصلاحی چارەسنه باقملیز . مثلا الیوم افریقا داخلنده ، جزائر بحر محیطده ، امریقاده واوسترالیاده بولنان چپلاق و وحشی ادملر نقدر سعی اولنمش ایسەده اصلاح اولنمامشدر دیه اعدام اولنمالیدرلر .﴾ اوت! اورالرده بومثللو همان حیوانیت درجەسنه یقین وحشی طائفەلر واردر؛ بونلر چپلاق گزرلر، مسکنلری یوقدر، نرەده اخشام اولورسه اورادە بر اغاج ویاطاش بوجاغی بولوب گزلنورلر ، نەاولورسه اولسون اللرینه گچن شیلری یرلر ، بینلرنده روابط زوجیت ونسب یوقدر ، حاصلی عادتا حیوان مشابەسندەدرلر ؛ آچینده دخی بویله بر طائفه وارایمش ، انکلیزلر برقاچ دانەسنی انکلترەیه کتوروب تربیه ایتمشلر، لکن صکره مملکتلرینه گوندردکلرنده حال اصلیلرینەرجوع ایتمشلردر. جمعیت یعنی هیئت اجتماعیه خالنده یشایان انسانلر ارەسنده اومثللو وحشیلره قریب ادملر بولندیغی واردر . بوده اکثریاعقلسزلقدن نشأت ایدر یعنی مجنون و یا درجۀ نهایەده ابله و احمق اولنلر بو حالده بولنور . بعضا دخی جمعیت ایچنده غائب اولمش و بر اورمانده قالمش انسانلر واردرکه بنی نوعلریله اختلاط ایتمیه ایتمیه بهیمیت درجەسنه تنزل ایتمشلر واورمانده برابر بولندقلری حیوانلرك اخلاقلریله تخلق ایلمشلردر ، بوکبیلردن تصادف اولنانلرك بعضیلری تربیەقبول ایدییورایسەده بعضیلری قبول ایتمیور

ازجمـله برقاج دانه‌سی « هانوره » ده بولنـدی ، هانوره قرالی برینی کتوره‌رك تربیه‌سنه غیرت ایتمش ایسه‌ده تربیه قبول ایتمدی، حتی بونی قرال کندی سفره‌سـنه اوتوردر ایدیسـه‌ده فرصت بولدیغیکبی همان باغچه‌یه قاچه‌رق اغاجلره چیقـار واغاجلرك قبوقلرینی یر وبر طـاووق کورنجه بوغازینی قوپاره‌رق قانٔنی امر ایدی .

﴾ ایشته بومقوله وحشی وصفات بهیمیت ایله متصف انسانلر بولندقلری درجه‌یه نظرا ینه انسانلق حقوقنی ازاله ایده‌مزلر . ﴿ یعنی اك متمدن ادملرده بولندیغنی اعتراف وتسلیم ایتدیکمز حقوق انلرده‌ده واردر وبردانه‌سنی بیله سلبه حقمز یوقدر . خلاصـه انسـانلر نقدر دون درجه‌ده بولنور ایسـه بولنسـونلر ینه انسانلقلرینه خلل کلمز ، ینه هرحالده کندولرینه انسـان نظریله باقیلـور ، چونکه هرحالده اخلاقجه اولان دنائتلرندن قورتلق اقتدارینی حائزدرلر . ینه تکرار ایدرزکه هیچ برفردك دیکر ادمی « اصلاحه غیر قابل » صفتیله توصیف ایتمکه حقی یوقدر ؛ قابل اصلاح دکلدر دیمکدن مقصد کامل ادملر درجه‌سنه واره‌مز دیمك ایسه بومعنی صحیح اوله بیلور ، لکن بولنـدیغی حالدن ایلرویه طوغری برنقطه ترقی ایده‌مز دیمك ایسـه اصلا جائز دکلدر ، چونکه حیوانلر بیله اصلاحی قبول ایده‌یورلر ؛ یوق اکر تربیه‌سنه سعی اولنوبده کسب صـلاح ایتمامش ایسه قصـور انك ذاتنده اولمیوب بلکه اصـلاح خصوصنده اتخـاذ واستعمال اولنـان

تدابيرك عدم كفايتنده‌در ، بو حالده بشقه‌سنده اولان قصور اوبیچاره ادمه اسناد اولنمش اولورکه برقات دها ظلمدر ؛ مثلا برطبيب برخسته‌یه باقدیغی وقت « بو خسته قابل دوا دکلدر » دیه‌مز ، بلکه کندوسنك علاجلری تأثیر ایتمامشدر ؛ بوکبی احوال عادتا بعض جاهللرك اوقودقلری کتابلرده اکلایه‌مدقلری یرلر حقنده مؤلفلره عطف قصور ایتملرینه مشابهدر ؛ حتی امریقا وحشیلرینك تربیه‌لرینه چوق چالیشلدیغی حالده موفق اولنه‌مامسنی منصف مؤلفلر تربیه وتعلیمه دائر استعمال اولنان وسایطك عدم کفایتنه حمل ایدرلر ، واقعا دها اعلا بر تدبیر ایدلسه بلکه اصلاحی قابلدر ؛ امریقاده‌کی اوروپالیلرك بوبابده بردرجه‌یه قدر صرف ایتدکلری مساعی عادتا تجارت نقطهٔ نظرندن باقیله‌رق وقوعه کلدیکی ایچون اولمیدرکه نتایج مطلوبه بردرلو حاصل اوله‌میور ؛ یعنی‌اوراده‌کی اوروپالیلر بوخصوصده تمامیله انسانیته موافق صورتده حرکت ایتمیورلر ، بلکه صرف ایتدکلری شیلری ایلروده حاصل اوله‌جق تجارت وتمتعه مقایسه ایله ضرر اولمیوب کار اولمسنی ملاحظه ایدییورلر ؛ اشته امریقاده اوروپالیلر چوغالدقجه یرلی وحشیلری عادتا طرد وتبعید ایدییورلر ، بونلرده یرلرینی یورتلرینی اوروپا مدنیلرینه بالترك دها خالی یرلره چکلمکه مجبور اولیورلر ؛ بوایسه لایق دکلدر ، چونکه انسانلره دائر هر ایشده حقوق انسانیه‌یی طانیمق واکا رعایت ایتمکدن بشقه شی ملاحظه اولنه‌مز ، چونکه

مقصود بالذات انساندر ، انسان بشقه برمقصدك حصولنه واسطه و الت اتخاذ اولنه‌مز ؛ حتی جنوبی امریقالیلرك معیشتی زنجیلرك عمللرینه منحصر اولدیغی حالده شمالی امریقالیلر زنجیلرك حقوقنی محافظه‌یه چالشمرلیله وزنجیلره انسان نظریله باقامقده وزنجیلر ایچون « بونلرمملکتلرنده (افریقاده) بوندن (کونشك قارشوسنده چالشمقدن) اعلا برحالده دکلدر » دیمکده اولان جنوبی امریقالیلردخی مخالفت ایتملریله ایکی فرقه بیننده محاربه ظهور ایتدی و شمال اهالیسی غالب کله‌رك زنجیلری خلاص ایتدیلر . (الحاصل انسان انسان اولدیغی جهتله هرشیده مقصود بالذاتدر ؛ اسباب وواسطه دکلدر.) شویله‌که هیچ بروقت فلان ایشی شویله یوللی وبویله مخدورسز یاپه‌لم دیه انسانی فدا ایتمك جائز دکلدر .

§ ٥٨ — (انسانك کرك ذاتی وکرك بونك حائز و حاوی اولدیغی صفات وکیفیاتی بزم اراده‌مزله وجوده کلمش شیلر اولمیوب جناب واهب حقیقینك احسان واعطا ایتمش اولدیغی برطاقم خصائص اولمغله بونلره رعایت ایتمك وهر بر شیدن مقدس وممتنع النزع اولدیغنی طانیمق جناب حقك مقصد الهیسیدر . بناء علیه هیچ برکمسه کرك مقاوله‌ایله وکرك برمنفعت مخصوصه مقابلنده کرك کلاً وکرك قسماً نه ذاتندن ونه‌ده ذاتنك محتاج الیهی اولان حریت و مساواتدن وسائر بونلر کبی حقوقدن واز کچه‌یم دیه‌مز و وازکچه‌مز ؛ کندی کسب یده‌مز اولمیان بو نفسمزی وحریتمزی و سائر بوکبی حقوق طبیعیه‌مزی

بر مقاوله ضمننده وکندی حسن ورضـامزایله بشقه‌سنه ترك ایتمك طریقیله ذاتمز مقصود بالذات ایکن بوکا واسطه و آلت معامله‌سی ایتدیرمکه مساغ یوقدر ؛ نتیجه انسان مقصـود بالذاتدر ، آلت وواسطه دکلدر ، بوحقوق طبیعیه بزه باری تعالی طرفندن ـ ماوضع لهلرنده استعمال اولنمق ایچون ـ ویرلمشدر. بنابرین ممتنع الفراغدر.» نته‌کیم عسکر کندوسنه برای مدافعه وجنك ویریلان اسلحه‌یی بشقه‌سنه باغشلیه‌مز ، باغشلسه عصیان واطاعتسزلك ایتمش اولور. « اویله ایسه مادامکه بو حقوق طبیعه‌یی ویرن حق تعـالی بزه برده عقل احسان ایتـدی بزده بونلری نه قسماً ونه کلاً و نه بر مقـاوله ایله ونه بر منفعت مقابلنده کیمسه‌یه ترك ایده‌میز ، چونکه مقصد الهی‌یه مخالفـدر ، عاصی اولورز . اشـته واضع قانونلر بورالره دقت ورعایت ایتمك لازمدر . حتی دین ایچـون حبس بیله بو اصولك خلافنه‌در . چونکه مطلوب اولان دیندر، بونك ایچون برینی حبس ایتمك حریتی سلب ایتمك دیمك و بو ایسـه حقوق ذاتیه‌یی اخلال ایلمکدر ؛ بر آدم بورجلی ایسه چالیشوب بورجنی ویره‌بیلور ، آنی حبس ایتمك آنی قزانه‌میه‌جق برحاله قویمقدر ، بوایسه هم کندی منفعتنه وهمده حقوق ذاتیه‌سنه مخالف اولور وبوندن ماعـدا بویله بر معـامله‌نك تجویزیله انسـانه اشیا معـامله‌سی ایدلمش اولور؛» حالبوکه برانسان نه‌درلو فعل ارتکاب ایدرسه ایتسون ، نه‌درلو خطا، قباحت وجرم ایشلرسه ایشلسون حقنده انسـان دکلدر دنیله‌مز ، حیـوان یاشجر و یا

حجر معامله‌سی اجرا اولنه‌مز . « بوکبی معاملات ایسه قوانین حاضرهٔ منوره ایله ترك ایدلمکه باشلامشدر . » اما اسکی وقتلرده اوکبی معاملات پك مرعی ایدی . حتی بعضا برقوم دیکر بر قومك یابر آدم دیکر آدمك اسیری و بعضا انسانلر برمقصدك اجراسیچون واسطه و آلت عد اولنور و بعضا بونلردن دها فنا شیلر بیله وقوعه کلور ایدی ؛ مثلا انسانلری قربان ایدرلر و پدرلرك بعض احوالده چوجقلرینی اولدرمکه صلاحیتی اولور ایدی . حتی الیوم افریقاده بر طائفه واردرکه حکمدارلری اولدکده برچوجق قربان ایدرلر . اشته بونلرك هپسی حقوق انسانیه‌دن غفلت اثریدر ؛ حکمت حقوق ترقی ایتمکه باشلایه‌لیدن برو بو مثللو شیلر ترك اولنمغه باشلادی .

ع ٥٩ — « انسانلر عالم محسوساتده برزمان ومکانده ومناسبات مختلفهٔ مدنیه تحتنده اوله‌رق ظهوره‌کلدکلرندن هریرده برر دائرهٔ حیات وحرکات استمکه حقلری‌واردر ؛ بودائرهٔ‌حیاتده کندیسی اوطوروب او دائره‌ده بولنان هر شیئی کمال سربستی ایله تصرف ایتمك و بو دائره‌یی کندی اراده ورضاسیله ایستدیکی اشخاصدن بشقه‌سنه اچمامق حقنه هرانسان مالکدر . الحاصل بودائرهٔ معنویه حیات اولوب بوکا تجاوز جائز دکلدر . کویا بر متحرك قلعه ایچنده ایمشز کبی انده هم یشارز وهمده‌حرکت ایدرز ؛ اوت ! بودائرهٔ حیات ایچنده هم یشارز وهمده‌حرکت ایدرز ، بودائرهٔ معنویه بزم برمسکن محروس الحوالیز حکمنده

اوللیدر ؛ بورایه نه حکومت ونه‌ده افراد اهالی کیرمامليدر؛ یالکز بعض حالاتده عمومك فائده‌سیچون کیریلور ؛ اوده اصول مخصوصه تحتنده وقیود معلومه ایله‌مقیددر. حیات شخصیه‌نك بو حق عمومیسی مساکنك تعرضدن مصونیتی و مکاتیبك اچلمه‌دن محفوظیتی حاویدر ؛ چونکه ایکی متفارق ادمك مخابره و مراسله‌سی ایکی کشینك محرمانه کورشمسی کبیدر . حق تصرف یعنی « بو بنمدر » دیمك بودائره‌نك داخلنده‌کی حقوقدن بریدر؛ کرچه بو انسانك جسمندن جزؤ دکل ایسه‌ده مال جانك یونغاسیدر فحواسنجه بوده الزمدر ، چونکه مثلا برینك عباسی اولمسه اوشور صحتی زائل اولور وکذا کتابی اولمسه جاهل قالور . کچنمك ایچون بر ایش بولمق حقی دخی بوحقوقدندر . بناء علیه برینی بر ایشدن منع ایتمك حقنده ظلم ایتمك دیمکدر . بوحقلرك ایچنده برده وصیت ایتمك حقی واردر: انسان مالنی حیاتنده نصل استعمال ایتمکه حقی وارایسه بعدالوفات دخی بوکا حقی واردر ؛ چونکه انسان انسان اولوب حجر ، شجر دکلدر ، انسانده‌کی روح عالی وعقل ایسه نورالهینك بر شعاعی اولدیغی جهتله ازلیت ، ابدیت فکرینی ادراك ایدر اولدیغندن بو حق وصیته دخی حق وراثت وحق ملکیت قانونلرینك مساعده‌سی درجه‌ده مالك و بونی استعماله مقتدر اوللیدر . »

فصل رابع

حق حیات وعقل وجسمك صحت وتمامیتنه دائردر

§ ٦٠ — « انسان هم روحی وهم جسمی جامع بر مخلوقدر وبزم ارادهمزك خارجنده براصولك دخی نتیجه‌سیدر. اشته بوایکی سببه مبنی انسان هردرلو حقوقك اساسیدر ، مقصود بالذاتدر، هرشی انك ایچوندر . بناء علیه كرك انسان وكرك اكا عائد حقوقك اتلاف ویا اخلالی ایچون بشقه برحق تصور اولنه‌مز.» نصل تصور اولنه‌بیلورکه بونلر جناب حقك بزه عطیه‌سی اولوب تحصیلنده انسانلرك اشتراكلری وحتی ارادهٔ جزئیه‌لری بیله یوقدر. « بوجهه مؤسسات وقوانین هپ بومقصده مبنیدر . » یعنی انسانك وحقوقنك محافظه‌سی مقصدیله یاپلمشدر . مثلا بر آدمی حبسدن مقصد یا او آدمی متنبه ایتمك و یا بر دها دوشونمیه‌رك جرم یاپمیه‌جق برحاله قویمق و یافرضا سارق ایسه انك مضرتندن دیكرلرینی محافظه ایتمكدر . كرچه بوحبس جزاسنی چكن دخی انسان ایسه‌ده بونك اوجنده منفعت عمومیه واردر . « حیات جسمانی ایچون سوء قصد ممكندر ولكن حقوق عالم معنیده كندینك مابه التمكنی اولان اساس جسمانی‌یی محو وازاله ایتمكله كندی كندینی سلب ایده‌مز .» بورالرینی ادراك ایده‌میان جاهللر

کندیلرینی اضراره تصدی وحتی قتل نفسه‌یله جسارت ایدییورلر. که پك بیوك خطادر ، عادتا عصیاندر ، چونکه حق مداخله وتعرض اولمیان شیئه تعرض ومداخله‌در.

ﻉ ٦١ —﴿ حیات حقی : حیاتك محافظه‌سنه و تمامیت حالنده بولندیرلمسنه وروحانی وجسمانی صحته متعلق اولان احوالك هیئت مجموعه‌سنه حق حیات دنیلور . بو حیات حقی برطرفدن ایسترکه هیچ برفرد جانبندن کندی حیات مخصوصه‌سنه برکونه ضرر وخسار ایدلمسون ! و دیکر طرفدن‌ده ایسترکه حکومت آنی سوء نیاته وعدم احتیاط و بصیرته وعناصر وقوایی برباد ایدن حرکاته قارشو قوانین لازمه وضابطهٔ اداره ومانعه و صحیه‌نك تأسیسیله برطاقم تدابیر مانعه وجزالر وضابطهٔ عدلیه و محاکم وضعیله برطاقم تدابیر زجریه اتخاذ ایدرك حمایه ایتسون . اشته دولت بو بابده زهر وصحته مضر سائر شیلرك صاتلمامسنه وجنازه‌لرك اوزاق و درین یرلره کوملمسنه وعلل ساریه‌نك خارجدن سرایت وداخلده تحدث وحیوانات وحشیه استیلاو قحط وغلا ظهور ایتمامسنه و بوکبی شیلر سرایت و تحدث واستیلا وظهورایتدکده تدابیر لازمه‌نك اتخاذینه وطغیان میاه ویلدرم مثللو ضررلرندن تحرز ممکن اولان قوای طبیعه‌دن انسانلرك متضرر اولمامسنه و کرك بو مثللو قوای طبیعه وطولی و قار وياغمور کبی ممکن التحرز اولمیان شیلر شدتله اجرای احکام ایتدکلرنده تشبثات نافعه‌یه تمسك اولنمسنه وکرك عادی وتیمور یوللرده وکرك واپور

وکمیلرده وسائر معابر ومسالکده داعیٔ مخاطره اولان احوالك اوکنی الغه دخی نظارت ایتمکه بورجلیدر . » چونکه بوکبی تدابیر وحرکات حق حیاته رعایت دیمکدر . جمعیت بشریه‌دن مقصد ایسه بوکا رعایت اولنمقدر . « بو حیات حقی رحم مادرده باشلار . روماﻟولر بونی جنین حقنده یالکز میراث خصوصنده قبول وتسلیم ایدرلر ومیراثه تعلق ایتمیان احوالده محافظه ایتمزلر و بناء علیه زوجینك اتفاقیله جنینك اسقاطنده بأس و موجب مسئولیت برشی کورمزلر ایمش ؛ شمدی‌اویله دکلدر ، حتی‌اسقاط جنین خصوصی مستلزم جزادر . الحاصل کرك‌حیاتمزه‌وتمامیت وجودمزه وکرك روحانی وجسمانی صحتمزه نه کندی طرفمزدن ونه‌ده حکومت ویا بشقه‌سی طرفندن خلل‌کتورلملیدر . » بو حق انسانك وفاتندن صکره دخی ساقط اولمیوب اکا تعرض ایدنلر متوفایه خلق اولنلر ولزومی درجه‌ده حکومت طرفندن تعقیب اولنورلر .

﴿ ۶۲ ﴾ — « انتحار : یعنی بر آدم کندی نفسنه سوء قصد ایتمك : بر آدم کندی نفسنه وکندی صحتنه دائر اولان حقوقنی اخلال ایده‌مز یعنی کندی کندینه سوء قصد ایده‌مز ؛ چونکه کندی کسب یدی دکلدر ؛ اکر ایدرسه بوحقوقی ویرنه قارشو عصیان ایتمش اولور ؛ دیمککه برآدم کندی نفسنه سوء قصدایتمکله اساس حیات اولان برحق صریح وحقیقی‌یی اخلال وابطال و بر بیوك حقسزلغی ارتکاب ایتمش اولور . واقعا برادم کندی

کندینه سوء قصد ایده‌بیلور، بونی منع کوجدر ومع مافیه بر آدمده بویله برنیت حس اولنورسه بونك یولسز اولدیغنی و مجازات معنویه‌سی بولندیغنی وجمله ادیان علماسی بو بابده متفق ایدوکنی آکلاته‌رق انی ممکن مرتبه زجر ومنع ایتملیدر، کرچه بو منعك فائده‌سی آز ایسه‌ده ممکن اولانی یاپملیدر. بو سوء قصد نفس کیفیتی اخلاق قواعدینه مغایر اولدیغی کبی حقوق ذاتیه‌یی دخی اخلال ایدر و بنابرین حقوق و حکمتی اساسندن صارصار. حتی حکمای یونانیه‌دن ارسطونك قولنجه نفسنه سوء قصد ایدن یالکز کندی حقوقنی اخلال ایتمکله قالمیوب بلکه هیئت اجتماعیه علیهنده‌ده حرکت ایتمش اولور) که افادهٔ آتیه (§ ٦٢) دن متضح اولور.

§ ٦٣ — (بو سوء قصد نفس ایکیدن خالی دکلدر، بونی یاپان یافقیراولور ویا برظلم کوررده ـ بولندیغی حالدن خشنود اولمیه‌رق و دوچار اولدیغی مصیبته تحمل ایده‌میه‌رك ـ یاپار؛ بو فلاکتلرده یا بحق اولور و یا بغیر حق اولور؛) یعنی کندی سوء صنیعندن تولد وظهور ایدر، مثلا برجنایت ارتکاب ایدرده وجداناً متأسف و متأثر اوله‌رق وجانب حکومتدن تعقیب ومجازات ایدیله‌رك عذاب والم روحانی وجسمانی‌یه اوغرار ویاخود دیکر بری طرفندن بلاسبب هدف ظلم اتخاذ اولنور؛ و بو ایکی صورتده دخی بروجه اتی تعلیل اولنه‌جغی وجهله تحمل ایتملیدر.

« اكر بغير حق يعني مستحق اولميه‌رق فلاكتديده اولمش ايسه سائر فلاكتلره دوچار اولديغي كبي بوكاده تحمل ايتمليدر ؛ زيرا فلاكتك اك بيوكي هلاكدر ، البته صاغلقده باشمزه كلان فلاكتلر بوندن اخفدر ، هلاك نفسي ارتكاب فلاكتلرك اعظمني اختياردر ، بوايسه غير معقولدر . كرچه فلاكت مضر ايسه‌ده بونده جهت استفاده دخي واردر ، اوده تربيهٔ معنويه حاصل اولمسيدر ؛ چونكه برمصيبت بيك نصيحتدن يكدر ؛ فلاكت سوزي مؤثر برناصح كبيدر ؛ فلاكت ايله قواى معنويه‌مزه دخي تقويه ويريرز . بومقوله فجيعه‌لر كندى نفسمزده ظهوره كلدكجه فائده‌سي كورلديكي كبي اخرده وقوعبه كلنلرى كورمكدن دخي استفاده اولنور . الحاصل قوهٔ روحانيه‌مزى تقويه ايدر . »

واقعا فلاكتلره اوغرايوبده صبر وتحمل ايدنلر دنيانك كرم وسردينه واقف اولمش كمليندن عد اولنور ؛ اما كندى كنديته بيويه‌رك آلام واكدارى طاتميان ادملر اوقدر مكمل اوله‌مز ؛ بوحاللرك كرك افرادك وكرك اقوام وجمعياتك كامل وواصل سر منزل اولملرنده چوق تأثيرى واردر ؛ نيجه قوملر بوسايه‌ده نائل حريت واستقلال اولديلر ؛ هنر تحمل ايتمكده‌در ، يوقسه اهلال نفسده دكلدر . اوت ! بوفلاكتلر بزم باشمزه كلديكي وقت نصل استفاده ايدر ايسه‌ك بشقه‌لرنيده بار فلاكت التنده كورديكمز زمان دخي اويله استفاده ايدرز وهمده ايتمليز ، بونلرك تماشاسندن فوائد عظيمه حاصل اولور ، حتى بومقصدله وخصوصا اخلاق

عمومیه‌یه خدمت ایتمك اوزره بومثللو وقایع وفجـایع سـالفه‌یی تیاترولرده میدان تماشایه وضع ایدرلر .

« اگر دوچار اولدیغی فلاکتلر بحق یعنی بونلره مستحق ایسه بونلردن » مثلا کیدوب برجنایت ایشلمش وصکره بوکا ترتب ایده‌جك مجازات وحجاب وخجالتدن (قورتلق ایچون نفسنه سوء قصد ایتمك عادتا تضعیف شنایع وتزیید مصـائب ایتمکدر .) چونکه اولا مثلابر جنایت ایشلمشدی شمدیده نفسنه سوء قصد ایدییور؛ حالبوکه قانی قاتله یومازلر ویومقده معقول دکلدر ؛ اکثر خلق بوندن غافلدر . » برمرکبك بر یرینه بردیکن باتر ومرکب دیکندن قورتلق طریقنی بیلمدیکندن اوته‌یه بری‌یه کیدر، بنابرین دها بدتر مضطرب اولور، صکره برعاقل انی قورتارر دیو مثنوی شریفده برقصهٔ پرحصـه واردر . « برده برجرمی یاپوبده صکره انك نتایجنه صبر وتحمل ایتامك یك بیوك عیبدر . بغـیر حق اولان فلاکتلره تحمل ایتمك لازم اولنجه بحق اولنلره تحمل ایتمك بطریق الاولی لازمکلور . »

« الحاصل هرنه‌صورتله ونه‌سببله اولورسه اولسون انسـان نفسنه سوء قصد ایتمك جنـاب حقك انسانك اراده‌سی خارجنده اوله‌رق احسان بیوردیغی اك بیوك نعمتی رضـاء الهی‌یه مخالفتله ایاق التنـه الوب ابطـال وعادتا بناء اللهی هدم وهتك وبونعمت عظیمهٔ حیاتك قدرینی بیلمدیکنی اعلان ایلمکدر . »

§ ٦٤ — « نفسلرینه سوء قصد ایدنلر حقنده معـاملهٔ جزائیـه اولنه‌مز . چونکه بوفعلی ارتکاب ایدن روح ایدی ،

روح ایسه زائل اولدی ، اکا جزا ایده‌جك اقتدارمز یوقدر . واقعا میدانده برجسد وار ایسه‌ده بونی جزالندرمق ایکی جهتله باطلدر ؛ اولا بلا روح جسد جمادات قبیلندن اولوب مجازات ومکافاتدن متأثر اولمز ، ثانیا روحك ارتکاب ایتدیکی فعل ایچون جسدی مجازات ایتمك زیدك فعلندن عمرووی مسئول طوتمق کبیدر . مع‌مافیه بعض مملکتلرده خلقی بوندن قورقوتمق ایچون نفسلرینه قصد ایدنلرك نعشلرینی مراسم مخصوصه واحتفالات لازمه ایله دفن ایتمزلر وبونلره ایروجه مقبره یاپرلر ، لکن علم حقوق اربابی بوده عبثدر دیرلر ، چونکه نفسنه سوء قصدی روا کوروب کوزینه کسدیرن بویله برمعامله‌دن چکنمز وهمده ینه روحك فعلی ایچون جسده جزا ایدلمش اولور . ﴿ لله الحمد ممالك شاهانه‌ده بوسوء قصد پك از وقوعبولور ، اوروپاده چوقدر ، اکلاشیلان مدنیت حاضره ترقی ایدن یرلرده جنت چوق اولدیغی کبی بوده چوق اولیور ، بوکاده باشلوجه سبب علوم وفنونك انتشاریدر ، معلومدرکه عالم هرشیدن یا ممنون ویا مکدر اوله‌رق متأثر اولور ، جاهل ایسه کویندن یا قصبه‌سندن بشقه‌سنی بیلمز ، مثلا برعالم قطعات خمسهٔ عالمك هرطرفنده موجب ممنونیت ومحزونیت اوله‌جق شیلری بیلور وبونلردن حالنه کوره متأثر اولور . ﴾ بو سوء قصدك منع وقوعی چاره‌سی قبل الوقوع هردرلو تدابیره تشبثدن عبارتدر ، اولجه حیاتك وتمامیٔ اجزاسنك محافظه‌سی انسانه واجب اولدیغی هرکسه اکلاتملیدر ،

حکومت بر آدمك كندی نفسـنه سوء قصد افكارنده بولنديغنی استشمام ایدر ایمز ـ واقعا اوکبی آدم حقنده جزا ترتیب واجراسی تجویز ایدیله‌مز ایسه‌ده ـ نصیحت وسائر تدابیر حکیمانه‌یه مبادرت ایدرك ممکن مرتبه تسکینه چالشملی واول آدمك بوفعلده معاون ویا مشوقلری وار ایسه انلر حقنده جزا وضع وترتیب ایتملیدر ، برینك كندی نفسنی اتلاف ایتدیرمکه رضاسی قاتل ویا معین قتل ایچون سبب برائت اوله‌مز . »

تمامیت وجود وجسمانی و روحانی صحت

§ — ٦٥ « انسـانك یشامغه حقی اولدیغی کبی تمـامیت وجودینـه وجسمانی وروحانی صحتی یرنده بولنمسـنه دخی حقی واردر . هر فرد تمـامیت وجودینی وروحانی وجسمـانی صحتنی محافظه ایتملی وجل همتنی باشلوجه بوکا صرف ایتملیدر ، حکومتلرده بونلری محـافظه ایتملی وبوکا مغایر وقوعبوله‌جق حالاتی هردرلو تدابیر ایله منع و اوکبی حالاته متجاسر اولنلری تأدیب ایتملیدر . هیچ برفرد كندی اعضـا وقوای جسمانیه وروحانیه‌سندن برینه کرك بالذات وکرك بشقه‌سندن استعانه ایدرك ضرر ایراث ایده‌مز . » بناء علیه هیچ برکیمسـه‌نك بوقوتلرده ایستدیکی کبی تصرف وبونلری ازاله‌یه حقی یوقدر ، هر فرد برعسـکر کیدرکه الینه ویریلان سلاحی بمدر دیه‌رك صاتمغه ویا بشقه درلو اتلاف ایتمکه

قادر اوله‌مز ، چونکه او سلاح اکا بشقه ملاحظه ومقصد ایله ویرلمشدر یوقسه کیف مایشاء تصرف ایتسون ایچون ویرلمامشدر . بوقوتلری سوءاستعمال ایدن برقاچ درلوفنالق ایتمش اولور، ازجمله کندینه امانة ویریلان شیئی خلاف مأذونیت استعمال ایتمش وبرده خارج وظیفه حرکتیله افندیسنی ضمنا تخطئه ایلمش اولور وبویله خلاف مأذونیت وخارج وظیفه حرکتی نتیجه‌سی ودها طوغریسی جزاسی اوله‌رق بوقوتلردن محروم اولدقدن صکره بونلری ماوضع لهلرنده استعمــاله لزوم قوی کورندکده صــفر الید قالور . ﴿ حتی بعض حکومتلرك قانونلری کندی عضــوینی قطع ایدن حقنده جزا وضع ایتمشدر . مثلا عسکردن قورتلمق ایچون باش پارمق کبی برعضوینی اتلاف ایدن کمسه‌نك عسکردن معاف طوتلامسی حقنده ممالك شاهانه وخصوصــا مصرده وبعض ممــالك اجنبیه‌ده قانون یاپلمش اولمسی هم برنوع جزا وهمده اومقصدله وقوعبوله‌جق فنالقلرك اولسون اوکنی المغه برچاره‌در .

﴿ الحاصل هر فردك حیاتی و صحتی محافظه حقی اولــوب بوحقی نه کندینك ونه‌ده بشقه‌سنك سلبه‌حقی اولمدیغی کبی بونلرك محافظه‌سی کندوسنك وظیفه‌سی وعادتا بر بورجیــدر . حکومتکده بوکا دقت ایدوب هردرلو تدابیر لازمه‌یی اتخــاذ وموقع فعله‌وضع ایتملیدر ؛ چونکه حکومتك وظیفهٔ اصلیــه‌سی بوندن عبارتدر . شاید برحکومت بو بابده ادنی مرتبه مســامحه ایده‌جك اولســه وظیفهٔ اصلیه‌سنی ایفاده قصور ایتمش اولور . ﴾ بناءعلیــه هر

حکومت خلقك یکدیکره تجاوزینی منع ایچون امور ضبطیه وعدلیه مأموریتلری تأسیس و بونلره متفرع احوالی اصلاح ایدر ؛ ازجمله محکوم علیهلرك اجرای مجازاتنده حد اعتدالی تجاوز ایدوبده حیاته خلل طریانه بادی اولمز ؛ بناء علیه اویله دکنك وقامچی ایله برینی دوکمك ومحکوملرك بوغازینه زنجیر طاقمق ودیکر بر مقصد ایچون مثلا جرمنی سویلتمك ایچون مظنون علیه ومتهملره اشکنجه ایتمك جائز دکلدر . «کذلك لزومندن زیاده شدید جزالر ترتیب ایتمك دخی بوقبیلدندر. مقدما فناجزالر پك چوق ایدیسهده زمانمزده مجازات ایکی شیدن یعنی حبس واعدامدن عبارت کبیدر حتی بعض دولتلر اعدامیده همان قالدیروب حبسه حصر ایتمشلردر . اعدامدن مقصد همان محکومك وجودینی ازاله وحبسدن مرام محکومك یالکز حریتنی سلب ایتمکدر . بناء علیه اعدامده محکومه برطاقم اذا وجفا ایتمك جائز اولمدیغی کبی محبوسك صحتنه خلل کتوریلهمز . حقیقة جزا ترتیبنك جوازی هیچ بر فردك حقوقنی رخنهدار ایتامك شرطیله مشروطدر: مثلا تلف نفسی موجب اولهجق قدر ازغدا ویرمك ویاهواسی وخیم یرلرده اوطورتمق جائز دکلدر. محبوسی سربستیء حریتدن محروم ایدوب معنا دخی بونك مستلزم اولهجنی تعذیب و مجازات ایلك لازمدر . یوقسه اعتدال تجاوز اولنورسه مثلا ازغدا ویریلورسه بو عادتا سلب حریت اولمیوب سلب حیاته منجر اولور . اسکی زمانلرده بوقاعدهلری بیلمدکلرندن پك غدارانه حرکت

ايدرلرايدى . حتى جرمك وقوعنى ميدان ثبوته ايصال ايده‌جك دليلى مظنون عليهدن ارارلرده انى اعتراف جرم ايدنجه‌يه قدر اشكنجه‌لرايله تعذيب ايدرلرايدى . دها غدارانه حركت اولنان يرلرده محكوملر واستنطاق التنده بولنان مظنون عليهلرك اشكنجه‌لردن اچيلان ياره‌لرى اطبا واسطه‌سيله تداوى ايتديريلورده التيام حصولنده ينه اشكنجه‌يه دوام اولنور و بيچاره‌لرك اشكنجه التنده هلاكنه قدر بويله‌جه تداوى وازيت ايديلورايدى. (اليوم بيله قواعد حقوق وعدالت كركى كبى انتشار ايده‌ميان يرلرده بوكبى احوال جريان ايتمكده‌در . عاقل حكومتلر وظايف منفيه ومثبته‌لرينى اجرادن بردقيقه خالى قالميه‌رق درلو درلو تدبيرلرايله خلقك صحتنى محافظه ايدرلر . حكومتك بومقوله شيلرده‌كى اجراى وظائفى اهالينك حقوقنك مافوقنده در . مثلا رطوبتلى اولان يكى بنالرده اقامت اولنمسنى منع ايدر ، بابده خانه صاحبنك « بنم ملكدر ديلديكم كبى تصرف ايدرم » ديمسنه اعتبار اولنه‌مز و انك بوندن طولايى اخلال تصرف دعواسنه حقى اوله‌مز؛ چونكه انك منفعت خصوصيه‌سندن عبارت اولان حقنه حكومتك حفظ صحت حقنده‌كى تدابير لازمه‌يى اتخاذ واجرا ايتمسى وظيفه‌سى تقدم ايدر؛ كذلك هواسى وخيم يرلرده كوى تأسيس اولنمسنه حكومت موافقت كوسترمز ؛ خام ميوه‌نك منع فروختى دخى بوقبيلدندر . هرنقدر هركسك هردرلو نعمتله تنعمه حقى وار ايسه‌ده بوكبى شيلرك نعمت عد ايدلمسى جهالتدن وغفلتدن وبى قيديدن

نشأت ایدر . دیمککه حکومت عاقله برپدر مشفق وبوکبیلر عاقبتاشناس برچوجق فرض ایدلمیدر. اشته بوقاعدهیه بناء درکه عمله ایچون مدت سعی وعمل تعیین اولنمشدر، هر آدمهایستدیکی قدر ایش ایشلدیلهمز وکندی ایستسه بیله ایشلیهمز . عاقل حکومتلر بوبابده قانون وضعیله منع ایدرلر ، کرچه سوء قصدی منع ایتمك خصوصندهکی مشکلات بوندهده وار ایسهده ممکن اولدیغی قدرمنعنه غیرت اولنملیدر.) یعنیوجود انسانینك تحملندن زیاده ایش کورمکه سعیایدنلری حکومتك منع ایتمسی هموظیفهسی وهم حقیدر ؛ برکیمسه « کونده اون بش ساعت ایشلمکه بنم وجودم مساعددر » دیسه مساعده اولنمیوب منع اولنور ؛ چونکه دائما افراد اهالی چوجق وحکومت ایسه اب مشفق مقامندهدر، حکومت انلری بوکبی حرکات طفلانهدن منع ایدر ؛ واقعا هرکس خانهسنده ایستدیکی قدرایشلیهبیلهجکی جهتله منعی قابل اولهمیهجغندن بوقاعده تماميله هرمحلده جاری اولهمیوب یالکز فابریقهلر مثللو یرلرده سهولتله اجرا ایدیلهبیلور .) قانوناایش مدتی ایچون ساعت تعییناولنمشدروبو ایش مدتنك تقییدیابتدا انکلترهده ظهور وصکره سائر متمدن مملکتلرهده سرایت ایتمشدر . انکلترهده اون اوچدن اونسکز یاشنه قدر اولنلره یکرمی درت ساعتده اونساعت مقداری ایش کوره بیلمك ایچون مساعده ویرلمش و اون سکز یاشندن زیادهیه مالك اولنلر خیر وشرلرینی بیلور ادملر فرض اولنهرق غیر محدود برصورتده براغلمشدر .

فرانسەدە بشتمە درلو دوشنشلردر، اورادەسنە وقادينلق وار ككلكە باقلموب بلا استثنا يعنى صورت مطلقەدە يكرمى درت ساعتدە اون ايكى ساعت مساعدە ايدلمشدر . 》 احتمالكە بوتدبيرلردە هوانكدە دخلى واردر . 《 بو ايش زمانلك تحديدى ايكى مقصدە مبتيدر : برى قزانج طمعيلە وجودى تحمل ولزومندن زيادە بذل وافنا ايتديرمامك وبالعكس لزومى قدر استراحتە وقت براقمق وديكرى تربيۀ عقل وامور دينيە واخلاقيە ايلە اشتغال رعلوم نافعە تحصيلى كبى احتياجات معنويە وروحانيە ايچون دخى وقت قالمقدر . 》 مثلا فرانسەدە عملە ١٢ ساعت مشغول اولور ، ٧ ساعت اويور ٢ ساعتدە اكلنجە ايلە وقت كچورر ايسە عبادت وقرائت ايچون دخى تام ٣ ساعت وقت قالور . بو اصول وتدابيرك انكلترە وفرانسەدە چوق فائدەسى كورلديكى ايستاتستيق جدوللرندن اكلاشلمشدر ؛ خصوصا انكلترە عملەسى بوندن بالاستفادە بينلرندە پارە طوپلايوب برصنعت مكتبى ياپمشلردركە اورايە هركس كيدوب كندى صنعتى اوكرنور .

§ ٦٦ — 《 هر ادم ايچون مدار تعيشنى استحصال حقى واردر . هرفرد حيات جسمانيەسنە الزم اولان نفقە وكسوە ومسكن كبى شيلرى كندى سعى وعمليلە استحصال ايچون لازم اولان اسباب ووسايطە تشبث ايتمكە مجبوردر ، بشقەسنە بار اولمامليدر ؛ فقط برآدم ايشلمك اقتدارينى حائز اولمز وياخود بو اقتداردن ساقط اولور وياخود كندى عملى ارادەسنك

خارجنده کی اسبابدن طولانی کندینی کچندیرمکه غیر کافی بولنور ایسه اکا منفردا ویاخود دیکرلریله معا معاونته مجبور اوله‌جق اشخاصی ، عائله‌یی ، ناحیه‌یی ، قضایی ، سنجاغی ، ولایتی ویا حکومت مرکزیه‌یی قانون تعیین ایتملیدر . » یعنی اسباب معیشتی تدارك ایده‌میانلره اقرباسی واقرباسی اولمدیغی ویا غیر مقتدر بولندیغی حالده محله وقریه وناحیه‌سی وبونلرده قادر اولمدقلری تقدیرده قضا وسنجاغی وهلم جرامعاونت ایتملیدرلر ، چونکه بنی ادم اعضای یکدیکرند وکلفت نعمته کوره‌در . « حتی حیله‌سز مفلس اولنلره دخی برمدت ظرفنده مدار تعیش اوله‌جق شیلرك ترك واعطا اولنمسنی بزم کبی متمدن حکومتلرك قانونلری امر ایدر . »

« بر آدم اسباب معیشتی صورت مشروعه‌ده تدارك ایده‌میوبده کرك کندوسنك وکرك اولاد وعیالنك محافظهٔ حیاتیچون محتاج اولدقلری شیئی تدارك ضمننده غیرك مالنه تعرض وتجاوز ایدر ایسه انك حقنده سائر سارق وآخذلرکبی معاملهٔ جزائیه اجرا اولنوب اولنمامسی مسئله‌سی جای بحث ایسه‌ده بوکبی بر آدم حقسز اولمقله برابر مستحق جزا دکلدر دیملیدر ؛ چونکه بوراده ایکی حق تعارض ایدییور : بری ماله وحق تصرفه ودیکری جان وحیاته متعلق حقدر ، ارجح اقواله کوره جان ایچون مال حقنك اخلالنده بأس کوریله‌مز ؛ بناء علیه اول آدمك ضرورتی و ضرورتی مقدار آولدیغی ثابت اولور ایسه اکا مجازات اولنه‌مز ، المانیاده دخی بویله‌جه مرعیدر . فقط مال مأخوذك اخذندن طولانی

غيرك حياتنده خلل كله‌جك ايسه اخذ اولنمسی غیر جائزدر و بو صورتده آخذ مستحق جزا اولور ؛ بو مساعده‌یی سوء استعمال ایتمامك شرطدر ، بونی جبره و خرسزلغه قدر واردرماملیدر . ﴾

فصل خامس
ناموس و اعتباره و دوللويه متعلق حقوق

§ ٦٧ — ﴿ انسانك ﴾ حیات وتمامیت وجود وصحته حقی اولدیغی کبی ﴿ ناموس واعتبارینك محافظه ایدلمسنه دخی حقی واردر . ﴾ انسانك حیاتنه متعلق حقلرینه رعایت اولنورده ناموس و اعتباری اخلال ایدیلورسه ینه‌مقصود حاصل اوله‌مامش عد اولنور ، چونکه انسانك ایکی جهتی واردر ، بری جهت جسمانیه ودیکری جهت روحانیه‌در ، روحانیته متعلق شیلره مداخله اولنور ایسه طبقی جهت جسمانیه‌سنه مداخله اولنمش کبی اولور . خلق لسانده ناموس، اعتبار ، قدر ، حیثیت و بونلره مماثل برطاقم تعبیرات مستعمل ایسه‌ده علم حکمت انلری بالتحدید ایکی‌یه حصر ایتمشدرکه‌بری ناموس La dignité ودیکری اعتبار L'honneur در . بو علم اصطلاحنجه ﴿ ناموس انسانك‌من حیث الانسانیه حائز اولدیغی عقلدن نشأت ایدن برقدر وقیمت

مطلقه‌سیدر . انسان انسان اولدیغی جهتله کندیسنده برقیمت، بر اعتبار واردر . » انسان نطق ایله ممتازدر دینورکه بورادهکی نطق کلیاتی ادراك معناسنه اولدیغندن اصل مقصد عقل ایله ممتاز دیمکدر ، بوعقل برصفت شریفه‌درکه بوکا هرنه‌یاقیشورسه‌بونکله‌متصف اولان انسانه‌ده او لایقدر یعنی انسان صفت عقلیه‌سی اقتضاسنجه حرمته لایقدر ، اشته ناموس بوندن نشأت ایدر ، ناموس دخی انسانیته مربوط برمزیت اولدیغندن هیچ بروقت ضایع اولمز وجنت وصغر حسبیله ضایع اولسه‌ده موقت عد اولنور . « بناء علیه انسان هرنه‌حالده بولنور ایسه بولنسون مادامکه انساندر بونی محافظه ایدر وبوجهتله ناموس حقی بونی مخل اولەرق انسان حقنده هیچ برمعامله‌یی تجویز ایتدیرەمز . » حتی برشخص نقدر سفیه ورزیل اولورسه اولسون ینه ناموسلی اولوب حقنده مخل ناموس حرکت تجویز اولنه‌مز .

§ ٦٨ — « اعتبار انسانك کندی افعال وحرکاتنه مبنیدر . یعنی کندندن ناشیدر ؛ ناموس ایسه طوغریدن طوغری‌یه طبیعت انسانیه‌نك نتیجه‌سیدر . بنابرین ناموس وهبی واعتبار کسبیدر . » ناموس عموم نوع انسانه مخصوص وهبی وطبیعی وحیاتله برابر هر انسانه ویرلمش برحقدر ، اعتبار ایسه انسانك کسب یدیدر . « خلقك نظر ووجدانلرنده مصدق اولمسی اقتضا ایدر . » دیمککه اعتبار افعال وحرکاتدن نشأت ایدن برنوع ناموسدرکه

وجدانه عکس ایدر ودیکری یعنی اصل ناموس من حیث الانسانیه خلقی اولەرق میدانه کلور . ﴿ هربر انسانك جناب حقه وابنای جنسنه وحتی کندی وجدانه قارشو مختلف الدرجه براعتباری اولور . ﴾ یعنی هر انسانك اولا کندی وجدانه قارشو، ثانیا وجدان خلقه قارشو، ثالثا جناب حقه قارشو اعتباری واردر ، چونکه هر انسان کندی وجداننده کندینه « بن شویله آدمم » دیو براعتبار ویرر خلق دخی وجدانلرنده اکا براعتبار تقدیر وتعیین ایدرلر ؛ انسان کندی اعتباری حقنده یاکلش فکر استحصال ایده‌بیلور ، خلقده یاکلش افکاره ذاهب اوله بیلور ، اما جناب حقك نزد معنویسنده اصلا یاکلش وخطا اولەمیه‌جغندن اك صحیح واك حقیقی اعتبار جناب حقه قارشو اولان اعتباردر . مثلا خلقك نظر ووجداننده ممدوح اولان کیمسه کندی نظر ووجداننده مقدوح اوله بیلور . کرچه انسان خلق نظرنده کندی اعتبارینی دوزلتمکه ومحافظه ایتمکه هرنقدر سعی واقدام ایتسه ینه ممکن اولەمز ، زیرا انسان اعتبار قزانمق ایچون کندی حرکات وسکناتنی یولنده اجرا ایتمکه غیرت ایدر ایسه ریا ایتمش اولور ؛ انجق انسان جناب حقه وکندی وجدانه قارشو اعتبارقزانمغه وبونی دوزکون طوتمغه سعی وغیرت ایتملیدر ، مثلا قواعد دین واخلاق وحقوقی تحصیل وبونلرك احکامنه رعایت ایتملیدر ، اما خلق بونی اکلامز ایسه بأس یوقدر یعنی قواعد مذکوره‌یه توفیق حرکت ایدلدیکی حالده ینه

خلقك بونی ادراك ایتامسی ممکن اولدیغندن انلرك نظرنده قدر واعتبارقزانیله‌مز، بووجهله خلقك نظرنده اعتبار قزانیله‌مامقله هیچ برضرر اولمیوب بالعکس قواعد سالمه‌یه توفیق حرکت ایدلمش اوله‌جغندن هیچ اولمز ایسه کندی وجداننه قارشو اعتبار قزاندیغنی انسان درك وفهم ایلر . بوصورتده « انسان طانیدیغی ادملرك اعتبارینی بیلوب اکا رعایت ایتدیکی کبی طانیمدیغی ادملرکده مادامکه اعتبارسزلغنی بیلیور انلرکده انسانیت صفتنه رعایت ایتملیدر ، چونکه انسانلرده اصل اولان اعتباردر ، مکرکه خلافی ثابت اوله . » حتی مشهوردرکه فرانقلین برآدم حقنده یازدیغی توصیه نامه‌ده بو آدمك حال وشانی کندیسی بندن دها ایو بیلور وکندوسندن اوکرنه بیلورسکز وسوی احوالی معلوم اولمیان برکیمسه حقنده همتکزی دریغ ایتمزسکز ظن ایدرم دیمشدر . « الحاصل ناموس وهبی وانسانیتله قائم اولدیغندن دائمیدر . اعتبار ایسه کسبی اولدیغندن انسانك مدت حیاتنده‌کی حاله کوره تخلف ایدر . » یعنی سیاق واحد اوزره اولمیوب بعضا تزاید وبعضا دخی تناقص ایدر .

§ ٦٩ — « کرك ارکك وکرك قادین اولسون هرکسك کندوسنه مخصوص براعتباری اولوب بوده مثلا برفاملیایه ، برخاندانه ، برقومه ، برمأموریته ، برعلمه ویا حسن اخلاقه نسبتله قزانیله بیلور . انسانك بوکبی برشی ایله قزاندیغی اعتباری وفاتندن صکره دخی خلقك وجداننده باقی قالور؛

چونکه انسانك شخصيت روحانيه‌سى وفاتيله زئل اولمز ، كنديسيله برحيات اولنلر بيننده مناسبات روحانيه ومعنويه‌سى باقى قالور ، حتى ممالك متمدنه‌ده‌حقوقدن عد اولنور . ﴾ بناءعليه متوفانك ناموس واعتبارينه طوقنور حركتده بولنان كمسنه آنك حقوقنى اخلال ايتمش اولورده متوفانك اقربا وتعلقاتى بوحقوقى محافظه وبوندن طولايى‌اول‌كمسنه عليهنه اقامهٔ دعوى ايده‌بيلورلر .

§ ٧٠ — بر آدم كندى اعتبارينك تصديقى ايچون بشقه‌لرى طرفندن معاملهٔ مثبته طلب ايده بيلورمى ؟ يوقسه يالكز منفى اوله‌رق كندى اعتبارينه خلل كتورلمامسنى‌مى ايستيه بيلور؟ تعبير ديكرله ﴿اعتبارحقى مثبتيدر منفيميدر؟﴾ يعنى برادمك « مادامكه بنم اعتبارم واردر خلق اكا رعايت ايتسون و مثلا شو درلو حركتده بولنسون » ديمكه حقى وارميدر ؟ يوقسه يالكز « اعتبارمى كمسنه اخلال ايتمسون » ديه‌جك قدرمى حقى واردر ؟ ﴿بومسئله‌يى حل ايده بيلمك ايچون انسانك ايچنده بولنه بيله‌جكى ايكى نوع مناسباتى تفريق ايتمليدر : برى مناسبات عموميه وديكرى مناسبات خصوصيه وياخود طبيعيه واجتماعيه‌در ، مناسبات عموميه عموما افراد بشرك انسان اولمق حسيله يكديكريله اولان مناسباتيدركه مجرد علاقهٔ انسانيه واسطه‌سيله اولان مناسباتدن عبارتدر ، مناسبات خصوصيه‌دن طبيعيه اولنلر چوجقلرك بابالرينه قارشو اولان مناسبتلرى كيدركه بالطبع حاصل

اولور واجتماعیـه اولنلر حکومت مأموریتلرینك اجراسـنده کوچکلرك بیوکلره قارشـو اولان مناسـبتلری کبیدرکه هیئت اجتماعیه تشکل ایتمسیله حاصل اولمشدر . بینلرنده یالکز مناسبات عمومیه بولنانلره نظرا حق اعتبار اثحق منفیدر ، هرفرد دیکرینه « اعتبارمی اخلال ایتمه » دیه بیلور، لکن مناسبت خصوصـیه‌ده بولنورسه حق‌اعتبار مثبت اولورکه مثلا فروعك اصوله وکوچك مأمورلرك بیوك مأمورلره قارشـو ابرازینـه مجبور اولدقلری معاملات احترامکارانه بوقبیلدندر .

§ ٧١ — ﴿ اعتبار صور وطرق مختلفه‌ایله مثلا شفاها یعنی شتم ایدرك وتحریرا وقصده مقرون اشـارتله وفعلا اخلال اولنه بیلور ؛ کذلك طوغریدن طوغری‌یه وبالواسطه مثلا زوجه‌سنی تحقیر ایله دخی اخلال اولنه بیلور . ﴾

§ ٧٢ — ﴿ ناموس ایله اعتباری اخلال ایدر صـورتده وقوعبولان تحقیرلرك یعنی بوبابده اسناد اولنـان شـیلرك واقعه مطـابق وصحیح وکرچك اولدیغنی بونلری اسناد ایده‌نك اثبات ایتمسـیله جزادن وارسـته اولوب اولمیه‌جغی بحثه کلنجه سـفیه وچاپقین ومزور کبی برتعبیر مطلق ایله تحقیر اولنجه تحقیر ایدن کمسنه بونك واقعه مطـابق اولدیغنی یعنی قولنك صحتنی اثبـات ایله جزادن وارسته اوله‌مز و اما قتل وسرقت وارتشا کبی قانونا جزایی ورسـما یعنی طوغریدن طوغری‌یه مدعئ عمومی طرفندن تعقیبی مستلزم برفعل معین اسـناد اولنجه اول امرده

بوفعلك واقعه مطـابق اولوب اولمدیغی تحقیق اولنـور ، ثابت اولورسه اسـناد ایدن جزادن وارسته اولهجغی کبی اول فعلك فاعلی جزا کورر وثابت اولمدیغی تقـدیرده صرف افترا اولوب افراده عائد ایسه متضرر اولنلر وحکومته عائد ایسه مدعیٔ عمومی طرفندن افترا ایدن علیهنه اقامهٔ دعوی اولنه‌بیلور.»

ج ٧٣ — « اوروپاده ناموس واعتباری اخلال اولنـان کیمسه تبریهٔ ذمت ایتمك ایچون دوللو Le duel اصولی واردر . دوللو لاتینجه ایکی معناسنه اولان دو (duo) لفظندن مشتقدرکه ایکی آدم حقلرینی کندی کندیلرینه احقاق وتفریق ایتمك‌یولیدر؛ بو لکه‌یی بز بزه تمیزلرز دیوب حکومته مراجعته حیـا ایدرلر ، برر سلاح ایله مخاصمه ایدرك نتیجه‌سـنده بریسی فوت یا مجروح اولوب دعوی فصـل اولنمش عد اولنور . بوحرکت وحشـیانه مدافعـهٔ مشروعه قبیلندن اولمیوب کرك حقوق وکرك اخـلاق قواعدینـه کلیا مغایردر . » بواصول اسـکی زمانلرده یونانیلر وروما‌لیلر وقتنده یوغیدی، مؤخراقرون وسطاده اوروپالیلر بیننده ظهوره کلمکه باشلامش برعادت جاهلانه‌در . بونك سبب ظهوری اولوقتلر اوروپا حکومتلری منتظم اولمدقلری وکندولره ضعف طاری اولدیغی جهتله هرکسك حقوقنی کرکی کبی وقایه ایده‌ماملریله هرکس ناموسنی کندی محـافظه‌یه مجبور اولمقدن عبـارتدر . الحـالة هذه حکومتلر منتظم وقانونلر مکمل اولمش ایسـه‌ده او جاهلیت زمانك بقیـهٔ آثار قبیحه‌سـندن اولان بوفکر باطل

هر نصلسه اوروپا خلقنك نظرندن چیقمامشدر ، حالبوکه بو حرکت هیئت اجتماعیه تشکیلاندن مطلوب اولان فائده ونتیجه یه کلیا مغایر اولدیغندن الك اول ترك اولنه جق شیلردندر . واقعا بعض جهلا « ناموسم اویله برشیدرکه اکا جانمی بیله فدا ایدرم ، ناموسمه متعلق ایشی نه محکمه یه ونه ده حکومته حواله ایدهمم » دیمکده ایسه ده بو سوز هم اخلاقه وهم حقوقه مغایردر ، چونکه هرکس ناموس واعتبارینی محافظه ده نصل حقلی ایسه حقنی بالذات احقاقه قیام ایتمامکه وبالعکس بونك ایچون حکومته مراجعت ایتمکه ده اویله جه مجبوردر ؛ بو مغایرتله برابر مطلوب اولان احقاق حق قضیه سی دوللو ایله حاصل اوله مز : تحقیر اولنوبده اعتباری اخلال اولنان کیمسه خصمنی دوللویه دعوت ایتمکدن نه فائده چیقار ؟ فرضا بو دعوته اجابت اولنوبده دوللو ایدلسه ینه تحقیر باقی قالوب زائل اولمز ، بشقه درلو چاره سنه باقملیدر ، زیرا ناموس واعتبارك اخلالی امور معنویه دندر ، جرح معنوی جرح مادی ایله تعمیر اولنه مز ، خصمنی اعدامله کندینه عزو ایدیلان ناموسسزلق واعتبارسزلقدن خلق نظرنده قورتلمش اوله مز ؛ اصل چاره سی حاکم حضورینه کیدوب کندینك ناموس واعتبار صاحبی اولدیغنی ودعواسنده حقلی بولندیغنی میدانه چیقارمقدر ؛ بو صورتده خلق نظرنده دخی برائت قزانمش اولور . اکر پولتیقه ماده سندن نشأت ایتمش مثلا غزته ایله برشی سویلنمش ایسه بو آدم بنی تحقیر ایتدی دیه رك دوللویه دعوت ایتمك

فائدەسزدر ، ینه اسناد اولنان ماده كندنده قالمش اولور ؛ اصولی وجهله غزتەایله جواب ویرملی ومناسب لسانله تفهیم حقیقت ایتملیدر . بردە بوراده شكایت اولنان شی ناموسك اخلالی مادەسی اولدیغندن وتشبث اولنان دوللو دخی احقاق حق مقصدینه مبتی اولەجغندن حقسز اولان طرف قوتلی اولوبده غالب كلدیكی حالده دها زیاده قنالق ایتمش وبالعكس مغلوب اولان جانب برقاتدها مظلوم اولمش اولوركه مقصده بسبتون منافی نتیجه چیقمش اولور . خلاصه بو اصول قواعد حقوق واخلاقه كلیا مغایر ومقصودك حصولنه غیركافی برحركت جاهلانەدر ؛ وحتی اوروپا قانونلرنده دوللو ایدنلره قاتل نظریله بقارلر واكا كوره حكم ایدرلر . ممالك اسلامیەده بو اصول هیچ بروقت جاری اولمیوب حقسز یره اخره قذف ایدنلر حقنده مجازات شدیده تعیین اولنمشدر .

فصل سادس
حق مساوات بیانندەدر

§ ٧٤ — ﴿ مساوات هیئت اجتماعیەیی تشكیل ایدن افرادك حقوق و وظائفجه یكدیكره مساوی اولملریدر. انسانلرك افرادی بیننده كرك جسمانی وكرك روحانی پك چوق فرقلر واردر : مثلا شكلجه ورنكجه متفاوتدرلر ﴾ : كیمی اوزون وكیمی قصه ، كیمی بیاض وسیاهدر ؛ كذلك علم وتمدن جهتلریله مختلفدرلر : كیمی عالم وكیمی جاهل ، كیمی متمدن وكیمی غیرمتمدندر

وكذا صغر وكبر ، ذكورت وانوثت جهتلریله دخی فرقلیدرلر : بعضیسی بیوك و بعضیسی كوچك ، بعضیسی اركك وبعضیسی قادیندر . « الحاصل بویله دها نیجه نیجه اعتبارات ایله فرقلری اولمقله برابر حد ذاتنده یعنی منحیث الانسانیه جملهسی مساوی اولملری اقتضا ایدر . بو مساواتكده اوچ سببی واردر : برنجیسی طبیعی وتعبیر دیكرله جسمانی وایكنجیسی روحانی و اوچنجیسی مافوق الطبیعهدر » كه بر وجهاتی تفصیل اولنهجقدر .

§ ٧٥ — « مساواتك سبب طبیعی ویا جسمانیسی ندر ؟

انسانلر بو قدر فرقلری ایله برابر ینه جملهسی خلقت جهتیله بر نوعدندر وبر طبیعت انسانیه اولوب انكلهده عموم انسانلر متخلقدرلر . مادامكه بونلر بر نوعدر و بو نوع انسان كافهٔ مخلوقاتك مكملی وجملهنك خلاصهسیدر وسائر حیواناتده متفرقا موجود اولان حواس وقوی وكمالات كندیلرنده مجتمعا موجود . در بو صورتده جمله انسانلرك مساوی اولمسی لازم كلور وهیچ برینك دیكرلره ادعای تفوق ایتمسی معقول دكلدر . والحاصل انسانلر انواع مختلفهدن دكلدر بلكه انسال مختلفهدندرلر . واقعا انسانلر باشلوجه بش بیوك نسله منسوب ومنقسمدرلركه بو نسللردن هر برینه جنس دخی دنیلمكدهدر : برنجیسی قفقاسی جنسی اولوب انسانلرك شكل وسیماجه اك متناسب اولنلریدر ، بونلرده تركلر ، عربلر ، ایرانیلر ، روملر ، ارمنیلر ، بتون اوروپالیلر ، چركسلر ، كرجیلر ، هندیلر و حبشیلردر ؛

ایکنجیسی مغول جنسی اولوب چین وتاتارستان وتیبت اهالیسیدرکه بویلری قصه وملحمجه ویوزلری دکرمی وکوزلری یوقاری طوغری وکوسه واوزون بیقلیدرلر ؛ اوچنجیسی (زنجی) سیاه جنسیدرکه رنکلری سیاه ، صاجلری قیویرجق ، قفا کمکلرینك شکللری بشقه درلو ، بورونلری یصی ودوداقلری بیوکدر ؛ دردنجیسی مالز دنیلان مالئو جنسی اولوب جزایر بحر محیط سکنه‌سیدرلرکه عموما چرکین ، صقالسز ، رنکلری زیتونی و یشیله میالدر و اولنلرینك صقال وبیقلری هیچ یوق کبی ازدر؛ بشنجیسی اصل امریقالیلر اولوب رنکلری باقر کبی قرمزی وانجه واوزون بویلی وصقال وبیقلری هیچ یوقدر . انسانلر ارەسنده اشبو اجناس یعنی انسال خمسه‌دن بشقه دیکر جنسلر دها وار وکرك انسال خمسه‌نك وکرك خارجده قلان دیکر جنسلرك ترکیبلری کرچه‌سیاق واحد اوزره دکل‌ایسه‌ده بینلرنده‌ کی فرقلر دخی کلی واساسه متعلق دکلدر؛ علم تشریح وعلم‌منافع الاعضا اربابی بونلرك خد ذاتنده بر اولدقلرینی یعنی نوع واحد بولندقلرینی اثبات ایتمشدر . حیوانلریده انسانلره قیاس ایدر ایسه‌ك حیوانات دخی انواع واجناس مختلفه‌یه منقسمدر ، بر سیاقده اولمیوب هر برینه مخصوص بر درجهٔ کمال واردر . حتی موالید ثلثه بیننده طبیعیون بر حد فاصل بوله‌مامشلردر ؛ چونکه جماداته باقیلنجه کیت کیده بر درجه‌یه کلیورکه نباتاتدن فرق اولنه‌میور، صکره نباتات صره‌سنه کچیور، وکیت کیده حیواندن

فرق اولنمیوب حیوان صره‌سنه کچیور . خلاصه حیوانات درجه درجه ترقی ایدر بر طاقم انواعدن عبارتدر . نوع انسان ایسه بالعکس شکلا نصل نوع واحد ایسه روحانیة دخی اول وجه اوزره‌در ؛ هپسنده عقل و حس واراده و وجدان ونفسنی اصلاح ایتمك وترقی ایتمك خاصه‌لری واردر . واقعا بو جنسلردن قافقاس جنسی اوصاف جسمانیه‌جه ممتاز اولدیغی کبی اوصاف روحانیه‌جه دخی ممتاز بولنمسی محتمل ایسه‌ده بو ممتازیتله نوعندن چیقمز وبو جنسك امتیازندن طولایی سائر جنسلره خلل کلمز ؛ نوع انسانك هر جنسی علوم دینیه‌ده وصنایعده وعلوم سیاسیه‌ده ترقی‌یه مستعددرلر ، بونلر سعی ایتسه‌لر هپسی مکمل اوله‌بیلورلر چونکه او استعداده مالکدرلر .

§ ٧٦ — « مساواتك سبب روحانیسی ندر ؟ روحجه دخی عموم نوع بشر بیننده بر مساوات اصلیه واردر ، انسانلرك خلقت جسمانیه‌لرنده اولان اتحاد عقللرنده دخی تمامیله موجوددر یعنی انسانلر جسماً یکدیکرلریله متناسب اولدقلری کبی عقلاً دخی متناسبدر . اتحاد عالیٔ (یاخود وحدت عالیهٔ) خلقت L'unité supérieure de la incréation اولان وبتون کائناتده‌کی فضائل ومحامد کندوسنده مجتمع بولنان انسان کندی عقلی واسطه‌سیله کائناتك اتحادینی، نظامنی وتناسبنی ادراك ایتمك وانلره میل ومحبت و انلری تقلید وامور و حرکاتنده نمونه ومثال اتخاذ وانلری امور حیاتیه‌سنده استعمال ایتمك افکار ودرجاتنه ترقی

واعتـلا ایدر .» یعنی کائناتك اجزاسی بیننـده موجود اولان هم اهنکلکی و بونلرك نه نظامه تابع اولدیغنی یعنی مثلا قیش نصل اولدیغنی و یاز نصل کلدیکنی و بونلرك ارهسنده مناسبت تامه بولندیغنی و بومناسبتی ادراك ایدر و بونلری تحسین ایدوب سور وحرکات وسکناتنده بواتحاد ونظام وتناسبی تقلید ایدر. «اشته بودرجه‌یه قـدر اعتلا ایتمکه هر آدم مسـتعددر، بوحالات ایسه حیوانات سـائره‌نك ادراکاتنك مافوقنده‌در، چونکه انلرده بو اسـتعداد یوقدر. بوادراك ومحبت وتقلیـد صفت انسانیه‌سی سببیله دخی انسانلر مساویدر. بومساوات ایسه استعداد وخواص اصلیه‌جه اولان مساواتدر .»

« بواساس مشترك اوزرینه برعدم مساوات دخی وارد؛ بو ایسه انسانلرك مثلا کیمی عالم وکیمی جاهل وکیمی زنکین وکیمی فقیر اولملری کبی افرادجه مساواتسزلق خصوصاتندن عبارتدر. دیمك که انسانلر من حیث الانسانیه مساوی و من حیث الشخصیه غیرمساویدرلر. بوشخصیت جهتیله اولان مساواتسزلقدن خلاص اولمق ممتنعدر یعنی بو حال غیرقابل اجتنابدر .» چونکه بو نلر برچوق اسبابه مبنیدر، بو سببلردن احتراز ایسه ممکن دکلدر، مثلا افریقانك اورطه‌سنده تولد ایدن زنجی‌یی بیاض ایتمه‌نك البته چاره‌سی بولنه‌مز.

« اوت بومساواتسزلقلردن قورتلمه‌نك چاره‌سی یوقـدر. چونکه اولا هرفردك توسع وترقئ جسمانی وروحانیسی کندی

سعی و غیرتنه منوطدر وسعی ایسه متفاوتدر ؛ دیکر طرفدن حیات انسانیه‌نك مقاصدی مختلفدر ، مثلا انسانلرك کیمی تاجر ، کیمی حداد ، کیمی نساجدر و کیمی حاکم ، کیمی طبیب ، کیمی عسکر و کیمی سائره‌در ؛ دیمك‌که بومساواتسزلقلر انسانك حائز اولدیغی ارادۀ جزئیه‌نك و یاخود حریت شخصیه‌نك نتیجه‌سیدر . دیکر برنوع مساواتسزلق دها واردرکه اوده یرادلشمزدن ناشیدر ، بونلرده سن وارککلك وقادینلق و نسلجه اولان مساواتسزلقلر کیدر . » ابوین و مربیلرك تربیه وتعلیمده قصورلرندن ناشی حاصل اولان ذکاوت وغباوت ومعرفت و جهالت کبی مساوا . تسزلقلر متفاوت الدرجه اولان سعی وغیرته منوط اولنلرقبیلندن اولدیغی کبی ابوین و مربیلرك اراده‌لرندن خارج بعض احوالدن حاصل اولان وازجمله جنین رحم مادرده ایکن والده‌سنك دوچار اولدیغی خسته‌لق و اکدار و آلام و آلدیغی صغوق وصیجاغك تأثیرندن حصوله کلان جنت وشدت عقل ، سمن وضعف مثللو مساواتسزلقلر دخی یرادلشدن ناشی اولان مساواتسزلقلر قبیلندندر .

« الحاصل انسانلر من‌حیث الانسانیه مساوی اولوب شخصیت جهتیله غیر مساویدرلر . مع مافیه بومختلف مقصدلری توحید وهر برینی صورت متساویه‌ده تقدیر ایتمك لازمدر وهپسی انسان ایچون مقتضیدر . » افرادده کوریلان بومسا . واتسزلغی ازاله ایچون اشتراکیون چوق سعی ایدوب چاره

آرایورلر ، لکن هیئت اجتماعیه بالاتفاق بونی ازاله‌یه چالیشه‌جق اولسه بیله اشتراکیونك آرزو ایتدکلری مساوات ینه حصوله کله‌مز . بونك حصولی محال عقیلدر ، بومساواتسزلق ممتنع الاجتنابدر ، چونکه هر فردك توسع وترقیسی کندی سعیله حاصل اولورومقاصد حیات انسانیه مختلف واحتیاجات انسانیه متفاوتدر ، انسانلرك هر بری بشقه مقصده توجه ایدر وبینلرنده عدم مساوات حصوله کلور ، بومساواتسزلق حریت شخصیه‌نك نتیجه‌سیدر ، مادامکه الیمزده حریت وارادهٔ جزئیه واردر هرکس ایستدیکی طرفه کیده بیلور ، جمله‌سی برطرفه سوق ایدلسه حریت سلب ایدلمش اولور . خلقت انسانیه‌ده استعدادك درجاتی ، انواعی اولقدر واسع اولقدرزنکیندرکه حسابسز قوملر ، قرنلر ، نسللر ، بواستعداددن مستفید اولسه‌لر ینه بو استعدادك صوکی ونهایتی بولنمز ، جناب حق بزه اولقدر بیوك برنعمت خزینه‌سی ویرمشدرکه او خزینه‌دن نعم لاتحصی چیقارمش اولسه‌ق ینه نهایت بولمز علمادن بری دیمشکه « بم بیلدیکم شیلر پك عادی وپك جزئیدر ، بن دریا کنارنده اوینایان چوجغه بکزرم ، محتملدرکه دیکرلرندن دها کوزل طاشلر بوله بیلدم ، محتملدرکه بحاقلریمی صیغایه‌رق برقاچ خطوه دها ایلرو کیده بیلدم ، لکن بحر محیط الهی پك واسعدر واوراده چوق شی واردر ؛ انسانلرك نائل اوله‌جقلری حکمتلر بیحد وبیحسابدر ، نیجه سنه‌لر وقرنلر کچسه ینه قعرینه واصل اوله‌مزلر . »

« مقاصد انسانيه مختلف اولميوبده متحد مثلا على العموم انسانلر زراعتله مشغول اولسه‌لر اولوقت تحصيل علوم وصناعت وتجارت وبونلره مماثل شيلرله اشتغال ايتمك ايچون كمسنه بولنه‌مز ايدى ، حالبوكه بونلر بربرينه نسبتله متفاوت وبعضيسى دها شريف اولسه‌ده حقيقتده جمله‌سيده لازم ومهمدر ، زيرا جمله‌سى مقاصد انسانيه ايچوندر ، انسانلرك سعادت حالى مقاصد مختلفه‌نك حصولنه متوقفدر . » حتى امريقاده قاليفورنيا Californie ده التون معدنلرى كشف اولنيجه خلق اورايه طوپلانوبده التون جمعنه حصر اشتغال ايتدكلرنده جمله‌سى آچ قالدقلرى مشهوردر . « اشته افراد جمعيت من حيث الثروه والمعارف متساوى اولسه‌لر اولوقت اصول تعاون هرج ومرج اولور ايدى . الحاصل بومقاصد ومسالكك هپسى انسانلرك سعادت حالنى موجب اوله‌جق مقاصد انسانيه‌در . » يعنى بو مسلكلرك وصنعتلرك هپسى مهمدر ، بونلر يكديكرينه ترجيح ايدلمامليدر ؛ چونكه هيئت اجتماعيه حالنده يشايان انسانلره مشاغل مختلفه وتعبير ديكرله صنايع متنوعه لازمدر . بناء عليه صنايع مختلفه اربابنك حيثيت متساويه‌لرى ومساوات مدنيه‌لرى كوزه‌دلمليدر ، يكديكرندن معتبر عد اولنمامليى وجمله اصناف مساوى طوتلمليدر . خلاصهٔ كلام انسانلرك بحسب العوارض عدم مساواتلرنده فوائد كثيره واردر . زيرا انسانلر بتون اشرف صنعتلره سالك اولسه ايدى نامتناهى اولان مقاصد انسانيه

حاصل اولمز ايدى ، اختلاف مقاصد ايسه موافق حكمتدر .

﴿ ٧٧ — ﴾ مساواتك سبب ودليل مافوق الطبيعەسى ندر ؟

بوسبب مساوات انسانيت قاعدۀ كليەسنه مبنيدر يعنى طبيعت انسانيه وتعبير ديكرله خواص انسانيه هرانسانده موجوددر قاعدەسنه مستنددر . بوفطرت انسانيەده اولان خواص ابدى وغير متناهى اولان جوهر انسانيتدر والى ماشاء الله توسع ايدر . جوهر بشريت ابدى ونا متناهى واساسا هر فرد ذى عقل وادراكده موجود اولوب محدوديتدن منزه اولان زمان ايچنده اصلا نهايت بولمقسزين اشكال مختلفه تحتنده غير متناهى برصورتله توسع ايدر .» يعنى اساسا ابدى وغير متناهى اولان جوهر انسانى هر بر ذى عقلده اقتدار حالندەدر يعنى مؤثر ومقتدردر ، هيچ بر وقت وحالده نفاد بولماز ، بتمز ، دوكنمز ، حدودى يوقدر والى ماشاء الله كرك زمان وكرك ماهيت جهتيله غير متناهيدر ، وكمالات وترقيات انسانيەيه نەزمانا ونەده كما نهايت يوقدر ؛ اشته مافوق الطبيعه ديديكمز بودر . اوروپانك ترقئ حاضرينى كوريورز: مثلا تلغرافله كرەنك برطرفى اوبرطرفيله طرفةالعينده مخابره ايديور ! بونك دها اوتەسى وارمى ؟ البته واركيت كيده ايلرويه كيديله جكدرللا؛ تيمور يولنك فوقندەده وارمى ؟ ١١٨ اوت ! فطرت انسانيەده مركوز اولان اقتداره نظرا دها فوقنه واريله جقدر حتى اثرى كورلمكه باشلادى ، ازجمله الكتريقى تيمور يولنده قوللانمغه باشلديلر، شمدى تنويرده الكتريق قوللانيليوركه

برمنقارى بيك غازه مساويدر ، برشهرك بوطرفنه آى كبى الكتريق قنديلى قونيله‌رق هرجهتى تنوير ايديليور، يقينده مداينك خارجى مثلا استانبول وادرنه اره‌سى برقاچ قنديل ايله تنوير قلنور ، طاغلرده اقان صولرك قوتلرينى الكتريق واسطه‌سيله شهرلره نقل واستدكلرى محلله صرف ايتمكه باشلديلر . اوطون وكمور چوق اولان يرده ياقيلان آتشك حرارتى آخر محلله نقل وخانه‌لره تقسيم يولنى بولديلر ، دكز طالغه‌لرندن حاصل اولان قوتلرى صالله مربوط الكتريق آلتى واسطه‌سيله فابريقه‌لره نقل وحرارت شمسى طوپلايوب خلقك محروقاتدن وارسته اولمسيچون خانه‌لره تقسيم وارسال ايتمك طريقلرى دردست تجربه‌در ؛ اشته بونلر انسانلرك ثمرهٔ مساعيسى اوله‌رق حصوله كلمش ويا كلمك اوزره بولنمش اولان موفقيتلردركه بونلرى مليونلرجه موفقيتلر ولى وتعقيب ايده‌جكنده شبهه يوقدر . ﴿ اكثريا خلق بوكمالى طانيمز يعنى انسانلر انسانده بويله برخاصه بولنديغنى اغراض نفسانيه‌يه مبنى طانيوب تسليم وتصديق ايتمك ايستمزلر ؛ مع مافيه مادامكه بوكمال طبيعيدر ينه مقامنى بولور يعنى بونى طانيميانلر اول واخر بوخاصهٔ عاليه‌يى طانيمغه مجبور اولورلر ، زيرا الحق يعلو ولايعلى عليه بيورلمشدر ؛ برآدمك بونى طانيمامسنك سببى كندوسنك كمالسز بولنمسى ومؤخرا طانيمسنك سببى دخى كسب كمال ايتدكجه ارباب كمالك كمالنى تصديقه مجبور اولمسيدر ، زيرا طبيعت انسانيه‌ده اولان فضيلت وشفقت

اقتضاسنجه هم طبیعت اولنلری طانیمق طبیعیدر .﴾ برضعیفی، بر
فقیری کوردیکمزده حس ایتدیکمز غلیان شفقت بوکا علامتدر ،
اشته او شفقت برینك محوینی واضمحلالنی موجب اولان شیئی
روا کورمامکدن ایلرو کلور ، زیرا باعث مذلت اولان شیلری
خوش کورمامك وانلرك ازاله‌سنه چالشمق مزایای انسانیه‌دندر .

﴿ ۷۸ — ﴾ بو انسانلر بیننده کوردیکمز وشخصیت نقطهٔ
نظرندن ایلرو کلدیکنی بیلدیکمز اختلاف هپ بومدعادن یعنی
شخصیتدن نشأت ایدر ، بو ایسه طبیعیدر ، چونکه هر آدم
کندینی دوشنور ؛ فقط بومدعای شخصیتی انسانلر بیننده اولان
جهت جامعه ووحدتله توفیقه سعی ایتملیدر . یعنی بر آدم کندی
حقوقنی نصل محافظه ایدییورسه عمومك حقوقنی دخی اویله
محافظه‌یه وانکله توحیده چالشملیدر ؛ اشته انسانلر بومساوات
ذاتیه ایله مساویدر ؛ بو ذاتیدر واصل اوللیدر ودیکری بونی
تعدیل ایتملیدر ؛ حاصلی عنصر شخصی‌یی تخریب ایتمیه‌جك صورتده
مساوات اصلیه‌نك حق تقدمی واردر .﴾ الحاصل انسانده ایکی
نوع فکر واردر : بری منافع شخصیه اعتباریله اولان فکر
ودیکری انسانلرك مساوی اوللری حیثیتیله اولان فکردر ؛
بوایکی مختلف فکرلرك جهت وحدتی بوللی وبوفکرلری توفیقه
غیرت ایتملیدر ؛ اولکی فکر یعنی شخصیت ادعاسی انسانك حركاتندن
نشأت ایدرکه عرضیدر واخرك حقوقنه تجاوز ایتمك کبی فکر
بو شخصیتك مدعاسیدر؛ ایکنجی فکر یعنی مساوات فکری ذاتیدر، بونی

محافظه‌یه چالشمیلیدر . بومقدماتدن اکلاشیلورکه انسان مساویدر ومساوی اولمق لازم کلور ؛ لکن هرکس بونی ادراك ایده‌مدیکندن چوق زمانلر وچوق محللرده بومساوات قاعده‌سی اکلاشلمیور ، بونك اکلاشلماسی بعضا جهالتدن وبعضا اغراض شخصیه‌دن نشأت ایدر . انسانده‌کی مساوات ذاتیه واصلیه ایله اسباب عارضه‌دن نشأت ایدن مساواتسزلغی وبونلردن حاصل اولان اختلافی تعدیل ایتملیدر ؛ ذکاتلر ، صدقه‌لر وسائر کونه اعانه‌لر هپ بونلری تعدیل ایتمك مقصدینه مبتیدر ؛ سلامت وسعادته خلل کلیه‌جك صورتده مساواتی توسیع ایتمایدر ؛ خلاصهٔ کلام مساوات اصلیه‌نك عنصر شخصی‌یی اضرار وتخریب ایتمیه‌جك یرلرده حق تقدمی واردر .

§ ٧٩ — « قواعد مسروده‌یه نظرا مساوات مسئله‌سنده اوچ باشلوجه نقطه تفریق ایتملیدر: برنجیسی استعدادات وخواص انسانیه‌نك مساوات اصلیه‌سی ، ایکنجیسی استعدادات وخواص انسانیه‌نك توسع واستعماللرینك عدم مساواتی واوچنجیسی بر هیئت اجتماعیه‌یی تشکیل ایدن کافهٔ صنوفك مسلك ومشغولیتلرنده‌کی مساوات اعتباریه‌لریدر » که بروجه زیر تعداد وبیان اولنور :

« اولا استعدادات وخواصمزك مساوات اصلیه‌سی ماده‌سنده هربر آدم قوای ذاتیه‌سنك توسعنه مساوی برحالده بولنمسنی ادعا وطلب ایده بیلور » یعنی زیدك بوکا نصل حقی وار ایسه عمروك دخی اویله‌جه واردر ، یعنی بربیوك ادمك ارزو ایتدیکی

شیئی چوبانك دخی ارزو ایتمکه حقی واردر، یوقسه چوبانه سن چوبانسین یا فلان جنسدنسین سن فریق‌یاخواجه اوله‌مزسین دینه‌مز. ﴿ تعبیر دیکرله انسانلرك جمله‌سی قوای روحانیه‌لرینك تربیه‌سنه لازم اولانِ معلوماتی ویشامق ایچون مقتضی بولنان وسائط مادیه ومعنویه‌یی استحصاله حقلیدر. بوندن مقصد هرکسه استدیکنی ویرمك دکلدر بلکه هرکس جناب حقك ویردیکی حقوقدن استفاده ایدوبده ارزو ایلدیکی شیئك اسبابنی جمع واستعمال ایتمکده حر براقمقدر، مثلا کمسنه‌نك جبال مباحه‌دن اودون قطعنه وتدارك ایده‌جکی ترلایی زراعتنه مانع اولمامقدر. ﴿ ثانیا قوای انسانیه‌نك توسع واستعمالی اتخاذ اولنان مقاصده کوره تخلف ایدر؛ ﴾ ارتق هر کسککی سالك اولمش اولدیغی مسلکه کوره اولور؛ ﴿ حقده اونسبتده تخلف ایلر: مثلا تحصیل علوم ایله مشغول اولان ادمك بولندیغی موقع وحال صنعت ایله اشتغال ایدنك حال وموقعنه مساوی اوله‌مز. اشته بونك ایچون دیمشلردرکه «مساوات حقیقیه غیر مساوی اولان اجسام یاخود مخلوقات حقنده مساواتسزجه معامله ایتمکدن عبارتدر.» یعنی هرکسك مسلکنه، سننه وسائر بوکبی شیلرینه کوره اوحقده تخلف ایدر. بومساواتسزلق مساوات اصلیه‌یی اخلال ایتمز. ثالثا هیئت اجتماعیه افرادینك هرصنفنك مسلك ومشغولیتجه مساوات اعتباریه یعنی قدرجه وحیثیتجه مساوات طلب ایتمکه حقی واردر؛ بناء علیه بعض صنفلری دیکرصنفلره ترجیح

مساواتڭ، اڭ ايى تعريفى

ایتمك وبعضیسنه امتیاز ویرمك موافق حقـانیت دکلدر . هیئت اجتماعیه‌یی ترکیب ایدن هرصنفك برمسلك ومشغولیتی واردر ؛ بونلر بربرینه نسبتله مفضل ومفضل‌علیهدرلر ، فقط قدر جهتیله بونلرك هپسی مساوی عد اولنمیـدر ؛ چونکه جمله‌سی شریف ومعتبردرلر واویله عد اولنملیدرلر ، بو مسـاوات ایسـه حقوق جهتیله مساوات دیمکدر . » یعنی بونلر یکدیکره نسبت اولنورسه بالطبع بردرجه‌ده بولنمیوب بعضیسی محقر ومعتبر اولور ایسـه‌ده مقاصد انسانیه‌ده جمله‌سی مشترك اولدقلرندن حقوقجه واعتبارجه مساوی عد اولنملیدر . « واقعا اصنافده افرادکبی هپ بردرجه‌ده دکلدر ، برصنفی نفـوذلی ودیکری دها اشـاغیدر ، فقط بونلر مأموریتلر کبی بربرینـه مربوطدر واویله اولمق اقتضـا ایدر ؛ بومذکورات برزنجیرك مختلف معادندن معمول خلقه‌لری کبیدر ، هپ اوزنجیری تشکیل ایلدکلری جهتله جمله‌سی برمقصده خادمدر ؛ بنابرین یکدیکره نسبتله هیچ برینی دیکرك مافوقنده ویا ماتحتنده بولندیرمق جائز دکل در ؛ وجود انسانینك اعضاسی وجوارحی بویله‌در ، واقعا مقایسه ایدیله‌جك اولسه کوز دهـا لزوملی کبی کورینورسه‌ده اعضامزدن سائر بری اکسك اولسه تمامیتزه خلل کلور ؛ ایشته بواسبابه مبنی هر فردده اك حقیر ، اك فقیرمقوله‌دن اولسـه بیله قانون نظرنده اك کزیده واك شریف برفرد حائز المساواتدر . وبوحقی کیم ایستر ایسه اکا ویرملیدر . قانون حضو- رنده مساوات بودر وسـبیلریده مارالبیان دلائلدن عبارتدر . »

بو حقوقجه مساواتك تأسيسى لازم وغايت مهمدر ؛ بناء عليه مأمورين ايله عسكرلر دخى حقوقجه مساويدر، هر برينه مخصوص وظيفه‌لر واردر، مسئوليتلرى لزومنده كندى دائره‌لرنده مؤاخذه اولنورلر ، فقط حقوق انسانيه‌جه جمله‌سى بردر. مملكتك راحت واسايشى ، ثروت وقدرتى مساوات قاعده سنه مبتنيدر ؛ بونك اولمامسى هيئت اجتماعيه مقصدينك حصولنه مانع قويدر ؛ بونى استيانه ويرملى ، استعدادينه مانع اولماملیدر ؛ اما وجوده كلمسى هر كسك كندى النده‌در يعنى مساوات حقوق مجرد استمكه واستحصاله اقتدار حالنده بولنمق ديمكدر . التزام ايتديكمز بو مساوات بعض مساواتسزلغى دعوت ايدر : مثلا صغيرك ميراثدن حصه‌سى النه ويرلمز ، بوده دقتله باقيلورسه استحصال مساواتدن بشقه برشى ايچون اولمديغى اكلاشيلور . ﴿ خلاصه بو مساوات حقوق ديديكمز عينيله برحالده بولنان بالجمله افراد حقنده سياق واحد اوزره معامله ايتمكدر: مثلا فامليالر حقنده مساوى معامله ايدلملى وتأهل ايده‌جك اولنلر حقنده واصناف وصبيان حقنده عينى معامله اجرا قلنمليدر . بو مساوات حقوق اقتضاسنجه حق حكم وقضانك سياناً اجراسى لازمه‌دن اولوب بناء عليه بر آدمك مالنه، حياتنه، ناموسنه وبوكبى حقوق طبيعيه‌سندن برينه ديكرى طرفندن تعرض واقع اولديغى حالده متعرض حقنده هركيم اولور ايسه اولسون اجرا ايديله‌جك محاكمه بر محكمه‌ده اولمليدر وحقلرنده دخى عينى معامله ايدلمليدر ؛ واقعا عسكرلره مخصوص

محاکم جزائیهٔ خصوصیه وار ایسه‌ده بونلرك حق قضاسی یالکز عسکرلکه متعلق شیلری رؤیت ایتمکه محصور قالملی ویوقسه عسکرده عسکرلکه متعلق اولمیوب اسایش عمومی‌یه عائد اولان برجرم ارتکاب ایتدکده عینی افراد سائره کبی محاکم عمومیه‌ده محاکمه ایدلملیدر.»

§ ۸۰ — «مساواتك تاریخی : مساوات روماولر بیننده معروف ومعمول به ایدی ؛ روماولرك انقراضندن صکره میدانه چیقان جرمانیا حقوقنده مساوات قبول اولنمدی ، چونکه بوبونلرده خلق صنوف مختلفه‌یه منقسم اولوب کرك اصیلزادکانك وکرك صنوف سائره‌نك کندولرینه مخصوص بشقه بشقه حقوق واعتبارلری وار ایدی. مؤخراً علوم ومعارف ترقی ایتمکه وبو مثللو حقوقده‌کی مساواتی اکلایان ذوات سرکاره کچمکه باشلیه‌لی ممالك متمدنه‌ده حق مساوات تسلیم وتصدیق اولنه‌رق قانون اساسیلره درج وکافهٔ احکامی موقع فعل واجرایه وضع اولندی.» اوکبی ممالکده برینك مالنه، جاننه، عرضنه تعرض وقوعنده تصدی ایدن لدی المحاکمه پنجهٔ قانون جزایه چارپیلور.

فصل سابع
حقوق حریت بیانندە در

۸۱ § — ﴿عالم حسیده ذاتیت ویاجوهریت بشریه‌نك فعلی اثاری وحیثیت انسانیه‌نك برشاهد پرتونثاری وهر درلو ترقیاتك سائق ذی‌اقتداری اولان حریت؛ بوعالم تعاون ومدنیتده ظهور ایتمش وعالم مادی وروحانینك هر بر مقاصدینی جستجو وتحری ضمننده انسانك استعمال ایده‌بیلدیکی قوای روحانیه وجسمانیه‌یی وبالخاصه کندی وجدانی انسان ادراك ایتدکجه توسع وترقی ایده‌کلمشدر. حریت هرفرد امور مشروعه‌ده کیف یشاء حرکت ایتمکدر؛ ﴾ بوراده امور مشروعه‌دن مراد نظر عقلده یاخود عند الشرع مقبول اولان حرکاتیدرکه بونده مختار اولوب کیفمایشاء حرکت ایدر؛ ﴿تعبیر دیکرله حقوق مشروعه‌سنه متصرف اولمقدر. حقوق حریت بشقه‌سنك حقوق حریتنه طوقنمیه‌جق قدر ایلرو. لیه‌بیلور یعنی حریتك بشقه حدود وسنوری اولمیوب بونك حدودی دیکرك حدود حریتیدر؛ ﴾ مثلا باغچه‌سنده دیلدیکی کبی زراعت ودیلدیکی کبی حرکت ایدر، اما قومشونك حدودینه تجاوز وبوکا ایراث ضرر ایده‌مز؛ ﴿اشته بونکچون حریتی «عالم مدنیته نافع اولان وهیچ برکمسه‌یه مضر اولمیان حرکاتده هرکسك سربست اولمسیدر» دیو تعریف ایتمشلردر. حریت عالم شهود ومحسوساتده شخصیت عملیه‌نك علامت خارجیه ﴾

ياخود قارقه ﴿سيدر يعنى حريت اولمسه اوزمان شخصيت تميز ايتميوب وانسان انسان اولميوب الات مثابه‌سنده وجمادات قبيلندن اولور ؛ انسانك موجوديتنه حريتله حكم اولنور. حريت حيثيت انسانيه‌نك شاهديدر ؛ حريت اولمسه حيثيت قالمز ؛ حريتى اولميان ادمك حركاتى كندى حركاتى دكلدر.﴾ مثلا كوله‌نك حركاتى افنديسنك اوامرينه عائد وتابعدر. ﴿حريت هر درلو ترقياتك منبعيدر ، حريت اولمسه بوترقيات حاصل اولمز، حر اولميان ادمك ترقى احتمالى يوقدر؛ چونكه حر اولملى، سعى ايتملى، اسبابنه تشبث ايلملى كه ترقى اولسون. حريت جمعيت عالمنده وجوده كلمشدر.﴾ يعنى هيئت اجتماعيه تشكلندن صكره بورالرى اكلا-شلمشدر. ﴿انسان كندى وجودينى﴾ يعنى موجود اولديغنى ﴿حريت واسطه‌سيله ادراك ايدر ؛﴾ حريت اولمسه موجود اولوب اولمديغنى ادراكدن بلكه عاجز قالور؛ مثلا دوشنور، كزر اما حريت اولمسه نه دوشنه‌جك؟ نره‌يه كيده‌جك؟ او زمان وجودى وعدمى مساوى اولور. ﴿وسعادت و سلامتزك طلب واستحصالنده استعمال ايده‌جكى حواس وقوى حريت سايه‌سنده بالتدريج توسع وترقى ايدر.﴾

§ ٨٢ — حريتك تاريخى : ﴿اسكى زمانده حريتك حقيقت و ماهيتنى و منافع واهميتنى وترقيات انسانيه‌ده اولان حسن تأثيراتى كركى كبى بيلمزلر ايدى؛ اولوقتلر برحريت شخصيه و برده حريت سياسيه اولديغى معلوم ايدى ؛ اولوقتلر

اصل مقصود اولان حكومت اولوب افراد انك لوازمندن عد اولنور، يعنى اشخاص دولت ايچون يرادلمشدر ظن ايديلورايدى؛ رومالولرده بواعتقادده بولنورلر ايدى يعنى هيئت اجتماعيه‌دن مقصد افرادك سعادت وسلامتى اولميوب انجق قدرت وشوكت وشان وشرف صاحبى بر حكومتك وجوديدرو بتون خلق بو مقصدك ترويجنه آلت حكمنده‌در زعمنده ايديلر؛ حالبوكه هيئت اجتماعيه‌دن مقصد افرادك سلامت وسعادت حالى وترقيات وتوسعات ماديه ومعنويه‌سى اولوب حكومت دخى هيئت اجتماعيه‌نك سلامت و سعادت حالى اسبابنك حصولى يعنى خلقك مصالح عموميه ومصالح خصوصيه ديو ايكى‌يه منقسم اولان مصالحندن الك مهمى اولان مصالح عموميه‌سنك تسويه و استحصال و استكمالى ايچون تشكل وتأسس ايتديكى صكره‌لرى لايقيله اكلاشلمغه باشلامشدر ؛ حتى شيخ سعدى قيون چوبان ايچون دكلدر ، بلكه چوبان قيونك خدمتى ايچوندر مآلنده اولان كوسفند براى چوبان نيست * بلكه چوبان براى خدمت اوست بيت مشهوريله بو حقيقتى افاده ائلمشدر. اشته ازمنهٔ سالفه‌ده حكومت مقصود بالذات ظن اولنور ايكن ازمنهٔ اخيره‌ده انسان بر صفت عموميه صاحبى اولديغى يعنى نه آلت ونه‌ده مقصود بالواسطه اولميوب بالعكس مقصود بالذات اولديغى وحكومتك وظيفه‌سى مصالح عموميه‌يى تسويه ايچون برنظارتدن عبارت بولنديغى اكلاشلمشدر . »

§ ٨٣ — « علماء حقوق حريتى اوچ زمانه تقسيم ايدرلر،

یعنی حریته نظر اولنورسه اوچ نوع حریت کوریلور : ﴾
﴿ برنجیسی قرون وسطی حریتیـدر یعنی روما ایمپراطور-
لغنك انقراضندن اسـتانبولك فتحنه قـدر زمانده اولان حریت
افکاریدر ، اووقت حقوق شخصـیه وحریت حقـنده حکومتلر
طرفندن جبر وقهر وتحکم ایدیلورایدی؛ اوزمان مقصد حکومت
و هرکس حکومتك ترویج مقصدینه الت و واسطـه ظن اولنمش
وهمده اولمش ایدی . بواصولك فنالغندن بتون حیاتك منبعلری
قوریمش وحرکات عقلیه وسعادت وسلامت قپولری هپ قپانمش
و بتون اوروپا ظلمت جهالت ایچـنده قالمش ایدی . نهایت استا-
نبولك فتحی صره‌سنده اوروپایه کیدن شرقلیلر سایه‌سـنده علوم
ومعارفك انتشـاری، امریقانك کشفی، باروتك و فن طبـاعتك
ایجادی قرون اخیره‌یه مبدأ اولدی . ﴾
﴿ ایکنجیسی اوروپاده روما انقراضندن صـکره‌کی جهالتدن
صکره (ج ٣٨ ده بیـان اولندیغی وجهله) حکمت وعلـوم
وصنایعك تکرار احیاسی La renaissance de la philosophie,
des sciences et des arts. زمانده اولان حریت افکاریدرکه
بوندن یوزسـنه اول اولان حریت افکاری دیمکدر ؛ اوزماندن
اولکی افکار حریتی رومایه‌مستولی اولان باربارلر محو ایتمشیدی .
اوزمانده‌کی حریت دخی نیم حریتدن عبـارت ایدی . ﴾ یعنی
اوزمانده حریت هر نقـدر سرنما اولمش ایدیسـه‌ده مکمل
اوله‌مامشیدی .

« اوچنجیسی ایکنجیسندن صکره یعنی شمدیکی زمانده اولان حریتدر. عصرمزده خصوصا شمدیلرده افراد واقوام وملل انسانیه کرك شخصیت ذاتیه وکرك شخصیت قومیه‌لرینك حریتی حقنده دها واسع معلوماتلر استحصال ایتملریله هرکس قید اسارتدن قورتیلوب اسب اختیارینی میدان سعادت و ترقی‌یه کیف مایشاء سوق ایتمکده وحریت افکارده اونسبته توسع وترقی ایلمکده‌در. الحاصل حریت افکار زمانمزده ترقی ایتمش و آن بآن ترقی ایتمکده بولنمشدر. انسانك طبیعت وماهیت وما خلق لهنه موافق ومقاصد انسانیه‌سنك حصولنه مطابق اولان حریت ایشته بو حریت حاضره‌در. اسکی زمانده خلق ایکی صنف ایدی: بری علوم وصنایع وزراعت اربابی اولوب کندی ایشلریله مشغول ایدیلر، دیکری عسکری صنفی یعنی حل عقد امور وضرب وقهر عباد وفتح وتسخیر بلاد ایدنلرن عبارت ایدی؛ وحکومت بالطبع اللرنده بولنان ایکنجی صنف علوم ومعارفدن بی‌بهره اولدقلرندن امر حکومتده یاکلش یاکلش فکرلر کوسترمکده وخلقده بوفکرلره اتباعدن بشقه چاره بوله‌مامقده والحاصل حکومتلر دائما جبار و قهار و نهاب آدملر النده بولنقده اولدیغندن نعمت عظمای حریت طول مدت مستور و مکتوم و خلق بوندن محروم قالمشیدی. صکره‌لری یعنی بوندن یوز سنه مقدملری علوم وصنایعه مناسبتی اولنلرك عددی یواش یواش ارتمغه باشلایجه بونلر حکومتلری اللرینه الماغه وعلوم وصنایعه وفنونه توفیقاً تنظیمه باشلدیلر و بو

سایه‌ده اوروپانك قانون اساسیلری و سائر قانونلری وجوده کلدی وسیئات ماضیه برطرف اولدی وحریت دخی کرکی کبی توسع ایتدی و ایتمکده‌در. مع هذا حریتك درجهٔ کماله واصل اولدیغنه هیچ بر وقت حکم اولنه‌مز.) الحاصل یوقاریده انسانك طبیعت وماهیتندن وماخلق لهندن ومقصدلرندن بحث اولنمشیدی؛ اشته موضوع بحثمز اولان حریت حقوق هپ بونلر ایچوندر؛ زیرا انسان حر اولملیدرکه طبیعتیله حرکت ایتسون وماخلق لهنه و مقاصدینه خدمت ایده‌بیلسون؛ اکر حر اولمیه‌جق اولورسه اشبو مقاصد اصلا حصوله کلمز.

§ ٨٤ — (طبیعتجه ومکملیتجه ایکی نوع انسان تصور اولنور: برینه انسان خیالی L’homme idéal و دیکرینه انسان حسی و تعبیر دیکرله انسان حقیقی L’homme physique ou l’homme réel دنیلور. انسان حسی یا حقیقی انسانك شخصیت اعتباریله بولندیغی حال‌اوزره بولنان آدمدر یعنی خارجده کوردیکمز زید وعمر وکبی انسانلردرکه فضائلجه درجات اوزره متفاوتدر، مثلا کیمی عالم وکیمی جاهل، کیمی زنکین وکیمی فقیردر. انسان خیالی انسانك استعدادات طبیعه‌سنك مساعد اولدیغی مرتبه هردرلو علوم وفضائل وکمالات ایله متحلی اولمقدن عبارتدر؛ و بویله انسان خارجده بولنه‌مز، فقط بولنمسی ممکندر. فضائل انسانیه غیرمتناهیدر؛ انسان کندنده مرکوز اولان فضائلی بیلوب اکا کوره حرکت ایتملیدر؛ انسانك قواسی غیرمتناهی برصورتده

توسع ایده‌بیلور و باخصوص قوهٔ روحانیه‌سی دها زیاده توسعه قابلدر، مثلا قوهٔ حافظه‌سی اقتضاسنه کوره بر چوق شیلر ازبرلر وبویله‌جه توسع ایدر؛ اما قوای جسمانیه‌سی محدود اولوب بردرجه‌یه قدر توسع ایدر، مثلا برآدم نهایت ایکیوز قیه یوك قالدیره‌بیلور، زیاده‌یه تحمل ایده‌مز و بر درجه‌یه قدر یول یورر، اندن صکره یوریلور قالور؛ لکن قوای روحانیه اویله دکلدر، اوتوسع و ترقی ایتدکجه توسع وترقی ایدر انك ایچون بر حد و پایان یوقدر، مثلا انسان کوچکدن باشلیه‌رق پك چوق علوم وفنون وصنایع تحصیل ایدر. اشته بزه حریت ویرلمسی بونك توسع وترقی ایتمسنه سعی اولنمق ایچوندر. بنابرین حریت بو بولندیغمز عالم حسیدن عالم خیالی‌یه کیتمك و اقصای کمالاته واصل اولمق ایچوندر یعنی انسان حقیقی اولدقدن صکره انسان خیالی اولمق ایچوندر؛ بریردن دیکریره کتمك ایچون حریت لازم اولدیغی کبی اشته بونده‌ده حریت لازمدر؛ انسان حر اولملی وقوای روحانیه وجسمانیه‌سنی توسیع ایتملیدر؛ اشته حریتك اهمیتی بوندن نشأت ایدر یوقسه بعض جهلانك ظن ایتدیکی کبی حریت بر کیمسه‌نك ایستدیکی صورتده حظوظات واغراض نفسانیه‌سنی اجرا وانسانیته مناسب اولمیان امالنی استیفا ایتمکه دیمزلر . » الحاصل مبدأ حرکتمز انسان حسی وسمت عزیمتمز انسان خیالیدر، اشته هرعقل صاحبنك مقصدی بو اولملیدر، بزه حریت انجق بومقصده کوزلجه واصل اولمق ایچون

ویرلمشدر ، اکر یولده برمانعه تصادف اولنه‌جق اولورسه اولوقت مقصده وصول ممکن اولمز.

§ ۸۵ — ﴿ المانیالی حکیم مشهور قانت kant ‏(۱۷۲٤ــ ۱۸۰۰) جنابلری حریتی «عالم خیالی ایله عالم حسینک نقطهٔ اتحادیدر» دیو تعریف ایتمشدر، یعنی حریت بولندیغمز عالم حقیقی ایله عالم خیالینك ارتباطکاهیدر دیمشدرکه بو ایکی عالمك بینی اشبو نقطهٔ حریت ایله برلشوب یکدیکره واصل اولوردیمکدر. واقعا شمدیکی زمانده عالم خیالی‌یه طوغری خیلیجه مسافه قطع ایدلمشدر؛ بوکوردیکمز ترقیات بونك اثاریدر. ﴾ مثلا الکتریقلر، تلغرافلر، بخار ماکنه‌لری و بونلره مماثل خیلیجه شیلر کشف واختراع وایجاد ایدلمشدر. ﴿ فقط بوترقیات حاضرهٔ دخی انسانلرك طبیعتنده اولان استعداده نسبتله لاشی مثابه‌سنده‌در، عادتا بونلر ترقیات ابتدائیه حکمنده و عالم خیالی‌یه نسبتله خطوهٔ اولی دیمکدر، چونکه استعدادات انسانیه غیرمتناهی اولدیغندن دها پك چوق استفاده اولنه‌جق شیلر واردر ، ورای حجاب غیر منکشفده اولان شیلر اولقدر چوقدرکه مقدار کثرتی بیله بیلنه‌مز. ﴾

§ ۸۶ — ﴿ حریت ایکی مقصد اوزرینه اوله‌بیلور: بری منافع ذاتیه حریتی و دیکری منافع انسانیه حریتیدر. منافع ذاتیه حریتندن مقصد هرفردك کندی ذاتیدر، بشقه مقصد یوقدر، یعنی هرفرده مخصوص اولان فوائد، تلذذات، حظوظات،

سعادت حال والحاصل هر درلو مقاصد شخصیەدر؛ یالکز بو حریتی نظر اعتباره الان آدم یالکز ذاتنك منفعتی دوشـنور، کندینه عائد مضرتدن قچار، ابنای جنسنی وحتی اولاد وعیالنی کورمز، کندینی هیئت اجتماعیەنك بر آلت مخصوصەسی عد ایتمیوب بتون مساعینك مرکزی و بونلردن مقصد کندینك ذاتیدر ظن ایدر؛ بو اعتقادده بولنان ادم کندیسیله هیئت اجتماعیه بیننده اولان منا۔سبات قویه وروابط متینەیی انکار ایتمش اولور؛ ﴿ مثلا کندیسی زنکین اولورسه هیئت اجتماعیەده زنکین اولەجغنی بیلمز و ﴾ بو رابطه که هیئتك بقا وسعادتنه سببدر، بونی کندی حریتنه القـا اولنمش برمانعه عد ایدر. اشـته اویله آدمك نظرنده حکومتك هر برشعبەسی کندیسی ایچون برمصیبتدر: مثلا عسـکر اولمق، محکمەیه اطاعت ایتمك، ویرکو ویرمك وتکلیفات سائرەیی قبول ایتمك استمز، بونلری کندی حقـنده مضر عد ایدر؛ حکومتك اوامرینی استخفاف ایتمك اسـتر و بیلمزکه عادل برحکومت هیئتك سعادت وسلامتی ایچون تشکیل اولنمشدر. بومقوله آدملر حریت حقیقیەیی اکلامامشلردر. بونلر دیرلرکه «بو حکومتك اوامرندن قورتلق ممکن دکلدر! فقط ممکن مرتبه بو اوامری حیل وخدعه ایله تخفیف ایتملیدر!» نه فنا افکار!! چونکه حکومت عاقلەنك موضوعاتی حقمزده محض خیردر؛ انسان کندینی هیئت اجتماعیەنك بر التی فرض ایتملیدر، عادتا ساعتك برالتی کبی اولملیدر؛﴾ بوراده مقصد ساعتك ایشلمسیدر، اکر یالکز کندی منفعتی دوشونەجك

اولورسه هم هیئت مجموعه بوزیلور و همده کندی مضرت کورر؛ انکچــون بو رابطه‌یی کندینك سبب بقا وسلامتی بیلملیدر .

§ ٨٧ — ﴿هرفرد حریتدن کندی درجۀ تربیه و ادراکی نسبتنده استفاده ایده‌بیلور. مثلا صبی ومعتوه کبی آدملره کمال حریت ویریله‌جك اولور ایسه تربیه وادراکلری مفقود و یاخود ناقص اولدیغی ایچون کندولرینه ویریلان حریتی سوء استعمال ایدرلر؛ جاهل ادملر دخی بویله‌در. بناءعلیه حریت تربیه وادراك توسع ایتدکجه توسیع قلنملی و اول امرده تربیه‌یه متعلق علوم ومعارفی خلقه تعلیم وتعمیم ایتملیدر. حکومتلر پدر مشفق مقامنده اولوب هیئت اجتماعیه افرادی چوجق مثابه‌سنده در؛ انکچون حکومتلر مکتبلر کشادیله خلقی تعلیم وتربیه‌یه سعی وغیرت ایتملیدر، تربیه‌دیده اولنلری اعزاز واکرام ایدوب مخالفت ایدنلری تأدیب ایلملیدر. الحاصل حکومت بر پدر مشفق مثابه‌ســنده اولملی و بو حریتك اقســامنی هر کسه اکلاتملی و عمومك منفعتی بونده اولدیغنی کوسترملی وصکره بوکا مغایر حرکت ایدنلری تأدیب ایتملی یعنی بر عاقل پدر حریتی بیلمیــان ولدینه قارشــو نصل حرکت ایدر ایسه حکومتده اهالی‌یه قارشو اولوجهله معامله‌ده بولنملیدر. بوده حکومتك اهالیدن زیاده معلوماتلی اولدیغی صورتده‌در. حالبوکه دائما حکومتلر تربیه‌جــه اهالینك فوقنــده دکلدر. بعض یرلرده حکومتله اهالی بر درجه‌ده‌در ، پروسیــاده اولدیغی کبی و بعض یرلرده حکومت دهاعالیدر ، روسیه‌ده اولدیغی کبی وبعض یرلرده

دخی جهالتجه ایکیسی دخی بردر ، ایرانده اولدیغی کبی . حکومت اهالیدن زیاده معلوماتلی ایسه اولوقت ترقی ایدیله‌بیلور ؛ فقط بونلر یعنی حکومتله اهالی دائما اللرندن کلدیکی قدر برلشمکه یعنی یکدیکرینه بکزه‌مکه یعنی ایکیسی بر نقطه‌یه اجتماع ایتمکه غیرت ایدوب چالیشورلر ، چونکه بونلرك یکدیکرینه تأثیری اولدیغندن یا حکومت غلبه ایدرك اهالی‌یی کندینه بکزه‌در و یاخود اهالی غلبه ایدرك حکومتی کندینه بکزه‌در. (یعنی بونلر یکدیکرینه متصل اولوبده اورته‌لرنده اچیلور قپو اولان اوطه‌لر کیبدرکه قپویی اچنجه صیجاقلق وصغوقلقجه مساوی اولورلر.) حریت هر درلو ترقیاتك منبعیدر دنیلمشیدی . بناء علیه ترقیات مادیه ومعنویه‌یی استحصاله سعی ایتملیدر ؛ بو حریتدن کرکی کبی استفاده ایچون انسانلر کندی تربیهٔ عمومیه‌لرینه اعتنا ایتملیدرلر ، زیرا تربیه‌سز اولان بر فرد و یا جمعیتك حرکتی مضر اوله‌بیلور . انسانلر هم عاقل وهم کامل وهمده حر اولملیدر ، انسانلر حقنده خیرلو اولان بودر .) مثلا تربیه‌سز و معلوماتسز اولان بر شخص بر مأموریته تعیین وکندوسنه امور مأموره‌سنك اجراسی ایچون حریت اعطا اولنسه اول شخصك حرکاتی نظام و انتظامسز وحقسز اولور
و بوندن عموم متضرر اوله‌رق بو خصوص// جمله حقنده شر ١٤٨
اولور ، فقط مکتب و تربیه کورمش و علم اوکرنمش بر ذات بر مأموریته تعیین اولنسه حرکات ومعاملاتنی احکام قانونیه‌وحکمت حقوقه تطبیق و قواعد عدل و حقانیته توفیق ایدرك امور

مأمورەسنی حسن صورتله ایفا ایدەجکندن دولت و افرادجـه فائدەسی کوریلور و بو خصوص عموم حقندە خیر اولور.

§ ٨٨ — ﴿ حریت حد ذاتنـدە بر ﴾ یعنی بر منبعـدن ظهور ایدر ایسەدە انسانك مقاصد مختلفەسنە کورە تعدد و تنوع ایدەبیلورکە باشلوجەلری حریت مذهبیە ، حریت ادبیە ویاحریت اخلاق ، حریت عقلیە ویاحریت علمیە ، حریت صنایع ، حریت تجاریە ، حریت شخصیە وحریت سیاسیەدر . ﴾

§ ٨٩ — ﴿ حریت مذهبیـە La liberté religieuse وجدان انسانینك جناب حق ایلە مناسبتی محـافظە ایدر ؛ یعنی هر بر فردك کندی علم و تربیەسنە کورە جناب واجب الوجود حقندە پیدا ایلمش اولدیغی فکر مخصوصنە مداخـلە اولنامیلیدر ، مداخلە اولنورسە حریت مذهبیە اخلال ایدلمش اولور. ﴾ مداخلە اولندیغی وقت مداخـلە ایدنە اولا « بونك سـکا تعلق ولزومی یوقدر » وثانیا « بوفکری بنم وجدانمە بن قویمدم ، اوکندولکندن اورادە پیـدا اولدی » دیو جواب ویریلور . ﴿ راهب مشهور لوتر Luther (١٤٨٣—١٥٤٦) « وجـداندە جنـاب حق منفرداً حکم ایتمك ایستر » دیر ایدی ، یعنی وجـدانك حاکمیتی جناب حقە منحصر اولوب اورایە بشـقەسی قاریشەمز . ﴾ حتی وجدانك صاحبی اولان شخص راضی اولسەبیلە مداخلە ایدیلەمز.

﴿ بوحریت مذهبیە تجویز اولنمیوبدە سلب ایدیلەجك اولسە ملل مختلفەدن هر بری دیکرلرینە خالق تعالی حقندەکی فکرلرینك خطا

اولدیغنی اخطار ایتمك و انلری اقناعه چالشمق لازمکله‌جکندن بونك نتیجه‌سی اوله‌رق بین الملل منازعات ابدیه و منافرت عظیمه تحدث و تکون و دنیاده بیوك بیوك فتنه‌لر ظهور ایدر ایدی .) بونك ایوسی هر کسی کندی وجدانه براقمقدر . (هیچ بر حکومت انسانیه وجدانده حکومت ایتمك واوراده کندینه اطاعت ایتدیرمك ادعاسنه قیام ایتماملیدر ؛ دنیاده کوریلان حکومتلر حکومات جسمانیه اولوب قواعد عدالته توفیقاً جسمه حکومت ایدرلر . حکومت روحانیه بشقه‌در ، بواللهه عائددر. اما خرستیانلرده اولان حکومات روحانیه حکومات دینیه دیمك اولدیغندن امور مذهبیه‌یی رؤیت ایدرلر .) کرك حکومات جسمانیه وکرك حکومات روحانیه یعنی دینیه جناب حقه عائد و منحصر اولان حکومت روحانیه‌یه مداخله ایده‌مزلر . (بو حریت مذهبیه‌یی طلب ایدن بر فرد و یا هیئت بونك تبرع و مساعده اوله‌رق و یا مسامحه و اغماض عین طریقیله ویرلمسنی طلب ایتمیوب بونی حق اوله‌رق و برحقه استناد ایدرك طلب ایدر . استناد اولنان حقده مساوات حقیدر .) برکره مساوات حقی تسلیم ایدلدیکی کبی انك نتیجهٔ طبیعه‌سی اوله‌رق حریت مذهبیه‌ده میدانه چیقار : مثلا بر مجوسی بر یهودی‌یه « سن یهودی کبی اعتقاد ایتمه مجوسی کبی اعتقاد ایت » دیدکده یهودی «بونم الده دکلدر، فقط بن سنك مذهبکه تجاوز ایتمدیکم کبی سنده بنم مذهبمه تجاوز ایتماملیسین ، زیرا ایکمزده مساوات واردر »

دیو جواب ویره بیلورکه بونك نتیجه‌سی اوله‌رق حریت مذهبیه دخی ظهوره کلور . ﴿ حریت مذهبیه‌ده بودیدیکمز شیلرك خارجده اثری کورنمامکله مشروطدر ، مثلا حکما عندنده مسلم اولان قواعدی اخلال ایدر صورتده برمذهب باطل احداثنه چالیشان اولور ایسه منع ایدیلور . ﴾ یعنی حریت مذهبیه‌یه اصلا مداخله اولنه‌مز ، هرکس دیلدیکی کبی اجرای آیین ایدر ، مکرکه مغایر اداب عمومیه اولور ویا بین الحکما مرعی ومسلم اولان قواعدی اخلال ایدر ویاخود خارجده جبروشدت کبی اثری کوریلور ایسه اولوقت تصدی ایدنلر زجر ومنع اولنمق لازمدر . ﴿فقط طاتمش هیئتلره یعنی ادیان ومذاهب قدیمه‌یه برشی دینه‌مز . ﴾ حریت مذهبیه اصولی الیوم ممالك متمدنه‌نك کافه‌سنده طاتمش وقواعدینه رعایت اولنمقده‌در . مع‌هذا علمای حقوق بونك برقاتدها تأکدی ایچون بین الدول برمعاهدهٔ عمومیه‌یه ربط اولنمسنی آرزو ایدیورلر .

﴿ ٩٠ ﴾ — ﴿ حریت اخلاق La liberté morale اخلاقه متعلق حرکاتده هرکسك حر اولمسیدر . ﴾ بوده طبق حریت مذهبیه کبیدر ، چونکه اخلاق انسانك داخلی افعالنه متعلقدر . واقعا بونك وجودی واردر ، لکن خارجده کورنمز . ﴿اخلاقه متعلق حرکات دخی طبق حریت مذهبیه کبی خارجده سوء اثری کورلمدکجه محفوظ ومداخله‌دن مصون اولملیدر . اما برینك سوء خلقنك خارجده اثری کوریلورسه منع اولنور . ﴾

یعنی اخـلاقه متعلق حرکات خارجده سـوء تأثیری کورلمدکجه کمسنه‌یه‌ضرر کلمدکجه هردرلو مداخله واعتراضدن مصون ومحفوظ اولملیـدر : مثلا بد اخـلاق اولان برادمك اخلاقـه مداخله اولنه‌مز ، مکرکه سوء خلقنك خارجده براثری کوریله . کذلك فرضـا جسارت یا سخاوت حقنـده برادمك برفکری اولسـه بوندن طولایی « سن نیچون بوفکرده بولنیورسین » دیومؤاخذه اولنه‌ماز . الحـاصل حریت اخلاق همان حریت مذهبیه‌یه یقین برشیدر . انسـان حریت مذهبیه‌جه عندالله مقبول ویا مسئول اوله‌جغی کبی حریت اخلاقجه دخی کندوسیله ابنای جنسی نظرنده مقبول ویا مسـئول اولور . بونك حکمی وجدانده قالملیدر ؛ یعنی اثری خارجه چیقمامليدر ، چیقارسه قواعد حقوقه داخل اولور . بنی نوعنه ایولك ایدن ابنای جنسی وجداننده محاکمه وحسن ایله معامله اولنور : برآدمك حسـن اخلاقی اولورسه قلوبده‌مجتلی‌اولور، خلق‌انی سوروبالعکس سوء اخلاق ایله‌متصف اولورسه خلق نظرنده مقدوح ومذموم اولور. اشته انك حقنده بومکافات کافی وبوقدر مجـازات وافیدر . خلاصهٔ کلام انسـان مذهبجه نصل حر اولمق لازم ایسه اخلاقجه دخی اویله‌جه حر اولملیدر .

§ ۹۱ — ﴿ حریت عقلیـهٔ علوم وصـنایع La liberté intellectuelle dans les sciences, les arts et l'instruction

یعنی علوم وصنایعده‌کی حریت عقلیه هردرلو علوم ومعـارف

وصنایعك توسع وانتشارینك منع وتضییقدن محفوظ قالمسیدر .» اشبو حریت عقله منسوبیتی جهتله حریت عقلیه نامنی الدیغی کبی متعلق اولدیغی مواد باشلوجه علوم ومعارف اولدیغی ایچون « حریت علمیه » ایله دخی توسیم اولنه بیلور . « علوم وصنایعی غیر مشروع برطاقم قیود ایله تقیید بوحریتی سالبدر . » مثلا برینك نحو یا منطق تعلم ویا تعلیم ایتمسنی ویاخود برصنعت مشروعه ایشلمسنی بوراده تعلم ویا تعلیم ایت ویا ایشله ویاخود شوقدر رسم ویرده‌بونکله مشغول اولدیمك کبی برصورتله تضییق ویاخود بسبتون منع ایتمك بوحریتی سلب ایلمکدر . « علوم وصنایع سعادت وسلامت انسانیه‌نك منبعیدر . » خلقك بو حریتی سلب ایتماملك سعادت وسلامتزك نبعان ایتدیکی برمنبع جلیلی خلقك استفاده‌سنه قارشو آچیق براقمقدر ، بالعکس «بوحریت عقلیه‌یی منع وتضییق ایتمك اومنبعی قپاتمق دیمکدر . » اکر بومنبع سد وتضییق اولنه‌جق اولورسه سلامت وسعادت انسانیه اوکنه برسد چکلمش اولورکه نقدر حقسزلقدر . « شوقدر وارکه بودیدیکمز علوم وصنایع » عند الحکما « معقول ومشروع اولان علوم وصنایعدر . » یوقسه عقل وشرعه وآداب واسایشه مغایر ومنافی اوله‌رق برعلم ویا صنعت نشر واجرا اولنه‌جق اولورسه درحال منع وزجر اولنور . «موسیو کیزو M. Guizot (١٧٨٧ـ١٨٧٥) » که عصرمزده فرانسه‌ده مشهور دولت ادمی homme d'État ومورخ اولوب وقته

بولدقجه مثلا وكلالقدن انفصال ايتدكجه سوربون Sorbon نام مكتب عاليده تدريس علوم عاليه ايدرك انكلتره كبي ممالك متجاورهٔ اجنبيه فضلاسندن برچوغنه وارنجه‌يه قدر درسلرینی استماع ایتدیرر ایدی ، لوایح Mémoires نام اثرينك جلد ثانيسنك ٦٥ نجی صحيفه‌سنده « «فكر علوم فكر صنايع كبي حر ووقور برقوتدركه كنديتك ناموسنه وحريتنه رعايت اولنديغنى كورديكى وقت خزائنی صداقت وفدا كارلقله نشر ايدر» ديمشدر » وبالعكس بونلره رعايت اولنمز ايسه علوم وصنايع فكرلرى كنديلرنده اولان لايتناهى سعادت ونعمت خزينه‌لرينك قپولرينى رعايت ايتميانلره قارشو قپالى طوته‌جغى آشكاردر . « علوم وصنايع حريتنه خلل كتورمك حقيقته خلل كتورمك ونور حقيقت ايله انسانلر بيننده برسد چكمكدر » وانسانلرى هردرلو نعم دنيويه واخرويه‌دن محروم قيلمق ديمكدر . « انسان دائما حقيقتى كشف وادراك ايتمك املنده بولنمق خاصه‌سنه مالك اولديغنه و بوكشف ادراك ايسه احتياجات روحانيه‌مزى دفع وتسكين ايلديكنه نظراً حريت عقليه‌يى سلب ايتمك » وبوحريت حقنده خلقه مساعده ايتمامك « بواحتياجاتى » يعنى انسانك بالطبع محتاج اولديغى شيلرى « نزع ايلمك و خلاف طبيعت انسانيه برحال ميدانه كتورمكدر . اشبو حريت عقليه نقدر منع وتضييق و تحديد اولنور ايسه اولنسون مادامكه مقتضاى طبيعت انسانيه‌در ومادامكه برحقدر » الحق يعلو ولا يعلى عليه فحواسنجه « بركون اولور ظهور ايدر » وانسانلر انى ار

کچ ارایوب بولمغـه وترویج ایدوب میـدانه چیقارمغه چالیشورلر وهمـده موفق اولورلر « شـوقدرکه برمدت تأخیر اولنمش » وخلق اومدت ظرفنده ازعاج واندن محروم ایدلمش « اولور. واقعـا بو حریت عقلیه بعضاً سوء استعمال اولنمق محتملدر؛ لکن بوسـوء استعمالك منعی ینه حریت ایله اولور، بشقـه چارهسی یوقدر، » زیرا سوء استعمال حقیقت حریتی اکلامامقدن نشأت ایتمش دیمکدر، « حقیقت حالی اکلامیانلره ینه حریت معـارف واسطهسیله اکلاتنجه خطا ایتدکلرینی بیلورلر و سـوء استعمالدن صرف نظر ایدرلر: مثلا بعض آدملر کیمیاجیلق (التون وکموش یاپمق فکر باطلی) وسحارلق و حرکت دائمه وعلوم نجومیـه (خواص وتأثیرات معنویهٔ نجومیـه) کبی واهی و باطل شیلره قیام وسعی ایدرلر، بونلری علی حالهم براقلیـدر » یعنی منع وتضییق جائز دکلـدر، چونکه حریت عقلیه بویله ایجاب ایدر، «اما ینه بوحریت عقلیهدن استفاده ایدنلر جرح ایدرلر وانلرك دعوالرینك بطـلانی » غزته وکتابلر وسـائر وسائط علمیه ایله « میدانه قورلر واول آدملرده حقیقت حالی اکلادقـلری کبی او باطل فکر وذهابی ترك ایدرلر.» شـاید حریت اولمیوبده کیمیا. جیلر و بیوجیلر علیهنده برشی یازیلهمز ایسنه حکومت نقدر منع وتضییق ایتسه و بو بابده نقدر شدت کوسترسه فائدهسی اولمیوب بو علتلرله معلول اولنلر کوشـهده بوجاقده اوغراشمقـدن خالی قالمزلر.

§ ٩٢ — ﴿ حريت صنايع La liberté industrielle زمانزده بالجمله ممالك متمدنه‌ده مقبول و مسلم اولمق درجه‌سنه كلمشدر . ﴾ واقعا رخصت واذنسز طبابت ايدلمسون كبى بعض قيود وشروط وار ايسه‌ده هركس صنعتى اجراده حردر ، شايد ياپديغى شى فنا ايسه‌بكنميانلر المسون‌دينور ، حريت مذهبيه‌ده خالقه براغلديغى كبى بونده‌ده مشتريلرك تقديرينه براغلمشدر . ﴿ حريت تجارت La liberté commerciale دخى بوقبيلدندر ، لكن صنايع قدر سربست اوله‌مامشدر . ﴾ ازجمله نرخ قويمق اصولى تجارته مداخله ايتمك وحريت تجارته طوقنمقدر.

§ ٩٣ — ﴿على العموم صنايع بعضا اوچ قسمه تقسيم اولنور: برنجيسى فلاحت، ايكنجيسى صناعت ، اوچنجيسى تجارتدر. فلاحت اشيايى طبيعى حالنده اله كچورمك ، صناعت انلرى ايشمزه ﴾ دها زياده ﴿ يرايه‌جق حاله قويمق ، تجارت كرك خام وكرك معمول اشيايى براى تمتع الوب صاتمق‌در ؛ صنعت دينلنجه بونك اوچيده داخلدر . ﴾ يعنى فلاحت خام اشيا وجوده كتورمكدر ؛ حبوبات ميدانه كتورمك ، اغاج وميوه يتشديرمك وبالق طوتمق كبى كه خالقك يراتديغى اشيايى مهما امكن استفاده ايديله‌جك بر حاله قويمقدن عبارتدر ؛ صناعت خام اشيانك شكلنى دكشديرمك يعنى محصول فلاحتى ايشمزه دها زياده يرايه‌جق حال وهيئته قويمقدر ، مثلا قومى جام وپموغى ايپلك وبز هيئتنه ارجاع كبى ؛ تجارت كرك خام وكرك مصنوع اشيايى تمتع قصديله اوجوز زمان

یا مکانده الوب بهالی زمان یا مکانده صاتمقدر ، خام اشیا وجوده کتورمك صناعت صایلمز ایسه‌ده خام اشیانك شكلنی تبدیل ایتمك یعنی صنـاعت بعضا تجـارتدن معـدود اولنور ، فابریقه‌جیلر وسرمایه‌لری امکلرینه منحصر اولمیان بیوك درزیلرك تجـارتلری کبی ؛ موضوع بحثمز اولان حریت صنایع لفظی حریت فلاحت و حریت صناعت وحریت تجارتی شاملدر . ﴿ حریت صنـایع ایسه بو اوچنی کمال سربستی ایله یاپمقدر . اصل صنـایع (یعنی فلاحت وصناعت) نافع ومع مافیه تجارت دخی بونلرك محصوللرینك تداولنه سبب اولمغله بوده اندن ﴾ یعنی اصل صنایعدن ﴿ اشاغی قالمز . ﴾ یعنی فلاحت خام اشیایی وجوده کتوردیکنه وصناعت اول اشیایی دها زیاده استفاده اولنه‌جق هیئته قویدیغنـه نظراً تجارت بونلر قدر مهم دکلدر ظن اولنور ؛ حالبوکه تجـارتده همان بلا فرق انلر قدر مهمـدر ، چونکه هوا و قوهٔ انبـاتیه و سائره‌نك مخالفتی حسبیله بر مملکتده چیقان اشیا دیکر مملکتده چیقمدیغندن وحسب التمدن بولندیغی مملکتده چیقسون وچیقمسون انسـان هر نوع اشیایه محتـاج بولندیغندن تجـارت اولمیوبده بر مملکتده حاصل اولان اشیا خارجه چیقارلمیه‌جق یعنی حاصل اولمیان مملکته کتورلمیه‌جك اولسه اشیانك حاصل اولدیغی مملکت اهالیسی محصوللرینی صـاته‌رق مسـتفید اوله‌میه‌جغی کبی اول اشـیانك حاصـل اولمدیغی مملکت خلقی دخی انلری تدارك ایده‌میه‌رك ضرورت وسـفالتده قالور : مثلا بزده حاصـل اولان پموق

وبويا كبي شيلر ممالك اجنبيه‌يه كتمسه واورالرده چيقان شكر وغاز كبي اشيا ممالك عثمانيه‌يه كلمسه ايكي طرف اهاليسيده محصوللريني صاتمه‌مامق وحوايج مدنيه‌لريني تدارك ايده‌مامك ايكي باشلى ضرورت واحتياج ايچنده قالورلر. ﴿ بنابرين حريت تجارت دخي الزمدر. ﴾ يعني تجار حر وبعض احوالده ممتاز اوللميدرلر؛ اكر حريت تجارت اولمز وتجار حر بولنمز ايسه برتفصيل بالا اهل فلاحت واهل صناعت مغدور ومتضرر اولور ، برطاقم نقليات كيرو قاله‌جغندن يك‌چوق شيلردن محروم اولورز ، تجارت سايه‌سنده بتون دنيانك هرجهتنده وجوده كلان ومصنوع اولان شيلره نائل اولورز ، تجارت مبادلهٔ محصولاتك واسطهٔ مستقله ومنفرده‌سی كيدر ، بومبادله اولميه‌جق وياخود منع اولنه‌جق اولسه هركس كندى محصوليله تعيش ايتمك لازم كلوركه اصلا قابل اوله‌مز ، برمملكت انسانك هردرلو حوايج ولوازمنى وجوده كتوره‌مز ، بونلرك بعضيلرى بريرده وبعضيلرى دخي ديكر محلده حصوله كلور ، تجار بونلرى نقل وايصال ايتميه‌جك اولسه هركس متضرر اولور. ﴿ الحاصل حريت تجارتك ايكي درلو فائده‌سی واردر: برنجيسي مبادله‌نك كثرتي وايكنجيسي زياده محصول چيقارمق خصوصلريدر. ﴾ برنجى فائده يعني كثرت مبادله نصل اوله‌جغي تفصيلات مسروده‌دن مستفاد اولور؛ ايكنجيسي دخي شو وجهله‌دركه حريت تجارت اولميه‌جق يعني مبادله عادتا منع ايديله‌جك اولسه هركس كندى حوايجندن زياده محصول چيقارميه‌جغي

و صنعتی کندینه لزومندن زیاده ایشلیه‌جکی و بین الافراد تعاون وتناصر قالمیه‌جغی و بنابرین ترقیات مطلوبه حاصل اولمیه‌جغی وحتی جمعیت بیله باقی قالمیه‌جغی کبی هردرلو محصولات فلاحت وصناعت نقدر حریتله مبادله اولنور وحتی ممالك سائره‌یه نقدر زیاده نقل ایدیلور ایسه اولقدر محصولاتك زیاده چیقاریلوب حصوله کلمسنه سبب اولور . ﴿ عوام مستهلکین اخراجاتك قدرینی تقدیر ایده‌مز. ﴾ یعنی عوامدن مستهلکلر یعنی بر مملکتده چیقان محصولاتی اوراده صرف واستهلاك ایدنلرك عوام طاقمی بونك قدر ومزیتنی اکلامازلر وبنابرین تجاردن وخصوصا بونلرك اخراجاتندن خشنود اولمزلر ؛ ازجمله مصرلی محمد علی پاشا قواله‌لی اولمق مناسبتیله آخر عمرنده بالذات اورایه کیدرك همشهریلرینه اکرام ایتدیکی مثللو برده لیمان یاپمق ایستینجه بلده‌نك ایلرو کلنلری یعنی خیر وشری فارق اولمیان عوام مستهلکین لیمان اولور ایسه تجار کلور ، محصولمزی آلور کیدر ، بهالیلق اولور کبی باطل سوز وفکرلر سرد وبیانیله بوندن صرف نظر ایتمسنی عادتا رجا واسترحام ایتملریله مرحوم مشارالیه دخی لیمانك وجوهله‌وخصوصا اخراجاتك تکثرینه بادی اولمسی جهتیله فوائد عظیمه‌سی اوله‌جغنی بیلدیکی حالده اهالینك عدم خشنودیسندن احترازاً بونیت خیردن صرف نظر ایتمشدر ؛ عوامك بوکبی شیلردن خوشلنمامسی بك یاکلش وبك مضر برفکردر . ﴿ حالبوکه بو حریت تجارته رعایت ایتمامکده محذور واردر. ﴾ چونکه حریت

فلاحت وحريت صناعت وحريت تجارت على السويه مهم وشايان حرمتدر .

§ ٩٤ — ﴿ حريت خصوصيه La liberté civile هيئت اجتماعيه افرادندن هر فردك بشقه‌سنه مضر اولميان حركاتده حر اولمسيدر . ﴾ يعنى هر فرد غيره مضر اولميان حركاتى ياپوب ياپمامقده مختار اولميدر . ﴿ بو حريتك حدودى بشقه‌سنك حريتك حدوديدر . ﴾ بر فرد حركاتنده غيرك حريتنه تجاوز ايده‌جك اولورسه تجاوزى مقدارى حركاتندن منع وزجر اولنور . ﴾ نته‌كيم بر آدم ترلاسنده كيف مايشاء تصرف ايده بيلور ، لكن قومشوسنك ترلاسنك حدودينى تجاوز ايده‌مز . ﴿ بو حريت حريت شخصيه اولوب برده حقوق حريت سياسيه واردركه ﴾ بزوجه آتى بيان اولنور :

§ ٩٥ — ﴿ حريت سياسيه La liberté politique بر مملكتك انتخابات ومطبوعات واسطه‌سيله وقوعبولان سربست مباحثات وادارهٔ نواحى وولايات وهيئت اجتماعيه‌يه وكالت خصوصاتنه متعلق امور ومصالحنك اجراسنه اشتراكده سربست وحر اولمقدر . بو حريته حريت خصوصيه وشخصيه كبى هر فرد مالك ومتصرف اولميوب انجق هر مملكتده حقوق سياسيه‌يه يعنى حكومته متعلق اومثللو شيلره دائر اولان حقوق اهاليه‌يه مالك ومتصرف اولنلر مالك ومتصرفدرلركه مثلا مجلس مبعوثانه اعضا انتخاب ايتمك وايتمامك واعضا اولمق واولمامق ودولت مأموريتنده

بولنمق وبولنمامقده حر درلر . عسکرلك حقوق سیاسیه‌دن اولمقله برابر برنوع وظیفه یعنی بورج اولدیغندن بونده افراد جمعیت کمال درجه‌ده حر اوله‌مز . » واقعا عسکر اولمغه شایان اولان هرفرد کوکللو اوله‌رق اولسون عسکر اوله بیلور ایسه‌ده عسکر اولمسی لازم کلان برآدم بوندن استنکاف وامتناع ایده‌مز . « الحاصل عسکرلکدن ماعدا خصوصاتده جبر ایتمك حریتی اخلال ایلمکدر » که جائز اولمز .

§ ٩٦ — « حریتك اشبو تعداد اولنان اقسامندن بشقه خصوصی برطاقم قسملری دها واردرکه انلر بعض صورتلرده اخلال اولنمشلردر ، فقط علماء حقوق نظرنده انلر دخی سربست براغلمیدر . بونلردن بری مثلا برآدم برمحلدن دیکر محله کیده‌جکی وقت پساپورط ومرور تذکره‌سی المغه مجبور ایدلمسیدر . بواصول حقیقة ایو برشی دکلدر ، فائده‌سی تسلیم اولنمز ، حتی انکلتره دولتی فائده‌سی اولمدیغنی اکلایه‌رق لغو ایتمشدر . بونك مضرتی واردر ، ازجمله برآدم برایش ضمننده دیکر محله کیده‌جکی وقت مرور تذکره‌سی المغه اوغراشور ایسه ایشندن وحتی یولندن کیرو قالورکه بوده برنوع حریتسزلك تحتنده بولنمق دیمکدر . بواصولك اساسا ایجاد وقبولی مجرمینك فرارلرینه محل براقمامق ایچوندر ؛ حالبوکه تذکره وپساپورطك جرمك شیوعندن وحتی وقوعندن بیله اولجه تدارکی ممکندر ، تذکره وپساپورط جانی‌یی نه جرمدن ونه‌ده فراردن منعه

کفایت ایتمز، کفیل النه‌رق تذکره وپساپورط ویریلیور دنیلورسه کفیلك نه‌فائده‌سی اولور دنیله بیلور، چونکه مثلا قاتلك یرینه کفیلی قتل اولنه‌مز وحتی مواجههٔ کفیلده جرم بیله اثبات وموجبیله حکم اولنه‌مز واقچه‌یه کفیل النه‌جق اولسه بونك مقدارینی تعیین یعنی مکفول عنهك یاپمش اولمسی فرض اولنه‌جق ضررلری تخمین ایتمك مشکل اولدیغی کبی بوجهت خلقك حریتنی برقاتدها تحدید وتضییق ایدر دیو بحق جواب ویریلور. خلاصه بویله پساپورط ومرور تذکره‌سی کبی شیلر عبثدر؛ بونلرك بردرجه‌یه قدر فائده‌سی اولمق محتمل اولسه بیله مضرتلری فائدهٔ مأموله‌دن بیك قات زیاده‌در. بویله اخلال اولنان حریتلردن بریده اصناف اصولنك اخلال ایتدیکی حریتدر: مثلا دولکر اولان کیمسه تیمورجی اولمق استسه قولایلقله بوصنفه کچه‌مز، «سن دولکر ایدك شمدی تیمورجی اولمق استیورسن هله بقالم اصناف کتخداسی راضی اولدیمی، علم وخبر ویردیمی؟ کبی ازعاجاتده بولنورلر، حالبوکه ایکیسی‌ده صنعتدر، ایکیسنیده یاپمقده کیمسه‌یه ضرر یوقدر، بکمیان اول کیمسه‌یی ایشنده قوللانمامق ممکندر. بوکبی شیلر خلقه بیهوده یره زحمت ویرمکدر.

﴿ ٩٧ ﴾ — شمدی‌یه قدر انواع ونتایج حسنه‌سی بیان اولنان حریت برمنبعدن صدور ایدر، وبونلر براغاجك داللری مثابه‌سنده‌در وزنجیر کبی یکدیکرینه مربوطدر، جمله‌سی بر بدنده نشو ونما بولور وبویله بینلرنده رابطهٔ قویه اولدیغندن برینك

قوت بولمسی دیکرلرنیده تقویه وبرینك ضعف بولمسی دیکرلرنیده اخلال ایدر. » بونلری ترویج ایتمك حیات مقصد اصلیسنك استحصال ومحافظه‌سی ایچوندر؛ زیرا حریت جناب حقك انسانلره احسان ایتدیکی قوای روحانیه وجسمانیه‌یی ما وضع لهنده استعمال ایتمکدر؛ بوکا رعایت اولنمز ایسه مقصود اخلال اولنمش اولور: مثلا برعسکره تفنك، قلیچ، طبانجه ویرلدیکی صورتده بونلری ترتیب واعطا ایدنك مقصدی اوعسکر بونلری ما وضع لهنده استعمال ایتمکدر، خلافنده استعمال ایده‌جك اولورسه او عسکر البته مسئول اولور. «معلومدرکه انسانك مقصدی حیات وصکره وجودینك تمامیتی ودها صکره جسمانی وروحانی صحتی ایدی؛ ایشته بونلرك هپسی انواع حریتدن استفاده‌ده متفقلردر یعنی انواع حریتك جمله‌سی بو مقاصد انسانیه‌نك حصولنه مدار اولور؛ مع مافیه » یعنی حریتك کافهٔ انواعی حد ذاتنده برمقصد ایچون ایسه‌ده بونلر یکدیکرینه نسبتله درجه درجه اولوب « بونلرك اك باشلوجه‌سی واك مهمی حریت عقلیه وتعبیر دیکرله حریت علمیه La liberté intellectuelle در؛ چونکه حریت عقلیه اولورسه انسان بونك واسطه‌سیله نیك و بدی، خیر وشری، حق وناحقی، نفع وضرری بیلوب تفریق ایدر؛ اساس حریت عقلیه‌در، حریت مذهبیه واخلاقیه وتجاریه وصناعیه وخصوصیه وسیاسیه وسائره بوندن صکره‌در؛ اکر حریت عقلیه اولمسه‌ایدی انسان دیکر حریتلرك حدود وقواعدینی و حق وباطل وخیر

وشری و سائره‌یی بیلوب ادراك ایده‌مز ایدی؛ حریت عقلیه ممنوع ومسلوب اولدیغی کبی انسان کندی مقاصدینه مالك اوله‌مز. دها طوغریسی حریت جناب حقك بزه احسان ایتدیکی قوای جسمانیه و روحانیه‌یی موضوع لهنده یعنی مقاصد انسانیه‌نك استحصالی خصوصنده استعمال ایتمکدر؛ مثلا برعسکره تفنك ویرلمسندن مقصد انی حین حاجتده استعمال ایتمك اولوب بونی استعمال ایتمه دیمك معقول برسوز اولمیه‌جغی کبی جناب حق دخی انسانی خلق ایتدیکی زمان بقاسنی تأمین ایچون حواس خمسه‌کبی بعض حواس وقوی ویرمشدرکه بونلری موضوع لهنده استعمالدن منع ایتمك هم انسانك حریتنی منع ایتمك وهم یشامه ویا فنا یشا دیمك و بناءعلیه هم مقاصد انسانیه‌یی اخلال وهمده ارادهٔ الهیه‌یه مخالف حرکت ایلمکدر. کذلك انسان بوحریتی نه کندیسی اخلال ونه‌ده آخره ترك ایده‌بیلور؛ چونکه بوکا انسان کندی کسب یدیله مالك اولمیوب بالعکس جناب حقك برامانت الهیه‌سی اوله‌رق متصرف اولدیغندن بونی اخلال ویا آخره ترك ایدن شخص امانت الهیه‌یه خیانت وخالقنه عصیان ایتمش اولور. ﴿شو اسبابه مبنی انسان بو حریتلری حسن صورتله استعماله سعی ایتملیدر. بالتدریج استحصال اولنان بوحریتلر انسانك هم کندی وهمده جمله نظرنده وقع و قدر واعتبارینی تزیید وترفیع ایدر وعلو قدر ومنزلت بونلره مالك اولمق نسبتنده حاصل اولوب ترقی ایلر.﴾ حالبوکه انسان حر اولمیوبده کندی کبی دیکر بر

آدمك كولەسی و انك امرینه اطاعت و انقیاده مجبور اولسه و بنابرين حركات و سكناتنده سربست اولماسه انك نه كندی نظرنده ونه ده خالق عندنده حركبی قدر و اعتباری اولماز. ﴿ بوحریتلر تدریجا حاصل اولور، اول امرده حریت عقلیەدن باشلار و یواش یواش جملەسی تمامیله میدانه چیقوب اتحاد ایدر و ایلروده بر زمان اولور كه هپسی برلكده حركت ایدرلر و حقیقتلری اكلاشیلەرق بونلره كمال كرمی ایله رعایت اولنور واولوقت مقاصد انسانیه دها سهولتله استحصال اولنور. ﴾

§ ٩٨ — ﴿ حریتك تاریخنه ومدار انتشارینه كلنجه: بوحریتك ماهیت وحقیقتی واهمیتی وغایتی بیلمك سائر حقیقتلر مثللو تدریجی اولەرق ظهور ایتمشدر. ﴾ اكر حریتی مادیاتدن برشیئه تشبیه ایتمك لازم كلسه ضیایه تشبیه اولنەبیلور؛ وجه شبه ایسه كونش طوغنجه اك یوكسك محللری ووقت زوالده دخی اك الچق یرلری تنویر ایتدیكی كبی حریتده اولا خواصه وصكره عوامه سرایته باشلر اولمسی خصوصیدر. ﴿ هپ بوحق حریت ومساوات دول متمدنەده مرعی وحتی قوانین اساسیەده مندرجدر. موضوع بحثمز اولان بوحق حریت حریتك حصولی، توسعی، انتشاری، محافظەسی واجراسی نصل اولیور بونی كوسترر، حق حریتبودر. بونك تحصل وتوسع وانتشاری اسبابنك وبونی سوء استعمالدن محافظه ایچون قوانین ایله وضع اولنەجق حدودك ندن عبارت اولدیغی اكلاشلملیدر. اشته شمدی بورالرینی تحقیق ایدەلم:

بوحریتك تحصل وتوسعنك وانتشارینك اسبابی ندر؟ وبو حریتی سوءاستعمالدن محافظه ایچون قوانین ایله وضع اولنه‌جق حدود ندر ؟ عوام ناس لفظه الدانورلر ، حقیقتی بیلمزلر ، اشته بوجهلك مضرانتجشاسی اوله‌رق حریت دیو هرنه کوستریلور ایسه انی تلقی‌یه مسارعت ایدرلر . » برشیئی تحصیل ومحافظه ومقتضاسنی اجرا ایتمك اولا انك ندن عبارت اولدیغنی وفضل ومزیتی ودرجهٔ لزوم واهمیتنی بیلمکه متوقفدر . بورالری بیلمیه‌جك اولورسه نظر اهمیته اصلا النمز ؛ بر آدم برشیئی ذاتا ووصفا بیلمز ایسه کندنده اوشیئه محبت ومناسبت حاصل اولمزکه انی قبول واستحصاله وحقوقنه رعایته مجبور اولسون ! بناء علیه اول امرده بوحریتك حقیقتنی بیلمیانلره اوکرتمك وبیلمسنی ایستیوبده وسائطی مفقود اولنلره معاونت ایتمك لازمدر . « بوحریتك توسع وانتشاری تربیهٔ عمومیه‌یه متوقفدر . » یعنی حریتك حقیقتنی درك وانی طلب واجرا ایتمك تربیهٔ عمومیه ایله حاصل اولور . » چونکه بر آدم برشیله الفت وانی التزام ایتمك ایچون اوشیئی طانیمق لازمدر ، بوایسه تربیهٔ عمومیه‌نك مجبوری ، طوتلمسیله حصوله کلور . « تربیهٔ عمومیه استحصالنك اسبابی تسهیل ایدلمش اولمق ایچون بونی مجبوری ومجانا یاپمشلردر . » ١٦٨
اشته بوتربیهٔ عمومیه بعض مملکتلرده هم مجبوری وهمده مجانادر ، چونکه تربیه اغنیا حقنده مجبوری اولدیغی کبی فقرا حقنده دخی مجبوری طوتلمق ایچون مجانا اولمق لازم کلور . «بزم‌قانونده‌ده

وار ایسه‌ده هنوز تماميله مرعی دکلدر . بو مجبوریتده مکاتب ابتدائیه حقنده‌در . » واقعا مکاتب ابتدائیه حقنـــده مجبوری اولمیدر که هر کس ابتدا حریتك ندن عبارت اولدیغنی انکلاسون وصکره کندی کندینه ترقی وتوسیعه چالشسون ؛ بو حریتی بیلمیانلر افکار باطله‌یه ذاهب اولورلر ؛ بعضیلری حقیقتی بیلمدکلرندن وبعضیلریده بیلوبده‌سوء اخلاقه مظهر اولدقلرندن بیلمیـــانلری اغفال ایدرلر ؛ اشته تربیهٔ عمومیه ایله بوکبی احوالك اوکی النور . حقیقة معارف ابتدائیه‌نك بردرجه‌یه قدر سالب حریت اولدیغی کورینور ایسه‌ده بوسلب حریت کیفیتی موقت اولوب مؤخرا حریتك کرکی کبی تعمم واستعماله واســطهٔ منفرده اولدیغنـــدن پك ایو شـــیدر . «الحاصل دیمککه حریتك مبنی علیهی تربیهٔ عمومیه‌در.»

§ ٩٩ — « بوحریتك حدودینـــه عطف نظر اولنجـــه بوبابده برقاچ درلو حدود وضع اولنه بیلور . برکـــره شویله دنیله بیلور : حریت برشخصك حیاتنك وصحتك وناموسنك منافع عمومیه‌سیله محدوددر ؛ هر برحرکتکه بونك ضمنده بومذکوراتك محـــافظه‌سی اوله انسان انده حردر » یعنی انسان حیات وصحت وناموسنك تحتنده اولان شیلرك محافظه‌سیچون حرکات وسکناتنده حر در « چونکه بونلر برصـــلاحیته مبنی اخلال اولنـــه‌مز » یعنی هیچ بروقتده وهیچ برصورتله اخلال اولنه‌مز. «اشته حریت بومهم مقصـــدلرك حصولی ایچون الزمدر.» برادم حیات وصحت وشخصیتك منافعی ایچـــون حردر ، جناب حقك انســـانی خلق

ایتمسیله برابر اوله‌بده وضع ایتدیکی قواعده نظرا انسانك حیات وتمامیت وصحتی مطلوب الهی اولدیغی اکلاشلدیغندن بونلردن برینی محو ایدن ویا اخلاله تصدی ایلیان شخص یالکز انسانه ضرر ایتمکله وحریتنه طوقنمقله قالمیوب اللهه قارشو ده عصیان ایتمش اولور . اشته انسان بو حریتی بو مقاصدك محافظه‌سیچون استر و برشیکه بونلره مضراوله مذموم اولور. «حریتك لوازمندن بریده حق مساواتدر ، حکومت بوکا رعایت ایتملیدر ؛ حکومت افرادن برینه امتیاز اعطا ومساعده ایدوبده دیکرینه ایتمزایسه بونك حریتی سلب وقواعد حریته منافی حرکت ایتمش اولور . بعض شیلر واردرکه انلرده اساس حریت محافظه ایدلمك ایچون بعض افرادك حریتی سلب ایدیلور ؛ بوحال صورتا سلب حریت ایسه‌ده حقیقتده » سلب حریت اولمیوب عادتا « حریتدر : مثلا چوجق سن رشده وصولنه ومجنون افاقتنه قدر مال وملکلرینی تصرفدن وطبیب جاهل اجرای طبابتدن منع اولنمسی کبی ، بوکبی قیود وقواعد استثنائیه‌هپ منافع عمومیه ملاحظه‌سیله» وحریتی محفظه ایچون «موضوعدر. بوحریت دینلان شی تلفظندن حسن تأثیر» واستماعندن تلذذ «حاصل اولسون ایچون عقلانك ایجادی اولمیوب بقای شخصی ونوعیز ایچون جناب حقك وضع ایتدیکی قواعددن استنباط اولنمشدر .»

فصل ثامن
حقوق معاونت بیاننده در

§ ١٠٠ — « انسانك حائز اولدیغی حقوقدن بریده حق معاونت » و تعبیر دیگرله حق تعاون « Le droit de l'assistence در. » حتی وتعاونوا علی البر والتقوی نظم جلیلی بونی مؤیددر. «حق معاونت هیئت اجتماعیه افرادی بیننده تعاون اولمق وبونلر یکدیگره معاونت ایتمك ختمیدر. » مجله‌نك تاریخچی ماده‌سنه درج قلنان بو حق کمال وضوحنه بناء بزم قانون اساسیده صراحة ذکر اولنمامش ایسه ده مجله‌ده عطف تفسیر صورتنده تعاون اشتراك ومعاونت مشارکت ایله ایضاح قلندیغی مثللو قانون اساسیده دخی بو حق حقوق شرکت جمله‌سندن عد اولنمش و۱۳ نجی ماده‌سنده «تبعهٔ عثمانیه نظـام وقانون دائره‌سنده تجارت وصنعت وفلاحت ایچون هر نوع شرکتلر تشکیلنه مأذوندر» دینلشدر. «انسانك دنیایه کلیشی پك ضعیف بر حالده‌در، » ازجمله چیــلاق وعقل وطبیعتجــه غایت ضعیف وهر درلو قوتدن عاری اولدیغی حالده هیچ برشیئه مالك اولمیه‌رق تولد ایدر؛ «واقعا فطرت و طبیعتنده مرکوز و غیر متناهی اولان قوهٔ عقلیه‌سی معرفتیله غیر متنــاهی بردرجه‌ده کسب کماله مستعد ومقتدر ایسه‌ده کندینی اداره ایده‌جك برحاله کلنجه‌یه قدر یشقه‌لرینك اعانه‌ســنه محتاجدر. » یعنی هرفرد برجمعیت ایچــنده یشامدقجه فطرتنده مرکوز اولان هر

درلو کمالاتك استحصالنه موفق اولهمز و بو کمالاتك وجوده کلمسی وتوسع وترقی ایلمسی مطلقا هیئت اجتماعیه ایچنده یشامغه وبونك افرادندن معـاونت کورمکه محتاج ومتوقفـدر، برچوجق حین تولدنده پدر و مادرینك ویا دیکرلرینك معاونتنه نائل اولمیهجق اولورسـه او چوجغك انسان اولمسی یعنی میدانه چیقوب بقـا بولمسی ممکن اولهمز. «دیمككه هر فردك» کورمش اولدیغی بوقدر معاونته مقابل «ایچنده بولندیغی هیئت اجتماعیهیه قارشو چوق بورجلری واردر؛ مادامکه بویلهدر، کندیده اوجمعیتـه بو بورجلری ادا ایتملی» یعنی محتاج معاونت اولنلره او یولده معامله ایتملی «در؛ اشـته معاونتك اساسی بودر. واقعا بعض شـیلری سوق طبیعی ایله یاپارز: مثلا اولادمزی سورز،» جالب مرحمت کوتورم وفقیر آدملر کورلدکده ترحم ایدرز، «بونلر هپ بررحکم الهیدر؛» یعنی بوکبی شیلرك سبب وحکمتی هپ بومعاونت فکریدر؛ «دیمككه معاونت مطلوب الهیدر.» اشبو معاونت اصولنی اشتراك اصولیله قارشدیرمامليدر، واقعا بونلر یکدیکرینهپك یقین ایسهده حقیقتده بشقه شیلردر؛ زیرا عقد شرکت برقاچ شخصك برلکده اولهرق برمقصد معلوم استحصالنه چالشمسندن عبارتدر، معاونت ایسه بشقه برکیمسهنك حصول مقصدیچـون لازم کلان وسائطی احضار واکمال واتمام ایتمکدرکه عارضی واتفاقی برشـیدر. دائمی صورتده برکیمسه غیرك معاونتیله یشایهمز؛ هرکس کندی احتیا. جاتنك دفعیله مکلفدر: مثلا برآدم کندی ولدینی انجق بیودوب

میدانه کتورنجه‌یه قدر انفاق واعاشه‌یه مجبور اولوب اندن صکره بودخی کندی ثمرهٔ سعیله تجنملیدر؛ کذلك برزنکین مصیبتزده اولانه اوّل مصیبتك دفعنه قدر معاونت ایدر ، اندن صکره معا. ونته مجبور اولمز .

§ ١٠١ — ﴿ معاونت ایکی نوعدر: بری عمومیدرکه حکومتلرجه یاپیله‌جق معاونتلر اولوب بردرجه‌یه قدر مجبوریدر، خسته‌خانه‌لر، بیمارخانه‌لر ، فقراخانه‌لر ومسکین خانه‌لر کبی ﴾ عموم ایچون تأسیس اولنان ﴿ مؤسسات بوقبیلدندر؛ بونلرك یاپلمسنده حکومت حقیقت حالده بر واسطه‌در، چونکه حکومت بونلری استحصال اعانات ایله یاپار، بنابرین بونلرده افرادك افراده معاونتی دیمکدر ؛ ﴾ بوقبیل معاونت حکومتك وساطتی قارشدیغی ایچون دائمی ومجبوریدر؛ ﴿دیکری دخی مجرد اختیاری اوله‌رق افرادك یکدیکرینه اولان معاونتی ﴾ واهل احسانك خیراتی ﴿ در ﴾که فوق العاده وغیر متناهیدر. ﴿ افرادك معاونتی ﴾ اختیاری اولدیغی ایچون ﴿ موقت اولدیغی کبی فعلیاتده جزئیات قیلندندر . ﴾ مثلا برزنکین بری آجقالورسه قارنی‌طویورر، اچیقده قالورسه‌اکا مسکن تدارك ایدیوررکه‌حسن‌اراده‌سنه‌معلق برکیفیتدر؛ حتی‌هرکس دیوژنه معاونتی‌اغتنام عدایدرایکن مومی‌الیه بیله بعضا آج قالوبده استعانه وتعبیر دیکرله دیلنمکه محتاج اولورمش ! فقط عادی دیلنجیلر کبی هر راست کلدیکنه مراجعت ایتمیوب عندنده معتبر اولنلره عرض احتیاج ایدرمش ، برکون برینه ارباب احتیاجه

معاونت ایدرمیسین؟ دیو سؤال ایتمش وحریفه جواب ویرمکه وقت براقمقسزین «ایدر ایسن، اشته بنده او ارباب استحقاقدنم، یوق ایتمز ایسه‌ك، ایو شیدر ایت وابتدا بندن باشلا» دیه‌رك اعانه‌نك منافعنی سویلمشدر. ﴿ حکومتك معاونتی دائمیدر. حکومتك یاپدیغی شیلری افراد یاپه‌میه‌جغنه وافرادك النه کچن نقود سریع الصرف والابتذال بولندیغنه بناء بویله مؤسسات عمومیه‌یی افراد یاپه‌میوب دولت بوبابده یعنی افرادك وقتیله وکافی درجه‌ده اجرا ایده‌میه‌جکی معاوناتی اجرا ایدر. ﴾ یعنی حکومت واسطه اولدیغی یرلرده کلیت اوزره وکافی صورتده اجرا ایلر. افرادك معاتی ایسه کافی اوله‌مز؛ حکومتك واسطه اولدیغی معاونتلر اهالی‌یه ترك اولنه‌جق اولسه هیچ معاونت ایده‌مزلر ویاخود وقتیله یاپه‌مزلر ویاپسه‌لرده یولیله ایفا ایده‌مزلر؛ افراد اهالی کندی ایشلریله مشغول اولدیغندن مستحقینی تحری وتفتیش ایده‌مز؛ لکن ﴿ حکومت نه دیمك اولدیغی معلومدر یعنی مصالح عمومیه‌مزی اجرایه مأموردر ﴾ یعنی کافهٔ خصوصاتده اهالی‌یه نظارت ایتمك ومصالح عامه‌یه متعلق هردرلو تدابیری اتخاذ واجرا ایلك حکومتك جملهٔ وظائفندندر؛ ﴿ الحاصل حکومت افرادك من حیث الانفراد یاپه‌میه‌جغی شیلری یاپمق ایچون اجتماع ایتمش اولان هیئتدر؛ مجبوری ومجانا اولان تربیهٔ عمومیه L'éducation publique دخی بو شیلر قبیلندندر؛ بناء علیه حکومت افرادك ویره‌جکی اعانه‌لری طوپلار وانلرك

وقتیله ایفا ایده‌میه‌جکی وظیفه‌یی وقت وزمانیله صورت منتظمه‌ده ایفا ایدر وافرادك یاپه‌میه‌جغی شیئی صورت دائمه ومطرده‌ده بر قاعده تحتنده اجرا ایلر ؛ معارف عمومیه‌نك بردرجه‌یه قدر سالب حریت اولدیغی کورینور ایسه‌ده ماسبقده تفصیل قلندیغی مثللو بوحال موقت اولوب مؤخرا حریتی کرکی کبی استعمال ایتمکه اعداد مقدمه ایتلك ایچوندر .

§ ١٠٢ — کرك عمومی وکرك اختیاری اولسون (بو معاونتی مقتضی اولان) یعنی معاونتی ایجاب ایدن (مصائب ایکی درلودر : بری مصائب سماویه یاآسمانی ویا طبیعیه‌درکه انسانك مدخلی اولمیان مصائبدر، حریق وصوباصمق وزلزله وقحط وغلا وسائر امثالی کبی؛ ودیکری مصائب اجتماعیه درکه انسانك مدخلی اولان مصائبدر ، اختلالات داخلیه ومحاربات خارجیه واثنای محاربه‌ده طوپ وتفنك ایله احراق ایدیلان بلده‌لرك یانمسی وامثالی کبی. مصائب کرك طبیعی وکرك اجتماعی اولسون بونلرك مستلزم اوله‌جغی ضررلره عمومك قوتیله مقابله اولنملی در: بوکبی شیلرده عمومك معاونتی لزومی بدیهی وافرادك معاونت جزئیه‌سی غیر کافیدر. بو معاونت یالکز افرادك بربرینه ایتدیکی معاونت دکلدر، حقیقتده هیئت اجتماعیه تحتنده بشایان هر فرد هر لحفظه معاونت کورمکده در ؛ مثلا بر کتبخانه‌دن استفاده ایتمك صاحب خیراتك معاونتیدر ، یولده یوریمك واغاج آلتنده

اوطورمق هپ بونلر دیکرك معاونتیدر ؛ بتون افراد بر معا-
ونت دائما ایچنده یاشارلر ، بونك عکسی محالدر ؛ کرك بعض
افرادك وکرك هیئتك معاونت دائمه‌سی ایچنده بولنورز ، بونی
بیله‌رك بزده الدن کلدیکی قدر ابنای جنسمزك خیرینه ومنفعتنه
ومعاونتنه سعی ایتملیز وانلرك حقنی ایفا اتلیز. ﴾ اوت بتون ملتلر
ودولتلر بر معاونت دائمه ومستمره ایچنده یاشارلر : اشته
اسلافمزك یاپدیغی جامعلر ، مدرسه‌لر ، مکتبلر، کتبخانه‌لر، مکتبلر
موزه‌خانه‌لر ، چشمه‌لر ویوللر وسائر بوکبی عمومه متعلق اولوبده
آن بآن استفاده ایتمکده بولندیغمز شیلر هپ بو قبیلدندر ؛ بونلر
هرکسه معاونت ایچون یاپلشدر ؛ کذلك حکومتك یاپدیغی شیلرده
بویله‌در ؛ غازلر ایقادی ، صولرك اجراسی ؛ شمندوفرلر
انشاسی وسائر بوکبی از اجرت واز بدل ایله عمومك استفاد-
کاهنه عرض اولنان شیلر دخی معاصرلریمزك آثار معاونتیدر .
اشته انسان کرك اسلافنك وکرك معاصرلرینك بوقدر معاونتلرینی
کورییور ایسه‌ده انسان دائما بویله بتون بتون غیرك اعانه‌سیله
یشامق مروت انسانیه‌یه موافقدر ظن اولنمسون ! غیرك معاونت
دائمه‌سنه انتظار ایتمك عادتا دنائتدر ! چونکه کندندن معاونت
بکلنیلان کیمسه‌ده نه وار ایسه بکلیانده‌ده او واردر،
جناب حق اکا نه ویرمش ایسه بوکاده انی ویرمشدر ،
بوده چالشوب هم کندی مستفید اوللی وهمده دیکر محتاجینه
معاونت ایتملیدر . ﴿جمعیت حالنده نائل اولدیغمز بو خیرلر ، بو

چالشمقدر . تمدن شخصیتك برصفت متمایزه‌سیدر ؛ بونك ایچوندرکه انسان مدنی بالطبعدر دیرلر ؛ مادامکه انسانك طبیعت وخلقتنده مدنیت وخلقت حالی مرکوز وموضوعدر بو آنك حق طبیعیسیدر ، بوحقی سلب ایتمك جائز اوله‌مز ،) یعنی انسانك بوحقنی سلب طبیعت انسانیه‌یه مغایر اولور وبنابرین حق مدنیتی سلب ایتمکه هیچ برکیمسه‌نك صلاحیتی یوقدر . (انسانلر) ظاهرده ثروت وعلم وصنعت واخلاقکبی بعض خصوصاته متعلق (جهتلرله متفاوت ایسه‌لرده مادامکه حقیقتده نوع واحددرلر ومادامکه) کرك جسمانی وکرك روحانی (حواس وقوی) وعلی الخصوص عقل وروح واستعداد ومزاج وطبیعتجه (مساوی یرادلمشلردر) ومادامکه بینلرنده وجوه عدیده ایله جهت وحدت وجامعه ورابطه واردر (مقصدجه‌ده بر اولمیدرلر ؛ مادامکه مقصدلرینك استحصالی انفراد حالنده) وهر فردك کندی سعیله ممکن (اولمیوب اجتماع حالنده یشامغه متوقفدر تمدن واشتراك طبیعت وخلقت انسانیه اقتضاسندندر ، دیمککه افراد انسانیه‌نك برحال اجتماعده یشامغه حقلری واردر ؛ جناب حق بوحقی احسان ایتمشیکن انسانلری بونلردن منع ومحروم ایتمك هم انلره ظلم وهمده جناب حقه عصیان ایلمکدر .) واقعا قرنجه وبلیلك کبی حیوانلر سوری سوری کزرلر وجمعیتله یشارلر وبعض شیلرده اشتراك ایدرلر وهله قاستورلر عادتا طوپلانوب قریه تشکیل ایلرلرایسه‌ده (علی العموم حیوانات سائره‌ده

بوحق يوقدر ، ســوری ایله کیدنلرینەده مدنی بالطبع دینەمز ، بونلرده مدنیتی بیلمزلر وطبیعــتلری منفردا یشــامغه مائلدر ، چونکه حیوانلر ناقصدر وبوبابده‌کی مقصــدی استحصال ایچون لازم‌اولان ادراکدن محرومدرلر. ﴾ ونه کندیلری‌ونەده همجنسلری ایچــون مقاصد تصــورینه مقتدر دکلدرلر . ادراك نوع بشره مخصوص برخاصهٔ شریفه‌درکه جمعیتله یشــامغی وبوندن اســتفاده ایتمکی بیلدیرر ؛ ﴿ انسانده هم کندی مقصدلرینی وهمده اسبابنی اکلایوب استحصــال ایتمك قوت واســتعدادی واردر ﴾ که هپ ادراك قوهٔ عالیه‌سی ســایه‌سنده حصوله کلمشدر ؛ اعمال فــکره ومقدماتدن نتیجــه استحصــالنه مقتدر اولان انجق انســاندر ، حیوانلرده بواستعداد واقتدار مفقوددر ؛ انسان عقلیله ، حسیاتیله ، اراده‌سیله دنیاده موجود اولان هردرلو اشیانك علل واسبابنی ویکدیکریله مناســباتنی ادراك واحاطــه‌یه مقتــدردر وبو ادراك ایتدیکی شیلره میل ومحبت ایدر ، نته‌کیم حقی وحقانیتی بیلنلرك انلره میل ومحبتی بیلمیــانلردن دها زیاده اولــور ، البته برشیئی بیلمیان کیمســه‌نك اکا محبتی اوله‌مز . ﴿ ازجمله تمدنك ﴾ طبیعت انســانیه اقتضاسندن وبنابرین ﴿ مطلوب الهی اولدیغندن دلائل و ﴿ اثارندن بریسی ﴾ انســانده‌کی ﴿ نطق خاصه‌ســیدر . ﴾ چونکه نطق مرام اکلامق واکلاتمق ایچون برواسطهٔ مخصوصه‌در ، ﴿ اکر انســانك حال اجتماعی ومدنیتده یشامسی مطلوب الهی اولمسه ومقتضــای خلقتی بولنمســه ایدی نطقك انسانه ویرلمسی

عبث عد اولنـور ایدی . ﴾ اشـته نطق طبیعة انسـانك حال مدنیتده یشـامسنه بردلیل واضح اولـوب دیکر دلیله حاجت براقمز . قواعد مذکوره‌یه نظرا ﴿ انسانلر مسـاویدر . بوحالده فلان قوم مدنیدر وفـلان مملکت اهالیسی غـیر مدنیدر دیمك یکدیکرینه قیاسـاً اوقومك مرقات مدنیتـده دها زیاده مترقی اولدیغنی وبو اهالینك او قومه نسبتله مدنیتجه دها دون درجه‌ده بولندیغنی افاده ایتمك ارلوب یوقسه برقومك مدنی ودیکر قومك حیوانات کبی مدنیتدن بتون بتون عاری وبری بولندیغنی بیـان ایلمك دکلدر ، چونکه مدنیتسز انسان اولمز ، انسان یرادلدیغندنبری متمدندر. خلاصه تمدن انسـانك خلقتنده مرکوز برخاصـه‌درکه انسـان بوکا الك زیاده محتاجدر وبوهرشـیدن زیاده مقبولدر ، بونك سلبیله برابر برانسـاندن هردرلو وسائل سعادت منسلب اولور ﴾ یعنی مدنیت انسـاندن سلب ایدیله‌جك اولسـه مثلا فلان ادم جمعیتله یشـامسون منفردا یشاسون دینسـه اولوقت انسان الك مهم برحقندن محروم ایدلمش اولورکه بوحالده بنی‌ادم همان حیوانات منزله‌سنده قالور ؛ بر دیلم اتمك و برفنجـان قهوه کبی نظرمزده پك اوفاق کورینان شـیلر هپ مدنیت محصولی اولوب بیکلرجه انسانلرك تمدن واشتراکنك نتیجه‌سیدر ؛ بردیلم اتمکی وجوده کتورمك ایچون ترلایه ، تیموره ، صبانه ، اوکوزه ، اوراغه ، خرمنه ، دکرمنـه ، فرونه ، طوزه ودها بویله نیجـه نیجه شـیلره وبونلری تحصـیل ایچون دخی بیکلرجه اشـیایه

محتاجزكه بشقه‌بشقه يرلرده آيرى آيرى ادملرك باشلى باشلرينه ويا بالاتفاق سعى وصنعتلريله حصوله كلمشدر ، بونلر اولماسه بر آدمى بردفعه‌جك طويبره بيله‌جك او برديلم اتمك وجوده كله‌مز ، ديمككه حال تمدن واجتماع اولمسه برديلم اتمك تدارك ايدوب يمك بيله ممكن اوله‌مز . « الحاصل جمعيت حالنده يشامقلغك چوق فائده‌سى واردر ، انسانلرك اجتماعلرى نقدر قوى اولور ايسه رفاهلرى دخى اودرجه‌ده‌در ، تمدن عادتا برغدا كبيدر. مدنيتى سلب ايتمك غداى انسانيتى سلب ايله انسانى اولدرمك ديمكدر ، حال اجتماعده يشامق انسانك احتياجات ضروريه‌سندن اولديغندن انسانك بوندن مجبورا ايرلمسى كندوسنه غايت ثقيل كلور ؛ اشته بونك ايچون بعض مجرملرى بوحق طبيعيدن محروم ايتمك ايچون امريقاده احداث اولنوبده اليوم بعض ممالك اوروپاده جريان ايدن منفردا حبس اصولى مجازاتك اك شديدى عد اولنه بيلور . » بواصولده اولان حبسخانه‌لرده هرمحكوم ايرى اوطه‌ده حبس اولنور و اوطه‌سنك قپوسى اوزرينه بدايت ومدت حبسى يازيلور و اوطه‌سنده بوش طورمامق وكندوسنه نوعما اكلنجه اولمق اوزره صنعتك تحصيل واجراسنه لازم اولان الات ويرلديكى كبى چيقديغى وقت ثمرهٔ سعيى مع فائض يدينه ويريلور وبوحبسخانه‌لرك ينه ايرى ايرى اوطه‌لره منقسم درسخانه‌لرى اولوب اوراده محبوسين تدريس اولنور وفقط نه‌درسخانه‌ده

ونه‌ده اورایه کیدوب کلور ایکن محبوسلر یکدیکرلرینی کوره‌مزلر.
﴿ بو اصولك آثار وخیمه‌سندن بریده محبوسینك اکثریسنه جنت عارض اولمسیدرکه بوحق طبیعیدن محرومیت انسان ایچون پك بیوك فلاکت ومصیبت اولدیغنه دلالت ایدر . ﴾

§ ١٠٥ — ﴿ تاریخجه معلومدرکه اشبو تمدن ابتدا جبلی وطبیعی اولان حس مدنیتك حکم واثری وغلبه‌سی ایله انسانده ظهور ایدر ، ثانیا تفکر وملاحظه ایله ترقی وتوسع ایلر . ﴾ بناء علیه مدنیت هم جبلی وفطریدر وهمده فکر وملاحظه‌نك نتیجه‌سیدر . ﴿ مدنیت وتمدن ابتدا عائله‌دن باشلار یعنی برعائله‌یی تشکیل ایدن افراد یکدیکره میل ومحبت ایدرك بینلرنده تمدن حصوله کلور ؛ مثلا رجال ایله نسوان بیننده اولان انجذاب و میل طبیعی اقتضاسنجه برارکك برقادین ایله تزوج وثمرهٔ ازدواج اوله‌رق اولاد ظهوره کلور ومعلوم اولان محبت ایله ابوینی بونلره معاونت ایدر وجمله‌سی برعائله تشکیل ایلرلر وبعده بوعائله کندوسی کبی تشکل ایتمش دیکر برعائله ایله محضا احتیاجلرینك سهولتله تدارك وتسویه‌سیچون اجتماع وبراز صکره برطاقم عائله‌لر دها بونلره التحاق ایدوب جمله‌سی برجماعت ودها صکره بالتکثر برطائفه تشکیل ایدرلر وبویله بویله اقوام وملل ودول متمدنه تشکل ایدر ؛ چونکه افراد انسانیه اجتماعلرندن مستفید اولدقجه تکثیر افراده غیرت ایدرلر ، زیرا مدنیت حالی وبونی تشکیل ایدن افرادك کثرتی خلقت انسانیه‌ده مرکوز اولان

مقاصد مختلفه‌یی دها زیاده حسن صورتله حصوله کتورر . » یعنی برجمعیتك افرادی نقدر چوق اولور ایسه یاپدقلری ایش اونسبتده بیوك وفائده‌لی اولور ، بزم شمدیکی حالمزك یوزده طقسان طقوزی تمدن سایه‌سنده حاصل اولمشدر ؛ اك عادی برشیئه باقیلورسه بیکلرجه‌ادمك ثمرات‌مساعیسی اوله‌رق حصوله کلدیکی اکلاشیلور ؛ اکرانسان یالکز اولسه‌ایدی بونلرك هیچ بریسنی اله کچوره‌مز ایدی . شمدیکی حالده نائل اولدیغمز درجهٔ تمدندن دها زیاده نیجه درجاته واصل اولمق ممکندر ؛ چونکه انسان هم حسی و هم خیالی اولدیغی کبی تمدن دخی هم حسی وهم خیالیدر ، جمعیت بشریه عالم خیالی‌یه طوغری ایلرولمکده‌در.

§ ١٠٦ — « حق اشتراکده حق تمدن کبی انسانك حق طبیعیسیدر. » اشتراك برادمك سعی‌وقوتیله حاصل اولمیه‌جق بر فائده‌یی برقاچ کشینك سعی وقوتیله حصوله کتورمك ایچون بونلرك اتحادیدر . « چونکه چوق شیلر واردرکه برفرد » حتی بعضیلرینی کاملا بر طائفه بیله « یاپه‌مز ؛ بیوك شیلری وجوده کتورمك مطلقا شرکته متوقفدر. » مثلا سویش قنالی کبی امور مهمه بر وحتی یوز آدمك سعیی ایله حاصل اوله‌میوب پك چوق آدملردن‌متشکل برشرکت سایه‌سنده‌وجوده کله‌بیلور. « شرکتك قدر واهمیتی ممالك شرقیه‌ده اولقدر اکلاشیله‌مامش ایسه‌ده ممالك غربیه‌ده کرکی کبی اکلاشلمشدر ، حتی برطاقم انکلیزلرك حکومتلرینك معاونتی اولمقسزین یاپدقلری برشرکت یوزلرجه

ملیون نفوسی بولنان او قوجه هندستانی انکلتره دولتنه مال ایتمشدر. الحاصل شرکت دخی مقاصد مهمهٔ انسانیه‌یی حصوله کتورمك ایچون الك مهم ونازك بر واسطه‌در، چوق ایشه یارار، مدنیته نسبتله عادتا «اغر بر طاشی یرندن قالدیرمق ایچون قوللانیلان (کوسکی مثابه‌سنده‌در.» شرکتك ماهیتی تدقیق اولنورایسه انده شایان دقت چوق شیلر کوریلور و بر طاقم حقیقتلر نمایان اولور، شرکت حقنده اکسیر اعظم دنیله‌بیلور، اصل کیمیا بودر؛ بونی نظر اعتنایه الانلر پك چوق استفاده ایدرلر. برمقصد ضمننده عقد اولنان شرکتلر صورتا نقد وسائر مالدن عبارت سرمایه شرکتی ایسه‌لرده حقیقتده انسان یعنی عقل شرکتیدر، پاره و مال ارتباطی انك بر جهتیدر، برطرفدن سرمایه و الات وادوات و دیکر طرفدن عقل وتجربه یرلشوب مقاصد مهمه ونافعه حصوله کتورر. «خلاصه مادامکه مدنیت کافی اولمیوب شرکتده لازمدر، مادامکه مقاصد انسانیه‌یی وجوده کتورمکه بوده خادمدر اشتراك حقی دخی موجود وطبیعیدر وحتی بتون دولتلرك قانون اساسیلرینه درج ایدیله‌رك تصدیق ایدلمشدر. واقعا شرکتك اهمیتی وحقایق و دقایقنی بیلمیانلر حقوق اشتراك موضوع بحث ایدلدیکنه وهله بونك قانون اساسی‌یه داخل اولدیغنه تعجب ایدرلر ایسه‌ده نوع انسانه فوائد کثیره‌سی اولان حقوق سائره مثللو بونك‌ده منفعتی اکلاشیلنجه قانون اساسی‌یه درج اولنمغه مستحق اولان حقوقدن اولدیغی تسلیم

اولنور ، بناء عليه حق اشتراكك ماهيتنى تدقيق ايتمك لازمدر:
اكثر شركتلر برقاچ كشينك سرمايهٔ نقدى والات وادواتنك بريره
كتورلمسندن عبارت اولديغندن صورتا اقچه ومال شركتى ديمك
ايسه‌ده حقيقتده اصل سرمايه انسانلرك عقل وفطانتى اولديغندن
١٨١ انسان شركتى ديمكدر ؛ عقل وفطانت دها بيوك سرمايه‌در ،
زيرا بى عقل اولنلر نقدر سرمايه كتورسه‌لر بى اساس اولور ،
سرمايهٔ مادى عقل و تدبيرك درجه‌سنه كوره تزايد
ايدر . ﴾

§ ١٠٧ — ﴿ هر شركتده و تعبير ديكرله هر جمعيتده
اوچ مختلف شى واردر : برنجيسى شركتك مقصدى ﴾ يعنى
زراعت يا تجارت يا شمندوفر و يا واپور شركتى اولمق كبى مقصد
تأسسى ﴿ و ايكنجيسى استعمال ايده‌جكى وسائط والات و ادوات
كه ماديه ايسه سرمايه نامنى الورلر ﴿ و اوچنجيسى شركتك مقصدينه
و وسائطنه كوره آنى تركيب ايدن اشخاصك حائز اولدقلرى
مقامات مختلفه‌در . ﴾ اوت بو مقامات مختلفدر ، هر كسك كنديته
مخصوص بر عمل معينى واردر : مثلا شركت تجاريه ايسه بيع
وشرايه و سائر معاملاته مأمور اولان اشخاصك وشركت صناعيه
ايسه صانع و عامل وسائرلرينك وشركت سياسيه ايسه ﴿چونكه
حكومتده بر نوع شركتدر ﴾ حكمدار و وكلا وحكامك كيملر
و نصل ذواتدن مركب وهر برينك مقام وخدمتى ندن عبارت
اوله‌جغنك تعيني لازمدر. ﴿ شركتلرك مقصدلرى مختلف اوله‌بيلور:

مثلا حیات انسانیه یابر مذهبك محافظه‌سی ویاخود برعلم و یا صنعت و یاتجارتك حصول وجودی كبی بر یا بر قاچ مقصد ایچون برشركت عقدی جائزدر ، مع مافیه مقصد شركت مشروع اولمق شرطدر ، یوقسه قطع طریق كبی مقصد باطل عقد شركت اصلا تجویز اولنه‌مز . مقاصد مشروعه‌نك هپسی نوع بنی ادم ایچون لازم ایدوكندن وشركت عقدده بونلرك حصولنه دها زیاده مدار اولدیغندن بوشركتلر دخی قانون اساسیلره درج اولنه‌رق مقاصد انسانیه‌نك حصول وترقیسی برقاتدها تأمین اولنمشدر . بوشركتلر ملكك قوای عقلیه ومالیه وتجاریه‌سنك تزاید وتوسعنه سبب اولور . حتی شركت اصولی جاری اولان بر ملك ایله جاری اولمیان بر ملك بیننده ترقیاتجه پك چوق فرق كوریلور ؛ چونكه اتحاد و شركت اصولی حد ذاتنده برقوهٔ معظمهٔ جدیده وجوده كلسنه وافرادك منفردا یاپه‌مدقلری شیلری یاپمق ایچون بر اقتدار عظیمك حصولنه باعث اولور . ﴿ نته‌كیم قوای مادیه ایله قوای معنویه منفردا یاپه‌مدقلری شیلری برلشدكلرنده میدانه كتورمك اقتدارینی حائز اولورلركه عقل باعقل دیكر دوتاشود * نور افزون كشت راه پیداشود مثنویسیله دخی مؤیددر . ﴿ واقعا شركت سرمایه‌نك مقدارینی ارتدیرمز ایسه‌ده قوتنی تزیید ایدر و بونلرك آیری آیری اولدیغی حالده یاپمسی محال اولان شیلری میدانه كتورر . ﴾ حافظ شیرازی حسنت باتفاق ملاحت جهان كرفت * آری باتفاق جهان می توان كرفت بیتیله

بونكتهیه اشارت ایتمشدركه سنك حسنك ملاحت ایله اتفاق سببیله جهانی طوتدی ، اوت ! اتفاق ایله جهانی ضبط ایتمك ممكندر دیمكدر . بلچیقا دولتنك مقسمی بو مآلده اوله‌رق L'union fait la force عباره‌سی اولوب آرمه‌لرنده یازیلیدركه اتحاد قوت حصوله كتورر دیمكدر . حقیقة اتحادك ـ مثلا بر اغر طاش قالدرمق كبی ـ نصل مادیاتده فائده‌سی وارایسه معنویاتده‌ده اویله فائده‌سی واردر .

§ ١٠٨ — « ایشته حكومتلر ، دولتلرده برر شركت معنویه وسیاسیه‌در، هرفردك اقتداری بونده مجموعك قوتنه مساویدر . » یعنی بردولتی تشكیل ایدن بالجمله افرادك تركیب ایتدیكی قوت هر نقدر ایسه هرفردك قوتی دخی اكا مساوی ومعادلدر . « شركت سیاسیه‌ده‌ده شركت صناعیه‌ده اولدیغی كبی هر فرد علاقه‌دار اولدیغندن دولتك سعادتندن ممنون وذلتندن مكدر اولملیدر . » یعنی شركت صناعیه‌ده هرفرد شركتك زنكین ومعتبر اولمسنی ارزو ایتدیكی وانك حسن حالندن مستفید اوله‌جغنی بیلدیكی كبی شركت سیاسیه‌ده دخی اویله اوململی وهر فرد حكومتك ترقیسنی ارزو ایتملی وهیئتك عزت وذلتنده ومنفعت ومضرتنده كندوسنكده برحصه‌سی اولدیغنی بیلملیدر . « حتی ملت مجلسلری بومقصد اوزرینه مبنیدر ؛ جمعیته برضرر كلنجه همان خبر ویرملیدر ؛ هرفردك مملكتك فائده‌سنی كوزتمه‌ده چوق فائده كورلمشدر ؛ اشته مطبوعاتك حریتی بوحكمتلره مبتنیدر . »

مطبوعات قانون دائره‌سنده سربست اولدیغندن بو واسطه ایله هرکس بعض شیلر اخطار وحکومتك نظر دقتنی جلب ایده‌بیلور؛ مثلا مال میریدن سرقت وقوعی کورلدیکی آنده مرجعنه خبر ویرمکه وبوکبی شیلرك منع وقوعی چاره‌سنی بولمغه انسانلر غیرت ایتملیدر ؛ چونکه چالنان مال الك مالی دکلدر ، کندی ماللریدر وهمده محافظهٔ وطن وتأمین اسایش وتوزیع عدالت کبی مصلحت عمومیه وجسیمه‌لری ایچون تفریق اولنان ماللریدر ؛ بوکبی شیلری باشلوجه خبر ویرنلر غزته‌لر اولوب غزته‌جیلره نیچون خبر ویرییور واخطار ایدییورسکز دینه‌مز ؛ متمدن مملکتلرده بویله خبر و اخطارلرك چوق فائده‌سی کوریلور ؛ فقط بو خبر واخطارلرده بولیله ومناسب صورتده اوللی وهرکس نه وظیفه‌سنی ونه ده حقنی تجاوز ایتاملیدر. شرکت صناعیه وتجاریه‌ده افراددن هر برینك کندینه مخصوص برمقام وخدمتی اولدیغی کبی «شرکت سیاسیه‌ده‌ده هر فردك » کندینه مخصوص عسکرلك، کاتبلك، چفتجیلك کبی « برمقامی اولوب اومقامه عائد خدمتی ایفا ایدر وهیچ بری وظیفه‌سنی براغوبده خارجه چیقه‌مز ؛ مع مافیه دیکر مقاملره نافع خصوصاتی دخی اخطار ایدر ، فقط بونده‌ده حدینی تجاوز ایتاملیدر. « ایش باشنده اولنلر یعنی حکومت مأمورلریده وظیفه‌لرینی تماميله ایفا ایتملی وشرکتك مقصد اصلیسنی بیلوب ترویج ایتملی وافرادك قوای اقلیه‌سنی توسیع ایتمکه وهردرلو تشبثلرنده عمومك منفعتلرینی کوزه‌دوب عمومك وثوق

واعتمادینی جلب ایلمکه چالشمیلیدر » وفضله اوله‌رق هردرلو تشبثلرنده حسن اتفاق اولوب جمله‌سی قواعد حقانیت، صداقت، صفوت واهتمام اوزره چالشملی وامنیت ایله حرکت ایتملی وحتی بعضا فوائد خصوصیه‌یی منافع عمومیه‌یه فدا ایتملیدرلر . اشته شرکتك مقصد اصلیسنك حسن حصولی بونلره متوقفدر ؛ بونلری هرکسه تفهیم ایتملیدر . « برشرکتك حسن صورتله اداره اولنوب اولنمدیغی » وایشلرینك یولنده کیدوب کتمدیکی «سنه باشنده حصه‌دارانه توزیع واعطا قلنان تمتعك مقدارندن » وشرکتك اعتبارندن حصوله کتوردیکی امتعه‌نك نفاستندن « معلوم اوله‌جغی کبی شرکت سیاسیه‌نك دخی حسن صورتله اداره اولنمسی اکا قیاس اولنه‌رق بیلنور . الحاصل شرکت سیاسیه غایت فائده‌لی بر شرکتدر . اکر افرادك بوصورتله شرکت سیاسیه‌دن استفاده ایتملریله برابر کندیلرینه برده بانقه‌لر وامانت صندقلری کبی برحق شرکت ویریلور ایسه برقاتدها استفاده ایدرلر وازجمله بانقه‌لر وامانت صندقلری کبی مؤسسات برطرفدن استفادۀ عاجله‌یی موجب ودیکر طرفدن سرمایه تشکلنه مدار اولورلر . اشته شرکت تشکیلنك سربست اولمسنك فوائدعظیمه‌سی اولدیغندن حق شرکت سائر حقوق طبیعیه کبی غایت مهم بر حقدر وبونك مبنی علیهی امنیت وعدالت بتمامها یرنده اولوب اجرا اولنملیدر . »

فصل عاشر
قوای انسانیه‌نك استعمالی حقنه دائردر

§ ١٠٩ — «قوای انسانیه‌نك استعمالی حقی یعنی ایش ایشلمك حقی Le droit concernant l'exercice des facultés humaines ou le droit de travail قانون اساسیلرده صراحةً تأمین ایدلمامش ایسه‌ده حریت شخصیه‌ده داخلدر.» ایش ایشلمك قوای انسانیه‌یی استعمال ایتمكله اولوب بوعربجه عمل وفرانسزجه تراوای دنیلور. «ایش بر فائدهٔ حقیقیه و تعبیر دیكرله خیریه و صحیحه استحصالی ایچون انسانك صرف ایلدیكی هر درلو سعی‌در.» ایشته بو تعریف معرفلك افرادینی جامع اولدیغی كبی اغیارینی مانعدر؛ چونكه تعریفده كی «فائدهٔ صحیحه قیدیله بیهوده وفائده‌سز ایشلر خارج قالور؛» «اصلا سببی یوق‌ایكن یوریمك، النی قولنی صاللامق كبی حركتلره ایش دینلمز؛» كذلك غیرك مالنی غصب وسرقت ایتمك وقومار اوینامق كبی فائدهٔ صوریه‌سی اولوبده فائدهٔ حقیقیه وخیریه‌سی اولمیان فعللرده خارج قالور؛ بوكبی فعللره حكمت اصطلاحنجه ایش اطلاقی جائز اوله‌مز.» الحاصل كرك نفسمزه وكرك بشقه‌سنه مضرت ایقاعی ویا برشی ضمننده فائدهٔ حقیقیه اولمیه‌رق تخریب ایچون وقوعبولان سعیلر بوراده موضوع بحث اولان سعی وعملدن خارجدر. «انسانك باشدن باشه عمری جسمانی وروحانی واخلاقی هردرلو فائده‌لرك استحصالنه مصروف

اولملیدر ؛ فائده‌لرك انواعی متعدد وپك چوقدر : مثلا پاره‌قزانمق وترلا زرع ایتمك جسمانی و بر مسئله اوکرنمك و عبادت ایتمك روحانی وبرینه ایلك ایتمك اخلاقی فائده‌لردر . دنیاده هیچ برفرد ایش ایشلمکدن مستثنا ومعاف اوله‌مز ؛ فقط ایش ایشلمکلکك انواع مختلفه‌سی واردر ؛ هر بر فرد بو ایشلرك انواع مختلفه‌سندن برینه متعلق اولملیدر ؛ بونلرده صنفلره تقسیم اولمشدر : کیمی اکینجی کیمی دلکر ، کیمی تاجر ، کیمی کاتب ، کیمی حاکم ، کیمی عسکر والی آخره‌در . بو انواع مختلفه‌دن برینه متعلق و هیچ برایشله مشغول اولمیان ادملر بشقه‌لرینك تحصیل ایتدیکی فوائد ایله متمتع اولوب یشامق ایسترلر وبویله کندیلری ایش ایشلمیه‌رك بشقه‌لرك ایش ایشلمه‌سندن استفاده ایتمك ایستیان ادملر هیئت اجتماعیه‌یه مضر دیمکدرلر .) چونکه مدار تعیشنی تحصیل ضمننده سعی ایتمیان ادملر آخرلرینه باراولور . (کرك قوانین وکرك علم اخلاق بو مقوله ادملرك وجودینی تقبیح ایدر ، بو نلر خلقك محصولاتنی خراب ایدن (چکرکه مثابه‌سنده‌در . بوراده تحصیل وقزانج یعنی سعی وعملدن مقصد یالکز زراعت وتجارت کبی مادی شیلره منحصر دکلدر ، حاکملك و آووقاتلق ومعلملك کبی معنوی سعی وقزانجلر دخی معتبر اولوب بوطریقلره سالك اولنلرده ولوکه معنوی اولسون برطاقم فائده‌لر استحصالیله مشغول اولورلر : مثلا حکام احقاق حق ایدرلر ، بوندن مملکته فائده حاصل اولور وکندولرنده بو فائدهٔ معنویه مقابلنده مادة دخی استفاده ایدر . الحاصل کرك

جسمانی وکرك روحانی وکرك اخلاقی برفائده وجوده کتورمیان شخصك وجودی جمعیته مضردر ؛ بتون اصلاحات اجتماعیه درلو درلو تدبیرلر ایله معارفی نشر ایدرك واخلاقی تهذیب ایلیه‌رك بومقوله اشخاصك ممکن مرتبه‌ازالمسنه مصروف اولملیدر. ﴾ نتیجه حق اولان بودرکه هر انسان کندی سعینك ثمره‌سیله کچنملیدر، محصولات مادیه وجوده کتورنلر محصوللریله ویا مبادله طریقیله ومحصولات معنویه استحصال ایدنلر منحصرا مبادله ایله تعیش ایتملی والحاصل برانسان عاقل احتیاجنی کندی سعییله دفع ایتملیدر ؛ بوکا رعایت ایتمیان غیره بار اولور ، انك ثمرهٔسعینی الدن المغه چالشور ؛ غیره بار اولمق درلو درلو اولور : ازجمله طولاندیریجیلق ، سرقت، قطع طریق وعلی الخصوص اصلی اولمدیغی حالده فقیرم دیه‌رك خلقك مرحمتنی جلبه چالشمق غیره بار اولمقلغك باشلوجه‌لرندندر ؛ بوطریقلرك هیچ بری نه عقلا ونه‌ده شرعا مقبول اوله‌مز ؛ متمدن مملکتلرده پولیسك بروظیفه‌سیده ایشسز وصنعتسزلره نظر ودقت ایتمکدر، اوزاقدن بونلرك حالنی تفتیش ایدر ، اکر بلا موجب ایشسزلك ارتکاب ویاخود یاکلش وفنا بریوله سلوك اولنیور ایسه محلنه اخبار ایدر ؛ کندی احوالنك اصلاحنی ارزو ایدن برهیئت اجتماعیه نشر معارف وتهذیب اخلاق طریقیله وافکار عمومیه واسطه وقوتیله بومقوله ادملرك ازاله‌سنه وممکن مرتبه ازالمسنه سعی ایدر ؛ بشقه‌لرینك ثمرهٔ سعییله کچنمك استیانلر باغچه‌لرده‌کی مضر اوتلره بکزرکه

فائده‌سی اولمدقدن بشقه مضرتیده واردر ، بالطبع سائر محصولاتك قوتلرینی ازالدر وحسن حصوللرینه مانع اولور ، اکر باغچه صاحبی درایتلو ایسه هرحالده انلری برربرر اصلاح ایتمکه ویا چیقاروب دفع ایلمکه چالشور ؛ کذلك بر بابانك بش اوغلی اولوبده هپسی بردن چالشمز ایسه چالیشمیانلر چالیشانلرینه بار اوله‌جغندن وبوندن چالیشانلرك غیرتلرینه خلل کله‌جکندن اول بابا حقیقة بابا اولمغه لایق برذات ایسه چالیشمیان اوغللرینی وسائط ممکنه ایله تربیه واصلاحه الندن کلدیکی قدر سعی ایدر وبوراسندن قطع امید ایدیجه رشتهٔ ابوتی دخی قطع ایلر . اسکی زمانلرده وزمانمزده امریقا وسائر یرلرده اسرا سایه‌سنده تعیش ایتمش اولنلر والان ایدنلرده بوقبیلدندر دینه بیلور ، فقط بتون بتون بوکا مثال اولەمز .

ع ۱۱۰ — « ایش ایشلمه هردرلو سعادتك وهر درلو رفاهك منبعی واساسی اولوب کرك افراد وکرك جمعیتك کسب کمال ورفاه ایتمسنه برواسطهٔ قویه‌در . هیئت اجتماعیه بوندن کلی استفاده ایدر ؛ موجوداتك بتون قانونلری وخاصه‌لری وانلردن استحصال اولنان ثروتلرك مجموعی بتون ایشلمه واسطه‌سیله حصوله کلور . » ازجمله الکتریق وبخار خاصه‌لرینك وسائر آلات وادواتك بیلنوب حصوله کلسی ایش سایه‌سنده‌در . « بو سعی برنور ، بردلیل ، برپساپورط مثابه‌سنده اولوب عقول بشریه بونك واسطه‌سیله حقایق اشیا وسعادت حال اقلیملرینه

کرمکه مأذون اولور . ﴾ امر بالعکس اولنجه انسان بو اقلیمره کیرمکدن محجوب اولور وسعی وعمل اولمینجه حقایق کشف اولنه‌مز ، اهالیسی مجد وغیور اولان مملکتلرك اهالیسیله سعی ایتمدکلری جهتله بوحقایقدن محروم اولان افریقا زنجیلرینك احوالی مقایسه اولنورسه حقیقت میدانه چیقار ، حالبوکه سعی ایدن و ﴿ ایش ایشلیان ادملر هردرلو حقیقتدن ، خیردن وحسن اخلاقدن مستفید اولورلر . خلاصه حقیقی سعادت حال ایستیان آدم ﴾ حال ووقتی مساعد اولدیغی مرتبه ﴿ سعی وعمل ایتملیدر ؛ انسان ایچون سعیندن بشقه برشی یوقدر . ﴾ حتی لیس للانسان الا ما سعی نظم جلیلی وارد اولمشدر . اصل سعادت حقیقیه مجرد سعیمزله وجوده کلان خیری حس وادراك ایتمکدن عبارتدر ، بشقه‌سنك سایه‌سنده اولان خیرلر انك امتنانی التنده اولمغله سعادت حال عد اولنه‌مز ، باخصوص امنیتلی ودائمی دکلدر . هرشیئك بدایتی دخی کوج وعسرتلی اولدیغندن چالیشمغه و ﴿ ایشه الشمیانلره برایش کوسترلدیکی وقتده کوج کلور ؛ ﴾ چونکه اوکرنمکه والشمغه متوقفدر ، یالکز اراده ایدیویرمکله ایش حصوله کلمز ؛ ﴿ بنابرین‌ابویمز ﴾ کوچك یاشمزدن اعتبارا ﴿ دائما بزی بوش اوتورتمیوب ایش ایله مشغول ایتمکه الیشدرملیدر ؛ ایش ایشلمك انسانك هروجهله ترقیسنه ودرجه‌سنك ارتفاعنه وکرك امور مادیه وکرك امور معنویه‌ده اقتدارینك تزایدینه سبب اولور . ﴾ انسان دائما باشلاملی ودائما بتورملیدر

کلامی امریقالیلرك مقسمی اولدیغندن بونلر چوق ترقی ایدییور .
《 وکوریيورزکه انسانلر مدنیتده ایلرولدکجه سعی وعمل گاه سبب وگاه مسبب اولور ، چونکه سعی واسطه‌سیله انسان مدنیتده ایلرولر وانسانك مدنیتده ایلرولمسی سعیك تزایدینه بادی اولور 》 یعنی سعی ایلرولدکجه مدنیت ترقی ایدرده سعی ترقیء مدنیته سبب اولور ومدنیت ترقی ایتدکجه سعی قولایلشوب ایلرو گیدرده مسبب اولور . 《 گرچه ایش گوچ ایسه‌ده بونده فوائد کثیره واردر ، انسان مطلقا ایش ایله احتیاجنی دفع وتسکین ایدر وصنایعه متعلق ایسه ترقیسنه و او نسبتده اجرتنك تزایدینه وعلومه متعلق ایسه ذهننك توسعنه سبب اولور وبرفائده‌سی دخی واردرکه اوده ایشك ختام بولمسیله انسانك حاصل ایتدیکی نشئه ومحظوظیتدر . انسانك حیاتی وتمامیت وجودی ایله قوای جسمانیه وروحانیه‌سنك صحت حالنده بولنمسی مطلوب الهی اولدیغندن وبونلرك استحصالی بو مقاصد ایچون ویریلان اعضانك استعمالنه متوقف بولندیغندن بو اعضایی او مقاصد ایچون استعمال ایتمك جنابحقك مطلوبیدر ؛ 》 عسکره ویریلان سلاح موقع وزمان حاجتده قوللانلق ایچون ویرلدیکی کبی ؛ 《 دیمککه ایش ایشلمك یالکز بوفائده‌لرمز ایچون دکلدر ، بلکه اللهك دخی امرینه اطاعت ایچوندر ، اویله ایسه قاعدهٔ سعی وعمل 》 یعنی ایش ایشلمك حق حقوق طبیعیه‌دن اولمغله 《 بزم ایچون برقانون مقدسدر . 》

§ ١١١ — ﴿انسان بر جسم ایله بر روحدن مرکب اولدیغندن ایشلرمز دخی بعضکره حماللق کبی جسمانی وبعضکره مسائل علمیه حل ایتمك کبی روحانی وبعضکره دخی مرانقوزلق کبی هم جسمانی وهم روحانی اولور واشبو شق اخیرده بعضکره انسان﴾ مثلا مرانقوز ماصه‌یی یاپمقده ایکن اصول هندسیه‌سنی دخی تفکر ایتمسی کبی ﴿هم قوای جسمانیه‌سنی وهمده قوای روحانیه‌سنی آن واحدده استعمال ایدر. بونك ایچون بر آدمك صرف امور معنویه ایله مشغول اولمسی جائز اولمیوب بعضکره امور مادیه ایله دخی اشتغال ایتملیدر﴾ یعنی هرکس ممکن مرتبه هم امور مادیه وهمده امور معنویه ایله توغل ایتملیدر؛ ﴿حتی﴾ طبابت وحاکملك وهیئت وهندسه مثلا امور معنویه ایله اشتغال ایدنلر اره‌لقده مادیات ایله ده مشغول اولمزلر ایسه قوای روحانیه‌لرینی طاقتدن زیاده یورمش وبنابرین حقسزلق ایتمش اوله‌جقلرندن بونك ضررینی کوره‌جکاری کبی ﴿عمله طاقمی دخی امور معنویه‌دن کلیا مستغنی اولمیوب حکومت بونلرکده حاللرینه کوره امور معنویه ایله مشغولیتلرنی توصیه ایتملیدر، اکر بوکروه امور معنویه ایله اصلا اشتغال ایتمزایسه حیوانیت وبهیمیت درجه‌سنده قالور. ﴾ اشته دولتده بونلرك پدرلری کبی تربیه‌لرینه سعی ایتملیدر، بونك ایچون تربیهٔ عمومیه مجبوری ومجانا اولمشدر، ممالك متمدنه‌ده عمله‌نك یالکز مشاغل جسمانیه ایله اشتغال ایتملری

تجویز اولنمدیغی ومشاغل روحانیه ایچون دخی انلره بر مقدار وقت براغلدیغی بیان اولنمشیدی .

§ ١١٢ — سعی وعمل خصوصنده شایان دقت بر جهت واردر، شویله که مشاغل جسمانیه احتیاجات مادیه‌مزی دفع ایده‌جك شیلری حصوله کتوره‌جکی واصحابی دخی طوغریدن طوغری‌یه محصوللریله مستفید اوله‌جغی جهتله (احتیاجات مادیه‌یی دفع ایده‌جك شیلرك استحصالیله مشغول اولنلر دائما کچنه‌جك محصول بولورلر؛ فقط) مشاغل معنویه بویله اولمدیغندن (امورمعنویه ایله مشغول اولوبده بو سایه‌ده تعیش ایدنلر دائما محصول معنویلرینی محصول مادی ایله مبادله ایده‌مز) وکچنه‌جکلرینی صورت دائمه‌ده تدارك ایده‌مز؛ (بنابرین حکومت امور معنویه ایله اشتغال ایدنلرك سعی وعملندن عمومه فائده ملحوظ ایسه ویاخود ایلروده فائده کله‌جك ایسه بونلرك قدر ومزیتلرینی بالتقدیر درجه‌لرینه کوره کندولرینه صورت دائمه ویا موقته‌ده معاونت ایتملیدر؛ چونکه کوردیکمز ترقیات بوکبی ادملرك کوشهٔ انزوایه چکیلوب چالشمسندن ایلرو کلمشدر) مثلا بر محله چکیلوب اوقویه اوقویه جر اثقال فننده مهارت کسب ایتمش وبوندن برحقیقت میدانه کتورمکه موفق اولمش ادملره البته ممکن اولدیغی قدر معاونت ایتملیدر، (اوت ! ممالکی متمدنه‌ده کوردیکمز ترقیات علمانك بوسعیی سایه‌سنده‌در، بونلرك بالاکثر مکانیق فننده‌کی بهرلری سایه‌سنده اوله‌رق برالت بیك ادمك کوره‌جکی ایشی کورییور، انسانلر ارتق بویله التك بر ناظری مثابه‌سنده‌در ، اولاری بوالات مقامنه

اســیر قوللانیرلر ایمش ! شمدی الات اسرا یرینه قائم اولدی ! زمانمزده علم سایه‌سنده هر فرد اغا وافندی اولدی، الات وادوات اسیر یرینه قائم اولدی؛ ایشته بو حاللر، حکومتك معاونتنه محتاجدر دیدیکمز ادملرك همتلریله وقوعه کلمشــدر.) واقعا ایش ایشلمك زمــانمزده بتون بتون بشقه شکله کیرمشدر، بوده علوم طبیعیه ومخنیقیه‌نك ترقیاتی سایه‌سنده‌در؛ اسکی زمانلرده انسانلر اللریله ایش کوررلر وبعضا ساده صورتده صو وهوایی دخی قوللانیرلر ایدی؛ لکن ماکنه‌لر چیقه‌لی وعلوم وفنون ترقی ایده‌لی چوق شیلر حاصل اولدی؛ الات وادوات استعمال اولنمایان محللرده‌کی ثمرات ومحصولات انسانلرك قوتلریله متناسبدر، لکن الات قوللا-نیلان یرلرده ثمراتك حصــوله کلمسی انلرك الات وادواته متعلق علوم وفنونده‌کی مهارتلری نسبتنده‌در: مثلا برمملکتده قاچ کشی بولنور ایسه الت استعمال اولنمقسزین اوقدر کشــیلك ایش کوره بیلورلر، لکن ماکنه قوللانیلورسه ماکنه‌نك درجهٔ قوتنه کوره ایش میــدانه کلور؛ شمدیکی زمانده انســانلر علم واسطه‌ســیله قوای طبیعیه‌نك آمر ومدیری مثابه‌ســنده‌در؛ غیر متمدن ادملر قوای طبیعیه‌نك تحت حکمنده بولنــور وحیوانات وحشیه‌نك، صولرك، هوا وروزکارك مغلــوبی اولور، فقط متمدن آدملر اوکبی شیلره غلبه ایدر؛ اوللری انســانلرك یاپدقلری اك اغر شیلری شمدی ماکنه‌یه یاپدیریورلر، انسانلر عادتا بخاره، صویه، الکتریقه وســائر قوای طبیعیه‌یه شویله یاپ دیو امر ایدییورلر؛

انسانلر بربرلرینه معاونت ایتمك لازم کلور ایکن، مقدملری بر اغا وبرده‌بکی برطاقم بیچاره‌لره ظلم وقهر ایدرك یرلرینی ضبط ایدر وانلری کندی ایشنده چالشدیرر ایدی: زمانمزده نوع شریف انسانك قدری اکلاشلدی، بوفنالغك اوکی النّدی؛ علوم ومعارفك ترقیاتی سایه‌سنده یکدیکرینی قوللانمق یرینه اتفاق ایدوب موجودات سائره‌یی اسیر مقامنده استعمال ایدییورلر؛ اسکی زمانلرده حاکملر وبرطاقم جبابره مادونلرنده بولنان آدملری ایشلرنده قوللانورلر وکندی موقع ودرجه‌لرینی ایش ایله مشغول اولمقدن اعلا کوررلر واوتوروب یالکز امور سیاسیه وعلوم ایله اشتغال ایدرلر ایمش، اشته بوزمانده ظن اولنورکه عموم خلق اسکی وقتده‌کی افندیلرك حائز اولدیغی مرتبه‌یه واصل اوله‌جقدر؛ واولوقت بتون‌امورمادیه‌یی‌قوای‌طبیعیه‌یه کوردیره‌جکلر وکندیلری دخی علوم عقلیه ومعارف ایله اشتغال ایلیه‌جکلردر، مدنیت جدیده‌نك ارزو اولنان محصولی بوندن عبارتدر. فقط بوحالده دخی برمحذور قوی واردر یعنی «بوالات وادواتك بوقدر فائده‌سیله برابربرده مضرتی واردر» که انك دفعی چاره‌سنه باقلمیدر؛ «چونکه بو یکی اصول وبوترقیات برالات استعمالنك وبرده تقسیم اعمال ومساعینك نتیجه‌سیدر؛ » اکر تقسیم اعمال قاعده‌سی اولمسه محصولات بهالی اولور؛ «مع مافیه تقسیم اعمالك برمضرتی اولوب بوده برکشینك یالکز برایشه اختصاصیدرکه مدت عمری بونکله کچیور، » مثلا کبریت

فابريقەسندە عملەنك برى تخته يونتمق ، ديكرى فوسفور و آخرى كبريته باترمق وسائرلريده بويله برجهت ايله مشغول اولور ، وكذلك بر ايكنه ياپمق ايچون يكرمى اوتوز عمله استخدام اولنوب بونلرك هربرى برايش ايله اشتغال ايدوب كيمى تل كسر وكيمى جلا ويرر ، والحاصل هرفابريقەدە عملەدن هربرينك كنديته مخصوص ومعين برايشى واردركه انجق انكله مشغول اولوب بشقه برايش ايله مشغول اولەمز ، ﴿ وبويله دائما برشيله مشغول اولان آدمك قواى عقليەسى ترقى ايدەميور و ﴾ بلكه قواى عقليەسى بالانحطاط ﴿ كنديسى عادتا الت مثابەسنه تنزل ايديور ﴾ وانسانلر آلات حكمنده قاليور ﴿ ؛ بوحال ﴾ ايسه انلرى نعم دنيويەدن محروم ايتمك اولوب ﴿ عادتا جبابرۂ قدمانك ضعفا واسرايه ايتديكى ظلم كبى اوليور ؛ انك ايچون عمله قسمنى بويله بر جزئى شيله مشغول ايتامليدر ؛ ﴾ حتى عمله بوكا موافقت وبويله برر ايشله مشغول اولمغى ارزو ايتسه بيله هركسك پدر مشفقى اولان حكومت راضى اولماملى وهربرينى موقت مدتلر ظرفنده بشقەبشقه ايشلرله مشغول ايتمكه وعلم وادب تحصيلى وقواى روحانيەلرينك توسيعى ايچون عملەيه مناسب بروقت تعيين ايلكه همت بيورمليدر. الحاصل بومحظور عظيمك دفعى چارەسنه باقمليدر ، بوحالك چارەسى بولنمز وبويلەجه دوام ايدرسه انسانلرك قسم اعظمى الات مثابەسنه تنزل ايدر وعادتا اسكى زمانلردەكى جبابره وقتى كبى اولور .

§ ١١٣ — « زمانمزده مادی اولان ایشلر علوم طبیعیه ومنجنیقیه‌نك ترقیاتی سایه‌سنده بتون بتون بشقه شکل ورنکه کیردی ؛ » اوت ! ترقیات حاضرهٔ صنایع علوم مذکوره سایه‌سنده میدانه کلمشدر ؛ « واقعا بزده علم اربابی بشقه‌درکه بونلر یالکز علوم دینیه وعملیه‌نك نظریاتیله مشغول اولوب عملیاتدن بی‌بهره‌در ، » فلاحت وصناعت وتجارت کبی « عملیات دخی علوم وفنوندن بی‌بهره کیمسه‌لرك النده قالمشدر » که ترقی ایده‌مز ؛ « اوروپاده ایسه ارباب صنعت دخی اولدقجه اوقویوب کسب معلومات ایتمشلردر وارباب علوم دخی » درلو درلو واسطه‌لر ایله « کشفیات فنیه‌یه موفق اولدقجه میدانه قور وارباب صنعتده بوندن استفاده ایدر ؛ دیمککه علوم دخی صنعتله برلشمشدر. » وهمده برلشمسی وهله علمانك ارباب صنعته رهنمالق ایتمسی مقتضیدر . « انسانلر اشته بوعلوم واسطه‌سیله قوای طبیعیه‌نك آمری » حکمنده « در » یعنی بتون قوای طبیعیه‌یی کندیلرینه مطیع برخدمتکار کبی استخدام ایدییورلر . بوجهتله « فضائل ومزیات انسانیه‌یی حائز اولنلر بوعلوم وفنوندن بهره‌دار اولنلردر ، بوندن بی‌بهره اولنلر ایسه بو آمرلك صفتنی حائز اولمدقدن » یعنی قوای طبیعیه‌یی خدمتکار کبی استخدام واستعمال ایده‌مدکدن « ماعدا بلکه کندیلری بونلرك یعنی قوای طبیعیه‌نك اسیری اولور . اسکی زمانده انسانلرك بالذات زحمتله کوردکلری ایشلری شمدیکی انسانلر قوای طبیعیه یعنی قوهٔ الکتریقیه والات وادواته کوردیرییور ؛ » مثلا مکتوبلر مقدما تاتارایله کوندریلور

ایکن شمدی الکتریق واسطه‌سیله کوندریلیور. ﴿بو کیدیشله دها زیاده ایلروله‌جکدر. خلاصه انسانك ذاتنده اولان استعدادات فوق العاده‌نك رهبرلکیله کندینه لایق اولان مقام عالی‌یه واصل اوله‌جقدر. اسکی زمانده انسانلر بو علومدن بی‌بهره اولدقلری جهتله قوای طبیعیه‌یی مأمور ایده‌مدکلری کبی قواعد حقوقدن دخی بی بهره اولدقلرندن بربرلرینی استخدام وبری دیکرینی اسیر حکمنه وضع ایدر﴾ وبوصورتله انسانه مخالف طبیعت اوله‌رق ظلم وحقارت اولنور ﴿ایدی یعنی خلق ایکی فرقه وطرف اولوب برطاقمی افندی وبرطاقمی اسیر ایدی؛ اسیرلك طبیعت انسانیه‌ده مرکوز اولان ترقیاتی وجوده کتورمك ایچون وقتلری یوق ایدی. زمانمزده هرکس سربست اولوب﴾ صورت مشروعه‌ده استدکلری شیلر ﴿وعلوم وصنایع ایله مشتغلدر وقوای طبیعیه‌دن آمرانه برصورتله استفاده ایدلمکده‌در. فقط بونك محذوری دخی تقسیم اعمال قاعده‌سنك نتیجه‌سی اوله‌رق هر فرد برعمل ایله مشغول وبراته مربوط اولمغله الت انك اسیری اوله‌جق یرده او، التك اسیری اولمقده‌در؛ بونك چاره‌سی عمله قسمی﴾ دائما قوای مادیه‌لری ایله مشغول اولمیوب بونلر ﴿دخی قوای روحانیه‌لرینی توسیع ایچون کندیلرینه میدان ویرمك و بو بابده‌کی وسائط لازمه استحضار ایدلمك والحاصل عمله‌نك دخی دوشنمکه واوقومغه وقتی اولمقدر.﴾

§ ١١٤ — ﴿اسکی زمانلرده مادی ایشلر پك محقر عد اولنور﴾ وبیوکلردن هیچ بری اکا تنزل ایتمز و هیچ برعالم

زراعته، صنعته و تجارته میل و رغبت ایلمز و بونلری کندینه ذل
وحقارت عد ایدر » ایدی. ازجمله هندستانده عموم اهالی درت
صنفه تقسیم اولنمشـیدی : برصنفی حکومت مأمورلریدیکه صنف
شریف ایدی ، ایکنجی صنف علما، اوچنجی صنف اهل فلاحت
و زراعت و دردنجی صـنف دخی ارباب حرف وصنایع ایدی؛
بوارباب حرف وصنایعـك قیمتی انلرك نظرنده پك دون ومحقر
ایدی ، حتی بونلرك براهما تسمـیه اولنان بر معـبودلری اولوب
اعتقادلرنجه هرصنف اومعبودك برجهتـدن چیقمش فرض او-
لندیغی کبی ارباب حرف وصنایع دخی اول معبودك جهت سفلا-
سندن چیقمش فرض ایدیلور ایدی ؛ » خلقك بویله درت قسم
اولمسـنه قاست Caste اصولی تعبیر اولنوب بو قاعـده ایجابنجه
» برصنـفدن دیکر صنفه کچمك جائز دکل و بونك مقتضـاسی
اوله‌رق ایش ایشلمك بیوك ادملره لایق کورلمز ایدی.» الحاصل
اوائلده اهل زراعت وفلاحت و ارباب حرف وصنایع پك محقر
طوتیلور و حر اولان ادمه کوره انلر ایله اشـتغال ایتمك لایق
کورلمیوب یالکز اسرایه تخصیص ایدیلور ایدی ؛ حتی بزده بیله
اولوقتلرده العز فی نواصی الخـیل * والذل فی اذناب البقر یعنی
عزت آتلرك ناصیه‌لرنده وذلت اوکوزلرك قویروقـلرنده اولوب
آته راکب اولان عسـکری طاقمی وامثالی عزیز ومحترم واوکوز
پشنده طولاشان ارباب زراعت ذلیل و محقر اولور دیو شهرت

بولمشیدی‌که الیوم بیله بتون بدوی عربلر عندنده بر قاعدهٔ سالمه کبی جاری ومرعیدر.

§ ١١٥ — ﴿ ایشلمکه حقی اولمق ایله ایشلمه حقی آیری آیری حقلر اولدیغندن بونلری یکدیکرینه قارشدیرمامليدر : ایشلمکه حقی اولمق ایشدن کیمسه‌یی منع ایده‌مامکدر ﴾ یعنی هیچ برفردك دیکرینی ایش ایشلمکدن منعه حقی اولمامقدر ﴿ ؛ ایشلمه حقی ایشك وجودی وتنظیمی ایچون لازم اولان احوالك هیئت مجموعه‌سیدر . ایشلمکه حقی اولمقلغك تفصیلاتنه کلنجه بوحقه ایکی جهتدن نظر اولنور : بری افراد ودیکری هیئت اجتماعیه نقطهٔ نظرندن باقمقدر . افراد نقطهٔ نظرندن باقلدقده هرفردك الندن کلان مشروع ایشی ایشلمکه حقی واردر ؛ ﴾ بونی کیمسه منع ایده‌مز ؛ ﴿ چونکه طبیعت انسانیه‌نك توسع ایتمسی وانسانك کسب کمالات ایلمسی وحتی یشامسی بوکا متوقفدر ؛ ﴾ بونکله هم سرمایهٔ حیاتمزی کسب ایدرز وهمده قوامزی توسیع ایلرز وبزم برطاقم احتیاجمز اولمسی وانلری دفع ایتمك ایچون الله برطاقم الات وادوات یعنی اعضا وجوارح ویرمسی بوحقه دلالت ایدر؛ بنابرین بر آدمی ایشدن منع ایتمك یاخود اکا ﴿ ایش ایشلمه دیمك «سن یشامه، اول» دیمك ﴾ اولدیغی کبی ارادهٔ الهیه‌یه مخالف ﴿ در. ﴾ ایشلمه حقی ایکی قسمدر: برنجیسی افرادك ایشلمه‌ده حر وسربست اولمغه حقی اولمسیدر؛ ایکنجیسی افرادك ﴾ ایش ایشلمه‌ده مختار اولمقلغی کافی اولمیوب ﴿ ایشلری ﴾ وصنعتلری ﴿ ایوجه یاپمق ﴾ وتحصیل

ایتمك وترقی ایتدیرمك «ایچون لازم اولان وسائط واسبابك تهیئه ایدلمسنی طلب ایتمكه حقی اولمقدر. دیمك كه تربیهٔ عمومیه‌دن بشقه هرفردك قابلیت مخصوصه‌سی توسع ایتمك وظهوره كلوب ترقی ایلك ایچون برطاقم مكاتب صنایعك دخی تأسیسی لازمدر.» اما تربیهٔ عمومیه مطلقا انسان اولدیغی ایچون برحقیدر؛ تربیهٔ عمومیه‌دن صكره دخی هرفرد كندی صنعتنك موضوعنی وایش ایشلمك وسائطنی بولمغه و اوكرندیكی صنعتی اجرایه حقلیدر. «هر برهیئت اجتماعیه‌ده ایش اكسك اولمز؛» وهركس كندی صنعتنك موضوعنی سهولتله بوله بیلور؛ چونكه علوم وصنایع وزراعتك حركت وترقی میدانی غیرمتناهیدر؛ «اكر برمملكتده ایش اكسیلور و یاخود ایش بولنمز ایسه بوحال طبیعی برحال اولمیوب اول مملكت خلقی مدنیتجه حد لایقه واصل اولمامش دیمك اولور، چونكه ایش اولمامسی جمعیتك مدنیتجه ناقص اولمسندن نشأت ایدر. بو ایشسزلك اكثریا اختلالدن، بحراندن ایلرو كلور، بوده بصیرتسزلكدن و انتباهسزلقدن تولد ایدر؛ بویله برحال وقوعنده عاقل حكومتلر ایكی مقصده مبنی بونك چاره‌سنه باقرلر؛ بومقصدلردن بری خصوصی ودیكری عمومیدر: مقصد خصوصی ایشسز وكوچسز قالانلری آج وبیعلاج» یعنی معرض تلفده «براقمق لایق اولمدیغندن و مقصد عمومی دخی بواجلق سائقه‌سیله جرایمك وقوعنی منع» یعنی عموم هیئت اجتماعیه‌نك منافعنی بر قاتدها محافظه امر مهمنه اعتنا «ایتمكدن

عبارتدر ؛ فقط صدقه طریقیله اولماق ایچون دولت انلری کندی منفعتنه اوله‌رق اعمالات نافعه‌ده استخدام ایدر. »

بو بیانات شخص یعنی افراد نقطـهٔ نظرندن ایدی، « اکر ایشه جمعیت نقطهٔ نظرندن باقیلورسـه ایش ایشلمـه حقی اولا ایش ایله ایش ایشلیانلر اره‌سنده موافق حقانیت برنسبت بولمق، ثانیا محصولات و معمولاتك ممکن مرتبه کوزل یاپلمسنه دقت ایتمك، ثالثا بو تدبیرلر ایله بر بحران صناعی وقوعنی منع ایلك ایچـون حکومتك اتخاذ ایده‌جکی تدابیرك هیئت مجموعه‌سـیدر. حکومت بو تدبیرلری اتخاذ ایتمش اولمق ایچون عمله و چـوجقلرك ایش ایشلمه‌لرینه دائر اوقات معینه تعیین و تخصیص ایدلملیدر؛» چونکه بعض تنبل ادملر کونده اون ساعت چالشمغه مقتدر ایکن از چالشدقلری کبی بعض طمعکارلر دخی وجودلری مساعد اولمیه‌جق صورتده چوق ایشلرلر و چوجقلره حدلرندن زیاده ایش کوردریرلر، بونلره دقت ایدوب بو قاعده تحتنه المليدر ؛ محاکم عادیه‌دن بشقه « اهل زراعت و صنایع و تجارته مخصوص محاکم و محافل لازمه تأسیس اولنه‌رق بونلرك حقوق و منافع خصوصیه‌لری محافظه و وقایه اولنمالیدر ؛ » چونکه هر شیئك ایولکنی و فنالغنی اربابی بیله‌جکندن بونلره متعلق خصوصات ارباب زراعت وفلاحت وصنـایع و تجارتدن اولمیـانلره حواله ایدیله‌جك اولسه برکونه فائده حاصل اولمدقدن ماعدا درلو درلو مضرتلر ظهور ایدر. اشته تجارت محکمه‌لری، پرودوم مجلسلری، تجـارت و زراعت اوطه‌لری کبی شیلر بومقصد اوزرینه تشکیل

اولنور؛ «فابریقه‌لرك قواعدصحته موافق اولمسنه» یعنی موقع وكرك هواجه صحت عمله‌یه مضر اولمامسنه« نظارت اولنمليدر ؛ » چونكه حكومت افرادك هردرلو حقوقنی محافظه‌یه مأمور ومجبوردر ، صحت وحیاته متعلق حقلر ایسه حقوقك الڭ بیوكلریدر؛ « محصولات ومعمولاته فساد وحیله وخدعه قارشدیرلمامسنه دقت » وبو خصوصك اسبابنی تهیئه « ایتمليدر ، فقط بونلری پك زیاده تضییق التنه قومامليدر » وممكن مرتبه بونلره متوسط برحالده معامله اولنمليدر ، چونكه بوبابده‌كی تضییق وشدتك محذورلری واردر ، ازجمله باشه چیقیله‌مز وحكومتجه چوق مشغولیتی جالب اولوركه علم ثروتده طول ودراز بحث اولنمشدر « وهرصنفده نقدرعمله واردر ونقدر معمولات وجوده كتیوربونلری ایوجه دقتله تحقیق ایتملی وهرسنه‌نهایتنده برایستاتستیقنی نشر ایتمليدر. » ایستاتستیقك فائده‌سی شودركه محصولات ومعمولاتك نه مقداری خارجه چیقدیغی ونه مقداری داخلده صرف واستهلاك اولندیغی وهر صنفده بولنان عمله ایله او صنفدن چیقان وچیقمسی مطلوب اولان محصولات ومعمولاتك مقداری میدانه چیقارسه عمله‌دن هربری كندینه مناسب صنفه دخوله مباشرت واكا كوره حركتنی تعدیله غیرت ایده‌جكی كبی كرك بونلری استخدام ایدن فابریقه‌جیلر وامثالی وكرك حوائج ولوازماتنی تداركه مجبور اولان سائر افراد جمعیت دخی اخذواعطا وتجارت وسائر بونلره مماثل حركاتنی تعدیل واصلاح ایدر. اشته حكومتك ایش ایشلمك حقنده‌كی وظائفی بومقوله احوالدن

عبارتدر . افراد اهالینك حکومتدن ایش استمکه حقلری یوقدر ، زیرا اهالی ایچون ایش بولمق حکومتك هم وظیفه‌سنك و همده اقتـدارینك خارجنـده در . ایش ایشلمك وایش بولمق افرادك منافع خصوصیه‌سندندر ؛ حالبوکه حکومت افرادك یالکز منـافع عمومیه‌لرینی درعهده ایتمشدر ؛ بو سببدن وظیفه‌سندن خارجدر. اقتدارینك خارجنده اولمسی دخی شو جهتـله‌درکه حکومت بر شخصه «کل فلان کیمسـه‌یه اودون لازمدر کتور » دیسـه اول شخص کتورمز ، جبر ایدر ایسه حقوقنه تجـاوز ایله ظلم ایتمش اولور ؛ اکر کار وضرری عمومـه عائد اولمق اوزره فابریقـه‌لر کشادینه قالقسه اولوقت اشتراکیون مسلکنه کیدلمش اولور . اشته بو کبی حرکاته قالقشمق افرادك حقوقنه تجاوز دیمك اولوب هر کسك تلقـاء نفسندن کله‌جك سعیلری ابطـال ایدر و نتیجه‌سی ترقیاته مانع اولور .

§ ۱۱٦ — ﴿ ایشـك ضدی اویوندرکه ﴾ عربجه لهو ولعب تعبیر اولنور و ﴿ ایکی درلودر: برنوعی ممنوع وحرامدر؛ دیکر نوعی مباح ﴾ یعنی جائز ومشروعیت صفتنی حائز ﴿ اوله . بیلورکه خیـر استحصالیچون قوامزی ایوجه استعمال ایتدکدن صکره انلری وباخصوص قوای عقلیه‌مزی کندی حالنه براقوق ﴾ وراحت ایتدیرمك ﴿ نیتیله اولنلردر. ﴾ اباحنی فتی السطرنج وهو الشـافعی فحواسنجه امام شافعینك سطرنج اویوننی مباح کورمسی بو حکمته مبنی اولملیدر ؛ زیرا شریعت اسلامیه لعب ولهوی تجویز

بیورمز . جائز اولمیان اویونلره کلنجه « اکر » اویون ایش مقامنه قونور یعنی « قوای روحانیه وجسمانیه‌مزی بر ایش ضمننده استعمال ایتمك ممکن ایکن بونی ترك ایدوبده انلری اویونله اشغال ایدر ایسه‌ك جائز دکلدر وبو خصوص حقمزده هم نظری وهم عملی اوله‌رق مضر اولور وبعض فاسد نتیجه‌لری انتاج ایدر؛ چونکه عاقل آدملرك بتون حرکتلری معلل بالاغراض » الحسنه یعنی فائده وحکمت تحتنده « اولملیدر ، هر بر آدمك حرکتیکه برمقصده مبنی اولمیه بیهوده » اضاعهٔ وقتدن عبارت « در » وکندوسنه عاقل وکامل دنیله‌مز. «بو اویونلر پاره اویونی یعنی قمار اولمز ایسه بویله‌جه‌در ؛ اما قمار » یعنی یکدیکرندن برشی قزانمق نیتیله « اولور ایسه دها زیاده مضر وفنادر ؛ چونکه» یالکز اضاعهٔ وقتی موجب اولمیوب « ضمننده غائب ایتدیکی حالده مالا دخی ضرر دیده اولمق وقزاندیغی تقدیرده غیری اضرار ایتمکدر »که عاقل اولان نه وقت ومال اضاعه‌سی جهتی ونه‌ده منفعتی دیکرك مضرتنده ارامق دنائتنی قبول ایده‌مز . « قمارك ممنوعیت وعدم جوازینه بوسببلرك یالکز بری کافیدر . قمار حد ذاتنده بویله مذموم اولدقدن بشقه ایکنجی مرتبه‌ده بعض فنالقلری دخی موجب اولور : مثلا سفاهتی ، بطالتی جلب ایدر ، حیله‌کارلغه سوق ایدر . » سفاهتی جلب ایدر ، چونکه قزانان بادهوا وسهولتله قزانمش اولمغله اویله‌جه بیهوده محللره بول‌بول خرج ایدر وانك عنده‌نده پاره پول کبی اولوب

۲۱۱ از مدرسهٔ حقوق و ۸ از حکمت حقوق

غیر معتبر بر نسنه حکمنه کیرر وبوجهتله سفاهته سبب اولور؛ بطالتی جلب ایدر، چونکه قمار مشغولیتی ایشه مانع اوله جغندن وهمده برقاچ غروش قزانمق ایچون ایشلمکه ارتق تنزل ایتمیه جکندن ﴿ عطالته آلیشور؛ حیله کارلغه سوق ایدر، چونکه زار کندوسنه مساعد اولمدقجه رفیقنی الداتمقله تعدیله قالقیشه رق حیله کارلغه الیشور. ﴿ اشته بواسبابه بناء قمار اویونی کافهٔ شرایع وقوانینده مذموم وممنوعدر. و﴾ هیچ بر حکومت بوکا رخصت ویرمز؛ بونکله برابر اوکی النه میور؛ بونك منعی ایچون برچاره دوشونلمشدر، شویله که ﴿قماردن تحدث ایدن دعاوی هیچ بر محکمه ده استماع اولنمز.﴾ مثلا غائب ایدن فلان بنم شوقدر اقچه می الدی دیو دعوی ایتسه محکمه رد ایدر، واقعا بوراسی حقسز کبی کورینور ایسه ده مجازات ایچون محاکم بومقوله دعوالری استماعدن منع اولنمشدر. ﴿ زمانمزده پیانقو اصولی واردرکه همان بوقبیلدندر؛ بونی بعض حکومتلر قبول ایدرلر ایسه ده عاقل حکومتلر بونی قبول ایتمزلر وخزینهٔ دولت ایچون بویله برمنبع واردات ایستمزلر﴾ که معقولدر؛ واقعا پیانقودن خزینه یه فائده حاصل اولور ایسه ده بوفائده یه باقاملیدر، چونکه دولت منع ایتمش اولدیغی شیئی یعنی قماری کندی یاپمش اولورکه وجوهله جائز دکلدر، برده هرکسی بوصورتله قزاندرمغه الشدیرمیوب ثمرهٔ سعییله کچنمك طریقنه سوق ایتملیدر. ﴿بو ایش ایشلمك حقی افراده عائد اولدیغی کبی هیئتلره دخی عائددر؛

نته‌کیم اویون مثلا قمار ویانقوافراده جائز اولمدیغی کبی هیئتلره دخی جائز دکلدر ، کذلك افراد دائما ایش ایشلمك وظیفه‌سیله مکلف اولدیغی کبی حکومتلرده بونکله مشغول اولملیدرلر . »

فصل حادی عشر

حق مدافعهٔ مشرعه بیانده‌در

§ ١١٧ — « مدافعه La défence برطرفدن وقوعبولان تعرضدن کندینی محافظه ایتمکدر . بومدافعه یا مشروع ویا غیر مشروع اولور . » بحق وقوعبولان برمعامله‌یه قارشو مدافعه هروقت غیرمشروع اولور ؛ مدافعهٔ مشروعه (La légitime défence) یه کلنجه تعریف اولنه‌جغی وجهله بوندن مقصد قانونه مواقق اولان مدافعه‌در . « قاعدهٔ کلیه اوله‌رق هیئت اجتماعیه افرادینك یکدیکری علیهنه ویا حکومت مأمورلرینك افراد علیهنه بغیرحق وقوعه کله‌بیله‌جك تجاوزلرینك اوکنی المق وواقع اولمش ایسه بونك مضرتنی ممکن مرتبه دفع ایتمك ومتجاسرلرینی دردست ایله اجرای مجازات وتربیه ایلك حکومتك باشلوجه وظیفه‌سیدر. » متیقظانه طاورانه‌رق مغایر قانون جزا احوال وحرکات وقوعنه محل براقمامق خصوصی ضابطهٔ اداره ومانعه‌یه حواله اولنمسی وضابطهٔ اداره ومانعه‌نك وجودیله برابر اوکنی افعال وحرکاته مجاسرت وقوعنده متجاسرلرینك دردست وبرای محاکمه ومجازات

محاکمه تسلیم خصوصلرینك ضابطهٔ عدلیه‌یه حواله قلنمسی وتخصیص محاکمك تشکیل وتأسیس ایدلمسی وبونجه قوانین ونظامات یاپلمسی هپ اووظیفهٔ حکومتك تسهیل اجراسی مقصد منفردینه مبتنیدر. « انك ایچون هیئت اجتماعیه تحتنده یشایانلر، علیهلرنده وقوعبولان تجاوزاتی کندیلری دفع ایتمکه یعنی کندی حقلرینی کندیلری احقاقه مقتدر دکلدرلر. فقط بعض حالات واردرکه بر انسان کندی حیاتنی، یاصحتنی، یاعرضنی، یا مالنی ویا ناموسنی تهلکه ومخاطره ایچنده کورر وحکومتك معاونتنی انتظاره وقت اولمز، بوصورتده چاره وتدبیر نجاتنی کندی بولمق لازم کلور » یعنی بونلر کندینه عائد اولور. مثلا بری بغتةً اوزرینه هجوم ایدیورر، اولوقت حیاتنی یا ناموسنی وقایه ایتمك کندی همتنه قالور، النـدن کلدیکی قدر هجومك دفعنه چالیشور. « اشته مدافعهٔ مشروعه دیدیکمز بوکبی حاللره مخصوصدر. وبوبابده حل اولنه‌جق مسائل بومدافعهٔ مشروعه‌نك حق طبیعی » یعنی ذاتی وخلقت انسانیه‌ده موجود بر حق « اولوب اولمدیغی وبوحق محدود » وبرقیدله مقید « ویا غیر محدود » ومطلق «اولوب اولمدیغی وبویله حیاتمز تهلکه‌ده اولنجه متجاوزك عمداً قتلنه قدر کیدلمك وبوکا مدافعهٔ مشروعه دینلمك جائز اولوب اولمیه‌جغی مسئله‌لری اولدیغندن بونلری بیلمك ایچون مدافعهٔ مشروعه حقنی خلاصة تعریف ایدملم: حق مدافعه Le droit de défence انسان کندی حیاتنی، صحتنی، عرضنی،

مالنی وناموسنی محافظه ایتمك ایچون قوانینه وتعبیر دیکرله حکومته مراجعته وقت اولمدیغی حالده کندی قوای جسمانیه‌سنی استعماله حقی اولمقدر ، شوراسی بیلنملیدرکه ناموس افعال جسمانیه ایله‌تهدیدایدلمش‌اولمایدر، یوقسه قول‌ایله‌اولورسه‌اولسون‌وقت‌مدافعه جائز دکلدر ، بوراده مشروعیتك موقوف علیهی بودر . ﴾ بو وجهله تجاوز وقوعنده ﴿ بوحق مدافعهٔ مشروعه Le droit de légitime défence یی استعمال هرکس ایچون مسلمدر ، حتی بو مدافعهٔ مشروعه حقی کندی نفسنه منحصر دکلدر ، بو کبی احوالده معاونت قصدیله اقرباسنه وسائر افراده دخی شامل اوله‌بیلور . ﴾ یعنی اقربا ویا سائره‌دن برینه بویله تجاوز وقوعنده معاونت جائزدر ؛ واقعا بو معاونت بروظیفه اولمدیغندن عدم اجراسندن طولایی کمسنه مسئول اولمز ، بلکه برحق اولدیغی ایچون استعمال ایتدیکی وقت اندن طولایی عتاب ایدلمز ، اوحالده کندیسی عادتا ضبطیه‌لك وحاکملك ایتمش اولور .

ع ١١٨ — ﴿ مدافعه مشروع اولمق ﴾ وحق مدافعه‌یی استعمال تجویز اولنمق ﴿ ایچون اوچ شرط واردر : برنجی شرط تجاوز ﴾ کندی تعبیرندن اکلاشلدیغی اوزره ﴿ ناحق اولملیدر . نه‌حبس ویا توقیفی امر ایدن براعلام یا مذکره ایله بیان اولنمامش ونه‌ده برحکومت مأموری طرفندن قانونه توفیقا اجرا ایدلمامش اولان تجاوز ناحقدر . بویله بیان واجرا اولنانلردن بشقه هردرلو تجاوز قوهٔ جسمانیه ایله دفع اولنه بیلور . ﴾

اما مثلا بر محکمه‌دن اخذ وتوقیفه دائر صادر اولان اعلامی اجرایه مأمور اولان ضابطان ونفراته قارشو مدافعه ومقابله‌ده بولنمق جائز دکلدر. ﴿ ایکنجی شرط: انسانك حیاتنه، صحتنه بر مخاطره کلمکسزین تجاوزدن قورتلمه ممکن اولاملیدر. ﴾ یعنی وقوعبولان تجاوزدن بلا مخاطره اجتناب ممکن اولاملی ومدافعهٔ مشروعه‌دن بشقه چاره بولنمامیلیدر. ﴿ اکر انسانه توجه ایدن دیکر طریقله قورتلمق ممکن اولور ایسه ارتق اکا مدافعه ومقابله بالمثل ایتمك جائز اولمز. ﴾ مثلا قاچمق ممکن ایکن قاچمیوبده مقابله ایتمك جائز دکلدر، وکذا تجاوز طبیعتیله مندفع اولورسه یعنی متجاوز غضب حالنده بر قاچ ضربه اجرا ایتدکدن صکره تجاوزدن فارغ اولورسه ارتق مدافعه‌یه محل قالمز، چونکه مدافعه چاره‌سزلکدن تجویز اولنمشیدی، بوصورتله تجاوز منقطع اولدقدن صکره مدافعه‌یه حاجت قالمیوب احقاق حق ایتدیرمك ایچون وقت مساعد اولمغله حکومته مراجعت اولنه‌بیلور؛ متجاوزك تجاوز وضربی ایله ناموسمه خلل کلدی دیه‌رك مقابله‌یه بر حق قزانیله‌مدقدن ماعدا حقیقتده بونکله ناموسه خلل کلمز، چونکه ضرب ایدن ادبسزلك ایتمش اولور، بالعکس متجاوزعلیه متجاوز ایله اوغراشور ایسه بوراسی مخل ناموس اولور؛ الحاصل بوکبی یرلرده مدافعه‌نك مشروع اولمسی ایچون تجاوزك غیر منقطع ومتوالی اولمسی لازم در. ﴿ اوچنجی شرط: مدافعه‌نك تجاوز ایله متناسب اولمسیدر یعنی تجاوزك دفعی ایچون لزومندن

لزومندن زیاده تدابیر ووسائط قویه استعمال اولنمامليدر . » اگر بوحد تجاوز اولنورسه مدافعه‌ده ایلروگیدلمش اولور . «مع مافیه تجاوزه قارشو اتخاذ ایدیله‌جك تدابیرك مقدارینی اولچوب بیچمك ولزومی درجه‌سنی تقدیر وتفریق ایتمك اکثریا پك گوچدر . » مثلا متجاوز علیه «واقعا متجاوز اوزریمه الیله هجوم ایتدی، لكن قوتلی اولدیغنه بناء بنی اولدیره‌جکنه وجداناً حکم ایتدمده قورقمدن سلاح ایله مدافعه‌یه مجبور اولدم» دیمك ممكن اولدیغی كبی بو مثللو سوزلرك واقعه مطابق اولمسیده محتملدر . اشته بونك ایچون ایش محکمه‌یه دوشنجه حقیقتی ظاهره اخراج وایوجه اثبات ایلك غایت مشکل اولور ؛ حاکملرده اکثریا مدافعه‌نك یولنده وبنابرین مشروع اولوب اولمدیغنی ومتجاوز علیه مدافعهٔ مشروعه حدینی تجاوز ایدوب ایتمدیگنی تعییندن عاجزقالورلر . بونك ایچون واضع قانونلر بویله تجاوزات متوالیه‌دن تحفظ ایچون اقتضا ایدن تدابیرك اجراسنده ولازم گلان وسائطك استعمالنده متجاوز علیهه برواسع میدان براقمغه مجبور اولمشلردر یعنی متجاوز علیهی بیگناه ودها زیاده شایان صحابت گوردکلرندن بونی التزامه مجبور اولمشلرده اومیدانی واسع ومحافظه حدودینك تعیینی متجاوز علیهك انصافنه براقشلر ودرجهٔ مشروعیتك تعیینی‌ده حکامك وجدانه ترك ایتمشلر یعنی قانونا صقی برحد تعیین ایده‌مامشلردر. بناء علیه وسائط مدافعه‌نك وسعتی وبونك صورت استعمالی حقوقه تعلق ایتمکدن زیاده اخلاقه متعلقدر ،

اویله ایسه مدافعه‌نك دخی حد مشروعنی تجاوز ایدوب ایتمدیکنی تقدیر ایتمك حکامك وجدانه وانصافنه حواله اولنور ، اولا استعمال تدابیرك درجه‌سی متجاوز علیهك محاکمه‌ده بونك تقدیری حکامك انصافنه حواله اولنمشدر . بوراسی هر نقدر انصاف ووجدانه ترك ایدلمش ایسه‌ده مطلق وغیر محدود دکلدر ، بوکبی احوالده حکامك اصل نظر اعتنایه الەجقلری شی متجاوزك تلفی عمداً ویا من غیر تعمد اولوب اولمدیغنی بیلمکدر ، چونکه چوق کره قتل من غیر تعمد واقع اولور یعنی متجاوز علیه متجاوزك کندوسنی اعدام ایده‌جکنه وانی کندیسی اعدام ایتمکسزین الندن قورتیله‌میه‌جغنه قناعت حاصل ایدرك متجاوزی عمدا قتل ایتمسی ممکن اولدیغی کبی متجاوز علیه اثنای مجادله‌ده سلاحنی قتل قصدی اولمقسزین قوللانور ایکن متجاوزی من غیر تعمد قتل ایتمسی چوق کره واقعدر ، اکر حاکملر باقوبده قتلك من غیر تعمد وقوعنه قانع اولورلر ایسه بوحالده فاعلی ذاتا معذوردر وبرده مدافعه‌ده بولندیغی جهتله برقاتدها معذور اولدیغندن بوراسی اسباب مخففه‌دن اولور . اکر قتل عمدا واقع اولمش ایسه اصل حل اولنه‌جق بیوك مسئله ظهور ایدرکه حیاتمز تهلکه‌ده ایکن تجاوزندن قورتلمق ایچون بشقه چاره اولمدیغی جهتله متجاوزی قتل درجه‌سنه قدر کیتمك جائزمیدر ؟ مسئله‌سیدر . قاعدهٔ کلیه درکه کرك حقوقجه وکرك اخلاقجه عمدا هتك بناء الله یعنی قتل نفس جائز دکلدر. علم اخلاق هیچ برحالده

انسانك بنی نوعندن برینی قتله حقی اولمسنی قبول ایتمز، هرنه حالده اولورسه اولسون هدم بناء الله جائز دکلدر دیر، چونکه اخلاق دائما ایولك ایتمکی امر ایدر وکوتولکدن منع ایلر، حتی کوتولك ایدنه کوتولك ایله مقابله ایتامکی و بالعکس ایولك ایله مقابله ایتمکی توصیه ایدر؛ چونکه علم اخلاق سراپا بر قاعدهٔ کلیه دیمکدرکه کافهٔ حرکات و سکناتده منفعت ذاتیه نقطهٔ نظرندن باقلیوب دائما اصول اخلاق قواعدینه رعایت ایدلمسنی کوسترر یعنی اصول اخلاق تعیین ایتدیکی وظائفی اجرا ایتمکی امر ایدر، انك نظرنده مدافعهٔ مشروعه بیله یوقدر. فقط علم حقوقجه اویله دکلدر، برکیمسه حیاتنی مخاطره‌ده کوررسه مدافعه‌یه حقی واردر. والحاصل متجاوز علیه بشقه چاره بوله‌میوبده متجاوزی قتل ایدرسه علم اخلاق نقطهٔ نظرندن غیر معافدر، هم متجاوز وهم متجاوز علیه مسئولدر، فقط مسئولیتلرینك درجه‌سی متفاوتدر؛ علم حقوق نقطهٔ نظرندن باقیلنجه بوشرائط ثلثه اجتماع ایتمش ایسه متجاوز علیه معافدر، بوندن طولایی مسئول اولمز وحقنده برکونه جزا ترتب ایتمز؛ یالکز قانون نفسنك مخاطره‌ده اولدیغنی، قتلدن بشقه چاره اولمدیغنی، تجاوزاتك متولیه ایدوکنی یعنی مدافعه‌نك مشروعیتنی تدقیق ایله امر ایدر، حاکملرکده بوبابده اصل دقت ایده‌جکی شیلر بونلردر، بوشرطلر موجود ایسه متجاوز علیه متجاوزی قتل ایتسه بیله اصلا جزایه مستحق اولمز.

فصل ثانی عشر

حق تملك و تصرف بیانندەدر

§ ۱۱۹ — ﴿ حق تملك و ﴾ تعبیر دیگرله ﴿حق تصرف انسانلرك Le droit de propriété ﴾ من حیث الانسانیه حائز اولدقلری طبیعی ﴿ حقوقلرینك اك مهملرندن ﴾ و بناء علیه دولتلرك قانون اساسیلر ایله تحت تأمینه المش اولدقلری حقوقدن ﴿ بریدر. بوراده علی العموم مال وملك ایله طریق استحصالندن Des biens en général et du mode de leur appropriation بحث اولنهجقدر: ذیروح اولان مخلوقاتك جملەسی طبیعتك سوقیله و یاخود فکر وملاحظه ایله کندی خلقتلرینه مواقق مقصدلرك استحصالنه چالیشور؛ ﴾ حیات و صحتلری وتمامیت وجودلری نیه متوقف ایسه انی اله کچورمکه غیرت ایدرلر، مثلا ﴿ کرك انسان وکرك حیوان اچیقنجه یمك یر، صوصاینجه صو ایچر، اوشورسه صیجاق یر ارار؛ بومقوله شیلری سائقهٔ طبیعتله و بعض کرەده ملاحظه اوزرینه یاپار ؛ ﴾ مخلوقات ذوی الارواحدن نوع شریف انسان بومقوله احوالده یالکز سائقهٔ طبیعتی رهنمای حرکت ودستور العمل طوتمزده اکثریا فکر وملا- حظه اوزرینه حرکت ایدر، وهرنەیی ارزو ایدر ایسه آنی اجرایه. ونیه محتاج ایسه آنی استحصاله بذل مقدرت ایلر، حیوا- نات سائره ایسه بویله فکر وملاحظه ایدەمیوب بوکبی احتیاجاتنی

سوق طبیعتله ونادراً ملاحظه اوزرینه اجرا ایدر. جمله مخلوقاتك هر نوعنده کوریلان استعداد انك بر مقصــد اوزرینه یرادلدیغنی کوسترر؛ نوع شریف (انسانکه جمله‌نك ممتازیدر و بونده مخلوقاتده متفرقا واجزاءً موجود اولان) قوی وحــواس وکمالات روحانیه وجسمانیه برصورت منتظمــه‌ده (مجتمعا و بعضا کلیا موجــود اولور (قوای روحانیه کلیا موجــوددر وفقط قوای جسمانیه بویله دکلدر، چونکه انسان ارســلان وفیل قدر قوتلی دکلدر، لکن بونلره قوای روحانیه‌سیله غلبه ایدر)، انســانده کائناتك انتظامنده برتناسب و براتحاد و برهم اهنلکك مقصدینی ایفــا ایدر یعنی موجوداتی بر زنجیر فرض ایتســه‌ك انســانده انك بر خلقه‌سی وبر ساعت فرض ایتسه‌ك انســانده انك بر چرخی مثابه‌سنده‌در، بالجمله ذیروح مخلوقاتك حیــاتلری بونده‌کی متفاوت خلقه‌لر وچرخلر کبیدر، انسانك اهمیتی بونلرجه دهــا زیاده‌در، انسان بونلرك دها مکملیدر وکائناتك اك مهم بر التیدر وحتی بعضا انســان حیواناتك واسطة العقــدی اولور، چونکه انسان قوایِ عقلیه‌سنك ممتاز اولمسی جهتیله جمله‌ســنه حکومت و غلبه ایدر؛ اشته کرك انسانلر وکرك عموم حیوانات و موجودات سائره مادامکه موجوددر مطلوب الهیــدر، بونلرك هپسی بردن کائنات دنیلان شیئی تشکیل ایدرلر، هرنقدر بقالری محدود ایسه‌ده ینه بقالری مطلوب الهیــدر ومادامکه بوراسی تسلیم اولنیور بقالری اسبابنی تملك ایتملری دخی مطلوب الهی اولدیغی) الشیء اذا ثبت یثبت بجمیع لوازمه یعنی برشی ثابت اولنجه جمیع

لوازمیله ثابت اولور ﴾ قاعدهٔ کلیه‌سنه بناء ﴿ تسلیم اولنمليدر . ﴾

§ ١٢٠ — ﴿ انســانك حیوانات سائره‌نککیلردن ممتــاز اولان حواس وقواســنه نظرا مقصدی دخی جمله‌نکندن واسع اولمق مقتضیدر ؛ بناء علیه تملك حقی دخی انســانده سائرلرندن دها زیاده واسعدر . ﴾ یعنی مثلا حیوانات ســائره‌نك حق تملکی برایســه انسانککی بش اولملیــدر . ﴿ فقط بوندن « انســانك حصول مقاصدیچون سائر ذیروحلرك مقاصدینك فداسی واحماسی لازمدر » نتیجه‌سنی چیقارماملیدر . الحاصــل انســانك بقاسی مطلوبدر ، انســانده کائنات زنجیرندن برخلقه‌در ، کندی بقاسی اسبابنی استمکه حقی اولدیغی کبی دیکر خلقــه‌لرکده بویله حقی واردر ، شوقدرکه انسانککی واسعدر ؛ فقط کندینککنی استحصال ایچون غیرککنی فدا ایتماملیدر ، هر نره‌ده‌که کندینك مقصــدیله مادوننده‌کی مخلوقاتك مقصدلری بیننده اتحاد کورینور ایسه اکا رعایت ایتملی واختلاف کورینورســه اندن اجتناب ایتملیدر . ﴾ واقعا انســانده سائر اجزای کائنــات ایله تناسب وهم اهنکلك مقصــدیده اولدیغندن بومقصــده‌ده رعایت ایتملی ویالکز کندی منفعتنی دوشنمیوب ســائر حیوانات ونباتاتی وحتی جماداتی دخی نظر اعتباره الملی وانلرك خلقتلرنده‌کی مقصدی اخلال ایتماملیدر ؛ کندی مقصدینك استحصالیچون سائر حیوانات ونباتاتی بردرجه‌یه قدر اخلاله مثلا حیواناتی نقلیات وزراعت وصــنایعده استخدامه وبونلرك سود ویوك وتوی کبی زوائدندن وحتی جلود ولحومندن

بردرجه‌یه قدر حقی وارایسه‌ده مقاصد انسانیه ایچون غیرك مقصدینی کلیا امحایه قالقماملیدر ؛ نته‌کیم بر خانه‌ده‌کی پدر خانه خلقنك منافعنی بردرجه‌یه قدر کندی منافعنه فدا ایده‌بیلور ایسه‌ده هیچ بر وقت کندی منفعتیچون بونلرك منافعنی امحا ایده‌مز ، امحا ایتدیکی ویاخود یالکز کندینی دوشندیکی تقدیرده او خانه‌ده انتظام قالمزده کندوسیده راحتسز اولور ؛ بو سببدن انسان لزوم قوی اولمدقجه حیوانات ونباتات وسائر مخلوقاتك منافع ومقاصدینه تجاوز ایتماملیدر ، چونکه بالاده‌کی فرضمزه کوره ساعتك وجودندن مقصد یالکز بر چرخی دکلدر ، بو چرخك وجودی دخی هیئت مجموعه‌نك وجودینه متوقفدر ؛ کذلك انسان آج قالدیغی وقت برحیوان تلف ایدوب اکل ایده‌بیلور ایسه‌ده برحیوانی آج دکل ایکن تلف ویا سائر صورتله لزوم قویسی یوغیکن اضرار ایتماملیدر ، ازجمله لزومی اولمدیغی حالده آوه کیتاملی وبیهوده یره ویا صرف کندی کیفیچون حیوانلری تلف ایتماملی ویالکز کندینه لزومی قدرینی صید ایتملی وبوندن زیاده‌سنی تلف ایتمدکدن بشقه الندن کلورسه انلرك مقصدلرینی ترویجه دخی چالشملیدر .

§ ١٢١ — « حق بوقاعدهٔ کلیه‌یه » ومطالعاته « بناء » بعض حکما « حیوانلرك اتلرینی یمك ایچون بونلرك ذبح وتلفنه انسانلرك حقی اولمدیغنه ذاهب اولدیلر ؛ حکما دیرکه » بو حقی اثبات ایتمك براز مشکلدر ، انسانلر بویله شیلره عقللری

۲۲۸ ایرمزدن اول باشلامشلر وبویله‌جه بینلرنده عادت اولمش قالمشدر ؛ واقعا اوللری انسانلر وحشت حالنده حق وباطلی فرق ایتمزلر ودفع حوایج ضروریه ایچون کندیلرندن ضعیف بر مخلوق بولدقلری کبی بوغاز. لیوب یرلرایدی؛ اوزاغه گیتمیه‌لم، الیوم بیله حبش اهالیسی اکثریا لحوم حیواناتی چیك اولدیغی حالده یرلر، پشورمزلر، اوروپا حکمدارلرندن بری ایکی وحشی طوتدیروب تربیه ایچون جلب ایتمشیدی، بووحشیلر حیواناتی چیك چیك یرلر ایمش ، صکره تربیه‌لنوب اوکرنمشلردر ؛ الحاصل مادامکه کافهٔ مخلوقاتی الله یراتمشــدر واره‌لرنده تناسب واردر وهر برینك مقصدلری واردر و بونلرك دائره‌سی بشقــه. سنك حقنه تجاوز ایتمامك ایله محدوددر حیوانلری کسمامایدر.» شو قدرکه صکره بعض حکما حیوانلری کسمکی رأی ایتمشلردر، لکن اثباتی مشــکلدر: بونلردن بعضیلر دیدی‌که «بوده مطلوب الهیدر، بوحرکت انسانك ترکیبی و خلقتی لوازمندندر ؛ چونکه مجموع حیواناتك دیشلری ایکی درلودر ، ایکی درلو حــیوانات واردر، برینــه آکل اللحم یاخود کوشتخوار و اوبرنیــده آکل الحشایش یاخود کیاهخوار دینور؛ ات یيانلرك دیشلرینك شکلی بشقه‌در، اوت ییانلرك دیشلرینککیده بشقه‌در ﴾ الله هر برینــه کندینــه مخصوص برنوع دیش ویرمشدر، ﴿ انسانلرده ایســه ایکی درلو دیشدنده یعنی هم اوت یمکه و همده درت کوشــه‌لی اوله‌رق ات یمکه مخصوص دیشلر واردر ؛ مادامکه انســانده بو ایکی درلو دیشلر واردر مطلقا اتده یمك ایچون یرادلمشــدر ﴾

يعنی بو آلاته نظرا الله بزه هم اوت و همده ات يمكی جائز كور-
مشدر. » ﴿ فقط بعضيلر بونيده جرح ايدرلر ، حتی
« برقانون طبيعی واردر ، وقتيله بيلمه‌رك اتِ يمكه باشلاديغمزدن
ديشلرمز اتِ ييه‌جك شكله كيرمشدر » ديمشلردر. ﴾
انسانك حيوانلری اكل ايتمكه حقی اولديغنی اثبات
ايچون بعض حكما « بوعالمه نظر اولنديغی وقت كوريلور.
كه هر فرد بشقه‌سنك بقاسنی دوشنميوب كندی منفعتنی
دوشنور ، ديكرلرينك حقوقنه اصلا باقمز ؛ مثلا دكزده‌كی
بالقلره باقلدقده كوريلور كه بيوكلری كوچكلرينی اكل وبلع
ايدرلر ، قره‌ده بولنان حيوانلرده بويله در ، ضعيف وكوچك
حيوانلره تصادف ايدرلر ايسه تلف ايلرلر ، حتی اغاجلرده بيله
بوقاعده جاريدر ، بيوك اغاج اطرافنده بولنان كوچك اغاجلرك
بيومسنه ونشو ونماسنه مانع اولور؛ حاصلی دائما قويلر ضعيفلری
كندی منفعتلرينه فدا ايتمكده درلر ؛ اشته بو قاعده انسانده دخی
جاريدر » ديمشلر ايسه‌ده بوكاده جواب ويره‌يورلرده « جبر هيچ
بر وقت بر حق توليد ايتمز » دييورلر. الحاصل بومسئله‌ده چوق
اختلافلر واردر. حكمادن قطع نظر ﴿اشته بوحكمته مبنی بعض
مذهبلرده حيوان ذبح واكلی كليا حرامدر ، ازجمله هندده بويله
مذهب اربابی الی يومنه هذا موجوددر. بعض طائفه‌لرده مخل
صحتدر ديه‌رك ات اكلنی تجويز ايتمزلر وبعض اقوام دخی مخل
صحت دكلدر ديو اكلنده بأس كورمامشلردر. ﴾ بو كبی فكرلرده

اقلیمك وهوانك تأثیر کلیسی واردر ، شویله که حیوان اتی یمك استیمان طائفه‌لر صیجاق مملکتلرده اولنلردر ، بوده بولندقلری مملکتلرك مزاجی اقتضاسندندر ، اویله یرلرده انسانلر ازیرلو وانلرك طبیعتی اغذیهٔ نباتیه‌یه اغذیهٔ حیوانیه‌دن زیاده میل ایدر؛) اکر انلر صغوق مملکتلرده اولسه‌لرایدی بوذهابده بولنمزلرایدی، دیمك اولورکه اوکبی ادملر حقیقت نقطه‌سندن عموم نوع بشرك منافعنی ملاحظه ایتمیوب یالکز کندی حاللرینی مقایسه ایدرك بویله برفکرده بولنمشلردر. (بوهندیلر مثللولرك خلافنه کیدن طائفه‌لره کوره) وعلی الخصوص صغوق مملکتلر اهالیسنجه (ات یمك برضرورت حالنه) وعادتا برطبیعت ثانیه حکمنه (کیرمش اولدیغندن بونی ترك ایتمك مشکل وبلکه ناقابلدر .)

§ ۱۲۲ — اشته انسانلرك منافعی ایله حیوانلرك منافعی بینی تألیف اولنه‌بیلور ایسه دائما اکا رعایت ایتملیدر ؛ (انسانلرك وجودلریله حیوانلرك وجودلرینك بینی تألیف ایدلمك استنیلور ایسه حیوانلرك خلقتلرینه مناسب معامله ایتمك بلاشبهه لازمدر ؛) حیواناته سوء معامله‌یی روا کورمیوب بونلره‌ده حسن معامله ایتملیدر ؛ چونکه (بونلرده حساسدر ، بونلرده لذائذی، شدائدی تمیزه مالکدر .) حیوانلردن بشقه نباتاته دخی حسن معامله‌ده بولنملیدر ، چونکه کافهٔ مخلوقات یکدیکرندن ایرلیوب برسلسله اوزره کیدر ؛ معدنیات ایله نباتات ونباتات ایله حیوانات بیننده قطعی برحد فاصل یوقدر ؛ اوت ! موالیدثلث

یکدیکرندن ایرلمزلر ، اولا جماداتدن باشلار ، کیدرك نباتاته واریلور ، صکره حیواناته واریلور ، ارهلرنده تمییز ایدلمیان شیلر واردر . الحاصل حس صاحبی اولنلره کندیلرینه مناسب صورتده معاملهده بولنملیدر . « اشته بوملاحظات حکمیهیه مبنی متمدن طائفه بویله حیواناته ضمننده برفائده اولمیهرق تعذیب ایتدیرمز ، عندلرنده قوچ دوکوشی ممنوعدر ، برحیوانه تحملندن زیاده یوك یوکلتمك جائز دکلدر . » حتی بعض ممالکده حیواناته تجاوز ایدنلره قانونا مجازات ایدرلر ؛ مثلا بری استعمال ایتدیکی حیوانی لزومندن زیاده یورار ویا اکا حدندن زیاده یوك تحمیل ایدر ویاخود انی چوق یوریدر ویا ضرب وجرح ایدرسه محاکمه اولنهرق حقنده جزا ترتیب اولنور. بعض اشخاص مجرد اکلنجه اولمق اوزره حیوانلری بربریله دوکوشدیروب سیر ایدهیورلر ، بو حرکت عادتا غدارلق وقواعد اخلاق وحقوقه مغایردر ، بونده اصلا برکونه فائده ملحوظ اولمیوب یالکز معناسز تفاخردن عبارت قالور ، حالبوکه انسانك وظیفهسی حیوانلر طبعا منازعه ومعارضه ایدهجك اولسه بیله انلری بوحالدن منع ایتمکدر ؛ انسانلر کندیلرینی حیوانلرك بیوکی وعقللوسی وحتی نوع شریفی عد ایدرلر ایکن بویله برحرکتده بولنملری نصل تجویز اولنهبیلور ؟ برپدر ایکی چوجغنك مضاربه ایتملرینه راضی اولمیهجغی کبی انسانلرده حیوانلرك بوحالنه راضی اولماملیدر ؛ بوعادت اسپانیاده حالا موجوددر ، اوراده طانهلری دوکوشدیررلر ، قارشولرینه

کچرلرده عادتا تیاتروکبی سیر ایدرلر ! اسکی رومالیلرده دخی کوله‌لرینی ویاخود قتله مستحق اولان جانیلری یرتجی حیوانلر ایله دوکوشدیررلر وکندیلری سیر ایدوب اکلنیرلر ایدی . اشته بوکبی احواله نفرت ایله نظر اولنور ، بونلر کرك اخلاقجه وکرك حقوقجه غایت مذمومدر .

§ ۱۲۳ — بالاده عرض اولنان تفصیلاته نظرا انسانك مقصدی سائر مخلوقاتك مقصدندن بیوك اولدیغی اکلاشلمشدر . بناء علیه « کرهٔ ارض اوزرنده انسانك ایشنه یرایه بیله‌جك هردرلو اشیا وقوانك کافه‌سی هیئت مجموعه‌سی اعتباریله نوع انسان ایچون برملك مشترکدر . خلقت انسانیه‌نك درجهٔ طبیعیه‌سنه نظرا بوحق اعتباری برشی دکلدر » وبالعکس حقیقی وطبیعیدر . مادامکه خالق بزم ایچون برطاقم مقاصد تعیین ایتمش وبزی برچوق شیلره محتاج ایلمش ومادامکه کرهٔ ارض اوزرنده بولندیغمز حالده محتاج اولدیغمز شیلر اوراده موجوددر انلره مالك اولمقلغمز طبیعت اقتضاسندندر ؛ نته‌کیم آج وصوسز برکیمسه براوطه‌ده قپالو قالور واوراده اتمك وصو بولنور ایسه بونلری ییوب ایچمکه اول کیمسه‌نك حقی اولور . « بو ملك مشترك اوزرنده » خلقت انسانیه‌نك درجهٔ طبیعیه‌سنه کوره مختلف صورتده و « مختلف درجه‌ده تملك واقع اولور، یعنی هر انسان حاللرینه کوره بوملك مشترکدن حصه دار اولور . » مثلا بری اراضی‌یی قابل زراعت بر حاله

كتورر ، ديكريده برطاقم اغاجلرى كسر وياطاشلرى طوپلرده بر كابه‌جك يپـار ، وآخر بريده اقرباسندن برينك وفاتيله حسب الوراثه اكا خلف اوله‌رق مالنى آلور وياخود بشقه بر شخص كندوسنه برشى هبه ايدر؛ الحاصل بونلر اول اراضى‌يه، آغاجلره، كلبه‌يه، ماله واشيـايه بو صورتلرله مالك اولورلر ؛ اشته مختلف صورتلر (مختلف صورتده) ديدكمز بواسباب تملكدن عبـارتدر. كذلك «هر فردك كنديـنه مخصـوص حق تملكى اولديغى كبى بر فامليـانك ، بر قبيله‌نك ، بر هيئت اجتمـاعيه‌نك ، بر نسلك والحاصل عموم نوع بشرك حقى اوله‌بيلور؛ اشته مختلف درجه» ده «بونلردن عبارتدر .» مملكتلره ، «اراضى‌يه ومياهه متصرف اولمق جمعيت انسـانيه‌نك بو مختلف درجه‌لرينه وسطع كره‌نك شكلنه كوره واقع اولور : مثلا جزيره‌ده اولان انسـانلر بشقه درلو وقره‌ده ساكن اولنلر بشقه درلو تصرف ايدرلر .» كرهٔ ارضك سطحى جغرافيون عندنده بشه تقسيم اولنمشدركه اوروپا، اسيا، افريقا، آمريقاواوستراليا قطعه‌لريدر؛ لكن «علماى حقوق سطح كره‌يى عموميتى اعتباريله اوچ بيوك قسمه تقسيم ايدرلر : برنجيسى اسكى دنيا Le vieux continent دوركه اوروپا واسيا وافريقايى شاملدر ، ايكنجيسى يكى دنيا Le nouveau contient دنيلان امريقادر واوچنجيسى اوسـتراليا L'Australie وتعبير آخرله فلمنك جديد وياخـود جزاير بحر محيط دنيـلاندر . بواوچ قسمدن هر برنده سـاكن اولنلر ديكر قسمره تجاوز ايتامليدر.

عموما دکزلر و بونلره منصب اولان بیوك نهرلر ﴾ دنیانك اشبو قطعات واقسام جسیمه‌سنی یکدیکره ربط وایصال ایله عموم ایچون ﴿واسطهٔ اختلاط اولدیغندن عموم نوع بشرك ملك مشترکیدر.﴾ بوصورتله عموم انسانلرك دکزلرده حقی اولمغله دکزلر هیچ بروقت برهیئت اجتماعیه‌نك ملکی اوله‌مز. قره‌لرده حدود طبیعیه ارانمق لازم کلسه اوراده حدود طبیعیه نهرلر وایرمقلر دکلدر بلکه بونلرك منبعلری اولان طاغلر اك زیاده غیر متبدل اولان حدوددر.

§ ١٢٤ — ﴾ ملکك تقسیمی La division des biens :

ملك اعتبارات مختلفه‌یه کوره برقاچ درلو تقسیم اولنه‌بیلور: تقسیم اوله کوره ملك ایکی قسم اولوب بری ملك معنوی Les biens spirituels ودیکری ملك مادی Les biens maté-riels در؛ ملك معنوی خارجده وجودی اولمیوب امور معنویه‌دن اولان شیلردر، مثلا حق تألیف وحق اختراع کبی؛ ملك مادی محسوس اولان شیلردر، عقار وحیوان ومتاع ونقد کبی؛ ملك مادی مرور زمانله اسکیر، محو اولور؛ ملك معنوی نقدر زمان کچرسه کچسون مستهلك اولمز، بالعکس دها زیاده قیمتلنور. تقسیم ثانی‌یه کوره ملك ینه ایکی قسم اولوب بری منقول Les biens meubles ودیکری غیرمنقول Les biens immeub-les در ؛ منقول بر محلدن محل اخره نقلی قابل اولان شیدرکه نقود وعروضه و حیوانات ومکیلات و موزوناته شامل اولور؛

غیرمنقول محل آخره نقلی قابل اولمیاندر، خانه و اراضی کبی؛ بوقاعده‌نك مستثناسی اوله‌رق بعض شیلر منقول ایکن غیرمنقوله مربوطیتی جهتیله غیرمنقول عد اولنور، برچفتلکده بولنان تیمور باش حیوانات کبی؛ ﴾ کذلك بعضا منقول شیلرده اهمیتنه بناء غیرمنقول معامله‌سی اجرا اولنور، مراکب بحریه کبی. ﴿تقسیم ثالثه‌کوره ملك کذلك ایکی‌یه منقسم اولوب برینه عین Les biens non fongibles ودیکرینه دین Les biens fongibles دینور (یاخود دینه بیلور)؛ عین معین ومشخص اولان شیدر، برخانه، برآت و برکتاب کبی؛ دین غیرك ذمتنده بولنان شیدر، کرك اقچه اولسون وکرك سائره اولسون. ﴾

§ ١٢٥ — ﴿ ملکك ماهیتی: ملك مادی‌یه متعلق اولان حق «برشخص طبیعی ویا معنوینك ملك مادی‌یی تحصیل و محافظه واستعمال و آخره ترك وتلف ایده‌بیلمکه اولان اقتدارینك هیئت مجموعه‌سیدر» دیو تعریف اولنه‌بیلور. بوملك دیدیکمز شی امور مادیه‌ده شخصیت انسانیه‌نك ظلی ویا عکسی و یا لوازمندندر. یعنی انساندن غیرمنفکدر، اکر انساندن آیریله‌جق اولسه شخصیت انسانیه‌ده قالمز؛ کراتله سبق ایتدیکی وجهله انسان حیاتنی، صحتنی، وتمامیت وجودینی محافظه‌یه حقل ومجبوردر، بوحق و بورج انجق ملك ایله استیفا وایفا اولنه‌بیلور، اویله ایسه بوحق ملکیت دخی انسانك بر لازمهٔ ممتنع الانفکاکیدر. انسان برشخص فرد، قائم بالذاتدر وبرنفس ناطقه صاحبیدر.

مادامکه انسان بر شخص فرددر، قائم بالذاتدر کندی شخصیله بعض اشیای مادیه بیننده برمناسبت تأسیسنه حقی واردر. اومنا. سبت دخی « بوشی بنمدر » دیمکدر یعنی بن اکا مربوطم، او بکا مربوطدر؛ یعنی بیزده مناسبت واردر دیه‌بیلور. انسان برشخص فرددر دیدك، بو شخصیت فردیه‌سی بر ملك شخصیسی اولمسنی وتعیین دیکرله ملك خصوصی صاحبی اولمسنی انتاج ایدر. دیمك که ملکك سبب وجودی شخصیتدر. شخصیت تسلیم اولنجه ملکده تسلیم اولنمیدر؛ بوراسی متفق علیهدر. بعض غریب مذهبلر بونك خلافنی التزام ایتمشلردر و بعض طائفه‌لر بوجهتله اومذهبلره تابع اولمشلردر؛ اومذهبلرده طبیعیون و وحدت وجود ﴿ه قائل اولنلرك ﴿مذهبلریدر. بونلر « انسانده شخصیت خصوصیه وفردیه یوقدر ونفس ناطقه ترکیب طبیعینك برنتیجه‌سیدر یعنی انسانك خلقتك برنتیجه‌سیدر وروح عالمك برجزئی و برظهور وطلوع سریع الزوالیدر؛ شخصیت یوقدرکه ملکیت اولسون، چونکه برادمده نفس ناطقه متشخص اولمیجه اول ادمك ملکه تصرفی لازم کلمز؛ مادامکه انسانلرك روحلری برکلك جزئیدر ماللریده برکلك جزئی اولملیدر یعنی روح جمله افراد بیننده مشترك اولدیغی کبی مالده مشترك اولسون » دیرلر ده ملك اصولنی قبول ایتمزلر و انسانلرك عمومی شرکت اوزره یشاملرینی ترویج ایدرلر. ﴾ بو مذهبلرك خطاسی ظاهردر: اکر انسان یوم جدید و رزق جدید دیه‌رك احتیاجات

حاضره‌سنك دفعنه چالشوب مستقبلنی دوشنمز و یالکز زمان حاله باقوب اختیارلغنی اصلا تفکر ایتمز وکندندن بشقه کیمسه‌لرك نظر اعتباره المز برحیوان اولیدی وحرکاتنده دخی فاعل مختار اولمیوب برقوهٔ عمومیه‌نك النده بر آلت عمیا کبی بولنیدی اولوقت ملك دخی لازم اولمدیغنی تسلیم ایدر ایدك ، لکن مادامکه اویله دکلدر یعنی آتیسنی دوشنور وفاعل مختاردر بهمه‌حال ملك صاحبی اولمسی لازم کلور. تاریخدنده اکلاشیلورکه برقومده معرفت نفس وحرکاتنده فاعل مختارلق نه‌درجه توسع ایتمش ایسه اوقوم بیننده بوحق تملك دخی اودرجه توسع ایلمشدر . انسان حق تملکه نائل اولمقله برابر نوعیتدن ایرلمش وانسانیتدن چیقمش اولمز ، ینه انساندر وعموم انسانلرك منفعتی ایچون چالیشور . بلکه انسانك بوتملك حقی تسلیم‌ایدیلورسه نوعیتك سبب قوام وبقاسی اولور ، چونکه بوحق تملك افرادك وعائله‌لرك وقبیله‌لرك وبلکه عموم هیئت اجتماعیه‌لرك اصلاح حالنه دائر اوله‌جق قواعد واصوله تابعدر ، بوحق انلرك صلاح حالنه موافق اوله‌جق اصول دائره‌سنده ویرلمشدر . اما ﴿ بو ﴾ مذهبلر حکمنجه حرکت اولنه‌جغی ﴿ صورتده انسانلر بر آلت عمیا کبی حرکت ایدر برحیوان اولمق لازم کلور وبونك رفاه حاله سوء تأثیری اولور . ﴾

﴿ ١٢٦ ﴾ — ﴿ ملکك مقصدی :Le but de la propriété

اشیای مادیه‌یی قبضهٔ تصرفنه المسی عملیدر. بو عمل بعضکره ساده وسطحی اوله‌بیلور وبعضکره زحمت وتکلف ایله اوله‌بیلور؛ بو عمل بعضکره مشترکا اوله‌بیلور وبعضکره منفــردا اوله‌بیلــور. بو صــایدیغمز شیلرکه مالکك مختلف منشألریدر، بونلری حق تملکك اسبابی ایله قارشدیرماملیدر؛ یعنی ملك بشقه وحق تملك یعنی بونمدر دیمك حقی بشقه‌در؛ حق تملك دیمك «شو شی بنمدر» دیه‌نك حکمتی، سندی، مبنی علیهیدر. واقعا انسان ــ النه کچدیکی کبی ــ ملکه متصرف اولمغه حق واردر، بوحق طبیعتی اقتضا۔ سندندر، اکر بو حقی سلب ایده‌جك اولسه‌ق کندینك وجودی قالمز. مادامکه موجودات ســائره‌یه قارشو کندنده برشخصــیت واردر وبر استقلال واردر ملکه متصرف اولاغه حقی دخی وار۔ در، کندینك طبیعتی و شخصیتی کندینه بو حق ویرر، بوراسی مسلمدر: فقط حقی واحتیــاجی واردر دیو هر کوردیکی شیئی الهمز، بونك شرائطی واردر ﴿ اول شرطلره رعایت ایتمــك لازم کلور. ﴿اساسا حقی وار ایسه‌ده بوحق هر احتیاجی اولدیغی شیئه تصرفی مستلزم اولمز. بوحق تملك هیئت اجتماعیه طرفندن تصدیق اولنملیدر یعنی آنك تصدیقنه محتاجدر. اشته بوسببه مبنی بر انسان مجرد کندی مزاجنه، طبیعتنه، احتیاج شخصیسنه استنادا ملك معروف ادعاسنه قالقیشه‌مز؛ بو ملك بنمدر دیمك ایچــون بعض شرائطی یرینه کتورملیدر. برده دنیــاده هر حق بر وظیفــه اوزرینه مبنیدر، بو بر قاعدهٔ کلیه‌در؛ بو حق دخی بر وظیفه اوزرینه

منبــدر ، يعنى بو تصرف املاك حقنــده دخى بر وظيفه‌سى واردر ، صاحبى بو وظيفه‌يى ايفا ايدوب ايتمديكنه باقليدر ، بو حق و وظيفــه لازم وملزوم قيلندندر ﴾ كه يكديكرندن اصــلا منفك اولمز . بو قاعــده‌يه مبنيــدر كه فقير اولان ادمك ايچنده ياشــاديغى هيئت اجتماعيه‌دن نفقه استمكه حقى واردر ؛ فقط بوكا مقابل هيئتكده كنندندن اسباب معيشت استحصــالنه چالشمغى استمكه حقى واردر، بوده اول ادمك وظيفسيدر ؛ مكركه اختيار-لق وخسته‌لق مثللو اراده‌ســنك خارجنده بعض موانعدن ناشى اسباب معيشتى تحصيله مقتدر اولميه ، بو حالده او موانع زائل اولنجه‌يه قدر هيئتدن معاونت طلب ايده‌بياور وهيئتــده بويله بر طلبى اسعافه مجبور اولور .

﴿ ١٢٨ — ﴿ تحصــيل ملكك طريقــلرى (يعنى اســباب تملك) Les formes ou modes d'acquisitions de la propriété حق تملك هيئت اجتماعيــه‌نك تصديقنه محتاجــدر ديمش وبونك بعض شرائطى اولديغنى افاده ايتمش ايدك (﴿١٢٧). بو شرطلر ندر؟ تحصيل ملكك طريقلرى وحق تملكك شرائطى متعددويك مختلفــدر . هرقوم (اهالى Peuple) ك حال عقلى واخــلاقى وسياسيسنه كوره بالطبع تخلف ايدر . اســكى زمانده تحصــيل ملكك بعض طريقلرى وار ايدى كه انلر بزم زمانمزده ملغاردر . ازجمله بريسى تيمار وزعامت اصولى Le régime féodal ايدى ﴾ كه اوروپانك بعض حكمداران عتيقه‌سى طرفندن فتح اولنان ممــالك

واراضیدن برر مقدارینك حق تصرف وحكومتی محاربانده بولنان طوائف عسكريه رؤساسنه اعطا قلنه‌رق حاصل اولمشیدی. بو تیمار وزعامتلر عادتا دره‌بكلكلری شكلنده برنوع ايالات والويهٔ ممتازه وكوچك حكومتلر ايدی . اليوم اوروپا اصیلزادكانی دنیلانلردن سلسلهٔ نسبلری حكمدارانه واصل اولمیانلر یا اوكبی تیمار وزعامت اصحابنك وياخود حد ذاتنده بونلردن اولمدیغی حالده امر اعتباری اوله‌رق بونلرك پايه ورتبه‌لرینه چیقاریلنلرك اولاد واعقابیدر . ﴿ تحصیل ملكك حالا مستعمل ومرعی اولان طریقلرینك باشلوجه‌لری بشدر : برنجیسی استیلا L'occupation درکه مالكی اولمیان برمباح شیئی اله كچورمكدر (مجله، ١٢٤٨) . صاحبسز برملك بولوب واكا وضع يد ايدوبده بونمدر ديو تصرف ایتمك حقنه استیلا دیرلر، بوكا حق تقدم دخی دينه بيلور . ایكنجیسی سعی وعمل Le travail et la spécification درکه ایشلیوب قزانمق طریقیدر . اوچنجیسی مقاوله Le contrat درکه نه استیلا ونه‌ده سعی وعمل سبق ایتمه‌رك یالكز مالك سابقك بیع وهبه‌كبی برصورتله ملكی آخره نقل وترك ایتمسی طریقیدر . دردنجیسی قانون La loi elle-même درکه ارث كبی بركمسنه‌نك دیكره قانونا خلف اولمسی طریقیدر . بو صايديغمز شيلر ایكی‌یه تقسیم اولنه بیلور ، شویله‌كه استیلا وتقدم ايله سعی وعمل طرق شخصیه‌دندر، مقاوله ايله قانون طرق اجتماعیه‌دندر. استیلا وتقدم ایكی‌درلودر، بری فردك ودیكری هيئتك وضع‌يد ایتمسیله اولور ؛

اكر بوندن برنسل یا قومك هجرتله كلوب مسكون اولميان برمحلی ضبط وصكره بينلرنده تقسيم ايتمسی صورتی اكلاشيلورسه بوطريق طرق قديمه‌نك الك اسكيسيدر وبونده هرفردك حق ملكيتنك منبعی استيلااولميوب بلكه برحكومت عموميه Une autorité commune طرفندن يابلمش توزيع وتخصيص La distribution ou l'assignation در؛ انسانلر ابتداء حاللرنده تحصيل ملك طريقلرندن استيلا وتقدمه رغبت ايتمشلردر . سعی وعمل ايكنجی درجه‌ده استيلادن صكره تحصيل ملك ايچون طريق اتخاذ اولنمشدر؛ سعی وعمل طريقی انسان ايله اشيا بيننده دها قوی رابطه‌در » يعنی انسانك بوطريق ايله قزانديغی شيئه نمدر ديكه دهازياده حقی واردر . «مقاوله وقانون طريقلرينه‌كلنجه بونلرده اوته‌دنبرو معلوم ومتداولدر؛ فقط هيئات مدنيه‌نك ترقياتی حسبيله تحصيل املاك طريقلرينك الك مهمی اولمشدر؛ بوايكی طريقك اهميتی اهميت اجتماعيه ايله متناسبدر؛ انسانلر بيننده رضای طرفين ايله عقد اولنان مقاولاتك ملكك تحصيلنده وصكره بونك كيف مايشاء ترتيبنده تأثيركليسی واردر . »

﴿ ١٢٩ — ﴾ حق استيلايه دائر بعض مطالعات :

صاحبسز اولان ملكك استيلاسی اوته‌دنبرو تصرف حقنی ويرر برسند اتخاذ اولنمشدر . روما ارباب حقوقيده بونی قبول وبونی تماميله عقل وحكمته موافقدر ظن ايتمشلر وبونلودنصكره كلان ارباب حقوق دخی بورأيده بولنمشلر ايدی . لكن صكره‌لری

رأى دكشــدى . متأخرين وباخصوص اوچ عصردن برو كلان علما بو رأيك مجروح اولديغنى وبوطريقك معقــول برطريق اولمديغنى بيان واثبات ايتــديلر : بونلره كوره اســتيلا طريقى يعنى اشخاصك بويولده حركات خصوصــيه‌لرى برحق تشــكيل ايده‌مز، بو برحق تملك وصحيح دكلدر؛ واقعا انسانلر بدايت حاللرنده ﴿شمديكى كوچبه‌لركبى﴾ ﴿املاكه اشتراك اوزره يشادقلرى وقتده ﴾ طولاشدقلرى يرلرده ﴿هرفردك﴾ ملك مخصوصى اوله‌ميوب ﴿هر شى اوزرنده سائرلريله متساويا حقوقى وار ايدى وبنابرين حق استيلا تســليم اولنه بيلور ايدى ؛ لكن هيئت اجتماعيه تشــكيل ايتدكلرى وقت حال تبديل ايتدى ، توطن ايتدكدن صكره‌ده هر شيده مشــترك يشامق مناسب اولمديغنى اكلاديلر و ﴾ هر فامليا اراضيدن كنديـنه بر مقدار ير ويرلمك شرطيله كوچبه‌لكدن فارغ اولدى وبو وجهله ﴿بينلرنده تقســيم ايتدكلرى اراضيــده هر فردك كنديـنه مخصوص حق تملك صــاحبى اولمسى بو حق اشــتراكى اسقاط ايتــدى . ﴾ استيلا اصــولنك حق ومشروع اولديغنى ادعا ايدن ﴿ قدماى ارباب حقوق اكلاشيلان ﴾ وقوع حال ايله حقى قارشديرمشــلر و ﴿ حق تملك ايله ملكك اصلنى بربرندن تفريق ايتمشــلردر ؛ ﴾ حالبوكه وقوع حال بشقه وحق بشقه‌در ، بر شى واقع اولمق ايله حق اولمق لازم كلمز ؛ ﴿ واقعا بوراسى معلــومدركه بدايت حالده اراضى‌يه متعلق تصرف املاك هپ اراضينك استيلاسندن نشأت ايدوب ديكر طريقلردن نشأت

ایتمامشدر ، فقط بوخصوص افرادك استیلاسندن اولمیوب بلکه هجرت ایدن انسال و اقوامك استیلاسندن ایلرو کلمشدر . دیدیکمز کبی بو تملك خصوصنك منشئ افرادك منسوب اولدقلری قومك استیلاسنه مبنی اولوب صکره قومدن افراده انتقال ایتمشدر ، بو صورتده قانون ویا مقاوله طریقنه داخل اولور ، چونکه قوم کندینه ویرمشدر و تقسیم ایلمشدر معناسی چقیور. الحاصل برفردك برقطعه ارضی استیلا ایتمسیله اوراسی انك ملك مشروعی اولهمز. تاریخه دخی نظر ایتسهك هیچ بر وقتده بوحقه رعایت اولندیغی کوریلهمز، مکرکه بعض قانونلرده اولدیغی کبی احیای اراضیٔ موات ایله اکا مالك اولمقلق تجویز ایدلمش اوله، بوده مجرد برطریق قانونیدر . مثلا بری کلوب برخالی یری ضبط ایتدکدن صکره دیکری کلور وقوتلی چیقار ایسه اندن زور ایله الوب ضبط ایدر وکندینی اولکنك ضبطنه رعایته مجبور بیلمز. بویله استیلا طریقیله اولان حق تملك جبر اوزرینه مبنی اوله بیلور ؛ فقط ارباب حقوق نظرنده بوکا برحق مشروع نظریله باقیلهمز ؛ معلومدرکه جبر هیچ بروقتده میدانه حق کتورهمز . الحاصل برفردك کلوب بویله برشیئی ضبط ایتمسی دیکرلرینی اکا رعایت ایتمکه مجبور ایتمز . بدایت حالده ضمنی برمقاوله یاپلمشدر فرض اولنسه مثلا مادامکه الله بزی دنیایه کتیردی وبوقدر احتیاج ویردی وبونلری دفع ایدهجك برطاقم اشیا حاضرلدی هر بریمز نه بولورسه وهانکی شیئی اك اول ضبط ایدرسه انك اولسون

دیو انســانلر بیننده برمقاوله ضمنیه یاپلدیغنی فرض ایتسه‌ك بیله بونکله‌ده بوحق استیلا ثابت اولمز ، چونکه نه فعــلا ونه‌ده ضمنا بویله برمقاوله یوقدر و اوله‌مز واولسه بیله یالکز عقد ایدنلره شــامل اولور . » خلاصــه بومســئله‌یه حقیقت نقطهٔ نظرندن باقیلورسه متأخرینك قــولی حق اولدیغی اکلاشیلور ، چونکه « متقدمینك استیلا حقنده‌کی فرضیاتی » تاریخه موافق اولمدیغی کبی « حق دکلدر؛ چونکه هرحقك برحدی اولمق لازمدر، » حدسز حق اوله‌مز، «حالبوکه حق استیلایی بویله مطلق عدوقبول ایدرایسه‌ك هیچ برحدی اولمامش اولور یعنی او حق غیر محدود اولور ، مثلا حریفــك بری برطرفه کیدر اراضیٔ واسعه ضبط ایدر وحق تقدم حسبیله بمدر دیر ودیکر جانبه کیدر بشقه اراضیٔ جسیمه ضبط وبوراسی ایچونده اویله ســویلر وهلم جرا حرکت ایدر وبو صورتله بونك حقوقنك حدی اولمامش اولور ، بویله غیر محدود حق ویرن شی معتبر اوله‌مز . الحاصل بو اصولی تسلیم ایده‌جك اولســه‌ق بر فرد بر چوق اراضی حقنده حق تملك قزانور ، بشقه‌لری اچیقده قالور ؛ بو بر دعوادر که عقل سلیم بونی هیچ بر وقتده قبول ایده‌مز . اشته بو اسبابه مبنی زمانمزده استیلا حقی مرعی اوله‌مز . برده زمــانمزده و خصوصیله ممالك متمدنه‌ده تملك اولنمامش اراضی یوق کبی از اولدیغندن ، بالفرض بویله استیلایی بر حق تملك عد ایتسه‌ك بیله بونی اجرایه محل یوقدر ، نظریاتده قالور . ممــالك متمدنه‌نك اکــثریسنده بویله

صاحبسز اراضی عمومك مالی اولوب بونی افراد تملك ایده‌مز . هر نصلسه استیلا ایله ضبط اولنان اراضی اوزرنده حق تملك احراز ایتمك ایچون اکا سعی وعمل صرف ایتملیدر ، چونکه اراضینك ماوضع لهی ضبط اولنمق دکلدر بلکه زراعت اولنه‌رق عموم نوع بشرك اسباب استراحتی استحصال ایله استفاده ایتمکدر ، خالقك مقصدی بویله در اکلاشیلیور ، اویله ایسه اراضی زراعت ایدنلرك حقیدر ؛ بناء علیه طوائف وحشیه‌که زراع دکلدرلر ، بونلره ایادیٔ استیلالرنده بولنان اراضی حقنده مجرد اللرنده بولنمقلق جهتیله حق تملك وتصرف ویریله‌مز ، اقوام متمدنه‌نك اویله اراضی‌یی حسن استعماله دها زیاده حقلری اولدیغنده شبهه ایدیله‌مز ؛ مع‌مافیه وحشی دیدیکمز طائفه‌لرده مادامکه اوراده بولنیورلر ، بزدها ایو استعمال ایدرز دیه انلری بسبتون محروم براقمق مقتضای انسانیته منافی اولمغله بونلر جبرا وقهرا دفع ایدلمامه‌لی وممکن مرتبه حسن معامله ایله وبر مقدارینی دخی انلره ترك ایتمکله التملیدر ، خلاصه قاعدهٔ کلیه‌جه اراضی زراعته مقتدر اولنلرك حقیدر ، اشته عقلك وارادهٔ الهیه‌نك مقتضاسی دخی بودر ؛ دیمککه استیلای مجرد مذهبی حقیقتده باطلدر وفعلیاتده‌ده چوق ایشه یارامز) یعنی بونك هم جهت نظریه‌سی باطل وهمده جهت عملیه‌سی تمامیله اجرا نا قابلدر .

ق ۱۳۰ — (سعی وعمل حقنده بعض مطالعات : اکثر

۲۱۲ از مدرسهٔ حقوق و ۹ از حکمت حقوق

اهل حقوق عنـدنده برشخص واحدك حركت منفردهسی یعنی كرك استیلا وكرك سعی وعمل یعنی تبدیل شـكل ایله حاصل ایتدیكی حق ، سـائرلرینی بوكا رعایتـه مجبور ایتمك ایچون كافی دكلدر : مثلا بن بو ترلایه متصرفم چونكه بن اول استیلا ایتدم، بن بو خانه‌یه مالكم چونكه بن بنا ایتدم كبی سوزلر وبوسوزلره مستند حقلر واجب الرعایه دكلدر . بو مؤلفـلر ملكك اساسی یعنی اسباب تملك بشـقه‌لرینك بوكا رعایتنی موجب اوله‌جق حركاتدر دیرلر یعنی ملكك اسـاسنی اوكبی حركاتده ارارلر و او حركات ایسه مقاوله وقانوندر . » بومؤلفلره كوره استیلا ایله سعی وعملك حكمی اولمیوب حق مقاوله وقانوندن نشأت ایدر .

§ ۱۳۱ — « قانونه دائر بعض مطالعـات : هرنرده‌كه قانون ارادهٔ عمومیـه‌دن منبعثدر اوراده مقـاوله ایله قانون شیٔ واحددر . وینـه اول یرده هرقانون جمله بیننـده عقد اولنمش برمقاولهٔ صحیحه‌در . یعنی هیسـنه مقاوله دینه بیلـور ، بینلرنده جهت جامعه واردر . » یعنی اصول مشروطه اوزره اداره اولنان مملكتلرده قانونی اهالی وضع ایتدیكندن اورالرده مقـاوله ایله قانون شیٔ واحددر ؛ اما « هرمملكتكه اصول مشروطه اوزره اداره اولنمز اوراده قانون بشقه ومقـاوله بشقه شیدر ؛ بویله یرلرده قانون بوكا مأمـور اولنلرك اجتهـادینه تابع برشـیدر ، مقاوله افراد خصوصیه بیننده عقد ایدیلان سـندر . » اصول مشروطه ایله اداره اولنان یرلرده برفردك دیكر برفرد ایله عقد

ایتدیکی سند ومعامله‌یه مقاوله دنیلدیکی کبی برفردك عموم یعنی کندینك ماعداسیله عقد ایتدیکی سند ومعامله‌ده مقاوله‌در ؛ دیمککه اویله یرلرده مقاوله لفظی بو ایکیسی بیننده مشترکدر . بوصورتده اصول مشروطه ایله اداره اولنان مملکتلرده ملکك طریق تحصیلی اوچه منحصر اولورکه استیلا ، سعی‌وعمل، قانون ومقاوله‌در .

« تمدی ملك مطلقا قانوندن منبعث اولملیدر دینلره نقل کلام ایده‌لم : بونلردن فرانسه‌لی روح القوانین (اسپری‌ده‌لووا) L'Esprit des loits صاحبی مؤلف مشهور مونتسکیو Montesquieu (۱۶۸۹ ـ ۱۷۵۵) جمله املاکك مشترك بولندیغی برحال اول طبیعتك وجودینی قلمنکلی حقوق حرب وصلح صاحبی محرر مشهور غروتیئوس Grotius (۱۵۸۳ ـ ۱۶٤۶) والمانیالی حقوق طبیعیه وناس صاحبی محرر مشهور پوفندورف Pufendorfe (۱۶۳۲ ـ ۱۶۹٤) ایله قبول ایدر و (روح القوانینك ۲۶ نجی کتابنك ۱۵ نجی فصلنده) « انسانلر قوانین سیاسیه تحتنده یشامق ایچون استقلال طبیعیلرینی رد ایتدکلری مثللو قوانین مدنیه (عادیه یعنی شخصیه) تحتنده یشامق ایچون اشتراك طبیعیی ترك ایتدیلر . قوانین سیاسیه انلره حریتی وقوانین عادیه ملکی قزانیوردی (یعنی تأمین ایتدی). » دیر » یعنی انسانلرك بدایت حالنده برحال وارایدیکه اوده املاکك جمله‌سی بیننده مشترك اولمسیدی ؛ یعنی مدنیته کیرمزدن اول انسانلر

املاکی اشــتراك اوزره تصرف ایدرلر ایدی وهرنقدر منقولات بردرجه‌یه قدر ایری ایری مستقلا مالاری ایدیسه‌ده اموال غیر منقوله صــاحبسز ایدی ، ایچلرندن هربری برمغاره بولورســه ایچنه کیرر وبر اغاج کوررســه التنده اوطورر واوزرنده میوه وار ایسه اندن یر ایدی ؛ والحــاصل انسانلر یکدیـکـره تابع اولمیوب جمله‌سی مســتقل ایدی ؛ صکره برهیئت اجتماعیه تشکیل ایتدکلری وقت بوهیئت اجتماعیه وبرقانون سیاسی تحتنده یشامق فوائدینه نائل اولمق وهیئت اجتماعیه منافع کلیه‌سندن استفاده ایتمك ایچون کندی استقلال طبیعیلرینی واملاکده‌کی اشتراك حقنی ترك ایتدیلر وهیئت اجتمــاعیه‌نك قانونه ومحکمه‌ســنه تابع وقیود وشروطی تحتنه داخل اولدیلر وبوکا مقــابل امنیت مال وجان قزاندیلر . والحــاصل برکیمســه‌نك ملکه متصرف اولمسی انجق قانون ایله اولور . (بونلردن بری وفرانســه انقلاب عظیمنــك الك عالی وبلندمرتبه‌خطیبی اولان قونت دی‌میرابو Comte de Mirabeau (١٧٤٩ ــ ١٧٩١) « ملك قانون حکمنجه قزانلمش برنعمتدر . ملکی یالکز قانون وجــوده کتورر ، چونکه برملکدن تمتع ایتمك حقنی یالکز برشخصه حصر ایتمکه انجق ارادهٔ عامه (یعنی قانون) مقتدر اولور » مآلنده اوله‌رق افادهٔ مرام ایتمشدر . فرانســه‌لی مشهور آووقات روبسپیر Robespiere (١٧٥٩ ــ ١٧٩٤) « ملك قانونك تأمــین ایتدیکی حصهٔ نعمتدن متمتع اولمق اوزره هر فردك حائز اولدیغی برحقــدر . بوحق تملك دخی حقــوق

سائره كبي بشقه‌لرينك حقوقنه رعايت ايتمكله مشروطدر . برده بوحق بشقه‌لرينك نه امن و آسايشنه ونه حريتنه ونه‌ده املاكنه مضر اولامليدر . ديمككه هرحقكه بشقه‌سنك امنيتنه وحريتنه واملاكنه مضردر اويله شى بنم ملكمدر دينه‌مز . » مألنده اوله‌رق بيان مرام ايلمشدر . انكلتره محررين وارباب حقوقندن بنتام Bentham (١٧٤٨ ـ ١٨٣٢) ملك حقنده بر رأى خصوصى بيان ايتميوب يالكز ديمشكه ملك ايچون برزمان سياسى لازمدر . بوشى بنمدر ديمك ايچون انى تأمين ايده‌جك سياسى برشى بولنمق لازمدر يعنى حكومت اجتماعيه تحتنده يشامليدر » يعنى ملكه متصرف اولمق مطلقا قانون ايله اولور ، برهيئت اجتماعيه تحتنده يشايوب هركسك ملكى طانمليدر . « بنتام بومرامنى ايوجه اكلاتمق مقصديله » قانونك فوائدينى ايوجه اكلامق ايچون ملكك ماهيتنى ملاحظه ايده‌لم . (بوقول جمهور علما دكلدر) دنياده هيچ بر ملك طبيعى يوقدر . اكر قانون اولمسه شو شى بنمدر ديمكه محل يوقدر (يعنى قانون اولمسه هيچ برشى انسانك ملكى اولمز) . بوملكى مجرد قانون وجوده كتورر . بوشى بنمدر ديه‌رك برمالى كنديته اسناد واندن تمتع ايتمك مجرد قانونك وعد وتأمينى اوزرينه مبنيدر . ملك وقانون برابر طوغمشلردر وبرابر اوله‌جكلردر . قوانيندن مقدم هيچ ملك يوغيدى ؛ قوانينى قالديريكز ، هيچ ملك قالمز » مألنده ايضاح كلام ايلمشدر . »

§ ۱۳۲ — « اشته بو بنتام و همرأیلرینه کوره ملکك منبعی قانون مدنی (قوانین عادیه) در . بونلرك قانوندن مقصدلریده قانون وضعی صلاحیتی کندیلرینه ویرلمش اولان بر قوهٔ سیاسیه‌نك قراریدر . بو قوهٔ سیاسیه‌ده مبعوثان واعیان و حکمدار ویاخود یالکز حکمدار اولمق جائز اولدیغی کبی واضع قانون مقامنه قائم اولان برویا برقاچ عالمده اوله‌بیلور . اکر بو مؤلفلرك مذهبنی قبول ایده‌جك اولسه‌ق حق تملك مجرد واضع قانونك اراده‌سنه منوط اولور » ده واضع قانون بو ملك سنکدر دیر ایسه سنك اولمق وسنك دکلدر دیر ایسه سنك اولمامق لازم کلور . « بو مدعایه شو وجهله اعتراض اولنه‌بیلور : اکر ملك طبیعت انسانیه‌نك نتیجه‌سی دکلدر ، یالکز قانون مدنینك بر اثری در دنیلورسه بوسوز بزی یاکلش یوللره کتورر » ده انسانلر بعضاً کیف ماتفق ویریلان قرارلره تابع اولمق لازم کلور « وبوندن غریب نتیجه‌لر چیقار . نتیجه‌سیده بر ملك قانون ایله وجوده کلور ایسه اول صورتده قانون ایله محو ایدیله‌بیلسیدر » یعنی بر قانونك وجوده کتوردیکنی صکره بر قانون کلوب محو ایده‌بیلسیدر یعنی قانون وضع ایدرك حقی ویرن هیئت بر کون حقی سلبه قیامه مقتدر اولمسیدر . بو مؤلفلرك قولنی قبول ایدنجه « بوکاده قائل اولمق لازمدر . حالبوکه ملك طبیعت انسانیه اقتضاسندندر ، » قانوندن وهیئت اجتماعیه‌نك مداخله‌سندن مجرددر ، « قانون حقیقت حالی دکشدیره مامليدر . مادامکه

انسان برحياتدر وحقوق طبيعيه‌سی واردر ، ملکـده او طبیعتك مقتضياتندندر . مقبول اولان قولده بو در . دیمککه بو اعتراض بحق واردر . »

§ ١٣٣ — « جمهور علمایه کوره قانون حقوقی وجوده کتورمز ، یالکز انی تعیین وتصـدیق وتأمین واندن تمتعی قاعده تحته وضـع ایدر . » مثلا زیدك بر خانه‌سی اولـور ، قانونده کلور او خانه زیدك اولدیغنی تصـدیق وزیدك او خانه‌یه استقلال تامله متصرف اولمســنی تأمین ایدر ونهـایت زیدك اندن تمتـع واستفاده ایتمسنی‌ده قاعده تحته قور . « الحاصل انسانك حیات حقی وبو حقکده لوازمی واردر ، بو لوازمدن بریده ملکـدر ، اویله ایســه ملکه احتیاج طبیعیدر . » مثلا بری طاغ باشنــده وهیئت اجتماعیــه‌دن مجرد اوله‌رق تعیش ایتســه انك یشـامق وصحت وتمامیت وجــود حقلری اولدیغنــدن بونلرك لوازمندن اوله‌رق البته بر مسکن تدارکنه محتاج وحقلیـدر ، چونکه مسکنسز یشایه‌مز . « بنتام ورفقاسنك خطاسی شـوراده‌در : بر حقی وجوده کتورمك بشقه شیدر ، واول حقی تأمین ایتمك دخی بشقه شیدر ؛ مثلا بری طرق معلومه‌دن بریله بر حق اله کچورر وبرقانونده غیرك اوحقه تسلطنی منع ایدرایسه البته اوحق وبو منع بشقه بشقه شیلردر ؛ بنتام وانك رأینده اولنلر بو ایکی شیئی شیٔ واحد ظن ایتمشلردر ؛ اشـته خطالری بو ظنده‌در . الحاصـل ملك قانون ایله وجوده کلمز ، ذاتاً وجوده کلمشـدر ،

قانون بحق قزانلمش اولان و حــدود محققه‌سنده محدود بولنـان حقی تصدیق وتأمین ایدر . »

§ ۱۳٤ — « مقاوله نظریاتی La théorie de la convention : مقاوله نظریاتی اساس مختلفه اوزرینه تأسیس اولنمشدر» یعنی مقــاوله حقنده علم حقــوق اربابنك رأیلری مختلفــدر . «غروتیئوس Grotius (§ ۱۳۱) وسائرلری کبی اسکی مؤلفلر مقاوله‌یی وقایع معاملات استیلایه حق ویروب انلری تأیید ایدر بر طریق معاون عد ایتمشلردر » یعنی بونلره کوره حد ذاتنده بر شی دکلدر ، یالکز مقاوله ایله بر شی یعنی ملك وحق ملکیت قزانیله‌مز ، مقاوله اســتیلا ایله قزانلمش حقی تصــدیق وتأمین ایدر ، « ودیکر بر طاقم مؤلفلرده مقــاوله‌یی کندوســنه توفیقا ملکك تنظیم اولنــوب قاعده تحتــه وضع اولنمسی لازم کلان اساس عد ایتمشلردر » یعنی مقاوله ملکك اساس ومبنی علیهیدر دیمشــلردر . «اشبو فکر ورأی اخیر باشلوجه » تنقیــد عقل صافی ، تنقید عقل عملی ، تنقید محاکمه نامله‌یله موسوم اولوب پك زیاده معتبر ومرغوب اولان اوچ کتابك صــاحبی المانیالی فیلسوف مشهور « قانت Kant (۱۷۲٤ ـ ۱۸۰۰) والمانیالی فیلســوق فیهت Fichte (۱۷٦۲ ـ ۱۸۱٤) طرفلرندن بیان وتدریس وتعلیم اولنمشدر . » وفقط قانت ایله فیهت بیننده دخی جزئی اختلاف واقع اولمشــدر . « بو مذهبــده بتام مذهبنــه یقیندر، بوده حق ملکیتله حق ملکیتی تأمین ایدن شیئی قارشدر-

مشدر: قانت «انسانك كرك استيلا طريقيله وكرك سعی وعمل طريقيله اولان معاملات منفردهسی حق تملکی وجوده كتورهمز، چونكه ملك بالجمله هيئت اجتماعيه اعضاسنه بر تعهد منفی ترتب ايتديرر يعنی برادم بو مالی بنمدر دينجه ديكرلری بزم دكلدر ديمليدر يعنی برينك ملكنی تسليم بو بنم دكلدر ديمكدر ، تعبير ديكرله او ادمك ملكنه خلل كتورمامك تعهد مثبتيدر ، حالبوكه استيلا وسعی وعملده بو قوت يوقدر ، اشته بو تعهدات شخصيه ايسه مقاوله تعبير اولنان تراضیٔ طرفينك نتيجهسيدر . » مألنده افادهٔ مرام ايتمشدر . مع مافيه قانت دخی « ملك مقاوله ايله اولور » ديور . فرق شودركه قانت « استيلا ويا عمل ملك ايچون بر معاملهٔ اعداديهدر ، بو صورتله استحصال اولنمش اولان ملكك تصديق وضمان ايله اكمالی هيئت اجتماعيهجه تراضی‌يه متوقفدر . تعبير ديكرله استيلا ملكی اعداد ايدر ، مقاوله بونی اكمال ايدر ، يوقسه سادهجه استيلا ايله الده ايديلان ملكه ملك ناتمام دينور ، ملك تمام ايسه جملهنك موافقتی ايله اولان ملكدر يعنی جملهنك موافقتيله قانونك دخی تصديق ايتديكی شيدر » مألنده ادارهٔ كلام ايدييور . بنتام ايله قانتك بيننده‌كی فرق اكلاشلدی . ﴾ قانتك بوذهابی مذهب بنتام ايله مذهب جمهور بيننده بر رأی متوسطدر .

ع ١٣٥ — ﴿قانتك حق طبيعی‌يه وملكه دائر اولان مذهبنی فيهت شرح وايضاح ايتمشدر ، فيهت قانت مذهبنك مروجی

ومداومیدر . دیمککه فیهت مذهبی دها مکملدر . » فیهت ملکك ایکی اساس (واقعا جمعدر) اضـلیسنی ایوجه بربریله ترکیب ایتمش وبونکله برابر مقاوله‌یه دیکرلرندن زیاده اهمیت ویرمشدر . « فیهت مذهبنك » ملکه متعلق اولان جهتنك « خلاصه‌سی شودر : » حق دیمك بردائرهٔ مشترکه‌ده جمله‌نك حریتی برلکده بولنه بیلمك ایچون یعنی جمله‌سی دخی حریتدن استفاده ایده بیلمك ایچون هر فرد حریتنك محدودیت خصوصیه‌سیدر . دیمککه حق دنیلان شی اول دائرهٔ خصوصیه‌یی که هر فرد انك داخلنده سربستانه متمتع اولمسی لازم کلور آنی تعیین وتأمین ایدر؛ بو حقده تعبیر دیکرله بودائرهٔ خصوصیه هیئت اجتماعیه‌نك بالجمله اعضاسنه شامل اولمق اقتضا ایدر ؛ اویله ایسه بوده قانون اولور . » یعنی هیئت اجتماعیه داخلنده هر فرد مشترکدر ، لکن بواشتراك ایله برابر هرفردك برحقی واردر ، انك حدودینی تعیین ایتمك لازمدر ، اکر تعیین ایدلمز ایسه حقوق یکدیکریله قاریشور ؛ بونك ایچون هرفردك کندینه مخصوص بردائرهٔ خصوصیه‌سی واردرکه بودائره‌داخلنده سربستانه حرکت ایتمسی ومتمتع اولمسی لازم کلور ؛ اشته بودائرهٔ خصوصیه‌یی حق تعیین وتحدید وتأمین ایدر ؛ تعبیر دیکرله حق بردائرهٔ معنویه‌در ، ملك ایسه هرفردك داخلنده سربستانه حرکت ایده‌جکی بردائرهٔ خصوصیه اولمغله حقدن اخص واندن جزؤدر ؛ بو حق بر هیئت اجتماعیه‌نك بالجمله اعضاسنه شامل اولدیغندن قانون بودر . « هر فرد حرکاتنده جمله‌نك

حقوقنه رعايت ايتمدكجه كنديسنك دخى دائرهٔ خصوصيه‌سى امين قالمامق لازم كلور ، بو صورتده بو قانونك وجودى ممكن اوله‌مز ؛ تعبير ديكرله مادامكه هر كسك دائرهٔ خصوصيه‌سنى واردر بشقه‌سنكده واردر ، بشقه‌سنك دائره‌سنه رعايت ايتمز ايسه كنديسنككنه‌ده رعايت ايدلمز . » يعنى افراد بيننده يكديكرك حقوقنه تجاوز ايتمامك اوزره بر مقاوله يابلمشدركه ملك بو مقاوله‌دن نشأت ايتمشدر وهر فرد ديكرلرينك حقوقنه رعايت ايتمسى مقتضاى قانوندر . «خلقك بو ارادهٔ مشتركه‌سنى بيان ايدن» يعنى بيانه مأمور اولان « هيئت اجتماعيه اعضاسى حكومتدر . » حكومتك اوامر ونواهيسى بو ارادهٔ مشتركه‌نك نتيجه‌سى وكندى مأموريتنك وظيفه‌سيدر. «بونى» يعنى بو ارادهٔ مشتركه‌يى «عمومه اعلان ايدن فعلده مقاوله‌در . ديمككه حق بشقه‌در ؛ » يعنى مقاوله‌دن صرف نظر اولنسه بيله ينه هركسك حقى موجود وحقيدر ؛ « فقط صكره مقاوله كلوب حقى مشروع صورتده تصديق ايدر . انسانك موجودات خارجيه‌جه اولان حق شخصيسنك اك مهمى كنديسنك بقاسى اسابنك استحصاليچون بر دائرهٔ حركته مالك اولمسيدر . ديمك اولوركه « ملكه متعلق اولان مقاوله‌ده بو دائره هرفرد ايچون تأمين اولنمليدر . بو دائره ويرلمز ايسه حقى ويرلمامش اولور . فقط بو دائره هرفردك عمل خصوصيسى ايله اصلاح وتوسيع اولنمليدر . هر بر فردده بو حق

واردر وبوحق بقاسی ایچون تولد ایدییور ؛ فقط بونی صکره سعی وقدرتنه کوره توسیع ایدر. برطرفدن بوحقك تأمینی چالشمق ایله مشروط اولور، بناءعلیه هرفرد چالشمق فرض اولور ؛ دیکر طرفدن دخی هرفرد ثمرهٔ سعییله تعیش ایتمك لازمدر. ﴾ هرفرد چالشمق وکندی ثمرهٔ سعییله یشامق فرض ولازم اولدیغی کبی هرفردك ثمرهٔ سعیی کندینه عائد اولملیدر، اکر ثمرهٔ سعیی کندینه عائد اولمز ایسه حقندن محروم ایدلمش وافراد هیئت بیننده کی مقاوله احکامی اجرا اولنمامش اولور وبوتقدیرده کندی دخی بشقه‌لرینك حق ملکیتنی طایمغه مجبور اولمز. ﴿ دیمککه بالجمله هیئت اجتماعیه اعضاسی تعیشلرینه کافی عمل وسائطنی مقاوله واسطه‌سیله یکدیکرینه تأمین ایدرلر. اکر بو واسطه‌لر ﴾ کرك قصور عقل، کرك عدم مساعدهٔ جوارح وکرك سائر برکونه قضا وحال حیلولتیله ﴿ کفایت ایتمز ایسه او تقدیرده بربرلرینه معاونت ایتملری لازم کلور. ینه بو تعهد اقتضاسندن اولمق اوزره ﴾ محتاج معاونت کورینانلرك قول مجردلریله عمل اولنمیوب ﴿ هرفرد کندی دائره‌سنده کندی قواسنك مساعده‌سی درجه‌ده چالیشوب چالشمدیغنی تفتیشه هیئت اجتماعیه‌نك صلاحیتی واردر. بو تفتیش حقی بالجمله مصالح عمومیه‌نك تسویه‌سیچون تشکیل اولنمش برهیئت سیاسیه‌یه محولدر. ﴾ بوهیئت سیاسیه‌ده حکومتدر. ﴿ هرفرد ﴾ ثمرهٔ ﴿ سعیی ایله تعیش ایتمك ایچون کندی دائره‌سنده ممکن اولانی یاپدیغنی وینه اسباب معیشتی

استحصال ایده‌مدیکنی اثبات ایتمدکجه » منسوب اولدیغی « هیئتدن معاونت طلبنه حقی اولمز. اشته بو حکمته مبنی اقتضا ایتدکجه هیئت اجتماعیه کندی اعضاسنه معاونته مجبور اولدیغندن هرفردك ملکنی نصل قوللاندیغنه نظارت ایتمسی صلاحیتی حکومته کلور. اویله بر حکومت دخی کندی اداره‌سی التنده نه اهل احتیاج و نه ده بوش کزر ادم قبول ایتاملیدر. (بوسبیدندر که بعض حکومتلرده اهالینك کافهٔ احوالنه نظارت ایتمك اوزره لزومی اولان محللرده برر ضبطیه نفری ویا پولیس بولندیررلر.) والحاصل ملکه دائر اولان مقاوله شرائط اتیه‌یی شامل اولملیدر: اولا معیشت جهتیله کفالت عامه‌یه نائل اولمق ایچون هرفرد لاجل التعیش نه ایله اشتغال ایده‌جکنی جمله‌یه بیان ایتملیدر؛ یعنی تحصیل معیشته دائر ومناسب برمشغولیت ارائه ایده‌میان شخص جمعیتك اعضاسندن اولمز، چونکه هیئت اجتماعیه عادتا برشرکت کبیدر، سرمایه‌سی اولمیان شرکته داخل وشریك اولمز (ای تهی دست رفته دربازار * ترسمت که پرنیاری دستار). ثانیا حکومت هرفرده بردرجه‌یه قدر کندینه منحصر اولمق اوزره برمشغولیت تخصیص ایتملیدر. یعنی اویله صورت مطلقه‌ده اوله‌رق هیئته کیرمك استیانی قبول ایتاملیدر؛ هرفردی کندی میل واستعداد وحال وتحملنه کوره بر صنفه ادخال ایتملیدر. ثالثا قانون وهیئتی وجوده کتورن برنجی مقاوله یعنی قانون اساسی محتاجینه معاونت وحمایت حقنده برقاعده واصول

وضع وتعیین ایتملیدر ؛ هر نزدده مصالح عامه مصارفی ﴾ و ازجمله حکومتك اداره‌سی ﴿ ایچون برمقدار حصه اعطاسنی یعنی ویرکو ورسومات کبی شیلری ویرمکی تعهد ایتمایدر » . ﴾

§ ١٣٦ — ﴿ ملك بر حق شخصیدر ؛ فقط حق اساسی دکلدر ، چونکه حق اساسی انساندن منفك اولمز ، حالبوکه ملکسز انسان اوله‌بیلور . ملك انسانك وجود مادیسنی محافظه‌یه مدار اولان شیلردر . بوندن بشقه انسانك برطاقم دها مقاصدی واردر. اکر کافهٔ مساعیسی مجرد ملك مادی استحصالنه مصروف اولسه انسانیته لایق صورتده یشایه‌مز ، چونکه بونکله انسانك یالکز جهت جسمانیه‌سی معمور اولور ، اما جهت روحانیه‌سی معمور اولمز . ﴾ یعنی انسانك بر طاقم مقاصد معنویه‌سی دها واردرکه اصلا اهمال اولنماملیدر ؛ انسان ملك وسطه‌سیله اویله بر دائرهٔ حرکته مالك اولملیدرکه بونك اعانه‌سیله کندی احتیاجات مادیه‌سنی دفعه مقتدر اولدقدن صکره بر مقدار سعیده قوای معنویه‌سنك توسعنه مصروف اولمایدر ؛ زیرا انسانك حریتدن مقصد دفع احتیاجدر وبونك اك عزیزی دفع احتیاجات روحانیه اولمغله حریتك قسم کلیسنی حوائج معنویه‌سنك استحصالنه صرف ایتملیدر ؛ بو حریته نائل اولمامش اولان ادم حقوق انسانیه‌نك اك مهمندن حصه‌دار اوله‌مز ؛ مقاصد روحانیه‌سنك استحصالندن محروم ایدیلان ادم اك عزیز بر شیدن محروم ایدلمش اولمغله بشقه‌لرینك حقوقنه رعایته جبر ایدیله‌مامليدر . ﴿ فیهتك قولنجه

حكـومتلرك برنجی مقصـدی هیئت اجتماعیـه افرادینك قوای روحانیه‌لرینك توسیعی ایچون مقدار کافی وقت تعیین ایتمکدر . ﴾ اول امرده بونی نظر اعتنـایه المیـدر ، انك ایچـون ممالك متمدنه‌ده بو کبی شیلرك کافه‌سی قانون تحتنه وضع اولنمشدر . ﴿ بو عمل ایله قـوای روحانیه‌مز ایچـون ترك اولنـان خالی وقتك نسـبتی ممالك مختلفه‌ده تفـاوت ایده‌بیلـور ، ثروت قومیه‌نك درجات مختلفه‌سـنك تعیینی بو نسـبت ایله اولـور . تجربه ایله ثابت اولمشدر که تحصیل علم ایچـون خالی وقت نقـدر چوق براغیلور ایسـه ثروت عمومیـه‌ده اولقدر زیاده اولور ، قوای معنویه‌سنی زیاده توسیعه چالشانلر اودرجه‌غنی وحیات مادیه حوایجنه زیاده سعی ایدنلر اولقدر فقیر اولور. ﴾ دیمك اولورکه حکومت احتیاجات مادیه‌مزك دفعی ایچون از وقت صرف ایتمك وسائطنی نقدر توسیع و تکثیر ایدر ایسه ثروت عامه اولقدر توسع و تکثر ایتمش اولور. مثلا شمدی اون ساعت چالشمق ایله حاصل اولان برایش بر واسـطه ایله سکز سـاعت چالشمق ایله حاصل اولمق چاره‌سی بولنورسه ثروت عامه اونسبتده آرتار. فقط بویله عاقلانه سعی وعمل یعنی از چالشوب چوق ثمره حصوله کتورمك علی العمیا براغلیـوب افراد هیئت بیننـده مناسب صـورتده تقسیم اولنملیدر . واقعا هرفرد کندی ایشنه الویره‌جك بر صنعت اتخاذ ایدر، مع مافیه برصنعتی اجرا ایدن اصنافك عـددی جمعیتك او صنعته احتیاجی ایله متناسب اولمسـنه حکومت نظارت ایتملیدر.

بو سببدن هيئت اجتماعيه اعضاسى صنايع مختلفه‌يى بينلرنده تقسيم ايتملرى اقتضا ايدر. فقط حكومتك بركيسه‌يى كندى (يعنى حكومت) استديكى صنعته قويمغه وديلديكندن چيقارمغه حقى اوله‌مز، انجق تدابير مقتضيه ايله بو مقصده سعى ايدر. بوقوله بعضيلر اعتراض ايدرك بونده مبالغه واردر ديمشلردر، چونكه حكومت بويله ايشلره كيريشه‌جك اولورسه اوكنى اله‌مز وهركسك حريتنى سلب ايتمش اولور؛ لكن بوندن مقصد حكومتك صنايع وتجارتى بر طاقم قيود وشروط تحته قويمسى اوله‌جقدر.

§ ٢٣٧ — ﴿ بو مذاهب مختلفه‌نك تاريخى يعنى بومذهبلر نصل ظهور ايتمش ونصل تبدل ايلمش ويرلرينه نه‌كبى مذهبلر كلمش اولديغى ملاحظه اولنور ايسه عقل انسانى بالتدريج حقيقتى كشف ايتمش اولديغنه حكم اولنور. تحصيل ملك حقنده الك اسكى طريق استيلا طريقى اولوب بونك بطلانى ميدانه چيقمشدر. اندن صكره سعى وعمل ايله تحصيل ملك طريقى كلمشدر؛ بو اصول استيلا اصولنه نسبتله دها محقق ومعقول كورينور، مع مافيه بوده كافى دكلدر. الك صكره حق تملكى يا قانونده يا مقاوله‌ده ارامق نظرياتى كلمشدر؛ معلومدركه بو مقاوله هيئت اجتماعيه اعضاسنى يكديكرينك ملكنى تصديقه وبوكا رعايته مجبور ايتديره‌جك برمقاولهٔ عموميه ديمكدر؛ ﴾ يعنى عموم بيننده مرعى الاجرادر، كأن هرفرد ديكرلرينه سز بنم حق تملكمى تصديق ايتمك مقابله‌سنده بن سزككيلرى تصديق ايتدم ديو

ايجـاب وبونلرده اولوجهله قبول ايدرك برمقاوله عقد اولنمش كيدر ، بنـابرين تحصيل ملكك اك قوى طريقى بودر ؛ «استيلا ايسه برشخصك معامله منفردهسـيدر ؛ » مثلا بن اول كلدمده ضبط ايتدم ديرايسه شخص ديكرده « واقعـا سـن بندن اول كلمش ضبط ايتمش ايسـهكده بكاده لزومى اولديغندن بنده شمدى كلهرك ضبط ايتدم وهمده يد ضبطمدهدر ، المدن چيقارمم » ديمك ممكندر ؛ « سعى وعمل استيلايه نسبتله دها قوى ايسـهده بوده برشخصك معـاملهٔ منفردهسندن عبارت اولديغى ايچون بوندهده بشقهلرى طانيمغه مجبور دكلز ديه بيلورلر. فيهتك خلاصهٔ مذهبى ملكك ضمان وتأمينى ايچون برمقاولهٔ سياسيه طلبندن عبارتدر يعنى فيهت ملك حقنى شخصيتده ارامشدر . قول جمهوره كلنجه خلاصهسى انلر طرق شخصيهيىده طرق سياسيهيىده قبول ايدرلر فقط بوايكى نوع طريقلرى بربرندن ايرميوب ايكى نوعدن مركب برقاعده چيقاررلر . »

§ ١٣٨ — « ملكك تقسيمى بحثـده (§ ١٢٤) ملك تقسيم اوله كوره ايكى قسم اولوب برى مادى وديكرى معنـوى ايدوكى بيـان اولنمش اولديغى كبى ملك مادى وسـائط وطرق معلومه ايله ازجمله حق اسـتيلا وسعى وعمل ومقاوله وقانون ايله تصرف اولنـوب خارجده وجودى اولان برشى ديمك اولديغى بوفصلده شمدىيه قدر وقوعبولان افاداتدن مسـتفاد اولمشـدر و « شمدىيه قدر ملك ماديدن بحث اولنديغى مثللو بوندن صكره ملك معنويدن بحث اولنهجقدر . »

٢١٣ از مدرسهٔ حقوق و ١٠ از حكمت حقوق

ملك معنوى

§ ۱۳۹ — ﴿ ملك معنوى Les biens spirituels متعدد اولوب باشلوجه‌لری محصولات عقلیه وعلمیه La culture intellectuelle در. مثـلا صرف ذهن ایدیله‌رك تألیف ایدیلان بر کتاب ویا ایجاد واختراع اولنـان برشی کبی. ملك مادی طرق معلومه واسطه‌سـیله حصوله کلدیکی کبی اوکتاب واوشیده اعمال ذهن وفکر ایله حصوله کلور. ﴾

§ ۱٤۰ — ﴿ حق تألیف و ﴾ حق ﴿ ایجـاد واختراع یاخود حق ملك عقلی (یعنی صرف عقل واسطه‌سـیله حصوله کلان ملکه دائر حق) Le droit d'auteur ou de la propriété dite intellectuelle: ملك عقلینـك یعنی محصولات عقلیه‌نك ملك مادی کبی اولمسی و انك حکمنده و درجهٔ رعایتده بولنمسی و معـاملاتنك محدود اولمسی و وارثه انتقال ایتمسی مسئله‌لری مسائل عظیمـه‌دندر. ملك مادیده نصل تصرف اولنیور ایسـه محصولات عقلیه‌ده‌ده اویله‌جه تصرفه حق اولمق کبی کورینور؛ ﴾ چونکه بر آدم چالیشوب ملك مادی حصوله کتوردیکی کبی بعض کره ینـه ثمرهٔ سعیی اوله‌رق ملك عقلی یعنی محصولات عقلیـه حصوله کتورر؛ ﴿ لکن محصـولات عقلـیه‌یه ملك مادی کبی معامله ایدیلوب ایدلمامسـنده‌کی ارا پك مختلفدر. شمدی‌یه قـدر

حکما بومحصولات عقلـیه‌یه متعلق اولان حق مسـئله‌سنی روما اصول تصرفیه‌سـنه تطبیقا حل ایتمك ایستمشلردر ؛ و بنابرین بو مسئله کرکی کبی حل اولنه‌مامشـدر ؛ چـونکه رومالولرك ملك حقنده‌کی اصوللری بومسـئله‌نك حلنه کافی دکلدر . دیمك‌که کافی اولمیان برقاعده ایله حل ایتمك ایستمشلر و بناءعلیـه حل ایده‌مامشلر و بوصورتله بینلرنده اختلاف ظهور ایتمشدر . چونکه « رومالولر صلح وسلم ایله یشایان برقوم اولمیوب دائما تغلب واستیلا طریقیله کچینورلر ایدی ؛ « روما قومنك افکاری سعی وعمله مصروف اولمیـوب بلکه فتح و تغلبـه مصروف ایدی ، تصرف خصوصنده‌کی قاعده‌لری فتح وتغلب خصوصنه مبنی ایدی ، بوفکر ایسه سعی وعمله اهمیت ویرمز . واقعا رومالولر دخی سعی وعملی برطرف ایتمیوب بوکا دائر دخی قاعده‌لری وار ایدیسـه‌ده زمانمزده‌کی کبی محصول وجوده کتورمك و ایش ایشلمك قاعده‌لری کافی درجه‌ده دکل ایدی ؛ » اویله عسکر برقوم محصول مادی‌یه متعلق اوله‌رق وضع ایتـدکاری قانونلرنده محصول عقلی‌یی نظر مطالعه‌یه المیه‌جقلری طبیعـیدر ؛ « بنابرین بونلر محصول عقلی‌یه دائر حقوق وضعنه قادر اوله‌مزلر ، بوطبیعـیدر . شمدیکی زمانمز رومالولرك زمانلرینه اصـلا مقیس دکلدر ، اوزمان مثلا صنعت طباعت ظهوره کلمامش و الات و ادوات استعمالی توسع ایتمامش ایدی ؛ اویله ایسـه اوزمانده بوملك عقلی ماده‌سنه وسعی وعمل ماده‌سـنه دائر رومالولرك وضع ایتدکلری قواعد البته زمانمزده

کفایت ایتمز . » بناء علیه شمدی ملك عقلی‌یی روماليلرك ملك مادیسنه تطبیق ایتمك وقانونلرینی مرعی عد ایتمك هیچ جائز دکلدر والحاصل ملك عقلی مسئله‌سی روما قانونیله حل اولنه‌مز . « شورای مسلمدرکه ملك معنوی انسانك هردرلو مقاصد مشروعه‌سنك حصولنی تسهیل ایتمك وارزوی مشروعنی تسکین ایتمك خصوصلری نظر دقته النور ایسه بو ملك معنوینك تصرفنك دخی محصولات مادیه‌ده اولدیغی کبی برقاعده تحته الخسی لازمدر . » مثلا بری برقلم ایجاد وامور خلقی تسهیل ایدیور ، دیکریده بر تاریخ کتابی یازوب خلقه معلومات اعطا و بوصورتله انلرك ارزوسنی تسکین ایلیور؛ بونلر بر طاقم محصولات عقلیه‌در . که کندولرینه‌متعلق حقوقك دخی محصول مادی‌یه متعلق حقوق کبی قاعده تحتنده اولمسی اقتضا ایدر . «روماليلرك وضع ایتدیکی قواعد حقوقده ملك معنوی‌یه دائر برشی اولمدیغی فرض اولنسه بیله مادامکه ملك معنویده ملك مادی کبی ایشه یرایور قیاس طریقیله اولسون ملك معنوی حقنده دخی قاعده وضع اولنمق لازم کلور . »

§ ١٤١ — « اشته بو ملاحظاته مبنی هرکس مؤلفلرك ومخترعلرك حقنی محافظه‌یه میل واستعداد کوسترمشدر . » لکن بوکا دائر مسائل لازمه حقوق کتابلرنده کورلمدیکندن هیئت اجتماعیه بونك ایچون حقانیت فطریه‌لرینه ووجدانلرینه مراجعت ایتدیلر وبونك حمایه‌یه شایان اولدیغنی اکلادیلر ، انك ایچون حق

تألیف واختراعك محافظه‌سی طلب اولنمغه باشلدی و﴿ برمؤلفك حقیده برکمی یاپانك جقی کبی محافظه اولنملیدر دنیلدی و بوحقك حمایه‌سی دخی بدایت حالده مثلا برکتاب مؤلفــنه طبع امتیازی ویرمك کبی وسائط ایله تأمین ایدلدی. بونیده کافی کورمیــوب قرن اخیر اواسطنده حق تألیف دخی ملك مادی حکمنده طو.تلمسنی و مؤلفك وفاتنده وارثنه انتقال ایتمسنی وبنابرین مؤلفك رضاسی اولمیه‌رق باصیلان کتابلره مال مسروق نظریله باقلمســنی استدیلر و بعض مملکتلرده بویله‌جه قانونلر وضع اولندی. فقط بونکله برابر ملك معــنویده بوقــدر ایلرو کتمکه بعض مؤلفلر اعتراض‌ایدرك بونك ملك مادی‌یه قیاس اولنمسی قیاس مع‌الفارقدر وبنابرین بوحق واقع دکلدر دیدیلر. حتی بومؤلفیندن بعضیسی حق تألیف وحق اختراع کبی ملك معنوینك ملکیتنی کلیا انکار ایدرك «تألیفده ملکیت حقی یوقــدر، بوجهتله بلا رضا باصیلان کتابه مال مسروق و یا غیرمشروعدر دینه‌مز» دیدی. بعضیلریده بوایکی مذهب بیننده برحد وسط ارایوب مؤلفلره‌ده برحق ویر.لمسی طرفنی ترجیح ایتدیلر و «بوملك معنوی نه ملك مادی کبی بتون بتون تعرضــدن مصون اوملیدر ونه‌ده هردرلو مداخــله وتقلیده مشروع نظریله باقلملیدر» دیدیلر. اشته بو بله باشلوجه ایکی مذهب حاصل اوله‌رق بین العلمـا احتــلاف اولنمقله برابر زمانمزده عموما برشی اوزرینه اتفاق اولنمشدر؛ شویله‌که براثری مؤلفنك حیاتنده رضاسی اولمیه‌رق کمســنه طبع ایده‌مز، ایدرسه

باصیلان کتابلر الدن الهرق بلامصرف مؤلفه ویریلور. معهذا آکثریسی علم حقوق اربابنــدن اولمیان بعض علما ومؤلفین بوکا بسبتون ملك مادی کبی معامله اولنمسنده و حتی وارثه ووارثدن وارثه الی مالانهایه انتقال ایتمسنده حالا مصردرلر.)

§ ١٤٢ — (شمدی بو مذهــبلری تدقیق ایدهلم: بقالم هانکیسی دها معقــولدر: قول جمهوره کوره بوحق تألیف ایله ملك مادی بیننده کلی فرق وادر؛ حق تألیف طبق برشی قبیلندن عد اولنهمز؛ هله بونك ارثا انتقال ایتمسی حقسزدر، اولســه اولسه یالکز مؤلفه منحصر قالملیدر (یعنی یالکز مؤلفه طوغریدن طوغری یه وارث اولنلره انتقال ایده بیلملیدر)، حتی انسانلر بیننده معارفك نشری قضیهٔ معقولهسی بونی ایجاب ایدر. واقعا جمهورك بوقولنه قارشــو «نشر معارف جهتنــه خــدمت وسببیت فائده ومنفعت اولدیغــنده شبهه یوقدر، انجق بز حق بخشدهیز، بونده حق وار ایسه مانع اولورده اومنفعتــه ترجیح ایدلمك لازم کلور دیو اعتراض وارد اولهبیلور ایسهده عموم انسانلرك منفعتی نقطهٔ نظرندن بوکا برجهته قدر جواز ویریلهبیلور. قیاس مع الفارقدر دیانلر «بوحق تألیف حد ذاتنــده برملك دکلدر، بلکه سعی عقلی ایله ملك تحصیلنه برواسطهٔ مشروعــهدر» دیرلر. بوعمل عقلینك عمل عادیدن فرقی شو درکه بوعمل عقلی اندن مطلوب اولان ملکی درحال حصوله کتورهمز، (نوقت صاتیلور واقچه قزانیلور ایسه اولوقت ملك اولور، (دیکری) یعنی ملك مادی

﴿ ایسه ﴾ بویله دكلدر اندن منتظر اولان فائده‌یی ﴿ درحال حصوله كتورر. بواملاك مادیه‌نك نه مقصدله موجود اولدیغی ملاحظه ایدیلور ایسه بومدعانك حقیقتی تسلیم اولنور. ﴾

﴿ بوحق تألیف ملك حكمنده طوتلمق ایچون — بو ادعاده بولنان مؤلفلر — بونی برمحصول خصوصی كبی كوستردیلر: بو مؤلفلر دیمشلركه: «علوم و فنونه متعلق افكار بالقوه عموماً انسانلرده موجوددر؛ برمؤلفده اشتغال ایتمش، براثرعلمی میدانه چیقارمش، صكره برشكل مخصوصه قویمش واولوقت انك ملك معنویسی‌اولمشدر؛ بویله برعمل مادة ابراز اولندقده ملك‌اولور﴾ ملك مادی ایله ملك معنوی استحصالی بیننده بیوك برفرق‌یوقدر، مثلا اینجو دكزلرده موجود ایدی، انی انسان وجوده‌كتورمدی، لكن صكره بری صوینه‌رق دكزك قعرینه ایندی بر طاقم زحمتلر اختیار ایتدی و مخاطره‌لری كوزینه آلدی ونهایت میدانه چیقار- مغه موفق اولوب اكا مالك اولدی؛ اشته مسائل علمیه‌ده‌بویله‌در، بالقوه انسانلرده موجود ایدی، برمؤلف انلری اوته‌دن بریدن طوپلادی و یاخود انلردن استنتاج طریقیله دیكر برفائده میدانه چیقاردی وبرطاقم محن ومشاقی تحمل ایدرك انی وجوده‌كتوروب كندینه نسبت ایلدی، بوسببدن طبقی ملك مادی كبی انك اوللی وورثه‌یه انتقال ایتملیدر. هرنقدر تألیف و اختراع معنوی برامر ایسه‌ده مؤلف انی مادة برشكله افراغ ایتدی، هم معناً وهم مادة انك ملكی اولدی، مادامكه مسائل علمیه خلقك نظرنده

مجهول ومتفرق و یا مبهم ایدی بالفطره انسانلرده موجود اولسه بیله انی یازوب وجوده کتورمکله ملك مادی حکمنی الدی، بناءعلیه ملك مادی نصل تعرض وخللدن مصون ایسه بوده اویله مصون اوللیدر.»

§ ١٤٣ ﴿ الحاصل بوراده ملك معنویدن مقصود بالذات عد ایلدیکمز حق تألیف وحق ایجاد مختلف فیهدر وحل اولنه مامشدر؛ واقعا بعض یرلرده قبول اولنمش و بونك حقنده قانونلر وضع اولنمش و الیوم مرعی بولنمشدر ؛ مع مافیه بونك خلافنده اولنلرده حالا واردر؛ بعضیلر بو حق تألیفك سائر مال کبی ورثه‌یه انتقالنی تجویز ایتمشلردر؛ بعضیلر هیچ بویله عد ایتمزلر، و بعضیلری ایکیسی اورطه‌سی کیدر. لهنده اولنلر « بوعلوم و فنونه متعلق اولان افکار جمله‌نك ذهننده‌در ، بری بونکله بالاشتغال صرف ذهن ایدرك بر اثر علمی میدانه قور وثمرهٔ سعی اوله‌رق بر شی بالاختراع بر شکل مخصوصه وضع ایدر؛ اشته بوشی انك مادی ملکی اولدیغی کبی او اثرده معنوی ملکی اوللیدر وهر ایکیسنده برمعامله اولنملیدر » دیرلر. خلافنده اوانلر یعنی جمهور علما بونی جرح ایدرلر ودیرلرکه: « واقعا عمل عقلیده شخصیتك اك حقیقی براثریدر، بوعمل عقلی برشیده ظهور ایدرسه انك دخی برقیمت جدیده‌سی اوللیدر. بوراسی مسلمدر؛ فقط بوایکی عمل ﴾ یعنی عمل عقلی ایله ملك مادی‌یی حصوله کتورن عمل جسمانی ﴿ بیننده کلی فرق واردر، بنابرین عمل

غتملی‌یی عمل جسمانی‌یه قیاس قیاس مع‌الفــارقدر؛ اولا عمل علمی ایله مشغول اولان آدمك بوعمل واسطه‌سیله سرمایهٔ عقلی وقوهٔ محصله‌سی ارتار، اشته بویله برفائده حاصل‌اولور، » دیمك‌که انك باشلوجه قزانجی وکاری بودر؛ ثانیا ملك مادینك خلافنه اوله‌رق نشر واعطا ایله کندینك اثرینه نقصان کلمز ونقدر صرف اولنسه برکونه خلل طاری اولمز، کتابنك نسخه‌سنی ویررسه اصل کتاب النده بولنــور، « اکر طبع و نشر اولنمســه قیمتسز واعتبارسز قالور، » طبع و نشر ایدیلورســه اولوقت انك اعتبــاری ارتر وقیمتی تزاید ایدر ؛ اشــته مؤلفك اك بیوك اســتفاده‌سی بودر. حالبوکه عمل جسمانی ایله حصوله کلان ملك مادی بویله دکلدر. صرف ایدلدکه تناقص ایدر و بشقه‌ســنه ویرلمســه بیله اعتباری وقیمتی باقی اولور، مثــلا بردرزی برقات البســه دیکمش اولسه بونی صاتمســه بیله قیمتی یرنده‌در، هیچ اولمزســه کندی کیوب مستفید اولور. « اشــته بوجهتلرله محصول معــنوی محصول مادی‌یه مقیس دکلدر. بناءعلیه بویله برحق برکونه اساس معقو. له‌یه مســتند اوله‌مز. اکر برمؤلفك ملکی محصولات مادیه کبی قالملیدر دیرایسه‌ك مقصدینه منافی اولور؛ چونکه بوندن مقصــد نوع بنی ادمه خدمت ایدی وعمومه شمولی ایدی، » اوت! بونك تمز وتوکنمز فائده‌سنی عمومه نشر ایتمــك ایچون ایدی ؛ « بویله برخیر معنوی شخص واحــدك ید اقتــدارینه حصر اولنه‌مز ؛ بوجهتله برکیمسه‌نك مال مخصوصی اوله‌مز. » یعنی ملك معنوی

جمله‌یه شامل اولمسی لازم کلان بر نعمت معنویه‌نك واسطهٔ نشریدر، انی بن بولدم ویا بن سویلدم دیه‌رك کندینه حصر ایتمك وورثه‌سنه انتقال ایتدیرمك جائز دکلدر، عمل عقلی حد ذاتنده عدیم النفاد اولان علوم ومعارفی وبتمك وتوکنمك بیلمیان خیراتی عالمه نشر وتعمیم ایتمکه واسطه‌در، بویله بر واسطه‌یی شخص واحده حصر ایتمك جائز اوله‌مز.»

§ ١٤٤ — (محصول عقلینك محصول مادی کبی اوله‌مامسنك دیکر سببلری دها واردر. شویله که بو محصول عقلینك کمیت وکیفیتی وقدر واعتبار وحیثیتی ورأس المالی ملك مادیده اولدیغی کبی تعیین وتحدید اولنه‌مز: مثلا بر ترلا صاتون النه‌جغی وقت کیمکدر وکیمدن ونقدره المش ونه وجهله اصلاح ونه علاوه ایتمشدر بورالری بیلنور واکا کوره بهاسی تقدیر اولنور؛ حالبوکه محصول عقلیده بونلرك هیچ بری یوقدر؛ بر کتابه نظر دقتله باقلسه چوق یرلری اسلافك حصوله کتیردیکی سرمایه‌دن عبارتدر، احتمال که مؤلفیده بعض شیلر علاوه ایتمشدر، لکن اصل طوغریسی کندیسی یالکز تنسیق اشکال ایتمش وکتاب یاپمشدر؛ اشته اصل بوکا تبدیل الشکل لاجل الاکل دیرلر! هر شیکه ایسدر یکی دکلدر وهر شیکه یکیدر ایی دکلدر! اشته بو حالده بر مؤلفك اختراعکرده‌سی ومحصول عقلی اولان مقدارله معارف عمومیه) ء اسلاف ومعاصرین (دن الدیغی) وبعض یکی مؤلفلر کبی عجمیه چالدیغی (مقداری تعیین ایتمك قابل دکلدر.

صنايعده اولان مخترعات دخى بوقبيلدندر ؛ اكثريا مخترع دنيلان آدم سائرلرينه نسبتله براز دها اكمال ايدندر . ﴾ زيرا براثره چوق كيمسه‌لر چاليشور وهركس الندن كلديكى مرتبه برشى علاوه ايدر ، صكره برى اكا موفق اولور ، اكر بوكا حق ويرر ايسه‌ك اوقدر كيمسه‌لرك چالشديغنى برآدمه حصر ايتمش اولورز . ﴿ بوكاده مؤلف ويا مخترع شويله جواب ويره بيلور : « بوتأليف يا اختراع بندر ديميورم ، بن يالكز تلفيق ايتدم ، بوشكله قويدم ، بونده اولوبده بشقه يرلرده اولنلر النه بيلور ، فقط بنمكنه طوقنامليدر ، چونكه پاره قزانمق ايچون ياپدم ، مروة عمومه ترك ايده‌مم . » اشته جمهورك قولى بومركزده (يعنى بش سطره كلنجه‌يه قدر افاده اولنان صورتده) اولوب بونلر وراثة انتقالنى تجويز ايتمزلر و« تجويز ايتمك امور ماديه ايله امور معنويه‌يى فرق وتمييز ايتامك اولور وبويله برحقى قبول ايتمك اصلاحات وترقيات مدنيه‌يه مانع اولمقدر وانسانك انسانيتله اولان مناسباتنى قطع ايتمكدر وفردك جمعيته قارشو اولان وظائفنى ابطال ايلمكدر ديرلر .﴾

ع ١٤٥ — ﴿ هانكى مذهب وقول مرجح طوتمليدر ؟ بنم رأيمجه (يعنى معلم افخم وكمال مجسم حضرتلرينك رأى عالئ فاضلانه‌لرنجه) ملك معنوى بردرجه‌يه قدر ملك مادى كبى عد اولنمليدر واليوم متمدن مملكتلرده دخى بو اصول جاريدر ، يعنى معترضلرك اعتراضاتى مقبول دكلدر ؛ برى قواى جسمانيه‌سنى

صرفله وجوده کتوردیکی شیئه مالك اولوبده قوای روحانیه‌سنك صرفیله وجوده کتوردیکی شیئی نیچون تملك ایتمسون ؟! او صورتده هرکس احتیاجنك تسویه و دفعنی محصول مادی وجوده کتورمکده ارار، محصولات معنویه وجوده کتورمکه اتعاب ذهن وفکر ایتمز ، بوندن کرك کندیجه وکرك عمومجه نتایج وخیمه تولد ایدر ؛ بنابرین حق تألیفده ملك مادی کبی عد اولنملیدر . »

ع ١٤٦ — « اکثریا کتاب تألیفی ایچون دولتلرجه وبعضاً ده اغنیا طرفندن مکافات وعد اولنور ؛ صکره استیانلر چالیشور ، اویله برر کتاب یاپرلر ، اربابی تدقیق ایدر ، هانکیسی مطلوبه موافق کوریلورسه انك صاحبنه مکافات ویررلر ، بعضاً کره برقاچی مکافاته نائل اولور » ده برنجی درجه‌ده اولانه برنجی وایکنجی درجه‌ده بولنانلره ایکنجی درجه‌ده مکافات اولنور . بونلر بتون محصولات فکریه‌یی تکثیر واربابنی تشویق مقصدیله یاپیلان شیلردر .

مؤلفینك اغلبی بوکبی معاونت حکومته اشد احتیاج ایله محتاجدرلر . حتی برلینده بردفعه برقاچ کتاب موقع رقابت ومکافاته وضع اولنوبده توزیع مکافات ضمننده اجتماع ایدن مجلس عظیمده اسامیٔ مؤلفین دفعا للغرض مکتوم طوتلمق مناسبتیله مثلا تاریخه اثر مکافاتی شوکتابك صاحبی قزاندی دیو اعلان اولنجه ضعیف البنیه بر آدم قیام وصاحب اثر کندوسی ایدوکنی

ن ایدرك عرض تشکر ایتمش وعقبنده فلان علمه دائر مکافاتیده
زن کتابك صاحبی قزاندی دیو اعلان قلنجه ینه او ضعیف آدم
م وتشکر ایلمش والحاصل مکافات اعلانلری ختام بولنجه‌یه
ر او آدم قیام وعرض تشکرده دوام ایتمش ایسه‌ده الك صوك
شکری ایفا ایدرایکن باتلمشدر. بونی خلق اول امرده تأثره حمل
یتمش ایسه‌ده اجلقدن نشأت ایتدیکی اکلاشلمشدر !!

لاحقه

تزوج بحثنه دائردر

§ ١٤٦ — ﴿ علم حقوقك برچوق احکامیده تزوجه
تعلق ایلدیکندن تزوجك ماهیت وطبیعتنی وسبب وحکمتنی وبوندن
مقصد نه ایدوکنی بیلمك لازمدر. خاندان وعائله وفامیلیا دنیلان شی
تزوج اوزرینه مبتنیدر ؛ تزوج اولمسه نه ابوت وبنوت ونه‌ده
سائر قرابت اولور ؛ بونلرك هپسی تزوج اوزرینه مبتنیدر .
الحاصل تزوج اولمسه یاخود اورته‌دن قالقسه ارتق بوبنم اوغلمدر
یا فلانمدر کبی سوزلری سویلمکه محل قالمز . واقعا هر فرد انسانی
نوع بشرك بر واحد قیاسیسی حکمنده‌در ؛ لکن اندن دها مکمل
بر واحد قیاسیسی واردرکه زوجیندر ؛ بوده بر ارکك برقادیندن
مرکبدر ؛ بر ارککله برقادین نوع بشرك واحد قیاسیسیدر .
زوجیندن هربری برنصف اعتبار اولنور ؛ کرك ارکك وکرك
قادینك ترکیبلری یکدیکره بکزه‌مز ؛ بعض جهتلرجه بینلرنده

جهت جامعه وار ایسه‌ده هر بری بشقه‌در؛ لکن برلشنجه ایکیسی بر واحد قیاسی اولور. دیمك اولورکه هر فرد انسانی دهازیاده مکمل اولمق وبقای نسله خدمت ایتمك ایچون تزوج ایتملیدر اولوقت زوجیندن بر شخص تام حاصل اولور. اشته هر ارکك وهر قادین بو نقصانی حس ایله اکماله چالیشیور؛ بونلرك یکدیکره میللری وعشق دیدیکمز شی هر برینك کندنده اولان نقصانی درك ایدوبده انی جبر واکمال ایتمکه سعیدر. »

§ ١٤٧ — « تزوج بر اتحاد تامدرکه طبیعت انسانیه‌نك جمیع جهاتی انده یعنی او تأهل اتحادنده جهت وحدت حاصل ایدر. وجود انسانی برروح ایله برجسمك اتحادندن عبارتدر؛ بوروح ایله جسم یکدیکره اویله قارشمشدر و اویله امتزاج ایتمشدرکه شوراسی روح وبوراسی جسمدر دیو تفریق ممکن اولماز. عشق دخی ایری‌ایری ایکی شخصك اتحادیدر. عشق یالکز جسمه تعلق ایتمز، بلکه روحه‌ده تعلق ایدر یعنی جسم تزوجله نصل مکمل اولیورسه روحده اویله مکمل اولیور. فقط صرف جسمانی اولان تزوج اتحاد حقیقی دکلدر، » تعبیر دیکرله مجرد احتیاجات مادیه وجسمانیه مقصدیله اولان اجتماع تزوج حقیقی صایلمز، « اکر اویله اولسه انسان بهیمیت درجه‌سنه تنزل ایتمك لازم کلورکه اوحال حیوانلره مخصوصدر. تزوج ـ انسان یالکز جسمانی اوله‌مدیغی کبی ـ مجرد روحانیده اوله‌مز، اویله روحانی رابطه‌دن عبارت اولسه بوکا تزوج دنیله‌مز؛ عشق

روحانی که ـ عشق فلاطونی L'amour platonique تعبیر اولنور ـ ارککله قادین بیننده بر رابطهٔ محبتدن عبارتدر ، تزوج صایلمز. ﴾

﴿ ۱۴۸ — ﴾ تزوج دیدیکمزشی هم جسمانی وهمده روحانی اتحاد اولمهلدر . اشته بوصفاتی جامع اولان تزوج حیاتك بر اتحـاد قویسیدر ، یعنی ارککله قادین بیننده براتحاد قویدر . بوعشق زوجی برشخصی دیکرینه ربطایدن محبت اساسیه ومتناسبهدر؛ بوعشق زوجینك خارجنده اولان هردرلو محبتلر محبت کلیهنك شعاعی مثابهسندهدر؛ محبت کلیه ایسه جسمانی وروحانی زوجیتدن عبارتدر . برشخص بومحبت کلیـه ایچنـده بولندیغی حالده کافهٔ صفاتی توسـع ایدر ودها مکمل اولور وحال حیاتده حصـولی ممکن اولان هردرلو ترقیاتدن مستفید اولور . تزوج حالنده بولنهرق یکدیکره محبت ایدن شخصـین شخصیتجه کسـب کمال ایتدکجه ایکیسی بیننده تماس نقطهلری یعنی مناسبتلری تزاید ایدر وایکیسی بیننده کی رابطه دها دواملی اولور . ﴾

﴿ ۱۴۹ — ﴾ برقادین ایله برارکك بیننده رابطهٔ شخصیه حصولی وبو رابطهدن طرفینك متمتع ومسـتفید اولمسی تأهلك مقصد کلیسیدر . تأهله نسبت اولنان سـائر هردرلو مقاصـد تأهلك مقصد خصوصیسیدر .﴾

﴿ ۱۵۰ — ﴾ تزوجك جهت الهیهسنه نظر اولنور ایسه تزوج شول براتحاددرکه اکا جناب حق برقوهٔ مکونه ویرمشدر، بوقوتده تناسل مقام مقدسی (خاصهٔ مقدسهسی) در یعنی تناسل

انسـانی وجـوده کلمسیچون برمنبع فیض وبرکتدر . طبیعت
جهتیله مطالعه ونظر اولنور ایسه تزوج عالم مادیده ارکك ایله
قادین بیننده ایکیلك یعنی تعددك وحدته منقلب یاخود بیکانه‌لك
یکانه‌لکه منقلب ومتحول اولمسی وزوجینك همرنك وهم آهنك
اولمریچون ترتیب اولنمش برمقصد الهی اولدیغی اکلاشیلور .

§ ١٥١ — ﴿ تزوجك روحه اولان تأثیراتی بحثنه یعنی
تأثیرات روحانیه‌سنه کلنجه : تزوج کرك ارککده وکرك قادینده الا
ضعیف اوله‌رق موجود اولان قوای روحانیه‌یی توسیع واکمال
ایدر یعنی اخلاق وفطـانت وقوهٔ ممیزه ومفکره جهتلرنجه چوق
ترقیات حاصل اولور وبیده زوجین یکدیکرینی اکمال واصلاح
ایدر یعنی هربرنده‌کی صفات دیکرنده‌کیلرك تعدیلنه سبب اولور
مثلا ارککلرده قوهٔ ممیزهٔ عقلیـه وقادینلرده مرحمت کبی تأثرات
قلبیه زیاده اولورده زوجین برلشنجه ارکك قادیندن تأثرات قلبیه
آلور وقادینده ارککك قوهٔ ممیزه‌سـندن حصـه‌دار اولور وبو
صورتده ایکیسیده وجوهله استفاده ایدر . ﴾

﴿ ارکك قبل التأهل کندندن ماعدا کمسنه‌یی دوشنمز وزیاده
چالیشمز ؛ لکن تأهل ایدنجه هم کندینی وهمده زوجه‌سنی وبراز
صکره اولادینی ملاحظه ایدرك دها زیاده رفاه حالده یشـایه‌بیلمک ایچون
دیو زیاده چالیشـور . قادین دخی عقل ودرایتجه کندینه فائق
برکمسنه‌نك رفاقتیله متمتع ومستفید اولور . اشته بو وجهله ایکیسیده
اتحادلرنده‌هم آهنك برمعیشت مرضیه‌یه یعنی رفاه حاله نائل اولورلر